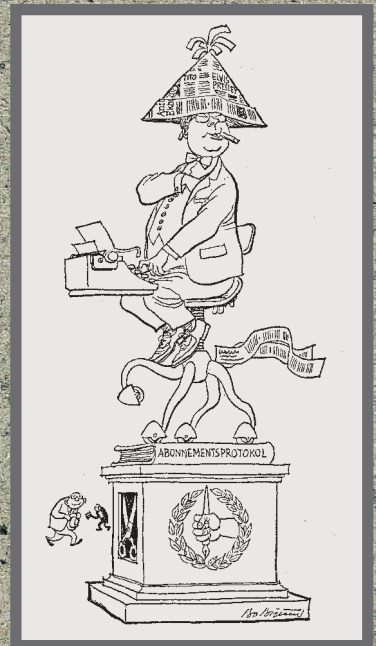

MAGTUDREDNINGEN

DEN REDIGERENDE MAGT

NYHEDSINSTITUTIONENS
POLITISKE INDFLYDELSE

ANKER BRINK LUND

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

DEN REDIGERENDE MAGT
— NYHEDSINSTITUTIONENS POLITISKE INDFLYDELSE

MAGTUDREDNINGEN

Folketinget besluttede i marts 1997 at iværksætte en dansk magtudredning eller, som det officielle navn er, *En analyse af demokrati og magt i Danmark*. Projektet ledes af en uafhængig forskningsledelse. Magtudredningens forskningsresultater publiceres i en række bøger, som udgives på Aarhus Universitetsforlag, og i en skriftserie, som udgives af Magtudredningen.

Lise Togeby
(formand)

Jørgen Goul Andersen

Peter Munk Christiansen

Torben Beck Jørgensen

Signild Vallgård

Anker Brink Lund

**DEN REDIGERENDE MAGT
– NYHEDSINSTITUTIONENS POLITISKE
INDFLYDELSE**

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

Den redigerende magt – nyhedsinstitutionens politiske indflydelse

er sat med Bembo

og trykt hos Narayana Press, Gylling

© Magtudredningen, forfatteren og Aarhus Universitetsforlag 2004

Tilrettelægning: Kitte Fennestad

Omslag: Kitte Fennestad med tegning af Bo Bojesen

ISBN 87-7934-820-3

Aarhus Universitetsforlag

Langelandsgade 177

8200 Århus N

Fax 89 42 53 80

www.unipress.dk

INDHOLD

DEL I. REDIGERING AF DANSK POLITIK	7
KAPITEL 1. Politisk offentlighed	11
KAPITEL 2. Redigerende magtudøvelse	25
DEL II. NÅR MEDIERNE SPILLER OP	37
KAPITEL 3. Lighed og frynsegoder	41
KAPITEL 4. Frihed og tyggegummi	51
KAPITEL 5. Danskhed og våbenhandel	62
KAPITEL 6. Fokusjournalistikkens magt	74
DEL III. NÅR KILDERNE LØBER	89
KAPITEL 7. Inde på Slotsholmen	93
KAPITEL 8. Ude i kommunerne	120
KAPITEL 9. Nede i Europa	145
KAPITEL 10. Rutinejournalistikkens magt	167
DEL IV. NYHEDSINSTITUTIONENS INDFLYDELSE	183
KAPITEL 11. Journalistisk offentlighed	187
KAPITEL 12. Meninger om magt og medier	203
EFTERSKRIFT	218
LITTERATUR	219

DEL I

REDIGERING AF DANSK POLITIK

Spørgsmål om mediernes magt og magten over medierne trænger i høj grad til kritisk udredning anskuet i et demokratisk perspektiv. Den offentlige debat om disse emner er præget af skråsikre meninger og sejlivede myter, der sjældent hviler på forskningsbaseret viden. Muligvis fordi den til rådighed stående forskning på feltet er modsætningsfyldt og sjældent giver klare og kontante svar på komplicerede spørgsmål.

Problematikken – magt og medier – indgik med stor vægt i de forudgående magtudredninger i vore nordiske nabolande. Men nogen definitiv afklaring af emnet blev der ikke tale om. I Norge blev specialundersøgelsen om mediemagt først offentliggjort efter udredningens hovedrapporter, og projektets to ledere gerådede i en opsigtsvækkende meningsudveksling om medier og magt. I Sverige valgte chefen for magtudredningen sammen med en journalist at give sit eget bud på „Makten över tanken“ med denne for medieforskerne lidet flatterende begrundelse:

På trods af mængden af data, som indsamles, på trods af alle rapporter, som publiceres, savnes tilfredsstillende svar på de fleste centrale spørgsmål, som rejses af informationssamfundets udvikling. Medieforskningen beskæftiger sig i stigende grad med ligegyldigheder og perifere emner. Manglende teoretisk grundlag er en vigtig årsag til, at den etablerede massemedieforskning vakler (Pettersson, 1989:41 – min oversættelse fra svensk).

Jeg er enig i, at medieforskningen også i Danmark er bedre til at stille eksotiske spørgsmål end til at give svar på centrale samfundsspørgsmål. Jeg er også enig i, at der ikke er noget mere praktisk end et solidt teorigrundlag. Jeg har derfor valgt ikke kun at fundere min fremstilling i almen offentlighedsteori, men også at inddrage begreber fra institutionsanalyse og politologisk magt-teori, som kan sætte resultater fra dansk medieforskning ind i en bredere samfundsvidenskabelig sammenhæng. På det grundlag gennemføres konkrete case-studier af de journalistiske kerneydelse: redigering af nyheder og politisk meningsdannelse.

I det omfang, sådanne problematikker er blevet analyseret systematisk i dansk sammenhæng, har det primært været i forbindelse med valgkampe (Lund, 1975; Siune, 1984) eller analyser af enkeltstående afvigelser fra de institutionelle normer (Valeur m.fl. 2002). Derimod er hverdagens samspil i nyhedsinstitutionen og magten over mediedagsordenen blevet stedmoderligt behandlet i dansk sammenhæng (Kabel, 2001). Derfor har det været mig magtpåliggende både at analysere hverdagens praksis (*rutinejournalistik*) og de atypiske medie-initiativer (*fokusjournalistik*) af opsøgende art.

Før der åbnes for konkrete case-studier, skal jeg dog bruge et par kapitler til at introducere teorigrundlag, metode og datagrundlag. For de utålmodige, der med nogen ret finder den slags begrebsgymnastik tungt at læse, vil jeg anbefale at bladre frem til bogens del II – hvis man da ikke foretrækker at springe direkte til konklusionerne i del IV.

POLITISK OFFENTLIGHED

At redigere betyder i sin grundform at gen-handle, det vil sige at ordne, sætte i sammenhæng, bearbejde. Der er tale om processer, hvori der indgår én eller flere handlende, som mere eller mindre markant magter at sætte præg på tekster i bred forstand, f.eks. en avisartikel, en meddelelse i radioen eller et indslag i tv-nyhederne (deFleur & Dennis, 1996).

I relation til politiske beslutningsprocesser udøves denne virksomhed i journalistisk konkurrence mellem forskellige dagblade, tv-stationer og radiokanaler. Konkurrencen står også mellem institutionelle kilder med politiske formål. Anskuet i publikums perspektiv kan redigering af politisk offentlighed betragtes som en konstruktiv praksis, der udgør en forudsætning for sortering af store informationsmængder. Derved dannes grundlag for offentlig meningsdannelse, som bl.a. udgør et vigtigt råstof for politisk virksomhed.

Massemediernes nyhedsformidling udøver blandt andet politisk indflydelse ved at formidle til publikum, hvad der er offentligt relevant og som autoritative myndigheder bør tage sig af. I sådanne processer signaleres samtidig, hvad der kan markedsreguleres, og hvad der skal overlades til privatlivets fred. I et demokratisk samfund vil der næsten altid være holdningsmæssige konflikter om disse spørgsmål i form af skiftende idealer om frihed, lighed og fællesskab. Desuden indgår redigerende magt i fordelingspolitikken som legitimering af positive og negative sanktioner af økonomisk art.

Redigering er baseret på gensidige indflydelsesrelationer, som alle aktører i et demokratisk samfund i princippet har mulighed for at indgå i. Men i praksis er det langt fra alle, der deltager i kampen om den politiske dagsorden. Derfor kan redigerende magt misbruges, selvom politisk handlekraft af denne art ikke i udgangspunktet er odiøs og repressiv. Nyere dansk forskning dokumenterer, at partipolitisk uafhængige massemedier siden 1970erne i stigende grad udøver selvstændig indflydelse på politiske beslutninger. Det hænger blandt andet sammen med, at både publikum og journalister har frigjort sig fra partipolitiske bindinger, så evnen til at „sætte

dagsordenen“ og „profilere sig“ i medierne er blevet vital for at opnå politisk succes (Hjarvard, 1999; Carlsen m.fl. 1999; Pedersen m.fl. 2000).

Disse tendenser til selvstændig politisk journalistik har givet anledning til bekymring og kritik. Indlæg i den offentlige debat hævder, at presse, radio og tv ikke længere understøtter, men snarere er med til at undergrave folkestyret. Derved svigter medierne ikke blot deres demokratiske opgave i samfundet, men bliver i værste fald en trussel mod selve grundlaget for repræsentativt demokrati.

Sådanne vurderinger af mediernes politiske magt fremgår bl.a. af en lang række debatbøger fra de seneste år (Adamsen, 1998; Bro, 1998; Jelved, 1999; Jørgensen, 1997; Skyum-Nielsen, 2001; Thomsen, 1988; Thulesen Dahl, 2001). Fælles for dem er, at kritiske journalister tillægges væsentlige dele af skylden for de ændrede vilkår i det parlamentariske system. En sådan kritik bygger på en præmis om, at massemedierne er en demokratisk institution, der har en politisk mission, som efterfølgende kan trues af indre og ydre fjender.

På den baggrund opstilles der alenlange lister over journalistiske afvigelser fra demokratiske idealer. Ofte baseres kritikken på spektakulære enkeltsager, som generaliseres i krisetermer til veritable skræk-scenarier. Kritikken er muligvis fuldt berettiget, men det spinkle datagrundlag svækker troværdigheden og fører let til, at man reducerer en kompleks politisk problematik til forenkede konspirationsteorier præsenteret som journalistikkens uundgåelige tendens til forfald.

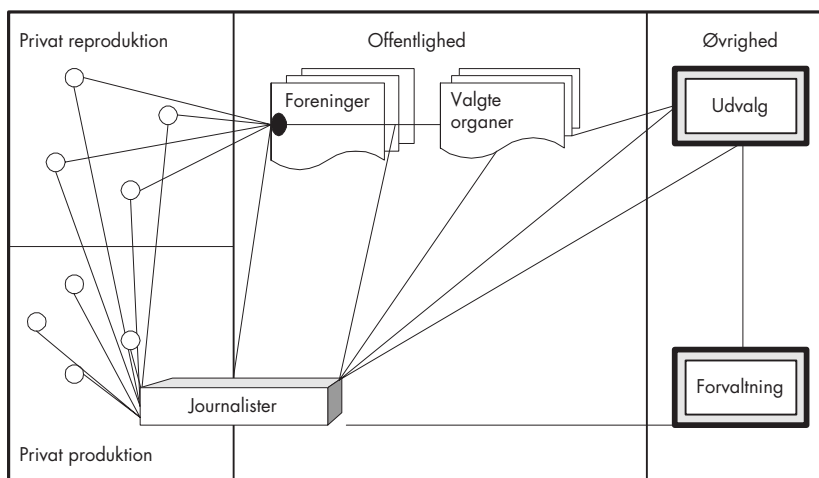
Politiske autoriteter har tilsyneladende aldrig vænnet sig til, at professionelle mediefolk er til stede overalt i det politiske system med deraf følgende rutinemæssige overtrædelser af grænser mellem privat og offentligt, intimt og politisk, særinteresser og almeninteresser. Det medfører modsætningsfyldte forventninger til journalist-rollen, bl.a. konflikter mellem idealet om uafhængig og opsøgende journalistik og idealet om pressens sociale ansvar som loyal referent af autoritative beslutninger.

BORGERLIG MENINGS DANNELSE

Der er gode grunde til at analysere disse forhold med udgangspunkt i den offentlighedsteori, som Jürgen Habermas (1962) har formuleret, og som har haft stor betydning for dansk medieforskning (Bondebjerg, 2000). For det første anlægger Habermas et idehistorisk perspektiv, som kobler medieudviklingen til stats- og demokratiteori. For det andet svarer hans fremstilling

FIGUR 1.1.

Borgerlig offentlighed som politisk ideal

af borgerlig offentlighed som politisk ideologi i høj grad til de præmisser, som såvel journalister som deres kritikere baserer deres selvforståelse på.

Offentlighedsteoriens kerne er et ideal om rationel *handlingskoordination*, hvor massemedierne forventes at samle et publikum om principielle sager af politisk og kulturel art. Det antages, at det repræsentative demokrati hviler på en *publicistisk præmis*: Uafhængige og dannede privatpersoner samles i offentlig samtale som statsborgerligt publikum, der koordinerer handlinger med gyldighed for samfundet. Derved legitimeres en lang række politiske funktioner med forhandlinger i parlamentet og lokale råd som de helt centrale i borgerlig offentlighed.

Politisk virksomhed er med dette udgangspunkt ikke en aktivitet forbeholdt bestemte institutioner, men et borgerligt ombud knyttet til rollen som myndig statsborger. Nyhedsmediernes rolle er i den forbindelse at formidle loyalt mellem forskellige aktører og institutioner i samfundet. Det fordrer en vis grad af uafhængighed, men i sidste instans står nyhedsmediernes til ansvar over for publikum både i rollen som købere og i rollen som medborgere.

Teorien om borgerlig offentlighed forudsætter således en vis grad af aktiv deltagelse, hvor publikum som kollektiv aktør diskuterer sager af betydning for almenvellet. Denne meningsdannelse udgør ikke kun det rationelle grundlag for at vælge repræsentanter til parlamentariske institutioner lokalt og nationalt. Dannelse af offentlig mening antages at have en selvstændig

demokratisk værdi som grundlag for rationel politisk handlen med grundlag i civiliseret medborgerskab.

Borgerne forventes bl.a. at holde sig orienteret om autoritative problem-løsninger af politisk art med parlamentet som lovgivende magt, øvrighedens administrative institutioner som udøvende magt og domstolene som dømmende magt. I relation til disse institutioner har journalistisk redigerede massemedier vigtige funktioner som formidlere af efterretninger om almene problemer. Desuden er massemedierne et af de steder, hvor større dele af publikum kan deltage i udveksling af synspunkter. Presse, radio og tv bliver ideelt set en fjerde (stats)magt, der repræsenterer den offentlige mening, sådan som den udformes i åben diskussion mellem lige og frie statsborgere.

I den klassiske offentlighedsteori har journalister primært en refererende funktion som *gatekeeper*, en loyal slusepasser, der først og fremmest skulle sortere tilkendegivelser formuleret i samfundets offentlige institutioner ud fra nyhedskriterier som væsentlighed, sensation, identifikation og aktualitet (Kabel, 1999). Men da den til rådighed stående tid og plads i nyhedsmedierne som regel er mindre end udbuddet af politisk stof, er det til syvende og sidst journalisterne, der må prioritere, det vil sige udøve redigerende magt (Lund, 1999).

Sådanne redigeringsprocesser kan betegnes som *agenda setting*. Det vil sige en forestilling om en fælles politisk dagsorden, hvor medierne mere eller mindre selvstændigt definerer, hvad der er offentligt relevant. I moderne samfundsvidenskab er det Cohen (1963) og McCombs & Shaw (1972), der tillægges æren for denne metodik til studier i medier og magt. Men „politisk dagsorden“ som metafor kan spores længere tilbage til den amerikanske publicist Walter Lippmann (1922), som anvendte betegnelsen som led i sin kritik af politisk propaganda og ensretning af den offentlige debat i mellemkrigstidens USA.

Kampen om mediernes politiske dagsorden er hovedsageligt blevet behandlet som sammenligninger mellem autoritative beslutningstageres mærkesager, nyhedsmediernes indhold og publikums præferencer målt gennem opinionsundersøgelser (Rogers & Dearing, 1987). Hovedkonklusionen af disse undersøgelser er, at medie-dagsordenen langt fra altid afspejler publikums politiske præferencer, men snarere må opfattes som et prisme, der kan gøre små problemer i befolkningen til store problemer blandt politiske beslutningstagere – og omvendt (Seaton, 1998).

Nyere forskning tyder desuden på, at politiske dagsordener ikke *primært* er

knyttet til dagsaktuelle forhold, men mere alment beror på tidsaktuel *priming* (Wandahl, 1999) og tidløs *framing* (Iyengar, 1991). Begreberne betyder direkte oversat „at grunde før maling“ og „at sætte i ramme“. Sociologisk betegner priming og framing redigeringsprocesser, hvor massemedier rutinemæssigt fremhæver udvalgte emner og vinkler på andres bekostning, hvilket gør det lettere for nogle udspil og vanskeligere for andre politiske budskaber „at klæbe ved dagsordenen“.

Derved sætter den empiriske forskning spørgsmålstegn ved offentlighedsteori som beskrivelse af nutidens politiske realiteter. Punktvis kan den parlamentariske styringskæde nærmest fungere modsat sin oprindelige intention: Forvaltningen sætter øvrighedens dagsorden, der så af politikerne skal sælges til borgerne – også kaldet „det parlamentariske bagland“. Sådanne afvigelser fra idealet om borgerlig offentlighed kan opfattes som tendenser til demokratisk underskud og politisk forfald.

Hos offentlighedsteoretikere som Habermas (1962) går den normative kritik hovedsageligt på, at den offentlige samtale ikke i praksis er lige og fri, men så at sige indkapslet i institutionelle rammer, især politiske partier og interesseorganisationer. Også i den aktuelle danske mediekritik kan vi genfinde sådanne betænkeligheder. Men her går kritikken ikke kun på, at borgerne har mistet deres direkte indflydelse, men også at politiske partier, øvrighed og interesseorganisationer i stigende grad er blevet afhængige af politiserende massemedier, som hverken er legitimeret i demokratiske valg eller autoriserede former for ekspertise.

FRA PARTIMEDIER TIL MEDIEPARTIER?

I Danmark åbnede grundloven af 1849 og presseloven af 1851 formelt for offentlighedens adgang til at koordinere og kontrollere politiske beslutningsprocesser. Den publicistiske præmis om en politisk repræsentation af „Rigets bedste Mænd“ med base i et publikum af oplyste borgere blev udmøntet i en parlamentarisk styringskæde, hvorigennem den politiske magtudøvelse blev legitimeret og beslutninger ført ud i livet.

Det hedder stadig om ytringsfrihed i grundloven, at denne ret tilhører – „enhver“. Der hjemles således ikke særlige rettigheder og pligter til aviser og andre medieinstitutioner. Ikke desto mindre er „pressefriheden“ som et indiskutabelt gode efterhånden en hævdvunden præmis for demokratisk virksomhed, som man hverken dengang eller i dag slipper godt fra at angribe i den offentlige debat.

Nyhedsformidling i moderne forstand var der ikke meget af i 1800-tallets meningspresse, der til gengæld var præget af velargumenterede debatartikler om almene emner og perfid polemik rettet mod politiske modstandere. I løbet af forfatningskampen blev både den nationalliberale meningspresse og den konservative forretningspresse i stigende grad hvirvlet ind i de partipolitiske konfrontationer. Oppositionen i rigsdagen, der bestod af en række indbyrdes konfliktende Venstre-fraktioner, satsede systematisk på at opbygge netværk af lokale dagblade, der kunne samle bønderne i kampen for folketingsparlamentarisme. Man delte sig primært efter partipolitiske anskuelser – ikke kun efter personlig overbevisning. Der blev oprettet lokale partifor- eninger, der ikke blot havde til opgave at finde egnede kandidater til valgte organer, men også at drive aviser (Thomsen, 1972).

Den borgerlige offentlighed i Danmark har således i praksis fungeret pr. stedfortræder, idet politiske partier siden slutningen af 1800-tallet har været publikums talerør. Forventningerne til partipressens journalister har først og fremmest været at formidle politisk korrekte budskaber (parti)loyalt fra de folkevalgte ledere til et publikum domineret af allerede overbeviste tilhængere.

Når der er grund til at gå nærmere ind på dette aspekt, selvom partipres- sen i dansk sammenhæng stort set udspillede sin politiske rolle i løbet af 1960erne, hænger det sammen med, at parlamentariske aktører stadig har bevaret disse forventninger til massemedierne. Mange folkevalgte og admi- nistratorer mener stadig, at journalister loyalt burde referere, hvad autoritati- ve kilder ønsker at meddele offentligheden (se nærmere i kapitel 12).

Men i dagens Danmark har politiske aktører kun få partibundne masse- medier til rådighed. Den mediepolitiske udvikling over tid kan ses som en selvstændiggørelse af professionelle journalister både i dagspressen (Søllinge, 1999) og i de elektroniske medier (Hjarvard, 1999). Først gør journalisterne sig fri af statens censurforanstaltninger. Så kæmper man sig fri af annoncø- rerne, så det klart fremgår, hvad der er redaktionelt stof og hvad der er betalt stof. Derefter bliver journalisterne frigjort af de politiske partier, så de kan skifte mellem forskellige medier uden holdningsmæssig skelen til det redak- tionelle standpunkt.

Kritikere hævder, at mange journalister nu også har distanceret sig så meget fra publikum, så de svigter de klassiske idealer om borgerlig offentlighed. I ste- det for partimedier tales om mediepartier, der er dybt afhængige af nyheds- omtale. Inspireret af udviklingen i USA og Storbritannien engagerer politiske aktører i stigende grad journalister i rollen som professionelle medierådgivere (de såkaldte spindoctors), der nok tjener (parti)politiske interesser, men gør

det ud fra journalistiske normer og idealer om uafhængighed. En politiske medierådgiver kan således lige som sine kolleger i nyhedsmedierne skifte arbejdsgever i konkurrence om at sætte den politiske dagsorden.

Ud fra en sådan betragtningsmåde bliver selvstændig politisk journalistik et vigtigt led i et moderne „kampagne-demokrati“ (Carlsen, 1999), hvor grupper af beslutningstagere hele tiden kæmper om at gennemføre deres særinteresser i uendelige magtkampe om offentlig opmærksomhed. Forudsætningen for at få ørenlyd i den politiske debat er, at man magter at få sit ærinde defineret som et offentligt relevant problem.

Øvrighed og politiske interesseorganisationer forhandler samtidig med hinanden bag lukkede døre, mens aktivistiske dele af almenbefolkningen formulerer krav og gør medierne opmærksom på deres hverdagsproblemer. Både administrativt og ekstra-parlamentarisk udøves indflydelse på de folkevalgte dagsorden. Taberne i dette spil er de nationale massepartier (Antorini m.fl. 2001; Krogh, 1998), som tidligere fungerede som ideologisk „gate-keeper“ for offentlig meningsdannelse både i det parlamentariske system og i den massemedierede nyhedsformidling (Mazzoleni & Schulz, 1999).

I den forbindelse udgør forestillingen om den borgerlige offentligheds „guldalder“ en væsentlig præmis for fortolkningen af redigerende magtudøvelse. Der advares mod „tøjlesløs masseforførelse“, „selvbestaltede smagsdommere“ og „revolverjournalistik“. Men de færreste ønsker sig dog tilbage til partipressens politiske ensidighed eller 1800-tallets elitære debatformer, hvor først de nationalliberale embedsmænd og senere de politiske partier fungerede som stedfortrædende borgerskab.

Som teorigrundlag for analyser af praktisk nyhedsformidling, forekommer det nærliggende at betragte borgerlig offentlighed som en normativ målestok for forandring i redigerende magtudøvelse – ikke som en politisk realitet. Kernen i det demokratiske ideal er, at oplyste og ansvarlige borgere også i moderne demokrati skal have mulighed for at optræde aktivt med ret til at blive hørt og pligt til at engagere sig i fællesskabets problemer.

Massemediernes udvikling har ud fra denne betragtningsmåde ikke kun skabt grundlag for topstyret „spindoktori“. De ændrede offentlighedsformer har også gjort væsentlige dele af den autoritative magtudøvelse mere synlig og dermed påvirkelig gennem uautoriseret modmagt (Thompson, 2001). Så i stedet for at tale om „offentlighedens forfald“ forekommer det mere hensigtsmæssigt at tale om offentlighedens institutionalisering, bl.a. i form af journalistisk professionalisering af mediarbejdet.

INSTITUTIONALISERET NYHEDSFORDIDLING

Det er min tese, at den normative forestilling om borgerlig offentlighed og den dertil knyttede mediekritik lever videre som en præmis for repræsentativt demokrati. Derved udgør offentlighedsteoretiske idealer et ideologisk vilkår for redigerende magtudøvelse i relation til politisk nyhedsformidling, selvom der kan sættes spørgsmålstejn ved borgerlig offentlighed som faktisk grundlag for den parlamentariske styringskæde (Pedersen m.fl. 2000; Schudson, 1995).

Som ramme for studier af politisk kommunikation har offentlighedsteori i stigende grad fået konkurrence fra teorier, der lægger mindre vægt på de normative demokrati-ideal. Det gælder først og fremmest teorier, der anskuer nyhedsformidling som en selvstændig samfundsinstitution, hvor der gælder politiske spilleregler (Albers, 2001). I sin yderste konsekvens hævder denne teoretiske tradition, at nyhedsmedierne slet ikke er normativt knyttet til offentligheden og det politiske system, men agerer uafhængigt som en selvstændig politisk institution (Cook, 1998).

For mig at se er der ikke tale om gensidigt udelukkende alternativer, men derimod om forskellige perspektiver på den politiske offentligheds omstrukturering. Selvom den model, Habermas (1962) tog udgangspunkt i, ikke giver et dækkende billede af det danske politiske system ved årtusindeskiftet, er det normative tankegods, som fremstilles, i høj grad udtryk for en dominerende politisk selvforståelse.

Netop fordi nyhedsproduktionen i stigende grad bliver institutionaliseret, fungerer det offentlighedsteoretiske værdigrundlag i praksis som indforstået præmis for journalistisk virksomhed – uden at denne forudsætning behøver at være bevidst for udøverne af nyhedsformidling eller for deres kritikere. Både før og nu har institutionelle normer og rutiner haft afgørende betydning for, hvad der kan betragtes som offentligt relevant, politisk korrekt og kildekritisk troværdigt. Metodisk betyder det, at mediasociologer konkret må analysere professionel nyhedsformidling som et politisk felt med betinget journalistisk autonomi (Eide, 2000).

I den journalistiske praksis udøves redigerende magt i med- og modspil til andre sociale felter og aktører (Altschull, 1995). Mediemagten manifesterer sig som valg af begivenheder, nyhedsvinkler og beslutningsanledninger. Indflydelsen er stærkest, når alle medieaktører frivilligt forholder sig til samme dagsorden, eller når nyhedsjournalister lige så samstemmende undlader omtale af visse begivenheder og politiske temaer. Udfaldet af sådanne magt-

spil er hverken helt tilfældige eller givet på forhånd. I sidste instans er det publikum i rollen som medie-køber og nyhedsbruger, der definerer præmisser for valg af offentligt relevante nyhedstemaer (Jensen, 1998).

Med politikens ubegrænsede fond af hændelser og udspil må der nødvendigvis vælges til og fra. At redigere den politiske virkelighed betyder bl.a. at definere offentligt relevante begivenheder, som andre politiske aktører forventes at forholde sig til. Ingen enkeltstående aktør magter enevældigt at foretage denne selektion. Slutproduktet er dagens nyheder, som har større eller mindre, tilsigtet eller utilsigtet indflydelse på politikken. Om disse tendenser til institutionalisering af politisk offentlighed skal betragtes som en demokratisk krise (Blumler & Gurevitch, 1995), en uundgåelig konsekvens af økonomiske markedsmekanismer (McManus, 1994) eller udtryk for post-journalistisk medie-logik (Altheide & Snow, 1991) må afhænge af konkrete analyser af den institutionaliserede praksis.

Selvom det i dagens Danmark forekommer misvisende at tale om „presen“ eller „medierne“ i bestemt form som en formaliseret enhed, kan vi på tværs af de mange enkeltstående og konkurrerende kanaler identificere en ensartet journalistisk redigering af det politiske liv. Fællesmængden udgør *nyhedsproduktionen* i sociologisk forstand. Herved mener jeg et socialt netværk af relationer, der gennem professionaliserede normer og rolleforventninger regulerer og former formidlingen af nyheder.

Nyhedsmedierne kan udmærket leve med forskelligartede forventninger til produktionen. Men i sociologisk forstand kræver institutionel praksis et minimum af social anerkendelse både fra omgivelserne og de aktører, som indgår i hverdagens meningsdannende rutiner. Denne virksomhed kan betragtes som politisk forhandling om, hvad der kan gøres gældende som aktuelt, relevant, problematisk osv. (Kunelius, 1996).

Sådan opfattes det imidlertid sjældent af aktørerne selv. Journalister opfatter gennemgående deres redigerende virksomhed som upolitisk: De gør jo bare deres arbejde. Nyhedskilderne stilles kildekritiske spørgsmål. Publikum orienteres om dagens nyheder. Professionelle journalister lærer desuden gennem formel uddannelse og uformelt samvær med kollegerne at betragte deres egen rolle som uhildet iagttager, der tilstræber objektivitet under politiske magtkampe (Rich, 1997).

Ved højtidelige lejligheder tales om massemedierne som „demokratiets vagthund“, der øver kritisk kontrol med samfundets magteliter på vegne af de magtesløse masser. Men nyere forskning hævder, at der snarere er tale om

rollen som „fællesskabets hyrdehund“, der i en konfliktfyldt hverdag holder orden i folkeflokken (Donehue m.fl. 1995).

Uden for journalisternes professionelle kreds defineres nyhedsinstitutionen da også jævnlige som „den fjerde statsmagt“, der ikke kun skal kritisere og kontrollere andre magthavere, men også selv besidder autoritet. Derved pålægges nyhedsinstitutionen et politisk ansvar (Glasser, 1999), som ikke altid lader sig forene med idealerne om objektiv og magtneutral journalistik. Til gengæld legitimerer det systematisk journalistik overvågning som led i magtbalancen mellem gensidigt afhængige politiske institutioner (Barnhurst & Mutz, 1997).

Samlet set betyder disse institutionelle forhold, at moderne nyhedsproduktion præges af en paradoks dobbelthed: På den ene side fremstår nyhedsjournalister magtfulde, autonome og uregulerede. Det er den beskrivelse, som hyppigt dukker op i mediekritiske fremstillinger af problematikken. På den anden side afbildes nyhedsinstitutionen som magtesløs, dybt afhængig af kilder og et betalende publikum – altså domineret af eksterne magter. Det er den opfattelse, som mange udøvere af den journalistiske profession oplever i hverdagen.

Med dette udgangspunkt lyder min påstand, at der i politisk praksis bliver tale om et modsætningsfyldt både-og. Mediemagtens paradoksale situation er institutionelt betinget og hviler på idealiserede normer for borgerlig meningsdannelse. De konfliktende forventninger lader sig hverken ophæve ved hjælp af normativ offentlighedsteori eller praktiske reformer af nyhedsinstitutionen. Den modsætningsfyldte situation kan kun begribes og bearbejdes gennem analyse af den konkrete, institutionaliserede praksis, der dagligt finder sted i samspillet mellem journalister, deres kilder og det potentielle publikum.

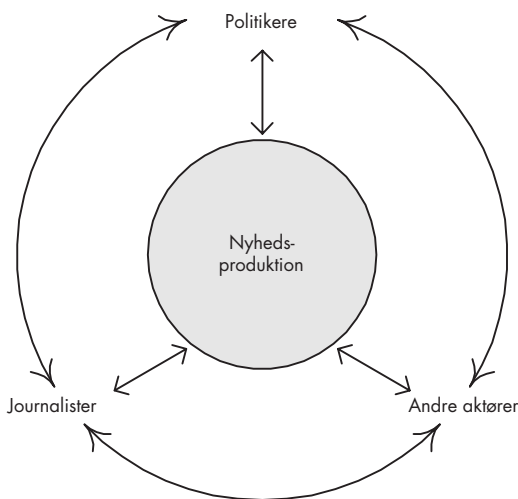
ANALYSER AF NYHEDSINSTITUTIONEN

Det, der skal analyseres i det følgende, er først og fremmest politiske aktører med større eller mindre indflydelse på nyhedsinstitutionens aktiviteter. I valg af datamateriale sættes fokus på massemedierede tekster, hvori der optræder partipolitikere, f.eks. ministre, folketingsmedlemmer, kommunalpolitikere og medlemmer af Europaparlamentet.

Disse tekster analyseres i sammenhæng med nyhedsinstitutionens samlede udbud i perioden 15. 11. – 21. 11. 1999, der i det følgende betegnes som *nyhedsugen*. Så vidt jeg kan skønne, er der tale om en forholdsvis almindelig uge

FIGUR 1.2.

Aktører i nyhedsinstitutionen

med rutinemæssige aktiviteter i Folketinget, kommunale råd og EU-organerne i Bruxelles. Desuden afholder Europaparlamentet en ordinær session i Strasbourg.

Det tekstanalytiske datagrundlag gør det muligt at følge udvalgte begivenhedsforløb over tid og vurdere behandlingen af forskellige beslutningsprocesser kvantitativt og kvalitativt. Desuden kan dækningen af partipolitikere vurderes i samspil med andre typer af aktører, som i politisk nyhedsformidling må forventes at udøve redigerende magt.

Med udgangspunkt i den offentlighedsteoretiske referenceramme kan den institutionaliserede nyhedsformidling skitseres som et offentligt rum uden fysiske grænser, der både redigerer og bliver redigeret af aktører med forskellige interesser, kompetencer og muligheder for at øve politisk indflydelse. En redigerende rolle i politisk sammenhæng er ikke en position, de medvirkende vælger fuldstændig frit. I konkrete situationer kan andre aktørers rolleforventninger øge eller begrænse den enkeltes muligheder for udøvelse af redigerende magt. Desuden kan aktørerne styrke deres gennemslagskraft ved at optræde i alliancer eller svække hinanden gennem interne konflikter.

Ved at betragte rolleforventninger som konkurrerende normer for institutionel praksis forskydes fokus fra modsætningsparret magthaver/magtesløs. Redigerende magtforhold opfattes ikke som fastlagt på forhånd, f.eks. gennem adgang til penge, prestige eller autoriserede positioner. Der er derimod tale om gensidige afhængighedsrelationer mellem sociale aktører, der i større eller mindre grad magter at tematisere problemer og begivenheder som politisk væsentlige.

Rolle-perspektivet sætter forholdet mellem massemediernes politiske funktion og deres politiske omgivelser i centrum for analysearbejdet. Professionelle journalister, partipolitikere og andre aktører i rollen som kilder og politisk publikum indgår ikke kun i nyhedsinstitutionen som citater i formidlede tekster. De optræder også som potentielle magtudøvere og påvirkelige modtagere i massemediernes samfundsmæssige kontekst. De fremstilles således gennem redigerende praksis, men kan samtidig også udøve redigerende magt i relation til denne nyhedsproduktion, de selv redigeres ind i.

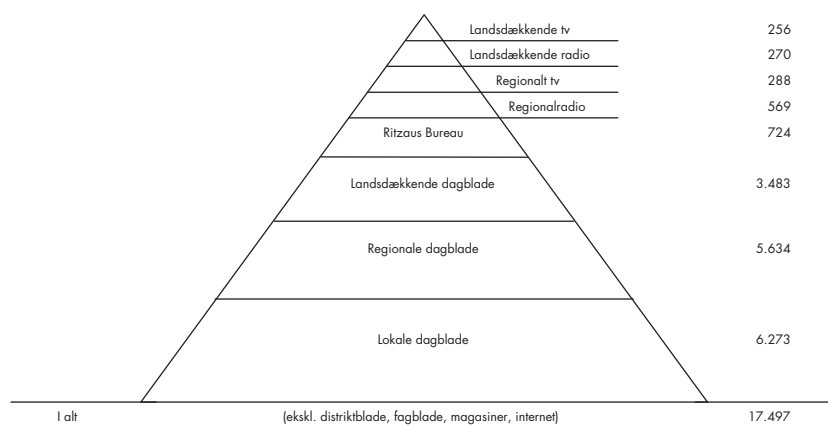
Case-studier af disse aktiviteter har ikke primært til formål at placere magten entydigt hos bestemte aktører. Formålet er heller ikke én gang for alle at fastslå, hvor stor effekt massemediernes har i dansk politik. Ved offentlighedsteoretisk at flytte fokus fra *hvem* og *hvor meget* til *hvordan* og *hvornår* er det ambitionen at nuancere forståelsen af de komplicerede forhold, som i det følgende bliver behandlet under samlebetegnelsen *redigerende magt*.

I denne betragtningssmåde ligger ingen konspiratorisk påstand om, at journalister eller andre aktører i nyhedsinstitutionen er systematiske magtmissbrugere. Pointen er i al sin enkelthed, at nyheder ikke producerer sig selv. Det er langt fra alle begivenheder, der bliver gjort til nyheder. Institutionelt betragtet er politiske nyheder ikke noget givet, der eksisterer uafhængigt af iagttageren som objektive forhold. Handlende mennesker konstruerer og udvælger dem på grundlag af udspil og hændelser ved hjælp af professionelle normer og arbejdsrutiner. Nyhedsmaterialet må nødvendigvis (op)findes og redigeres af mere eller mindre professionelle aktører. Men „making news“ er vel at mærke ikke nødvendigvis det samme som „faking news“ (Gans, 1980; Golding & Elliott, 1979).

De indsamlede data fra nyhedsugen, 1999, tegner en pyramide med fire hovedtyper af nyhedsudbydere. Dagbladene er hovedleverandør af originale idéer, og det dagbladsejede Ritzaus Bureau (RB) fremstår som den helt centrale *gatekeeper*. Der lånes og viderebearbejdes på kryds og tværs, men RB og Radioavisen indtager nøglepositionen som det sted, hvor nyheder transformeres og gøres fælles. Hvis et politisk udspil eller en begivenhed ikke omtales

FIGUR 1.3.

Nyhedspyramiden: Danske leverandører af nyheder (netto-nyt minus genbrug), uge 46, 1999

der, citeres den kun undtagelsesvis af andre medier og får derved ikke noget institutionelt gennemslag. Den bliver enten forbigået i tavshed eller får karakter af „solonolo-historie“, der kun behandles af et enkeltstående nyhedsmedie (Lund, 2000).

Set fra medie-brugernes side er disse produktionsprocesser, der selekterer og formidler nyheder i en blanding af indbyrdes konkurrence og institutionaliseret samarbejde, ikke umiddelbart gennemskuelige. Danske tv-stationer formår således at bibringe befolkningen det indtryk, at fjernsynet er førende leverandør af nyheder på trods af, at det daglige udbud i TV-Avisen og TV2-Nyhederne alt i alt udgør under halvdelen af den daglige nyhedsproduktion på en gennemsnitlig morgenavis. Lægger vi de øvrige radio- og tv-nyheder til, bidrager elektroniske medier i ugens løb med 8 procent af den originale danske nyhedsproduktion.

Nyhedsproduktion i fagblade, magasiner og distriktsblade indgår ikke i datagrundlaget. Forsigtigt skønnet bidrager disse kilder med yderligere 5-10 procent netto. Internet-tjenesterne leverer derimod næsten ingen selvstændige bidrag. Alt i alt kommer vi på årsplan op på ca. en million nyheder fra danske leverandører, hvoraf dagspressen producerer de 800.000.

En mindre del – fem procent – af disse bidrag er læserbreve og kommentarer, men hovedparten af nyhedsinstitutionens produktion består af redigerede tekster baseret på interaktionen mellem journalister og en eller flere

kilder. Samspillet kan opfattes som bytteforhold, hvor der er tale om rutinemæssige udvekslinger af synspunkter i begge parter interesse. Bytteforholdet kan dog også have karakter af magt-relationer, hvor en af de involverede mere eller mindre åbenbart sætter sine præferencer igennem, f.eks. når en kilde lækker fortrolige informationer, eller hvis en journalist presser en modvillig politisk aktør til at udtale sig ved at konfrontere ham med et udspil fra en anden kilde (Hernes, 1975).

Til analyse af disse aktiviteter tilbyder hverken offentlighedsteori eller institutionsteori overbevisende værktøjer af metodisk art. Jeg vil derfor til de konkrete analyser af redigerende magtudøvelse gøre brug af nogle politologiske begreber, som i andre sammenhænge har vist sig velegnede til at beskrive indflydelsesrelationer mellem politiske aktører. Dette grundlag beskrives nærmere i kapitel 2, hvor jeg også præsenterer de metoder, der er taget i anvendelse ved indsamling af datamaterialet.

REDIGERENDE MAGTUDØVELSE

Den mediekritiske debat i Danmark er præget af en opfattelse, der placerer magthavende eliter over for en magtesløs masse. Magt betragtes som en besiddelse knyttet til beslutningstagere, der er hævet over almenbefolkningen. Ud fra sådanne præmisser sættes der ofte lighedstegn mellem autoritativ magtudøvelse og udemokratisk magtmisbrug. I sin yderste konsekvens danner mediekritikken grundlag for konspirationsteorier, ifølge hvilke selvbestaltede eliter systematisk modarbejder almenvellet (Mills, 1956; Bison, 1978; Valeur m.fl. 2002).

Som belæg for en sådan magt-opfattelse henvises bl.a. til spektakulære enkeltsager af den slags som i det følgende kaldes *fokusjournalistik*. Der er ofte tale om markante afvigelser fra de demokratiske idealer om borgerlig offentlighed, som blev præsenteret i kapitel 1. Men spørgsmålet er, om man kan slutte fra sådanne afvigelser til påstande om almene magtforhold, som også omfatter hverdagspræget rutinejournalistik.

Anskuet ud fra teorier om institutionaliseret nyhedsformidling er svaret nej. Der kan ikke generaliseres på en så unuanceret måde. Der kan heller ikke sluttes direkte fra besiddelse af bestemte holdninger, penge eller positioner til elitær og manipulerende magtudøvelse. Redigering af nyheder må analyseres konkret på grundlag af hverdagens professionaliserede praksis – herunder afvigelser fra gældende normer.

I den optik er politisk indflydelse ikke noget de andre har, men noget vi alle kan tage del i. Magt er ikke en besiddelse, men relationer mellem konfliktende aktører. Magtkampe kan i udgangspunktet analyseres som konkrete beslutningsprocesser. Men muligheden for at øve indflydelse afhænger i høj grad af andres handlinger i fortid, nutid og fremtid. Magtanalyser må derfor også tage højde for aktiviteter, der mere anonymt definerer grænserne for, hvad der kan besluttes. Desuden må det undersøges, hvilke præmisser der handles ud fra, f.eks. hvilke forhold som overhovedet kan tematiseres som politisk relevante forhold.

BESLUTNINGER

Med udgangspunkt i beslutningsprocesteorier kan vi tale om politisk indflydelse som relationer mellem to (eller flere) aktører, hvor „A har magt over B, i det omfang A kan få B til at gøre noget, som B ellers ikke ville have gjort“ (Dahl, 1957:203). Derved sættes fokus på konkrete beslutningsprocesser, som kan dokumenteres gennem deltagende observation, interview og indholdsanalyse. Denne form for pluralistisk magtteori kan anvendes på medieområdet ved at stille følgende spørgsmål til den journalistiske praksis:

1. Hvilke væsentlige forhold er der åbenlys konflikt om?
2. Hvem er de involverede beslutningstagere?
3. Hvem begünstiges ved beslutningerne?

Det var fortolkning af sådanne beslutningsprocesser, der førte forskerne bag den norske magtudredning ud i intern polemik om mediernes magt og magten over medierne. Gudmund Hernes (1978) tog udgangspunkt i en tese om samfundets „medieforvridning“ baseret på analyser af ulige bytterelationer mellem journalister og kilder med opmærksomhed som knap ressource. Johan P. Olsen (1980) lagde mere vægt på rutinebeslutningernes tendens til at begunstige institutionelle eliteaktører. I det perspektiv havde massemediernes kun i begrænset omfang mulighed for at udøve selvstændig magt. Sidstnævnte synspunkt fandt støtte hos Svennik Høyer m.fl. (1982), der gennem analyser af partitilknytning og ejerforhold suppleret med interviewdata problematiserede tesen om „medieforvridning“ af samfundet. Thomas Mathiesen (1986) forsøgte at skære igennem uenighederne ved at hævde, at de stillede spørgsmål slet ikke kunne besvares tilfredsstillende på det foreliggende grundlag.

Den norske debat (Slaatta, 1999) belyser både beslutningsprocesanalysens styrker og svagheder. På plussiden tæller, at denne analysetilgang tvinger iagttageren til at dokumentere magtudøvelse konkret i form af afgrænsede forløb med identificerbare aktører. Ved at fokusere på åbenlyse konflikter og nøglebeslutninger sikres desuden, at det bliver væsentlige emner og ikke bare tilfældige enkeltsager, der danner grundlag for generaliseringer om magt og politik.

At betragte sådanne relationer udelukkende som *beslutningsmagt* har dog også sine metodiske svagheder. En afgørende begrænsning er, at magtudøvelse reduceres til observerbare konflikter. Derved ser man bort fra in-

direkte og skjult påvirkning. Beslutningsprocesanalyser er således ude af stand til at påvise magtudøvelse i de tilfælde, hvor en aktør på forhånd har taget højde for en andens interesser af frygt for fremtidige sanktioner eller som følge af tidligere erfaringer i samspillet. Desuden tages der ikke højde for, at den tabende part taktisk kan vælge at vige med henblik på at stå strategisk stærkere under andre konfrontationer eller forhandlinger, som anses for vigtigere end de analyserede (Enderud, 1987).

Derved ser man bort fra en lang række påvirkningsrelationer, der fungerer som indirekte kontrol. Det vil sige tilfælde, hvor dagsordenen for konfliktfyldte beslutninger på forhånd er rensset for kontroversielle emner. Politologerne Bachrach & Baratz (1970:18) betegner sådanne kontrolaspekter som systematiske skævheder (*bias*), som begrænser emner for politiske beslutningsprocesser til såkaldte "safe issues". Det sker ved hjælp af institutionelle procedurer, der begrænser aktørernes virkefelt. I sin yderste konsekvens reduceres konkrete beslutningsprocesser til rituelle forhandlingsspil om forhold, som institutionelt er defineret som politisk korrekte (*non-decision*). En sådan forskningstilgang er ikke uforenelig med beslutningsprocesanalysen, men fordrer supplerende undersøgelser, der kan besvare spørgsmålet:

4. Hvilke potentielle konflikter holdes ude af beslutningsprocesserne?

Pointen er, at hverdagens beslutninger langt fra altid foregår i fuld offentlighed. Der kan også udøves indflydelse, når en aktør helt undlader at indgå i en beslutning. F.eks. ved at udøve det, der i nyhedsinstitutionen går under betegnelsen selvcensur. At et hændelsesforløb på forhånd udelukkes fra nyhedsformidlingen, er således langt fra altid et resultat af bevidst handlen. Ofte sker fravalget rutinemæssigt som accept af autoritative præmisser for offentlig relevans og væsentlighed (Bell, 1975:77).

DEFINITIONER

Magtanalyser af nyhedsinstitutionens politiske indflydelse må tage højde for, at aktører kan være interesserede i at sløre, at de overhovedet udøver magt i konkrete situationer (Thomsen, 2000). Derfor må der stilles kritiske spørgsmål til, hvilke interesser der begunstiges, når beslutninger træffes, f.eks. hvordan politiske forhold vinkles journalistisk, og hvilke kilder, der defineres som autoritative på området. Vi må desuden undersøge, hvorvidt

nogle interessenter i beslutningsprocesser stiltiende accepterer andres definitioner af den politiske virkelighed og derved betragter egne præferencer som urealistiske eller uvedkommende.

Med Stephen Lukes (1974:34) kan vi sammenfatte de indirekte kontrolrelationer under betegnelsen *definitionsagt*. Det vil sige situationer, hvor en aktør magter at stille problemer op på en sådan måde, at andre – tilsyneladende frivilligt – handler imod egne interesser. Ofte fravælges politiske aspekter ud fra en stiltiende overenskomst, f.eks. i form af professionelle nyhedskriterier og ønsket om at forenkle komplicerede sammenhænge. Definitionsagt bliver derved udtryk for begrænsning af politisk spillerum, som kan identificeres ved at stille yderligere to analyse spørgsmål:

5. Hvordan defineres problemer politisk?
6. Hvilke interesser privilegerer problemdefinitionerne?

Disse spørgsmål stod centralt i den svenske magtudredning (Petersson & Carlberg, 1990). Nyhedsinstitutionen udøver ikke kun magt over tanken ved at afsløre andres magtmisbrug, men også ved at tilsløre egen og andres definatoriske praksis. Tankekontrollen sker typisk både indirekte og skjult. Skal definitionsmagten udredes, kan man ikke nøjes med at studere konkrete beslutningsprocesser. Man må også forsøge at finde frem til, hvilke potentielle aktører der slet ikke gives mulighed for ytre sig om en sag. Analyse af definitionsagt handler kort sagt om, hvilke interesser der alment kontrollerer rammerne for andres interessevaretagelse, f.eks. hvilke sagsforhold der defineres som et politisk problem og hvorfor (ikke).

Det er især i fravalgene, at der udøves magt gennem definitioner. Det sker blandt andet ved, at særinteresser ophøjes til almeninteresser, som ikke legitimt kan problematiseres igennem offentlig samtale. Sådanne aspekter er vigtige, men desværre også uhyre vanskelige at afdække konkret og empirisk (Spector & Kitsue, 1987). Selektiv problematisering er nemlig ikke kun knyttet til journalistisk skarpvinkling og blinde vinkler hos deltagerne i konkrete beslutningsprocesser. Den indgår også i mange andre sammenhænge, der har betydning for offentlig samtale.

I bogen her har jeg således uden nærmere diskussion valgt et offentlighedsteoretisk udgangspunkt. I den forbindelse har jeg defineret nøglebegrebet „politik“ som *autoritativ fordeling af værdier med gyldighed for samfundet*. Jeg baserer denne definition på udvalgte politologiske forfattere (Rasmussen, 1968:66; Easton, 1953:125-48), men har samtidig fravalgt en lang række

alternativer (Thomsen, 1997). Det er et eksempel på udøvelse af definitionsmagt, da det ikke umiddelbart er muligt for læseren at vurdere, hvilke interesser der måtte være involveret i forbindelse med disse (fra)valg.

Kritisk vurdering af definitionsmagt fordrer, at iagttagere går bag om den specifikke beslutningsproces og bevidst placerer sig uden for det institutionaliserede normsystem, som gør til- og fravalg indlysende og indiskutabel for beslutningstagerne. Men gør man det, vil analytikeren selv fremstå som manipulerende magtudøver, for hvem kan uhildet kritisere andre for i det skjulte at redigere definitioner uden selv at blive beskyldt for selv samme praksis?

Det er netop den slags beskyldninger om manipulation, der præger almen polemik om mediernes magt og magten over medierne. Kritikerne hævder, at de uhildet beskriver den medieskabte (u)virkelighed uden selv at være part i sagen. Hertil kan de kritiserede mediefolk med nogen ret hævde, at så har kritikerne jo heller ikke sat sig ordentligt ind i vilkårene for praktisk nyhedsformidling. Parterne kan så gensidigt beskyldte hinanden for at manipulere.

Som supplement til beslutningsprocesanalysen og mine vurderinger af definitionsmagtens blinde vinkler har jeg derfor under arbejdet med udredningen her tilbudt nogle af de involverede aktører at kommentere magtanalyserne undervejs, så mine egne blinde vinkler, definitioner og præmisser er blevet underkastet kritisk granskning.

P R Æ M I S S E R

På beslutningsniveau beror nyhedsinstitutionens politiske indflydelse på at gøre ting med tekst. Der er tale om magtspil med mange potentielle spillere, men journalistiske definitioner af synsvinkel og autoritative kilder bestemmer i høj grad præmisserne for sådanne beslutningsprocesser. Muligheden for at øve indflydelse afhænger bl.a. af, hvor meget de enkelte aktører citeres, hvilke andre kilder der får lov til at udtale sig, og hvilke beslutningspræmisser der tematiseres som offentligt relevante.

På den anden side har journalister ikke frihed til uhæmmet at manipulere med nyhedstekster. Valg af definitioner begrænses ikke kun af institutionelle normer for professionel adfærd, men også af politiske spilleregler for, hvad der meningsfuldt kan siges af hvem og i hvilke sammenhænge. Det er således ikke alle problemstillinger og synspunkter, der i aktuel nyhedsformidling indgår med samme vægt. Nogle politiske præmisser fremstår som mere relevante, forståelige og politisk korrekte end andre.

Sådanne præmisser kan ændres over tid. Før anden verdenskrig kunne medierne eksempelvis behandle temaet „racehygiejne“ som et legitimt og relevant befolkningspolitisk emne. Derimod blev „seksualitet“ betragtet som tilhørende privatlivets fred uden umiddelbar offentlig relevans. Her ved årtusindeskiftet er det nærmest omvendt. Ændringerne af præmisser er sket gradvist og uden at forandringen kan tillægges specifikke begivenheder eller politiske beslutninger (Lund, 1997).

I den sammenhæng er den kontinuerlige nyhedsformidling i høj grad med til at signalere, hvad der på et givet tidspunkt skal gælde for legitim sprogbrug og alment accepterede præmisser for politisk handling. Samtidig kommunikerer, hvad der anses for forældede problemstillinger og upassende ytringer. Disse former for redigerende magtudøvelse er ikke snævert knyttet til individuelle beslutninger eller professionel journalistisk vinkling. Aktuelle beslutningsprocesser formateres i en indforstået kontekst, som Michel Foucault (1978) har kaldt *diskursive formationer*. Ud fra denne betragtningsmåde finder den specifikke magtudøvelse sted i en offentlig referenceramme, der gennem aktørernes handlinger kan forandres over tid, men som ingen enkeltstående aktør her og nu magter at omdefinere helt og aldeles efter egne interesser.

I det følgende vil jeg betegne denne form for redigerende magtudøvelse som nyhedsinstitutionens *tematiske præmisser*. Derved understreges, at fremhævelse af visse aspekter (*priming*) og udelukkelse af andre (*spinning*) ikke nødvendigvis sker som en bevidst beslutning eller som interessebetonet udøvelse af definitionsmagt. Der kan naturligvis være politiske „spindoktorer“ på spil. Men tematiske præmisser påvirkes ikke kun af strategiske aktiviteter, men også af institutionaliserede normer. Derved fremhæves visse politiske aspekter rutinemæssigt, mens andre tilsløres eller ignoreres. Til udredning af dette magt-aspekt må analysearbejdet søge svar på disse spørgsmål:

7. Hvad præsenteres som autoritative præmisser?
8. Hvilke potentielle former for modmagt aktualiseres?

Som iagttagelse fra et nyhedsformidlende synspunkt har man altid „blinde vinkler“. Når der anlægges et synspunkt på en kompleks virkelighed er det ikke alle aspekter, der fremtræder lige tydeligt. De involverede aktører er pr. definition ude af stand til at problematisere givne præmisser for vinkling af en problematik. Der må derfor efterfølgende ledes systematisk efter tabuise-

rede forhold af den slags, som Noelle-Neumann (1984) har kaldt „tavsheds-spiraler“ i offentlig meningsdannelse.

I politisk debat er der en tendens til, at aktører, hvis synspunkter af nyhedsinstitutionen betragtes som uvedkommende eller aparte, rammes af tavshed og derved holdes ude fra offentliggjorte dagsordener. At sådanne forhold ikke italesættes betyder dog ikke nødvendigvis at de forsvinder som sociale realiteter. Men de lader sig vanskeligt politisere i fuld åbenhed og fortrænges i stedet som latente konflikter. Ved en sådan forfordeling af konventionelle synspunkter sker der en politisk påvirkning, uden at der tilsyneladende udøves redigerende magt i konkrete beslutningsprocesser (Fowler, 1991).

Til gengæld opleves brud på tavshedsspiraler så meget desto stærkere, når der åbnes for debat om kontroversielle tabu-emner, f.eks. spørgsmål om etnisk mangfoldighed og national identitet. Her udøver massemediernes afgørende politisk indflydelse. Brud på offentlig tavshed vil ofte fremstå som opsigtsvækkende udtryk for modmagt eller provokerende lancering af politisk ukorrekte synspunkter. Derimod vil undladelsessynder og blinde vinkler sjældent blive opfattet som udøvelse af redigerende magt, selvom disse tematiske præmisser i det lange løb kan have større betydning for hverdagens politiske praksis.

Politiske præmisser er i sagens natur kun givne og indiskutable, så længe de ikke problematiseres offentligt. Hvor der udøves magt, er der altid mulighed for aktivisering af modmagt. Selvom det kun undtagelsesvist lykkes kritiske aktører egenhændigt at pille ved grundlæggende præmisser for politisk offentlighed, f.eks. idealer om lighed, frihed og fællesskab, kan det normative tankegoods fortolkes forskelligt. Desuden kan vægtningen forhandles, f.eks. om hensynet til individuel frihed i en given situation skal prioriteres over idealet om social lighed eller om den relevante løsning af et politisk problem skal ske lokalt, nationalt eller transnationalt.

ANALYSER AF REDIGERENDE MAGT

Sammenfattende gælder, at når der i det følgende tales om redigerende magt, indgår beslutninger, definitioner og præmisser som delaspekter ved nyhedsformidlende praksis. Jeg tager udgangspunkt i case-studier af konkrete beslutningsprocesser, men inddrager også aspekter, som beslutningstagerne enten bevidst har fravalgt, eller som i den konkrete situation fremstår som givne vilkår af tematisk art.

Når jeg ikke pedantisk behandler nyhedsinstitutionens beslutninger, definitioner og præmisser hver for sig, hænger det sammen med, at de i hverdagens praksis blandes grundigt sammen. Med henblik på at udrede og nuancere opfattelsen trækker jeg især på kombinationer af kvantitativ og kvalitativ indholdsanalyse. Datamateriale er indsamlet i perioden 15.11. til 21.11.1999 (*nyhedsugen*). Indlands-, udlands- og debatstoffet fra samtlige danske dagblade, nyhedsudsendelser i DR1 og TV2, radioens timenyheder (kl. 8, 12 og 18.30) samt telegrammer fra Ritzaus Bureau blevet kodet efter emner, sagområde, kilder, vinkel og perspektiv. På tilsvarende måde har vi bearbejdet nyhedsmateriale fra udvalgte regionale radio- og tv-stationer.

Journaliststuderende fra Syddansk Universitet har desuden under supervision i nyhedsugens torsdagsdøgn foretaget observationer på 35 tv-, radio- og dagbladsredaktioner. Samtidig gennemførtes en rullende opinionsmåling i nyhedsugen med henblik på at afdække, hvilke emner et repræsentativt udsnit i befolkningen anså for at være døgnet, ugens og tidens vigtigste. Vi spurgte også, hvorfra respondenterne hentede deres meningsdannende nyheder. Desuden har vi et års tid efter nyhedsugen spurgt repræsentative udsnit af befolkningen, medlemmer af Dansk Journalistforbund og udvalgte beslutningstagere i stat, amt og kommune, hvordan de mere alment vurderer mediernes magt og magten over medierne.

Datamaterialet sammenlignes med ugens output (pressemeddelelser, rapporter, lovforslag m.v.) fra en række politiske autoriteter: Folketinget, udvalgte politiske partier, finansministeriet, indenrigsministeriet, sundhedsministeriet, LO, Dansk Industri, Landbrugsrådet, Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen. På den måde kan vi vurdere, hvilke emner journalisterne har valgt fra. Desuden er der inddraget supplerende materiale i form af opfølgende interview med aktører, der i særlig grad var i mediernes søgelys i uge 46, 1999.

Selvom datamaterialet er omfattende og den valgte nyhedsuge ikke på afgørende punkter afviger fra de fleste andre, må der alligevel advares imod at drage alt for håndfaste og generelle konklusioner. Nogle læsere vil sikkert også indvende, at de politiske forhold har ændret sig væsentligt siden efteråret 1999. Danmark har fået ny regering med deraf følgende justeringer i de politiske partiers mediestrategi. Udenrigspolitisk er vilkårene blevet ændret af begivenhederne i kølvandet på terrorangrebet på Twin Towers i New York. Til gengæld muliggør tidsforskydningen, at konsekvenserne af de daværende hændelsesforløb kan følges over en længere periode til og med valghandlingerne til Folketinget og de kommunale råd den 20. november 2001.

De konkrete magtanalyser har karakter af eksemplariske case-studier (Flyvbjerg, 1991; Mirriam, 1994). Ved at koncentrere indsatsen om konkrete hændelsesforløb tvinges forskeren (ligesom journalisten) til at vinkle det almene specifikt. Derved er der begrænsede muligheder for at uddrage almene generaliseringer. Til gengæld bliver det muligt at trænge dybere ned i stoffet. Ved at kombinere case-studier med kvantitative indholdsanalyser kan man desuden tilføje analyserne bredde. Den valgte fremgangsmåde, der er inspireret af Ekecrantz & Olsson (1994), sætter spektakulær fokusjournalistik i relief, idet også hverdagens rutinejournalistik inddrages.

Ved på denne måde at kombinere almen offentlighedsteori og tekstnære case-studier kan fremstillingen forhåbentlig inspirere til mere nuanceret og kritisk læsning af nyhedsinstitutionens løbende formidling af politisk stof. Desuden kan udredningen give professionelle aktører i politiske institutioner et mere kvalificeret grundlag til vurdering af dagens nyheder og deres betydning for konkurrerende dagsordener.

SAMSPIL MELLE M DAGSORDENER

Afgørende for nyhedsinstitutionens politiske indflydelse er ikke kun de sager, massemedierne faktisk fortæller om. Den redigerende magt beror også på muligheden for at udelukke emner ved at definere dem som uinteressante eller helt undgå visse former for tematisering. Muligheden for at vurdere mediernes magt og magten over medierne kræver derfor ikke bare mange konkrete eksempler, men også forståelse for den politiske kontekst, som de indholdsanalyserede nyhedstekster er produceret i. Til sammenligning med nyhedsinstitutionens prioriteringer inddrages bl.a. Folketingets dagsorden, der i uge 46, 1999 omfattede 36 punkter. De ti punkter, som genererede mest parlamentarisk interesse (målt i antal spalter i Folketingstidende) var:

1. Forespørgsel om grænsehandel og danske skatteforhold i EU
2. Første behandling af privat lovforslag om faglige blokader
3. Forespørgsel om styrkelse af private sociale initiativer
4. Første behandling af regeringsforslag om Post Danmark
5. Første behandling af regeringsforslag om biblioteksvirksomhed
6. Første behandling af regeringsforslag om beskatning af gratialer mv.
7. Tredje behandling af regeringsforslag om afgift på brugte køretøjer
8. Første behandling af regeringsforslag om firmaaflyvning

9. Første behandling af privat lovforslag om trafik til og fra Bornholm
10. Første behandling af regeringsforslag om hjemmeservice

Alle disse sager opnåede medieopmærksomhed. Punkt 9 dog kun på Bornholm, og ingen af dem tilstrækkelig til at opnå topplacering på nyhedsinstitutionens politiske dagsorden. Målt som antal redaktionelle enheder i nyhedsugen med inddragelse af folketingsmedlemmer og/eller ministre som aktører var de højest prioriterede emner:

1. Politiske udspil vedrørende folkeafstemning om danske EU-forbehold
2. Regeringsstrid om administration af udlændingelovgivningen
3. Politiforlig som led i finanslovsforhandlingerne
4. Rigsrevisorernes kritik af trafikministerens håndtering af COMBUS
5. Reaktioner på tv-udsendelsen „De riges paradisi“
6. Oppositionspolitiske udspil om udvisning af indvandrere
7. Indenrigsministerens udspil om sammenlægning af mindre kommuner
8. Oppositionspolitiske udspil om hætteforbud ved demonstrationer
9. Reaktioner på omtale af A.P. Møller under 2. verdenskrig
10. Reaktioner på den såkaldte „Dandy-sag“

Hvorledes et EU-spørgsmål blev placeret så højt på mediedagsorden i Danmark, analyseres i kapitel 9. Striden om administration af udlændingelovgivningen og finanslovsforhandlingerne gøres til genstand for nærmere vurdering i kapitel 7. Kun ét kommunalpolitisk emne (punkt 7) har opnået placering på listen, hvilket jeg vender tilbage til i kapitel 8. Derved kommer case-studierne til at omfatte rutinejournalistik på tre politiske niveauer, der blandt journalister betegnes som „inde på Slotsholmen“, „ude i kommunerne“ og „nede i Europa“.

Inden da skal der redegøres for de tre sager fra mediedagsordenen, som kan betegnes som fokusjournalistik (5, 9 og 10). Disse tre cases analyseres detaljeret i kapitel 3, 4 og 5. Afslutningsvis diskuteres analyseresultaterne i kapitlerne 11 og 12, hvor vi sammenholder de kvantitative indholdsanalyser og deltagende observation med tilkendegivelser indsamlet gennem opinionsundersøgelser. Dette datagrundlag kan bl.a. udmøntes i denne top-10 over begivenheder, som de interviewede danskere i perioden 15. 11. – 21. 11. 1999 anså for ugens vigtigste:

1. Oprydningsarbejde efter jordskælv i Tyrkiet
2. Topmøde i OSCE (den europæiske sikkerhedsorganisation)
3. EM-fodboldlandskamp mellem Danmark og Israel
4. Udvisning af udlændinge efter voldsdomme
5. Ruslands rolle under krigen i Tjetjenien
6. Den såkaldte „PFA-sag“ mod Thorsen og Trads
7. Egyptisk flystyrt i USA
8. Reaktioner på tv-udsendelsen „De riges paradys“
9. Regeringsstrid om administration af udlændingelovgivningen
10. Reaktioner på den såkaldte „Dandy-sag“

Af disse ti emner vedrørte kun punkt 9 folketingspolitik i snæver forstand. Heller ikke EU-emner eller kommunalpolitisk rutinejournalistik blev prioriteret højt af den repræsentative stikprøve af danskere. Derimod opnåede to af ugens tre eksempler på fokusjournalistik (punkterne 8 og 10) placering på befolkningens topti-liste.

Målt på denne måde er der umiddelbart noget, der tyder på, at nyhedsinstitutionens politiske rutinedækning har begrænset politisk indflydelse. Om denne formodning holder for en nærmere udredning, vender jeg tilbage til i bogens del III. Først skal vi dog i del II se nærmere på de spektakulære eksempler på den medie-initierede fokusjournalistik, der bundet i tid og rum sætter præg på publikums prioritering af nyhedslugens vigtigste begivenheder: Hvilke beslutninger, definitioner og præmisser lå til grund for den redigerende magtudøvelse, der placerede disse enkeltsager på samtidens politiske dagsorden?

DEL II

NÅR MEDIERNE SPILLER OP

“Krigsdokumenter kaster kritisk lys på A.P. Møller“, proklamerer tophistorien på forsiden af Berlingske Tidende søndag den 14. november 1999. Inde i avisen skriver et team på fire journalister seks siders baggrundsreportage om sagen, der i den følgende uge citeres flittigt i den øvrige dagspresse, radio og tv. Mediedækningen udløser krav om en folketingsbevilling til forskning i erhvervslivets rolle under besættelsen og er medvirkende til, at A.P. Møller Koncernen beslutter at sælge sin aktiepost i Det Berlingske Officin.

“Politikere vil sikre forskningsfrihed“, skriver Morgenavisen Jyllands-Posten på forsiden mandag den 15. november 1999. Her er tale om den foreløbige kulmination af den såkaldte Dandy-sag, som redaktionen startede en uge tidligere. Nu er sagen nået frem til Folketinget, hvor et flertal i forskningsudvalget vil sikre, at erhvervslivet ikke kan begrænse forskningsfriheden. I ugens løb „styrtdykker“ salget af Dandys V6-tyggegummi.

“De riges paradys“ er titlen på et dokumentarprogram, som DR 1 sender tirsdag den 16. november 1999. Af programmet fremgår, at virksomhedsejere på legal vis kan sikre sig biler, ejendomme og andre frynsegoder på favorable vilkår. Skatteministeren interviewes umiddelbart efter udsendelsen og fastslår, at reglerne er gode nok. Det samme siger flertallet af de øvrige folketingspartier. Ikke desto mindre bliver reglerne lavet om med henblik på at forhindre de forhold, som udsendelsen problematiserede. Det påfører bl.a. bilforhandlerne omsætningstab, hvilket et års tid senere får nyhedsinstitutionen til at kræve skattereglerne lempet.

I kapitlerne 3-6 underkastes alle tre forløb en grundig analyse med henblik på at afdække politisk påvirkning gennem udøvelse af redigerende

magt. Det skal understreges, at de tre eksempler er ekstreme i forhold til den løbende nyhedsdækning, som kun sjældent så eksplicit sætter fokus på magtforhold. Til gengæld er det netop den slags case-studier, som ofte begrundes kritik af mediernes politiske rolle. Derved bliver der tale om illustrative eksempler på fokusjournalistik, som kan sammenlignes med hverdagens rutinejournalistik, som gennemgås i bogens del III.

Begivenhedsforløbene tages op i den rækkefølge, publikum har prioriteret gennem opinionsmålinger. Da erkendelsesinteressen primært er knyttet til det principielle ved casene, optræder de involverede aktører anonymt som sociologiske rolle-kategorier. Det gælder dog ikke i de tilfælde, hvor en konkret person har afgørende betydning for beslutningsprocessen, eller hvor et firmanavn er konstituerende for casen.

Hvert af kapitlerne 3-5 er disponeret således, at der først redegøres for de beslutninger, definitioner og præmisser, som er lagt til grund for redigeringen. Der lægges særlig vægt på samspillet mellem professionelle journalister og politiske aktører ved valg af kilder og dramaturgisk vinkling af historien. Derefter sammenfattes den konkrete case i en delkonklusion.

I kapitel 6 diskuteres magt-problematikken mere alment – herunder hvordan fokusjournalistik tematiserer offentlighedsteoretiske idealer. Sådanne elementer af politisk art har næppe været de involverede aktører i nyhedsinstitutionen bevidst. Men når vi magtanalytisk trænger ned under fokusjournalistikens beslutninger, definitioner og præmisser, fremgår det, at demokratiske værdier som frihed, lighed og fællesskab spiller en afgørende rolle under redigeringen.

LIGHED OG FRYNSEGODER

Tirsdag den 16. november 1999 kl. 20 sendte DR1 tv-dokumentaren „De riges paradis“. I dagene før var udsendelsen blevet annonceret i DRs regionale radioprogrammer og dagblades tv-tillæg illustreret med den programansvarlige journalist fotograferet på motorhjelm af en rød sportsvogn. Foromtalen til programmet stillede inkvisitoriske spørgsmål: „Hvorfor bo i et kedeligt parcelhus, når man kan bo i et strandvejspalæ for den samme pris? Og hvorfor køre Folkevogn, når man kan køre i en splinterny Ferrari for de samme penge? Hvert år kan de allerrigeste i Danmark score millioner på ‘rabatter’ fra skattevæsenet. Er det egentlig rimeligt?“

Dramaturgisk er udsendelsen bygget op som en retssag, der på billedsiden domineres af luftfotos fra nordsjællandske villaområder, golfbaner, hurtige biler og dyre lystbåde. Det fremgår, at velstillede virksomhedsejere fuldt legalt kan sikre sig disse og andre frynsegoder på favorable vilkår ved at udnytte et „gabende hul“ i skattelovene. Journalist Stig Andersen optræder i anklagerens rolle. Han fører ordet i 28 af de i alt 57 minutter, udsendelsen varer. Den sammenkædende speak fremhæver de centrale pointer dokumenteret ved arkivmateriale, interview med forhandlere af biler, ejendomme og golfklubmedlemskab, repræsentanter for kommunale skattemyndigheder, autoritative udsagn fra en revisor samt tre navngivne selskabsejere. Til de anklagede folketingsmedlemmer og den ansvarlige skatteminister bliver der alt i alt afsat et minut og otteogtyve sekunder i form af citater oplæst hen over arkivbilleder (*voice over*).

Til gengæld optræder skatteministeren i 24 minutter *live* som gæst i „Profilen“ fra kl. 21:25 samme aften, som „De riges paradis“ sendes første gang. Skatteministeren benytter lejligheden til at protestere over, at han som ansvarlig minister ikke har fået mulighed for at kommentere de fremsatte påstande i selve tv-dokumentaren. Han problematiserer talgrundlaget for udsendelsens påstande og skøn. Skatteministeren hævder, at der er meget få skattekroner at hente på området. Hans konklusion er, at reglerne er gode

nok, men at der er behov for en mere ensartet forvaltningspraksis hos de kommunale ligningsmyndigheder.

De kommunale skattechefer protesterer over denne definition af problematikken. Til Ritzaus Bureau udtaler de, at kommunerne ikke kan gøre andet end at følge skattelovgivningen. Sagen følges også op ved at give skatteordførerne fra Folketingets oppositionspartier mulighed for at reagere på tv-udsendelsen. De citerede oppositionspolitikere advarer mod „hovsaløsninger“ og fraråder ændring af skattereglerne. Klarest formuleres denne holdning af Venstres skatteordfører, der ifølge Børsen 18. 11. 99 siger: „Der er ingen grund til at springe op af sofaen på grund af et tv-program.“

I den følgende uges tid følger TV-Avisen og Radioavisen dagligt sagen op. Desuden bringer dagbladene i ugens løb yderligere 30 artikler og læserbreve om emnet. Journalisten bag „De riges paradis“ deltager ikke i den efterfølgende debat. Derimod spiller repræsentanter for de kommunale ligningsmyndigheder en dagsordensættende rolle. En deputation for de primærkommunale skattefolk drager således til Christiansborg for at præcisere, at det er reglerne og ikke deres administration, der er noget galt med.

Således oplyst beslutter skatteministeren (på trods af oppositionelle protester), at reglerne skal laves om med henblik på at forhindre uligheder i skatteforvaltningen. Et halvt år efter tv-udsendelsen vedtager Folketinget to af skatteministerens fremsatte lovforslag, der skal sikre, at dyre biler, villaer og andre „goder stillet til rådighed for hovedaktionærer, direktører m.v.“ beskattes svarende til godernes værdi for almindelige lønmodtagere.

De ændrede regler påfører især bilforhandlerne store omsætningstab, hvilket på dagbladenes erhvervssider foranlediger oppositionspolitikere og erhvervsrepræsentanter til at kræve skattereglerne lempet. Under overskrifter som „Stavadbiler“ og „Misundelsesafgift“ følges disse langtidseffekter især tæt af TV2-Nyhederne, der til gengæld ikke på noget tidspunkt refererer til DR-dokumentaren „De riges paradis“.

BESLUTNINGSPROCES

Det fremgår af opfølgende interview, at de involverede medarbejdere i Danmarks Radio har lavet forarbejde til „De riges paradis“ mere eller mindre intensivt i perioden maj-november 1999. Der er således gennemført en langt grundigere research, end der er tid og mandskab til ved den dagsaktuelle nyhedsjournalistik. I dokumentar-genren lægges der ekstra vægt på denne side af den redaktionelle kildekritik. Selv en ganske lille – for sammenhæn-

gen ubetydelig – faktisk fejl vil rokke ved selve udsendelsens præmis og dermed programmets troværdighed. Det fremgår da også af det materiale, jeg har haft adgang til, at der er lagt et stort arbejde i at finde frem til relevante kilder, og at det kildekritiske arbejde lever op til professionelle standarder.

Ideen til programmet er undfanget af den programansvarlige journalist, Stig Andersen. Som rutineret medarbejder med høj DR-anciennitet har han i det store og hele haft frie hænder til suverænt at træffe redaktionelle beslutninger i forløbet. Denne handlefrihed er dog ikke mere absolut, end at planer og budgetter skal godkendes af ledelsen. Desuden blev spørgsmålet om skatteministerens rolle i programmet drøftet med kolleger og chefer.

Mod slutningen af researchen i august måned var der faktisk aftalt et interview med skatteministeren, men den programansvarlige journalist besluttede at aflyse interviewet og alene citere skatteministeren indirekte i udsendelsen. Journalistens begrundelse var, at et interview til kamera ville forstyrre udsendelsens fortællestruktur, fordi et traditionelt politiker-interview ikke formmæssigt passede i det valgte program-koncept. Derimod var det oplagt at tilbyde skatteministeren taletid i det efterfølgende debatprogram, så hensynet til alsidighed og fairness kunne sikres. Samtidig ville det give mulighed for at uddybe problematikken og øge chancen for citat i andre medier.

NYHEDSDRAMATURGI

Disse beslutninger illustrerer, at den redigerende magt i høj grad beror på valg af kilder under den journalistiske research. Journalisten er dog ikke fuldstændig autonom. Selv om han i udgangspunktet kan vinkle sin historie relativt frit, er han i produktionsprocessen afhængig af, hvad relevante kilder er villige til at sige til citat og mere uformelt som baggrundsinformation. De situationsdefinerende kilder, især forhandlere af biler og ejendomme, har således udøvet betydelig redigerende magt ved at stille andre aktører i misundelsens lys. Desuden har de tre kommunale ligningsfolk defineret programmets lighedsgroundsætning, og det er denne præmis, som sætter dagsordenen i den efterfølgende politiske debat.

Journalisten har tilstræbt at høre alle konfliktens parter og krydschecke enkeltstående kilders oplysninger, skøn og vurderinger. Under redigeringsfasen kan den programansvarlige inden for troværdighedens grænser suverænt beslutte, hvilke udsagn og kilder, der skal indgå i programmet, og med hvilken vægt. I den forbindelse bliver prioriteringen af anklagende speak

kombineret med beskrivende passager afgørende for det produkt, seerne får præsenteret.

Ved programmets udformning er der gjort en professionel indsats for at sikre troværdigheden. Der er dokumentation for de fremsatte påstande i form af skriftlige og/eller mundtlige kildeudsagn. Men fakta taler ikke for sig selv. De gentages, filtreres, selekteres og sættes ind i en dramaturgisk ramme defineret af programlæggerens overordnede tese. Fremgangsmåden er inspireret fra fiktionens verden, men overføres her til fakta-formidling på tv ved at placere politiske aktører i en gennemredigeret kontekst.

I løbet af programmet bliver seerne gang på gang præsenteret for farvestrålende scenerier filmet fra en helikopter, der panorerer hen over kæmpevillaer placeret tæt ved skov og strand. Kildematerialet rummer udførlige lister over, hvilke ejendomme der er betalt af selskaber og bebos af deres direktører. Der er altså ikke manipuleret med billederne. Heller ikke med fotos af både, swimmingpools, golfbaner og den røde Ferrari, der fremstår som symbol på hele problematikken: Her er noget, alle og enhver kan identificere som luksus og fryns.

Det er gennem speakerens monotone gentagelse af store kronebeløb, at problemdefinitionen efterhånden bliver nærmest uafviselig. På billedsiden trækker den genkendelige genbrug af illustrationsmateriale i samme retning. Tv-seerne har selv set det, og kan næppe være i tvivl om pointen med sagsfremstillingen: „Politikerne har nemlig bestemt, at mange af dem, der bor i sådanne huse, ja, de kan bo i dem for en brøkdal af, hvad det ville koste en almindelig dansk lønmodtager.“

Retorisk er der tale om en klassisk overtalelsesstrategi, der ikke levner plads for modsigelse eller indvendinger. Stilen er monologisk, kun afbrudt af interview-sekvenser, der bekræfter udsendelsens centrale præmis: Forskelsbehandling i skatteligningen er urimelig. De ansvarlige politikere, der sættes under anklage, medvirker alene som statiske stillbilleder kombineret med løsrevne citater på lydsiden. De er så at sige defineret ud af billedrammen, og derfor ude af stand til at forsvare sig. Den redigerende magtudøvelse ligger altså ikke kun i formidlingen af facts, men også i de fravalg og udeladelser, der er sket som led i vinklingen af historien.

Som en afsluttende trumf på den fremsatte påstand præsenterer en autoriseret revisors følgende regnestykke: Vil man have disposition over en strandvejsvilla, en Mercedes, et medlemskab af en golfklub, et sommerhus og en lystbåd (vist i hurtig rækkefølge på billedsiden) skal man som almindelig lønmodtager af med 6.735.594 kr. De samme goder ville koste en skattebe-

gunstiget selskabsejer 1.848.000 kr. Journalisten konkluderer tørt konstatende: „Der er en forskel på 4.887.594.“

En gennemgang af baggrundsmaterialet viser, at selve udregningen er korrekt. Men undervejs er der foretaget nogle diskutabile skøn, som i den valgte form understøtter programmets tese. Den almindelige seer får alle fakta præsenteret, men afskæres alligevel fra selv at vurdere præmisserne for udregningen. Kun de færreste vil i farten kunne nå at identificere de enkelte elementer i regnestykket, f.eks. at der er tale om en bestemt Mercedes til 2,2 millioner. Men faktisk set kan der intet indvendes imod fremgangsmåden.

JOURNALISTISK VINKLING

Alle forhold anskues ud fra et ganske bestemt synspunkt: lønmodtageren i rollen som privat skatteborger. Det er denne interesse for lighed i skatteliggingen – ikke hensynet til statskassens provenu – som udsendelsen definerer som sit omdrejningspunkt. Den omtalte Mercedes bliver således af skatteministeren efterfølgende brugt som eksempel på „manipulation“. I regnestykket ser journalisten og hans revisor nemlig bort fra, at en sådan bil giver statskassen 1,5 million i registreringsafgift, uanset om det er en privatperson eller et aktieselskab, der står som ejer.

Denne vinkling er ikke blot udtryk for journalistisk prioritering af nyhedskriterierne identifikation og nærhed. Det er også et led i de elektroniske mediers målrettede markedsføring. Det er ikke blot selve tv-udsendelsen „De riges paradys“, der professionelt udnytter forenkling og gentagelser til at hamre sit budskab hjem. Udsendelsen bliver også systematisk lanceret på forhånd i Danmarks Radios øvrige kanaler (både i radio og tv) og fulgt op med en lang række indslag i ugens nyhedsudsendelser. Derved bliver der tale om kampagnejournalistik udformet som dagsordensættende fællesstof, som rutinemæssigt kan bearbejdes af de øvrige medier.

I den sammenhæng er det dog vigtigt at minde om, at man ikke kan slutte direkte fra denne redigerede magt over programindholdet til den redigerende magt over publikum og autoritative beslutningstagere. De kildekritiske og formmæssige valg behøver ikke automatisk sætte sig igennem som ensartede eller entydige effekter. Medieproduktet behøver heller ikke at påvirke politikere og andre dele af nyhedsinstitutionen på en ensartet måde. Reaktionen afhænger i høj grad af modtagerens holdningsmæssige præferencer og materielle interesser på området. Elitekilder, der efterfølgende kommenterer programmet, bruger det således som anledning til at bekræfte og dokumentere

forudfattede meninger. Eksempelvis reagerer de kommunale skattefolk helt anderledes end oppositionspartiernes skatteordførere i Folketinget.

I sidste instans udøver publikum en ikke ubetydelig beslutningsmagt, f.eks. ved kildekritisk refleksion eller slet og ret ved at slukke for udsendelsen. Ifølge Gallups tv-metermålinger bliver selve udsendelsen set af knapt en million. Det svarer til 52 procent af alle danskere, som så tv på sendetidspunkt. Den efterfølgende Profil-udsendelse bliver set af 925.000 seere svarende til 48 procent af aftenens danske tv-publikum.

Nogle af seerne reagerer med læserbreve. I den ene yderlighed findes de forargede, f.eks. fem indsendere til Ekstra Bladets læserbrevsspalte med overskrifter som „Stripperkongen Stavad“ og „De riges skattefar“. Læsere, der får offentliggjort breve til morgenaviserne, finder derimod lige så samstemmende problematikken fortegnet og sensationspræget. De vurderer billedbrugen som „manipulerende“ og hævder, at de mange gentagelser på lydsiden svækker troværdigheden. Det sete afhænger altså i høj grad af øjnene, der ser. Og hvilke læserbreve, der offentliggøres, afhænger af beslutninger truffet på de enkelte debatredaktioner.

Den programproducerende journalist besidder ingen enevældig magt over sine professionelle kolleger, der kollektivt bestemmer, om udsendelsen skal forbigås i tavshed, modsiges eller loyalt følges op i andre medier. TV2, som i denne forbindelse må betragtes som DR 1's væsentligste konkurrent, ignorerer sagen, indtil man her finder sin egen vinkel på problematikken næsten et år efter, „De riges paradis“ blev udsendt første gang.

Derimod følger især TV-Avisen, Radioavisen, Ekstra Bladet og B.T. selvstændigt op. Desuden bringer 13 provinsaviser enslydende Ritzau-telegrammer om politikerreaktioner på programmet. I den redaktionelle dækning ignorerer morgenaviserne gennemgående „De riges paradis“ med undtagelse af en enkelt tv-anmeldelse: „Udsendelsen var et stykke skolelærer-fjernsyn med både genrens dyder og fejl. Dyderne vejer heldigvis tungt. Til dem hører, at man prioriterer et emne efter dets vigtighed snarere end efter dets billedmuligheder.“ (Politiken 17.11.1999)

I nyhedsinstitutionen fremstår „De riges paradis“ således som en DR-solohistorie med spredte citater. Målt kvantitativt er der ingen landsomfattende mediestorm. Det redigerede input har ikke overbevist den samlede nyhedsinstitution om, at her er en fælleshistorie, som fortjener lang levetid. Men målt i seerinteresse, antal læserbreve, politisk reaktion og administrative konsekvenser fremstår DR-redaktionen ikke desto mindre som en særdeles handlekraftig og dagsordensættende aktør i beslutningsprocessen.

DEFINITIONER OG PRÆMISSER

“Medierne er på en helt anden måde politik-skabende i dag end tidligere,” konkluderer skatteminister Stavad, „Det kan være helt tilfældigt, hvem man beslutter, skal have sympatien. Men når man har besluttet sig, bringes der fortrinsvis reportager og argumenter, der understøtter det valgte standpunkt“. (Jyllands-Posten 10.12.2000). Men holder denne konklusion om almægtige massemedier, hvis man underkaster „De riges paradis“ en dybtgående interessentanalyse?

Tesen i „De riges paradis“ er, at politikerne i Folketinget har defineret skattereglerne på en sådan måde, at en velhavende elite fuldt legalt kan tilegne sig goder på mere favorable vilkår end dem, der er gældende for den store masse af skatteborgere. Bemærkelsesværdigt – om end typisk for genren – føres der ikke forsvarsvidner i programmet. Det nærmeste, man kommer tvivl eller nuancering af den fremsatte tese i tv-udsendelsen, er en bemærkning fra en af de kommunale skattefolk, der sætter spørgsmålstegn ved den implicite motivforklaring med ordene: „Jamen, det er ikke engang sikkert, at det er det, der har været intentionerne hos politikerne, at man skulle have særbehandling. Det er bare sådan.“

De situationsdefinerende kilder er tv-udsendelsens privilegerede aktører. „Vi bruger ikke termen ‘rimelig’ hos os,“ siger formanden for skattecheferne, „vi kigger på, hvad reglerne siger.“ Selvom de umiddelbart fremstår som neutrale og hævet over interessekampene, kommer de kommunale embedsmænd i høj grad til at definere beslutningsgrundlaget for hændelsesforløbet. Samstemmende, men tilsyneladende uafhængigt af hinanden, dokumenterer de i rollen som autoritative kilder, hvordan skattelovgivning har utilsigtede bivirkninger. Under lighedens demokratiske præmis leverer de råstof til en politisk forenkling af en kompliceret problematik om rimelighed i forvaltningen.

Forhandlere af biler, ejendomme og andre „frynsegoder“ får god tid til at beskrive og præsentere deres produkter. Endnu stærkere står den skriftlige dokumentation, der indsnævrer problematikken skridt for skridt: Først ser vi, hvordan journalisten på internettet finder priser og ejendomsvurderinger på strandvejsvillaer. Så identificeres en villa vurderet til 5,2 millioner kroner ejet af et navngivet firma. Opslag i Kraks Vejviser fortæller navnet på den, der bor i villaen. Dernæst følger vi journalisten, der på en forespørgsel til Købmandsstandens Oplysningsbureau får at vide, at den navngivne beboer er direktør for det navngivne firma.

Det tema, som „De riges paradis“ gennemspiller med variationer i 57

minutter, og som i nyhedsinstitutionen sætter dagsordenen for de autoritative beslutningstagere på skatteområdet både kommunalt og i Folketinget, defineres med disse ord af den programansvarlige ved tv-udsendelsens begyndelse: „De politikere, der siger, at alt skal beskattes, at hullerne skal lukkes, at dem, der har bedst råd, skal give et ekstra bidrag, og at alle skal beskattes ens, ja det er dem der har lavet denne skattelov. Men virkeligheden, den kigger vi på i dette program.“

Udgangspunktet er, at „politikkerne“ er dobbeltmoraliske, at de ikke i praksis lever op til deres egne idealer om lighed i forvaltningen. Der lægges fra starten op til, at det er den politiske praksis – ikke idealerne eller den kommunale administration – der er noget galt med. Denne definition af problematikken cementeres yderligere under den efterfølgende offentlige debat, hvor kommunalfolkene drager til Christiansborg – under TV-Avisens bevågenhed – for at sætte tingene på plads: „Hullet i loven“ må lukkes, hvis lighedsidealene om rimelighed i skatteforvaltningen skal opretholdes.

Definitionsmagten udøves bl.a. ved ikke at lade folkevalgte og repræsentanter for skatteministeriet optræde i direkte interview, ved ikke at inddrage registreringsafgiften (og de deraf følgende penge til statskassen) i regnestykket, ved ikke at betragte selskaber som skatteborgere i almen forstand. Hele vejen igennem udøves redigerende magt ved konsekvent at definere problemet i overensstemmelse med den givne præmis. Taget for pålydende er der tale om et veldokumenteret program, men det er kun en lille del af et stort problemkompleks, som fremstilles.

En nærmere analyse viser, at der især udøves redigerende magt gennem definitoriske fravalg. Anskuet i demokratisk perspektiv er programmets ærinde slet ikke „de riges frynsegoder“, men derimod „rimelighed i forvaltningen“. Motoren i konflikten er ikke kun lønmodtagere kontra virksomhedsejere, men den latente interessekonflikt i den altid aktuelle magtkamp mellem centraladministration og kommunalt selvstyre. I den sammenhæng er sagens konkrete udfald for så vidt ligeegyldig. Det afgørende er, at kommunalfolkene får vist deres politiske chefer og skatteministeriets embedsværk, at de er handlekraftige og villige til at kæmpe for deres revir og professionelle position.

Magtspillets vindere er tilsyneladende nyhedsinstitutionens handlekraftige aktører i almindelighed og tv i særdeleshed – allieret med autoritative kilder hentet fra det private erhvervsliv og de kommunale skatteforvaltninger. Derimod er de rådvilde folkevalgte på Slotsholmen tilsyneladende sat ud af spillet. Det er ikke deres synspunkter og præferencer, der umiddelbart efter sætter dagsordenen for den offentlige debat om emnet.

“Udsendelsen viser, at Folketingets hensigter ikke virker ude i det virkelige liv, og hvis det er det reelle billede, skal vi se på det,” udtaler skatteministeren efterfølgende til Ritzaus Bureau. Han afviser dog, at der er behov for lovændringer. Samtidig sættes der spørgsmålstegn ved de fremførte tal: „Skatteministeriet er ikke enig i, at de gældende regler fører til dette resultat.“ (Jyllands-Posten 18.11.99).

Alligevel laver folketingsflertallet lovgrundlaget om et halvt år efter udsendelsen af „De riges paradis“. På det nye lovgrundlag kan nyhedsinstitutionen skrive et nyt afsnit i føljetonen om rimelighed i skattelovgivningen. „Markedet for dyre biler er gået dødt,” proklamerer Jyllands-Posten 16.7.2000 under overskriften „Stavadbiler“. Automobilforhandlerforeningen kræver reglerne tilbageført: „I sidste ende betyder det jo faldende indtægter til statskassen,” udtaler en bekymret branchetalsmand. Han får støtte fra den borgerlige opposition i Folketinget: „Det er ren misundelse og udtryk for det værste af socialdemokratisk politik,” udtaler de konservatives skatteordfører.

Den samlede konsekvens af tv-udsendelsen og den efterfølgende mediedebat lader sig ikke opgøre eksakt i kroner og øre. Skatteministeriet kalkulerede ganske vist med et merprovenu ved den gennemførte stramning af skattereglerne. Men dette skøn tager ikke højde for bivirkninger i form af afgiftstab som følge af reduceret salg af luksusbiler, en bivirkning som skatteministeren selv gjorde opmærksom på i sit interview med „Profilen“ umiddelbart efter DR-dokumentaren.

DELKONKLUSION

Umiddelbart må de politiske konsekvenser i kølvandet på tv-udsendelsen „De riges paradis“ fortolkes som et klart bevis på mediernes politiske indflydelse i almindelighed og tv-journalisternes gennemslagskraft i særdeleshed. Det fremgår klart, at nyhedsinstitutionen her udøver redigerende magt over de folkevalgte, i og med autoriteterne gør noget, de ellers ikke ville have gjort. Tilsyneladende er det skatteministeren, der taber, og publikum i rollen som almindelige skatteborgere, der vinder på grundlag af demokratiske lighedshensyn.

På grundlag af interessentanalysen må vi dog modificere en sådan konklusion ved at tage højde for de langsigtede konsekvenser. På trods af skatteministerens umiddelbare utilfredshed med tv-udsendelsen bliver det paradoksalt nok hans partipolitiske præferencer, som begunstiges af det samlede

beslutningsforløb. Allerede i 1993 havde skatteministeren forsøgt at få gennemført regler, der beskattede firmabiler uden maksimalgrænse. Det blev nedstemt i Folketinget. I kølvandet på tv-udsendelsen kunne regeringen nu pludselig opnå flertal for at stramme reglerne, så de kom til at svare til Socialdemokratiets oprindelige forslag. Konsekvensen for skatteministeren var på kort sigt et prestigetab, men på længere sigt en politisk gevinst, der også kunne bruges til at demonstrere handlekraft i folketingssalen.

Det er kun ét blandt mange paradokser ved redigerende magt: De medvirkende sælgere af „frynsegoder“ og deres kunder har på længere sigt absolut ingen interesse i, at sagen udviklede sig på denne måde. Forhandlere af både, biler, golfudstyr og ejendomme får i tv-udsendelsen ellers tildelt over ti procent af sendetiden. Uden afbrydelse af kritiske spørgsmål gør de reklame for deres produkter. Men politisk kaster de samtidig en skygge på deres kunder, og skader på lang sigt deres eget forretningsgrundlag. De udtaler sig så at sige stik imod egne interesser.

Den holdningspolitiske præmis om lighed og rimelighed farvede indtrykket af indlæg fra samtlige medvirkende. Det fik bl.a. som konsekvens, at godtroende aktører, som fik lov til at optræde som privilegerede kilder, materielt set endte som magtspilletts politiske „ofre“. At få lang og uhindret taletid i tv er altså ikke nødvendigvis lig med strategisk udøvelse af redigerende magt. Aktiv deltagelse i nyhedsinstitutionen garanterer ikke varetagelse af egne interesser. I dette tilfælde nærmest tværtimod.

Ved at indgå i såkaldte medløberinterview kan en kilde undergrave sine egne interesser for åben skærm. Når programmet først er sendt, lever det sit eget liv i nyhedsinstitutionen, der med dagspressen som væsentligste arena fører spillet videre ved at konfrontere de involverede aktører med hinandens reaktioner. I løbet af et sådant forløb kan der paradoksalt nok ske det, at den, der i udgangspunktet fremstod som magtesløs i den anklagedes rolle, alligevel på længere sigt magter at få sine interesser varetaget, sådan som skatteministeren demonstrerede det her.

Tilbage står det interessante spørgsmål, om journalisten selv er herre over de definitioner og præmisser, som der redigeres på? Det spørgsmål vender vi tilbage til i kapitel 6. Men først skal der blændes op for to andre eksempler på kritisk fokusjournalistik fra efteråret 1999.

FRIHED OG TYGGEGUMMI

Mandag den 15. november 1999 begynder anden uge i Morgenavisen Jyllands-Postens fokusjournalistiske føljeton om tyggegummifabrikken Dandys kontrovers med Aarhus Universitet. I udgangspunktet handler det om to danske og en litauisk tandlægeforsker, som har vurderet effekten af tandhygiejnisk tyggegummi. Ved offentliggørelsen ugen før præsenteres sagen under overskriften „Forskere presset til tavshed“ fulgt op med denne manchete, der skarpvinkler på de danske aspekter ved problematikken: „To forskere er blevet tvunget til at trække kritisk undersøgelse om V6-tyggegummi tilbage. Sagen stiller spørgsmålstegn ved den frie forskning.“

„Politikere vil sikre forskningsfrihed“, er forsideoverskriften otte dage efter, og dermed kunne sagen for så vidt have fundet sin afslutning. Der er gået den uges tid, som er den typiske levetid for fokusjournalistik. Sagen er som de fleste andre af denne type nået op på ministerniveau. Men i mellemtiden har de involverede gennem afværgemanøvrer og reaktioner på andres reaktioner gjort sagen så spektakulær, at stort set alle danske medier i ugens løb bidrager til føljetonens fortsættelse.

Sammenlignet med den forudgående case om skattebegunstigede frynsegoder formuleres det politiske perspektiv mindre eksplicit. Alligevel opnår sagen ganske hurtigt en plads på den politiske dagsorden. Aktører i nyhedsinstitutionen forsøger at gøre forskningsministeren til dommer i sagen. Hun vælger dog at henvise til andre autoriteter: Miljøstyrelsen, Statsrevisorerne, Kammeradvokaten, Rådet for videnskabelig uredelighed samt Folketingets forskningsudvalg.

Den initiativtagende journalist, Mikkel Hertz fra Jyllands-Postens redaktion i København, er solo på de første artikler om emnet, men assisteres i de følgende uger af sin kollega fra Århus-redaktionen, Nils Mulvad. I udgangspunktet anklages rektor for Aarhus Universitet for efter pres fra Dandy at have tvunget to ansatte tandlægeforskere til at tilbagekalde „resultaterne fra en omfattende videnskabelig undersøgelse.“ Det drejer sig om et såkaldt *abstract*, som ganske vist ikke direkte nævner varemærket V6, men hvis resul-

tater af journalisterne tolkes som bevis for, at „V6 er aldeles virkningsløst over for huller i tænderne.“

Rektor for Aarhus Universitet ønsker ikke at udtale sig om sagen, men henviser til sin prorektor, der er specialist i aftaleret. Prorektor indrømmer, at offentliggørelsen af forskningsresultaterne er udskudt „af loyalitetshensyn“, men forsvarer beslutningen med, at den forskningskontrakt, der i sin tid blev indgået, „var uklar“. Det understreges, at det står forskerne frit for at offentliggøre resultatet af deres forskning senere „om et par år eller måske tre.“ (Jyllands-Posten 8. II.99)

Dandy og varemærketV6 er i udgangspunktet ét blandt mange potentielle eksempler på erhvervslivets magtudøvelse over „den fri forskning“. Det behøvede for så vidt ikke resultere i en „Dandy-sag“. Nøgleordet kunne lige så godt være „Forskningsfrihed“ eller „Pengemagt på universitetet“. Men forbruger-synsvinklen og det konkrete eksempel med et velkendt og mundret navn overskygger hurtigt den komplekse universitetspolitik. Der ved tildeles Dandy ufrivilligt en hovedrolle, som skader virksomhedens image. Som en udløber af sagen retter Miljøstyrelsen alvorlig kritik mod firmaets sundhedsanprisende annoncer for varemærketV6, som også rammes af en midlertidig nedgang i efterspørgselen på hjemmemarkedet.

I introduktionsartiklens situationsbeskrivelse anlægges en mere principiel vinkel baseret på udsagn fra tandlægeforskere tilknyttet Københavns Universitet: „Mere end hver tredje forskningsprojekt på Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet i Århus finansieres af private sponsorer – fra industrien især.“ Det principielle i sagen overskygges dog hurtigt af det specifikke, hvor fokus skiftevis sættes på interne forhold ved Aarhus Universitet og Dandys rolle i den konkrete sag.

Hvad angår universitetet rettes medieopmærksomheden primært mod rektoratet, hvorimod anklager mod tandlægeforskernes institutbestyrer aldrig følges op af massemedierne. Det kan skyldes, at rolleindehaveren straks ved mediestormens begyndelse beslutter at stille op som et anklagerens vidne. Siden er andre af institutbestyrerens handlinger stærkt medvirkende til at holde nyhedsinstitutionens opmærksomhed fangen. Hertil bidrager desuden en gruppe universitetsansatte, der foranlediget af presseomtalen indkalder til stormøde med krav om rektors afgang.

Også forskningsministeren sætter fokus på rektoratets rolle ved at kræve en redegørelse, hvorefter Rigsrevisionen, Kammeradvokaten og Folketingets forskningsudvalg tager sagen under behandling. Disse initiativer lægger gradvist låg på den politiske opmærksomhed. Den ministerielle indgriben

udmøntes i administrative retningslinjer om udformning af samarbejds-kontrakter, hvilket ikke påkalder sig større offentlig omtale. Efter langvarig sagsbehandling i centraladministrationen resulterer magtkampene på universitetsscenen 25.4.2000 i en ministeriel „næse“ til rektor. Men da har medierne for længst mistet interessen for den principielle problematik.

BESLUTNINGSPROCES

Historien bag denne fokusjournalistiske historie begyndte den 6.9.1994, hvor Odontologisk Institut ved Aarhus Universitet indgik en samarbejdsaf-tale med fa. Fetin, et datterselskab af tyggegummifabrikken Dandy. Firmaet skulle bidrage med 300.000 kr. til en klinisk undersøgelse i Litauen, hvor to danske forskere i samarbejde med en lokal kollega ville undersøge, om skolebørn, der tyggede tyggegummi med carbamid, sorbitol og xylitol efter tre års forløb havde færre huller i tænderne end børn, der tyggede kontroltyg-gummi uden disse stoffer eller slet ikke brugte tyggegummi. Carbamid er den unikke ingrediens i Dandys varemærke, V6, og blev af firmaet betragtet som det afgørende tandhygiejniske argument i konkurrencen med multina-tionale tyggegummiproducenter.

Undersøgelsen afsluttedes i juni 1998, og året efter besluttede forskerne at offentliggøre resultaterne ved en tandlægekongres i USA. Til dette formål udformedes et såkaldt abstract, hvori det bl.a. hedder, „at berigelse af tygge-gummi med sødestoffer (sugar alcohols) og carbamid ikke tilføjer en anti-caries effekt, som er overlegen i forhold til tygning i sig selv.“ (Oversættelse i Tandlægebladet 1999:849).

Dandy, der løbende var blevet orienteret om projektets forløb og resulta-ter, protesterede mod denne passus. Firmaet fremførte en række kritikpunk-ter, først og fremmest at en kvalitetskontrol gennemført efterfølgende af Gallup (på Dandys initiativ) viste, „at de 600 børn i undersøgelsen med stor sandsynlighed også havde tygget andet end det tyggegummi, protokollen foreskrev.“ Disse „forudsætningskred“ var sammen med hensynet til Dan-dys forretningsmæssige interesser begrundelsen for at kræve abstractet til-bagekaldt. Samtidig besluttede virksomheden at starte et alternativt projekt omfattende 5000 skolebørn i Rusland til en pris af 6 millioner kr. Projektet skulle efter planen gennemføres af et team, der foruden forskere fra Aarhus Universitet også omfattede odontologer fra Canada, Schweiz og USA.

Forskerne bag Litauen-studiet afviste Dandys metodekritik og fastholdt, at det anvendte design var i overensstemmelse med god forskningspraksis og

i øvrigt havde været firmaet bekendt under hele forsøgsperioden. Derfor så forskerne ingen grund til at tilbagekalde deres abstract. Som følge heraf henvendte Dandys advokat sig til rektor for Aarhus Universitet. Foranlediget heraf indkaldte rektor 22.9.99 til en forhandling, hvorunder Dandy anførte, at der var risiko for økonomiske tab ved offentliggørelse af forskernes abstract. Derfor vil firmaet „straks igangsætte de nødvendige tiltag“, hvis der ikke kunne opnås en acceptabel forhandlingsløsning på problemet.

De to berørte forskere deltog ikke i disse forhandlinger, men indvilger dagen efter under protest i at trække abstractet tilbage. Det sker på betingelse af, at det skriftligt fastslås, at det ikke er Dandy, der har ophavs- og brugsretten til resultaterne, og at henstillingen ikke begrundes i faglig kritik af projektet. Her er beslutningsprocessens *point of no return*: Den pris, universitetsledelsen må betale for at opfylde Dandys krav, er en skriftlig erklæring fra rektor. Erklæringen indeholder foruden en tak til forskerne for deres samarbejdsvilje en passus om, at beslutningen „alene er begrundet i samarbejdspartnerens forretningsmæssige interesser og ikke på nogen måde er udtryk for en faglig kritik af projektet“.

POLITISKE REAKTIONER

Dandy har umiddelbart sat sine præferencer igennem i kraft af rektoratets handlekraft. Men rektor er ingen enevældig magthaver. Han er forpligtet til at orientere sit kollegiale organ, konsistorium. Derved begynder snakken. Rygter om „en rævekage“ verserer i universitetsmiljøet. Der er tale om uformel, institutionel rygtespredning, hvor det er umuligt definitivt at slå fast, hvem der lækker sagen til nyhedsmedierne. Dagbladet B. T. er allerede på sporet 15.9.1999 og skriver en mindre artikel om sagen under overskriften „Ingen bevis for V6s gyldne løfter“. Da ingen andre medier følger op, og ingen af primærkilderne vil udtale sig „til blokken“, dropper B. T. sagen.

Her kunne sagen være afgået ved en stille død som en nyhedsinstitutionens mange andre „solonolo-historier“. Men uafhængigt af denne hændelse er Jyllands-Posten gået i gang med en fokuseret research. I denne fase af beslutningsprocessen kan ingen vide, om den samlede nyhedsinstitution følger trop. Det afhænger i høj grad af, hvilke kilder der beslutter at medvirke. Hverken de to forskere eller direktøren for Dandy ønsker i første omgang at udtale sig. Men Jyllands-Posten kan til gengæld belægge sin originalversion med udtalelser fra forskernes tillidsrepræsentant, institutbestyreren og rektor.

Umiddelbart efter offentliggørelsen indkalder tyggegummifabrikken til pressemøde i hjembyen Vejle. På pressemødet afviser Dandy at have gjort andet end det, virksomheden er berettiget til i henhold til sin samarbejds-kontrakt med Aarhus Universitet. Der anlægges et juridisk perspektiv på sagen. Desuden understreges det, at det testede produkt ikke er varemærket V6, men en såkaldt prototype, som kun indeholdt nogle af produktets komponenter.

Fra pressemødet refererer Ritzaus Bureau og det lokale Vejle Amts Folkeblad loyalt Dandys synspunkter. Jyllands-Posten sammenfatter pressemødet under overskriften „Dandy erkender pres“. Det er altså ikke juraen, men forskningsfriheden, der journalistisk fokuseres på. Samme dag løfter Jyllands-Posten sagen op på det politiske niveau ved at spørge en række folketingspolitikere om deres reaktion. Venstres sundhedspolitiske ordfører kræver på den foranledning forskningsministeren i samråd. Også Enhedslistens forskningsordfører vil have ministeren til at indskærpe, at det er forskerne, der suverænt bestemmer, om – og i givet fald hvornår – resultater skal offentliggøres.

Her kunne historien være endt som en af de mange hverdagsnyheder, der rutinemæssigt får en summarisk behandling i et folketingsudvalg. Men institutbestyreren ved Odontologisk Institut vil det anderledes. Hjemvendt fra udlandet oplever han efter eget udsagn, at han af rektor skal gøres til synde-buk i sagen. Han vælger derfor handlekraftigt at tage sagen i egen hånd ved at sende en kopi af det famøse abstract til Jyllands-Posten, som offentliggør dokumentet uden at fortælle, hvem kilden er.

Dandy reagerer prompte. Set fra firmaets synspunkt er det værst tænkelige sket: Den potentielle risiko er med øjeblikkelig virkning blevet vekslet til negativ omtale af firmaets nøgleprodukt på det vigtige hjemmemarked. Direktøren indkalder til endnu et pressemøde under overskriften „Dandy fortæller sandheden om Litauen-studiet“. Det er stadig det kontrakt-juridiske, firmaet slår på. Der trues med retligt efterspil både mod forskerne og mod Jyllands-Posten.

De to forskere valgte fortsat ikke at udtale sig offentligt. Derimod trådte institutbestyreren nu frem og bekendte, at det var ham – og ikke de to forskere – der lækkede forskningsresultaterne til pressen. Rektor svarer igen med at kræve institutbestyrerens afgang. På dette punkt i beslutningsproce-sen vakler medierne mellem at dække sagen som et principielt spørgsmål om forskningsfrihed, et forbrugerspørgsmål om (manglende) effekt af tyg-gegummi eller en føljeton af Århus-historien med universitetet som scene.

Dandys udspil trækker i forbruger-vinklen. I den anden retning trækker, at en kreds af universitetsansatte tager initiativ til et stormøde, hvor man kræver rektors afgang. Det lykkes dog ikke at vælte rektor, der også rider stormen af i relation til forskningsministeriet og Rigsrevisionen.

POLITISERET MEDIEFØLJETON

Først nu, da alle andre aktører har udtalt sig om deres forskningsprojekt, offentliggør de to tavse forskere – efter henstilling fra rektor – deres version af forløbet på universitets officielle hjemmeside. I mellemtiden er den oprindelige strid mellem forskerne og tyggegummifabrikanten blevet transformeret til en politiseret medieføljeton, hvor Jyllands-Posten kun er én blandt mange bidragydere. „Dandy-sagen“ er blevet overskrift for en bred vifte af udspil og begivenheder, hvor firmaet Dandy og varemærket V6 sagligt set spiller en underordnet rolle. Alligevel illustreres indslag i tv og artikler i dagblade næsten alle med billeder af Dandy-produkter. På det grundlag udøver publikum beslutningsmagt i rollen som forbrugere gennem ændret indkøbsadfærd. Salget af V6-tyggegummi går drastisk ned, en tendens der yderligere forstærkes ved nyhedsinstitutionens beretninger om forbrugerreaktionen.

Dandy, der indledningsvis skyede omtale og nægtede at udtale sig, føler sig derfor presset til at spille mere offensivt og aggressivt ud. Firmaet offentliggør sit standpunkt gennem enslydende kommentarer til en række dagblade under overskrifter som „V6 virker – hvad er så problemet?“ Dandy-direktøren stiller også op live i TV-Avisen (19. 11. 99). Under interviewet tager direktøren en båndoptagelse frem, der efter sigende „definitivt skal sætte sagerne på plads“.

Den spektakulære gestus følges op med et pressemøde dagen efter, hvor journalister kan høre båndet, der dog ikke påvirker nyhedsinstitutionens definition af sagen. Så sætter Dandy yderligere trumf på ved indrykning af helsidesannoncer i en række søndagsaviser, hvor budskabet „V6 virker!“ gentages med en række odontologiske forskere som sandhedsvidner. Initiativet har dog den for Dandy uheldige bivirkning, at en af de citerede forskere bagefter tager afstand fra det, annoncen citerer ham for at skulle mene.

Midt i mediestormen vælger Dandys bestyrelsesformand, der indtil da har haft sæde i Jyllands-Postens fondsbestyrelse, med øjeblikkelig virkning at trække sig ud af dagbladets øverste ledelse i protest: „De har brugt mange forsider og flere ledere på en sag, der i bund og grund kun handler om, hvorvidt nogle forskningsresultater er valide. Det kan ikke være Jyllands-Postens

opgave“, siger han til dagbladet Børsen 19.11.99. Dette udspil dæmper ikke Jyllands-Postens redaktionelle indsats. Tværtimod. Længe efter de øvrige medier har opgivet at følge op på de mange udløbere af den oprindelige forsidehistorie, fortsætter journalisterne fra Jyllands-Posten dækningen.

Men gradvist mister også initiativtagerne interesse for sagen. Med halvandet års forsinkelse offentliggøres forskningsresultaterne i det videnskabelige tidsskrift *Community Dentistry and Oral Epidemiology* 2001;29:278-88. Artiklen bærer titlen „Caries preventive effect of sugar-substituted chewing gum“ og får ingen omtale i danske medier. De to initiativtagende journalister havde i mellemtiden forladt Jyllands-Posten, som i lighed med den øvrige nyhedsinstitution to måneder senere nøjedes med at bringe et kortfattet Ritau-telegram med den lakoniske meddelelse, at forskningsresultaterne nu også er offentliggjort i Tandlægernes Nye Tidsskrift, og at „Dandy opgiver strid om V6“ (1.10.2001).

DEFINITIONER OG PRÆMISSER

„Jeg har følt mig magtesløs,“ siger direktøren for Dandy til Jyllands-Posten 12.12.99. „Jeg kunne ikke sætte nogen dagsorden. Ingenting. Jeg havde bare fået tildelt rollen som skurk.“ Det forekommer at være en forståelig reaktion formuleret af en beslutningstager, der pludselig oplever, at alt, hvad han siger og gør, bliver benyttet imod hans virksomhed. Denne situationsdefinition er tilsyneladende påført Dandy af kritiske journalister. En nærmere analyse af beslutningsforløbet viser dog, at Dandy ikke på forhånd var tildelt den primære skurke-rolle. Det var rektor for Aarhus Universitet, der i Jyllands-Posten blev udpeget som magtmisbruger.

Ufrivilligt, men forstærket gennem nyhedsinstitutionens vinkling og egne reaktioner, blev Dandy gradvist defineret som sagens hovedperson. Nyhedsmediernes – med Jyllands-Posten i spidsen – udøvede i den forbindelse en megafoneffekt. Men det var ikke journalisterne, der egenhændigt definerede præmisserne. Jyllands-Posten valgte at vinkle på forskningsfriheden. Men nyhedsinstitutionen som helhed blev hurtigt mere tændt på forbruger-synsvinklen: Retten til at agere under lige vilkår på det frie marked, hvor virksomheder og myndigheder forpligtes til at oplyse alt om deres produkter.

At definitionen på problemet således ændres undervejs kan ikke lægges enkelte aktører til last. I og med den oprindelige nyhed bliver en citat-historie med karakter af medieføljeton, bearbejdes den kollektivt ud fra journalistiske nyhedskriterier, som gradvist indsnævrer den potentielle mangfol-

dighed. Mediekonkurrencen giver paradoksalt nok massiv ensartethed i nyhedsinstitutionen – i dette tilfælde under fælleslogoet „Dandy-sagen“.

Det lokale Vejle Amts Folkeblad forsøgte sig indledningsvis med en loyal Dandy-vinkel, som kunne tilfredsstille lokale beskæftigelses hensyn. Børsen anlagde ligeledes i sin position som Jyllands-Postens konkurrent på erhvervsstoffet positiv firmavinkel. Politiken forsøgte at stjæle Jyllands-Postens historie ved at udvide det principielle sigte gennem rundspørge til forskere ved andre forskningsinstitutioner. Men efter en uges tid var alle disse sidevinkler opgivet. En sådan indsnævring af fokus betragtes af professionelle mediefolk som udtryk for virkelighedens pres kombineret med tilfældighedernes spil.

Anskuet som udøvelse af redigerende magt var Dandys helt legitime interesse at beskytte sit image som producent af tandhygiejnisk tyggegummi – herunder varemærket V6. Når beslutningsforløbet læses magtanalytisk, er der mindst tre steder, hvor firmaet og dets medierådgivere på afgørende vis kunne have ændret definitionen af det, der tilsyneladende uafvendeligt blev til „Dandy-sagen“.

For det første er det et åbent spørgsmål, om der overhovedet behøvede blive en sag ud af det famøse abstract. Dandys varemærke V6 nævnes slet ikke i forskernes tekst. Havde man ladet forskerne fremlægge resultaterne i det fjerne USA, ville ingen massemedier sandsynligvis tage notits af det. Litauen-studiet ville drukne i ligegyldighed under den fjerne tandlægekongference i Washington, mens Dandy i ro og mag kunne sætte ny forskning i gang på det lovende østeuropæiske marked.

For det andet kan man spørge, hvorfor Dandy i den lange periode forud for Jyllands-Postens initiativ ikke satte ind med præventive forholdsregler. Det manglende kriseberedskab gav strategiske problemer. Først nægtede Dandy at udtale sig på et tidspunkt, hvor man kunne have påvirket definitionen af sagsforholdet til egen fordel, f.eks. ved at argumentere varemærket V6 ud af Jyllands-Postens introduktionsartikel. Da skaden var sket, gik Dandy til gengæld meget offensivt ud med pressemøder og helsidesannoncer, hvor det nok havde været klogere at holde lav profil.

For det tredje – og det er nok allermest afgørende i denne sammenhæng – fejlvurderede Dandy de andre aktørers motiver og interesser. Dandys ledelse betragtede sagen som et juridisk spørgsmål med risiko for økonomiske tab på verdensmarkedet. Jyllands-Posten lancerede sagen som et spørgsmål om videnskabelig etik med sundhedsmæssige konsekvenser for den danske forbruger. Gennem nyhedsinstitutionens kollektive handlinger blev sagen

gradvist omdefinert til „Dandy-sagen“, selvom udgangspunktet var et politisk spørgsmål om frihed og troværdighed i offentligt finansierede forskningsinstitutioner.

Alle involverede interesser kan betragtes som væsentlige og offentligt relevante. Men politisk set hviler de på forskellige præmisser, som i konflikter som denne fremstår som uforenelige. Dandy valgte konsekvent og egensindigt at gentage synspunkter, som forekom indlysende rigtige inden for firmaets egen definition af situationen. Tilsyneladende frygtede man sine internationale konkurrenter mere end den hjemlige opinion. Derfor satte firmaet sig uden for det nationale fællesskab og gik aldrig ind på de præmisser, der lå til grund for journalisternes vurdering af sagen. Man nægtede at acceptere, at i mediernes magtkritiske optik vil en materialistisk særinteresse næsten altid stå svagere end en idealistisk frihedsrettighed – uanset at der juridisk måtte være kontraktligt grundlag for de kommercielle hensyn.

I skarp kontrast til Dandy magtede rektor for Aarhus Universitet at holde balancen mellem konfliktende hensyn. Rektor definerede sagen som en uklar samarbejdsaftale, hvor målet blev at forhandle sig frem til et kompromis. Undervejs løb en velartikuleret gruppe universitetslærere storm mod hans lederposition, men flertallet i konsistorium godkendte uden dramatik rektors redegørelse for sagsforløbet. Rektor holdt lav profil og udtalte sig kun i embeds medfør. Den holdningsprægede mediekontakt overlod han til prorektor og andre allierede aktører. Helt uden skrammer, lykkedes det ikke. Rektor måtte indkassere en „næse“ af Forskningsministeriet. Irettesættelsen blev taget til efterretning og regelsættet præciseret. Men vurderet på grundlag af mediestormens oprindelige vindretning var der tale om en effektiv optræden i rollen som politisk autoritet.

Når Aarhus Universitet er specielt sårbar for sager som denne, kan det hænge sammen med, at institutionen tidligere har været ude i lignende konflikter i relation til sin forskningsfond baseret på midler indtjent af firmaet Cheminova. Men hverken i Århus eller andre steder er det legitimt at diskutere problematikken åbent, fordi konflikten mellem erkendelsesmæssig ytringsfrihed og økonomiske hensyn er institutionelt funderet. Reaktionen forstærkes yderligere ved, at konflikten er umiddelbart genkendelig for dagbladsjournalister, der arbejder med den selv samme dobbelthed som præmis for overlevelse i nyhedsinstitutionen: Offentlig vidensformidling for private penge.

En medvirkende årsag til, at „Dandy-sagen“ fik en relativ lang levetid, var den mærkværdige rolle, institutbestyreren ved Odontologisk Institut spille-

de i sagen. Ved at melde sig som anklagerens vidne flyttede han opmærksomheden fra det principielle og skabte massiv medieopmærksomhed om sin egen person. En potentiel skurk fik tildelt rollen som dagens helt, der bl.a. hylledes af Jyllands-Postens læserbrevskribenter for at holde forskningsfrihedens fane højt. At han deltog i de møder, der pressede kollegerne til at udskyde publicering, og at det var ham, der brød den indgåede aftale ved at lække det famøse abstract til pressen, styrkede tilsyneladende kun den heroiske rolle. Det fik heller ingen praktisk betydning, at institutbestyreren hele vejen igennem optrådte tvetydigt i sin støtte til sine forskerkolleger og faktisk foretog endnu en kovending ved i sagens slutfase at støtte Dandys synspunkt: „Kvaliteten af de to forskeres arbejde kan helt klart drages i tvivl“, udtalte han til Århus Stiftstidende 1.12.1999.

DELKONKLUSION

Offentlighedsteoretisk set er drivkraften i „Dandy-sagen“ konflikten mellem forskellige friheds-idealiser. Dandy møder idealiser om fri forskning med en præmis knyttet til idealiser om fri ejendomsret. Ifølge aftalejuraens markedstænkning indgås en kontrakt på almindelige forretningsmæssige vilkår, også når den ene kontrahent er producent af viden og den anden af tyggegummi. For 300.000 kr. køber Dandy en viden, der juridisk giver firmaet ret til at stille krav til offentligt ansatte. Omvendt må forskerne se transaktionen som et mindre tilskud til uafhængig sundhedsforskning. Det er ikke overraskende, at der kan opstå alvorlige misforståelser, hvis de gensidige forventninger til den uklart formulerede samarbejdskontrakt skuffes.

Nyhedsinstitutionens selvstændige bidrag var at finde frem til denne konflikt-historie og sætte fokus på skiftende aspekter ved den. Derefter gjorde journalisterne for så vidt ikke andet end at holde mikrofonen for de konfliktende aktører. Derved blev det politisk principielle i sagen gradvist reduceret til et isoleret østjysk slagsmål mellem en pragmatisk universitetsledelse, to idealistiske forskere og en provinsiel tyggegummi producent – ikke en principiel sag om kommerciel finansiering af fri forskning.

Den almindelige mediebruger måtte på det foreliggende grundlag konkludere, at der var tale om en beklagelig undtagelse, der bekræftede hovedreglen: Det etablerede system i (sundheds)videnskaberne fungerer i det store og hele hensigtsmæssigt. Ansvarsbevidste forskere med en høj grad af professionel etik sørger for, at negative afvigelser og magtmisbrug afsløres og påta-

les. Om end forskningsministeren i ny og næ føler sig kaldet til at indskærpe spillereglerne.

De to danske tandlæger, om hvis forskning striden stod, agerede overbevisende i en penibel sag, som de uden tvivl hellere havde været foruden. Deres interesse var primært at bevare retten til at offentliggøre forskningsresultaterne uden at miste videnskabelig status. På intet tidspunkt faldt de for fristelsen til at overspille rollen som uskyldige og forfulgte ofre. De fastholdt konsekvent, at det var et spørgsmål om videnskabelig etik. Gennem effektiv brug af tavsheden, dygtigt sekunderet af deres tillidsrepræsentant, bevarede de den troværdighed, som er en afgørende magtfaktor i politiseret fokusjournalistik. Derved sikrede de også, at den svage part, forskerkollegaen i Litauen, på intet tidspunkt blev hovedperson i sagen.

Så vidt vi kan konstatere, har ingen danske medier været i forbindelse med denne aktor i Litauen, der ellers havde spillet en særdeles vigtig rolle i gennemførelsen af det forskningsprojekt, som hele sagen tog udgangspunktet i. Hvor ingen har kunnet sætte spørgsmålstegn på de danske forskeres hæderlighed og kompetence, forsøgte Dandy ihærdigt at fremføre kritik af den måde, hvorpå de involverede forskere gennemførte arbejdet i Litauen. Også den administrative håndtering af forskningsbevillingen blev gjort til genstand for mistænkeliggørelse, men begge vinkler fangede kun i begrænset omfang mediernes opmærksomhed. I kraft af de to danske forskeres professionelle integritet og troværdighed blev det på intet tidspunkt disse temaer, der kom til at præge mediedækningen.

Det politiske system med ministeren i spidsen definerede sagen som et administrativt problem. Der blev stillet spørgsmål, krævet samråd, pålagt redegørelser, gennemført udvalgsbehandling, gennemført evalueringer samt uddelt en enkelt næse. I Folketingets forskningsudvalg undlod ministeren at udtale sig om den konkrete sag, men lovede „hjælp til universiteterne, så de ikke fremover laver uklare kontrakter“. Sagsbehandlingen blev trukket så meget i langdrag, at den administrativt set løb ud i sandet.

DANSKHED OG VÅBENHANDEL

Konfliktstoffet i den sag, som under overskriften „A.P. Møller under besættelsen“ lanceres af Berlingske Tidende søndag den 14. november 1999, involverer i udgangspunktet fire hovedinteressenter: Den tyske besættelsesmagt, de danske myndigheder, modstandsbevægelsen og aktionærer i Riffelsyndikatet (også kaldet Dansk Industrisyndikat) – herunder skibsreder A.P. Møller.

I udgangspunktet lægges op til fokusjournalistik efter retssags-modellen. Redaktionen afviser dog konsekvent at optræde i anklagers eller dommers rolle. I stedet forventes medlemmer af Folketinget at spille disse roller. Men denne dramaturgi vanskeliggøres af, at det politiske system også indirekte sættes under anklage som arvtagere fra besættelsestidens samarbejdspolitik og det efterfølgende retsopgør. Derved udvikler sagen sig som en detektivhistorie, som kompliceres ved, at den hovedanklagede ikke blot er storaktionær i det medium, der rejser sagen, men desuden nægter at udtale sig om begivenhederne.

Målt i umiddelbar opmærksomhed har sagen væsentlig mindre effekt end de to andre eksempler på fokusjournalistik. Til gengæld fortsætter debatten året ud og blusser atter op, da tre af de fire berlingske journalister udgiver en bog om emnet. Sagsforløbet får også stor betydning for interne forhold i Det Berlingske Hus, både hvad angår ejer- og ledelsesforhold (Jakobsen, 2000).

Mediedækningen udløser desuden en særbevilling på fem millioner kroner til en gruppe faghistorikere med henblik på kulegravning af erhvervslivets rolle under besættelsen. Mere principielt er den journalistiske behandling med til at sætte dagsordenen for offentlig debat om dansk identitet og national ære. Denne debat udvikler sig bl.a. til en tvekamp mellem faghistorikere og journalister om, hvem der har ansvaret for samtidens „historieløshed“, og hvem der har retten til at revidere og afmytologisere fortidens „sorte huller“.

BESLUTNINGSPROCES

Der er ikke i denne sag givet mulighed for at gennemgå journalisternes primærkilder, kun at rekonstruere beslutningsforløbet på grundlag af mediedækningen og interview med nogle af de involverede. Så vidt jeg kan skønne, er ideen til den journalistiske dækning opstået ved, at en journalist ved Berlingske Tidendes samfundsredaktion af en privat bekendt har fået et tip om, at der i Rigsarkivet findes en kasse med hidtil upublicerede oplysninger om Riffelsyndikatets arbejde for tyskerne under krigen. Journalisten involverer to kolleger, som vurderer, at udgangspunktet er interessant, men kræver en grundigere research, end redaktionen umiddelbart har tid og kræfter til inden for de givne rammer, når den løbende nyhedsdækning skal passes samtidig.

Med henblik på at få bevilget ressourcer til ekstraordinær research bringes sagen op på et redaktionsmøde. Den vagthavende, der er ny i jobbet, beslutter at konsultere den ansvarshavende chefredaktør. Han anmoder de initiativtagende journalister om at udarbejde en synopsis på sagen. På det grundlag finder chefredaktøren ikke, at der foreligger afgørende nyt om emnet. Han sætter desuden spørgsmålstegn ved hovedkildens autoritet og troværdighed. I et brev til journalisterne skriver chefredaktøren, at den historie „vil ikke blive bragt i en avis, jeg har ansvaret på.“

Chefredaktøren begrundet sin stillingtagen med henvisning til autoriserede vurderinger formuleret af faghistorikere. Senere uddybes bevæggrundene i et interview med journalisternes fagblad: „Jeg brød mig ikke om historien af rent etiske grunde. A.P. Møller er død og borte og har ikke mulighed for at tale sin sag. Desuden er det en meget krævende opgave at skrive fair om historiske begivenheder, der ligger 60 år tilbage i tiden, især når det drejer sig om besættelsen.“

I fagbladet kædes chefredaktørens „ulyst til at grave i A.P. Møllers fortid“ sammen med koncernens medejerskab af Berlingske Tidende. Mærsk McKinney Møller var med til at skaffe de 160 millioner kroner, der i 1982 reddede bladet fra lukning. Foruden rederiets egen aktiepost ejede A.P. Møller-fonde cirka en tredjedel af Danske Bank, der yderligere havde godt en fjerdedel af aktierne i Det Berlingske Officin.

Baggrunden for fagbladets interesse er, at journalister ansat ved Berlingske har afholdt et fagligt møde, hvor de udtaler mistillid til chefredaktøren. Medarbejderne anerkender chefredaktørens ret til at standse en historie, hvis den vurderet efter journalistiske kriterier „er for tynd“. Men de finder

det uacceptabelt „at stoppe researchen“ på forhånd, hvor „folk – oplagt nok – tror chefredaktøren er ude i et misforstået hensyn til ejerkredsen,“ som det formuleres af journalistgruppens tillidsrepræsentant.

På det faglige møde formuleres et brev til chefredaktøren med krav om, at artiklen om A.P. Møller skal færdiggøres „på almindelig vis“. Chefredaktørens svar tilfredsstiller ikke alle fremmødte. På stormødet nedstemmes ganske vist et forslag om arbejdsnedlæggelse med stemmerne 44-43. Men der vedtages et mistillidsvotum til chefredaktøren med protest over, at avisen ikke redigeres „ud fra gængse journalistiske principper“. Den ansvarshavende chefredaktør orienterer direktion og bestyrelse om journalisternes mistillidsvotum. Ledelsen bakker chefredaktøren op.

Dagbladet Information kan dagen efter detaljeret referere fra det lukkede medarbejdermøde i Pilestræde. Derved er Berlingske-journalisternes hovedvinkel på A.P. Møller-historien offentliggjort. Hvis Berlingske Tidende herefter dropper sagen, ville det i nyhedsinstitutionen som helhed kunne fortolkes som følgagtighed over for bladets ejere. En sådan situation ville både journalistisk set og redaktionelt være helt uacceptabel. Det erkendes da også af den ansvarshavende chefredaktør, der nu giver de involverede journalister en undskyldning og sanktionerer, at fire mand, Olav Hergel, Christian Jensen, Tomas Kristiansen og Karl Erik Nielsen, sættes på research-opgaven. Der skal tilstræbes en balanceret fremstilling, så også rederiets indsats med skibe i allieret tjeneste og andre aspekter ved A.P. Møllers indsats under besættelsen inddrages. Chefredaktøren præciserer desuden, at der må fremskaffes afgørende nyt, hvis historien skal publiceres i bladet.

SAMSPIL MED AUTORITATIVE KILDER

Research-fasen varer en måneds tid. Undervejs får journalisterne bl.a. et tip om en protokol udarbejdet af fællesklubben på Riffelsyndikatet, der ifølge kilder i det politiske system skulle rumme afslørende oplysninger, som ikke tidligere har været offentliggjort. Udvalgte faghistorikere bekræfter, at de har fundet afgørende nyt i sagen. En af faghistorikerne leverer desuden en aktuel politisk vinkel på den gamle sag med et forslag om, at der på finansloven sættes penge af til en videnskabelig undersøgelse af dette „sidste store sorte hul i Danmarkshistorien“.

Den journalistiske research omfatter også en henvendelse med skriftlige spørgsmål til rederiet A.P. Møller. Otte dage senere svarer Mærsk Mc-Kinney Møller, at „De stillede spørgsmål vil ikke blive besvarede. Under Dan-

marks besættelse handlede A.P. Møller under de af den danske regering og det danske departementschefstyre nedlagte retningslinjer bortset fra de handlinger, som var en konsekvens af A.P. Møllers klare nationale indstilling før, under og efter krigen“ (Brev optrykt i Berlingske Tidende 14. 11. 1999).

Ved brevets modtagelse har de fire journalister et manuskript klar til offentliggørelse i søndagsavisen. Publiceringen udskydes dog en uge, så repræsentanter for A.P. Møller får lejlighed til at se og eventuelt kommentere manuskriptet før offentliggørelsen. Rederiets repræsentant fastholder, at man ikke ønsker at medvirke. Derefter publiceres seks avissider om sagen i søndagsavisen 14. november. Desuden bringes en forsidehistorie med denne manchete som indledning: „Værnemageri: Dansk våbenfabrik med A.P. Møller som storaktionær fik i 1950 en kendelse efter en værnemagerlov og skulle tilbagebetale et millionbeløb af sin fortjeneste på våbensalg til tyskerne. På den baggrund vil ledende historikere have undersøgt dansk industris rolle under Anden Verdenskrig.“

Valget af nøgleord giver anledning til intern uenighed på redaktionen. Uenigheden opstår, fordi ordet „værnemager“ i artiklerne alene kan begrundes med en kendelse i henhold til en lov, hvorefter Riffelsyndikatet skulle tilbagebetale væsentlige dele af sine profiler. Loven blev under retsopgøret i folkemunde betegnet „Værnemagerlov IV“, hvorimod lovgiverne havde forsynet regelsættet med den mere neutrale titel „Avancebegrænsningsloven“. Journalisterne begrundede deres beslutning med, at Rigsarkivet har placeret de oprindelige sagsakter under betegnelsen „Værnemagerlov IV“. Når det ikke bare er en ligegyldig strid om ord, hænger det sammen med, at „værnemager“ er et af de mest ærekrænkende skældsord i moderne dansk. I den forbindelse har det kun symbolsk betydning, at der her konsekvent tales om „den mildeste værnemagerlov“.

I hovedartiklens indledning fremhæver journalisterne rederiets nationale aktiviteter på allieret side under krigen, som sammenfattes med ordene: „At A.P. Møller har sympatiseret med frihedskampen er således hævet over enhver tvivl.“ Den resterende artikel har afsløringens dramaturgi. Væsentlige dele af datagrundlaget vil ifølge den gældende arkivlov først være offentligt tilgængelig efter år 2030. Fire navngivne historikere bekræfter, at de faktuelle oplysninger er korrekte, og at „det vil være nyttigt med en langt mere dybtgående undersøgelse“.

Journalisterne afsiger ingen dom, men lader en „af landets ledende historiske eksperter i besættelsestiden og retsopgøret efter krigen“ konkludere på den redigerede sagsfremstilling med ordene: „Det her giver et nyt og mere

nuanceret billede af A.P. Møller under Anden Verdenskrig. Det får ikke billedet til at krakelere, men tilsyneladende har han ladet nogle forretningsmæssige interesser gå forud for sin klare nationale indstilling. Jeg tror, man kan sige, at A.P. Møller først og fremmest var forretningsmand.“

NYHEDSINSTITUTIONEN FØLGER TROP

Mandag den 15. november 1999 bringer Berlingske Tidende endnu en forsidehistorie under overskriften „Politisk ønske om at kulegrave samarbejde“. På side syv bringes desuden et interview med en værktøjsmager, der i besættelsestiden var ansat på Riffelsyndikatet. Enhedslistens Frank Aaen kræver finansministeren i samråd, så der kan „afsættes et millionbeløb på næste års finanslov“. SF og Dansk Folkeparti støtter forslaget. Folketingets øvrige partier mener, pengene må findes på universiteternes nuværende budget. Radioavisen, TV-Avisen, Ritzaus Bureau og en lang række dagblade følger op, hvorved fokus flyttes fra A.P. Møller til det politiske niveau.

Tirsdag fortæller en ny forsidehistorie i Berlingske Tidende, at „Industri- en støtter undersøgelse“, men Arbejdsgiverforeningen og Dansk Industri afviser samtidig at betale for den. I en opfølgende historie fremgår desuden, at der bag det manglende retsopgør med Riffelsyndikatet skjuler sig „en politisk skandale“: En historiker vurderer, at „Meget tyder på, at nogen i regeringen har sagt, at der skulle laves en undersøgelse, men at den ... skulle laves på skrømt.“ Det antydes, at politiadvokaten handlede efter ordre „længere oppe i systemet – måske på ministerplan“. Enkelte dagblade, bl.a. Information, roser i ledende artikler Berlingske Tidende for „brav journalistik“ med henvisning til, at A.P. Møller har aktier i bladhuset.

Onsdag konstaterer Berlingske Tidende med beklagelse, at „Ingen vil betale kulegravning“. Samme dag dukker de første læserbreve op med protest over dækningen. Begge dele overdøves dog denne dag af konkurrenten Politiken, der på forsiden har overskriften „Nazityskland spiste dansk“. Artiklen tager udgangspunkt i en endnu ikke offentliggjort afhandling skrevet af en faghistoriker. Her er det dansk landbrug, som står under anklage for fortidens synder. I en opfølgende leder konstaterer Politiken (uden henvisning til Berlingske Tidende), at „Danmark gjorde en forskel – den forkerte. Uden vore politikeres målrettede indsats, assisteret af erhvervenes grådighed, havde Anden Verdenskrig måske været lidt kortere“. Der dukker nu læserbreve op i provinsaviserne over temaet: „Lad os få undersøgt, hvem der svigtede nationalt i 1940-45. Men så må vi også vide, hvem der svigtede mel-

lem 1945 og 1990. Min opfordring til Folketingets borgerlige partier skal derfor være, at man insisterer på også at få gennemført en undersøgelse af landsskadelig virksomhed under den kolde krig, så der også på dette punkt kan gøres rent bord“ (læserbrev i Fyns Amts Avis 17. 11. 1999).

Torsdag meddeler Berlingske Tidende – nu med jurister ansat ved statsadvokaturen under retsopgøret som kilder – at „Våbensag blev bremsed“. Det konstateres, at „små virksomheder blev dømt med piber og trommer, mens mange store gik fri“. Derved flyttes det anklagende blik endnu en tak op fra A.P.Møller og Riffelsyndikatet i retning af det juridiske og politiske system. I læserbrevsspalten skærpes tonen. En indsender spørger truende: „Er chefredaktører da ikke klar over, at der også er noget, der hedder genvalg for dem?“

Fredag er der ingen forsideartikel i Berlingske Tidende, men kun mindre omtale på side 2, der refererer til en kronik af en historiker bragt på debatsiderne. Her findes yderligere tre indlæg om sagen. Et af dem er skrevet af landsretssagfører Kristian Mogensen, der i 1982 spillede den helt afgørende rolle som talsmand for den gruppe erhvervsfolk, som reddede Det Berlingske Hus fra lukning. Mogensen fordømmer „kampagnejournalisternes insinuationer“, som bygger på „postulater, antydninger, mistænkeliggørelse og sensationel servering“. Desuden gør han opmærksom på, at Berlingske Tidende selv optrådte dubiøst i årene før og under besættelsen. Udgangsreplikken lyder: „Man skal ikke kaste med sten, når man selv bor i et glashus.“

Lørdag bearbejdes problematikken primært af dagbladenes debatredaktører. Politiken bringer to læserbreve om erhvervslivet under besættelsen, der henholdsvis er for og imod „at ribbe op i de gamle sager“. I Berlingske Tidende karakteriserer Per Stig Møller i sin egenskab af folketingsmedlem for Det konservative Folkeparti sagen som udtryk for mediernes „Watergate-syndrom“, hvor man ved hjælp af „proportionsforvrængning kombineret med den moderne form for kampagne-journalistik“ forsøger at „sætte den politiske dagsorden og dermed skabe historie.“ Ekstra Bladet hævder, at det var Frank Aaen, folketingsmedlem fra Enhedslisten, der forsynede Berlingske Tidende med krigsdokumenter fra „hemmeligt arkiv“ som et led i en politisk hævn mod A.P. Møller.

Søndag følger Ekstra Bladet op på sin konspirationsteori. Den forhenværende chefredaktør, Victor Andreasen, tager over to sider A.P. Møller i forsvar under overskriften „En løs journalist-prut“. Det gentages, at „stalinisten Frank Aaen“ står bag „kampagnen i Berlingske Tidende“. Desuden tilføjes, at Politiken vil „gøre hele den danske bondestand til landsforrædere“. Politiken bringer sin egen opfølgning på landbrugsvinklen under overskriften

„Bøndernes gyldne krigsår“. Artiklen er forsynet med et logo „1940-1945: Nyt lys på besættelsen“, der antyder begyndelsen på en længere føljeton.

Derimod lægger Berlingske Tidende an til landing for sit vedkommende. Over en dobbeltside giver journalisterne ordet til faghistorikerne under overskriften „En nødvendig undersøgelse“. A.P. Møller nævnes ikke med et ord, og i en selvstændig klumme understreger chefredaktøren, at „Berlingske Tidende har ikke fældet dom. Avisen har refereret domme“. Det fremhæves, at der er tale om væsentlig, gennearbejdet og grundig journalistik, der lever op til fagets etiske grundprincipper „professionelt fair og oplysende“. Kort sagt: „Berlingske Tidendes store artikel om Riffelsyndikatet sidste søndag har rejst en central debat om journalistik og historie. Den kan kun gøre os klogere“.

Landingen bliver dog midlertidig. Berlingske Tidende følger op med artikler om erhvervslivets rolle under besættelsestiden helt frem til juledagene. Tre af de fire journalister, der kollektivt stod for besættelsesartiklerne i Berlingske Tidende, udbygger på dette grundlag researchmaterialet til en bog, der udkommer på forlaget Gyldendal et år efter pressedækningens start. Titlen på bogen er „Krigens købmænd“ med undertitlen „Det hemmelige opgør med Riffelsyndikatet, A.P. Møller, Novo og den øvrige storindustri efter Anden Verdenskrig“ (Jensen m.fl. 2000).

I 4.2000 meddeler Ritzaus Bureau, at A.P. Møller Gruppen har solgt sin aktiepost i Det Berlingske Officin. Det antydes, at årsagen er utilfredshed med Berlingske Tidendes dækning af sagen om Riffelsyndikatet. Også andre danske erhvervsvirksomheder, som er medejere af bladhuset, sætter deres aktier til salg. 28.11.2000 meddeler Det Berlingske Officin, at aktiemajoriteten nu er overgået til norske ORKLA. Et halvt år senere fratræder den ansvarshavende chefredaktør for Berlingske Tidende.

Under forhandlinger om finansloven for år 2000 kræver SF og Enhedslisten, at der afsættes et øremærket millionbeløb til udforskning af erhvervslivets rolle under den tyske besættelse. Regeringen indvilger, og folketingsflertallet bevilger 5 millioner kroner til formålet. Finansieret af disse penge går et team på 11 faghistorikere pr. 1. september 2001 i gang med et ekstraordinært forskningsprojekt, der skal kulegrave dansk erhvervsliv under besættelsen.

DEFINITIONER OG PRÆMISSER

Beslutningsprocesanalysen viser, at ingen enkeltperson eller kollektiv aktør har magten (i absolut forstand) over Berlingske Tidendes redaktion. Der er tale om en magtkamp, som hurtigt breder sig til den samlede nyhedsinstitution. Der indgår ikke kun interne „magthavere“ og „magtesløse“ fra Det Berlingske Officin, men i høj grad også magtudøvere fra andre dele af medieverdenen. Hertil kommer medvirken fra autoritative kilder, hvoraf flere har umiddelbare økonomiske og holdningspolitiske interesser i sagen.

Afgørende for hændelsesforløbet blev, at journalistiske kilder lakkede oplysninger til en konkurrerende aktør om det faglige møde på Berlingske Tidende. I og med at man redaktionelt på dagbladet Information besluttede at offentliggøre et referat af den interne magtkamp i Pilestræde, var der ingen vej tilbage. Denne beslutning blev *point of no return*, der satte formelle magthavere – chefredaktøren, flertallet i Berlingske Tidendes bestyrelse og A.P. Møller – skakmat i første spillerunde.

Fra og med denne beslutning blev problematikken i nyhedsinstitutionen ikke udelukkende defineret som en gammel historie om det nationale fællesskab kontra værnemagere, men en aktuel sag om Berlingske Tidendes journalister kontra storaktionæren A.P. Møller anno 1999. Nu hverken kunne eller ville den ansvarshavende chefredaktør forhindre offentliggørelse af historien. En kombination af internt pres fra medarbejderne og ekstern medieopmærksomhed medførte, at chefredaktøren ikke længere var herre i eget hus.

Set i bagklogskabens ubarmhjertige lys kunne redaktøren sandsynligvis have udøvet større indflydelse, hvis han havde benyttet en interaktiv forhandlingsstrategi. I stedet for at standse researchen, kunne redaktionsarbejdet være påvirket ved at henvise til eksterne forhold, f.eks. ressourceknaphed. Det er dyrt at afsætte tid til en måneds research for 3-4 journalister, og seks sider er meget plads at ofre – selv i Danmarks tykkeste søndagsavis.

Det er en uskreven regel i dansk presse, at dagbladsjere ikke direkte blander sig i den redaktionelle hverdag – en regel som oven i købet på Berlingske Tidende er formaliseret i den såkaldte Udgivererklæring af 1948. Der kan da heller ikke påvises konkret pression på direktionen fra bestyrelsens side. A.P. Møller-koncernen valgte tavsheden og „den tomme stol“ som strategi.

Denne form for magtudøvelse er gennemprøvet og virker ofte effektivt for ressourcestærke interessenter i retning af den form for konfliktselektion, der i mediesammenhæng betegnes som „selvcensur“. Så sent som i januar

1987 lykkedes det på denne måde repræsentanter for A.P. Møller at standse et dokumentarprogram om firmaets indsats under den danske besættelse. Dokumentarfilmen, der blev produceret af Maj Wechselmann, var programsat til udsendelse i dansk tv den 20. januar 1987. Men da firmaet til Danmarks Radio på forhånd diskret oplyste, at filmen ikke levede op til alsidighedskravene, fordi hovedpersonen havde nægtet at medvirke med sin version af begivenhederne, besluttede DRs ledelse at tage udsendelsen af programmet.

Også her i 1999 lod TV-Avisen historien om Riffelsyndikatet ligge. Men hvad angår nyhedsinstitutionen som helhed blev den bestemt ikke forsøgt tiet ihjel. Selvom A.P. Møller-koncernen fremstod som en magtfuld aktør både i rollen som potentiel nyhedskilde, annoncør og medie-ejer, gik beslutningsprocessen i høj grad rederiets interesser imod. I den konkrete sag kunne A.P. Møller næppe have standset, men sandsynligvis nuanceret den journalistiske fremstilling ved at benytte sin redigerende magt som en relation snarere end en besiddelse knyttet til ejendomsretten.

Det ville fordrer en samarbejdslinje i stedet for konsekvent at nægte at medvirke. Rederiet fik gode kort på hånden, da man tirsdagen før offentliggørelsen fik søndagsartiklen til gennemsyn. Her kunne man have påvirket udvalgte detaljer eller endog tilbudt journalisterne aktindsigt i firmaets egne arkiver. Et sådant tilbud ville chefredaktøren næppe sige nej til, og da det ville kræve måneder at gennemgå arkivalierne, kunne det ikke bare tvinge de involverede til at anlægge alternative vinkler på stoffet, men muligvis helt at opgive forehavendet.

I stedet valgte A.P. Møller-koncernen at gøre sagen til et spørgsmål om danskhed og død mands ære, der hverken kunne gradbøjes eller forhandles. På disse præmisser stod det journalisterne frit for – inden for professionalitetens og troværdighedens grænser – at definere vinklen på den igangsættende søndagshistorie. Om denne tavshedens strategi fungerede efter hensigten, er vanskeligt at måle. Men en indikator i den retning var, at midt under kontroversen (17. II. 1999) steg kurserne på A.P. Møller-aktier til rekordhøjde på Københavns Fondsbørs.

Den store taber i spillet blev bestyrelsesflertallet i Det Berlingske Officin og de erhvervsinteresser, som ønskede bladhusets forbliven på danske hænder. Mindretalsaktionæren – det norske ORKLA – erhvervede aktiemajoriteten, hvorved hovedparten af de oprindelige bestyrelsesmedlemmer – herunder bestyrelsesformanden – mistede deres poster i bladhuset. Om dette var sket under alle omstændigheder, lader sig ikke fastslå med sikkerhed.

Meget tyder på, at sagens forløb anskuet i et interesseperspektiv kom til at indgå i et taktisk spil, der fremskyndede processen og blev stærkt medvirkende til, at netop ORKLA i konkurrence med andre konstellationer af potentielle ejere overtog bladhuset.

DELKONKLUSION

I det store og hele lykkedes det nyhedsinstitutionen med Berlingske Tidende i spidsen at sætte en principiel sag om fortidens synder på dagsordenen, uden at reducere det hele til en enkelt mands værk knyttet til en bestemt virksomhed. Officielt var afmytologisering og bevidstgørelse motoren i den redaktionelle beslutningsproces, og allerede i mediedækningens første uge trådte A.P. Møller-vinklen i baggrunden både i Berlingske Tidende og i den øvrige presse. Ikke desto mindre forekommer det tvivlsomt, om en sådan definition af historien i udgangspunktet overhovedet ville blive opfattet som journalistisk interessant og relevant. Det var netop A.P. Møller-vinklen, som gav den gamle sag nyhedsværdi.

Når skaden for den hovedanklagede alligevel må beskrives som begrænset, må det tilskrives anonyme selektionsfiltre i form af præmismagt, der gradvist påvirkede definitionen af sagen, så opmærksomheden blev forskudt fra værnemager-problematikken i retning af den politiske og den faghistoriske scene. I denne forbindelse udøvede autoritative kilder redigerende magt i rollen som uvildige eksperter og bekymrede folketingspolitikere med et historisk betinget ansvar. De forsynede nyhedsinstitutionen med en aktuel relation til det politiske system. Det er i den danske nyhedsinstitution den sikreste måde at få sine solohistorier ophøjet til citathistorier.

Om handlekraftige folkevalgte med partipolitisk interesse i sagen også på eget initiativ var involveret i udøvelsen af redaktionel magt, har det ikke været muligt at fastslå med sikkerhed. Enhedslistens Frank Aaen var engageret i problematikken på forhånd. Men at han – som antydnet af Ekstra Bladet – skulle være „spindoktor“ i sagen, er der ingen beviser for. Men sammen med de øvrige partiers talsmænd spillede han en særdeles vigtig rolle for sagens videreførelse ved at stille krav om en forskningsbevilling på finansloven.

Ud fra magtanalysens teoretiske retningslinjer kan vi følge dette spor ved at spørge, hvilke aktører havde interesse i en sådan vending mod det forskningspolitiske via det faghistoriske væk fra den identitetspolitiske værnemager-vinkel?

Per Stig Møller, der var Det konservative Folkepartis talsmand i hændel-

sesforløbet, er ikke i tvivl: „Således opstår en lobby bestående af journalister og f.eks. forskere. Avisens interesse i dette samarbejde er at skabe store historier og sælge aviser. Forskernes er bevillinger og stillinger ... og politikeren med behovet for omtale. Falder denne alliance i hak, bøjer det politiske system sig til sidst for presset: thi da ligner det et offentligt krav.“ (Berlingske Tidende 20. 11. 1999).

Beslutningsprocesanalysen tyder på, at Per Stig Møller har ret i sin lobbytelse. Det er almindelig kendt, at der internt blandt forskerne står kamp om, hvem der skal tegne besættelsestidens historie. At sætte dagsordenen på den scene kræver både forskningsbevillinger og arkivadgang. På samme vis som journalister kæmper om at være først med det sidste, gælder det også blandt samtidshistorikere. Ekspertvidnerne er altså ikke uden materielle interesser, hvilket dog ikke er ensbetydende med, at de har egne særinteresser som motiv for at udlåne autoritet til journalistisk redigering af Danmarkshistorien.

Graver vi et spadestik dybere og analyserer de folkevalgte som kollektiv autoritet snarere end konfliktende person- og parti-præferencer, åbner der sig endnu en magtanalytisk fortolkningsmulighed: Ved at gøre sager som denne til et spørgsmål om penge forskydes opmærksomheden fra det politiske ansvar under retsopgøret efter besættelsen. Man gør så at sige et identitetspolitisk spørgsmål om grænserne for det nationale fællesskab til et holdningspolitisk spørgsmål om behov for mere forskning, der kan løses fordelingspolitisk med en merbevilling på fem millioner kroner.

Nyhedsinstitutionen antydede, at der var politiske kræfter „måske på ministerplan“, der ønskede „undersøgelser på skråt“. Mest radikalt blev problematikken defineret i Politikens artikler om landbrugets rolle under besættelsen. Her er det ikke „værnemagere“ i rollen som afvigende mindretal, men hele det passive flertal af danske erhvervsaktive, der problematiseres. „Danmark“ (altså ikke enkeltvirksomheder, men os alle) „sendte langt flere fødevarer til Nazityskland end hidtil antaget“, hedder det i forsidesmanchetten. Lederskribenten formulerer det endnu skarper: „Pointen i forhold til nutiden er, at Danmark kan gøre en forskel. For det gode, så vel som for det onde. Og medtænker vi ikke vore omgivelser – ikke mindst de europæiske – når vi vælger politik, så påtager vi os også i dag et ansvar, som vi nok kan fortrænge, men ikke undvige.“ (Politiken 17. 11. 1999).

Når man læser de grundige artikler fra Berlingske Tidende i sammenhæng med Politikens mere holdningsprægede kommentarer, kommer en helt grundlæggende præmis til syne: den almindelige danskers rolle under besættelsen. Men nyhedsinstitutionen som kollektiv aktør forfulgte ikke

den vinkel. Muligheden for identitetspolitisk selvransagelse druknede i Folketingets forskningspolitiske sidehistorie. Publikum fik aldrig svar på, hvorfor retsopgøret efter besættelsen ikke politisk blev ført til tops, og hvordan Danmark på trods af samarbejdet med besættelsesmagten kunne anerkendes både af omverdenen og det nationale fællesskab som en ligeværdig allieret i kampen for den frie verden.

FOKUSJOURNALISTIKKENS MAGT

Ønsket om at afsløre og placere (politisk) ansvar er det brændstof, som magtudfordrende udøvere af fokusjournalistik tænder på. Siden 1970erne har nyhedsinstitutionen taget fastlåste modsætninger og indiskutable præmisser op til kritisk granskning. Fortidens helte bliver nutidens skurke. En kritik af A.P. Møller (endsige dansk landbrug) var engang at ligne ved landskadelig virksomhed, en trussel mod danske eksportinteresser og dermed beskæftigelse, liv, ære og velfærd. Netop derfor rummer det en særlig journalistisk kvalitet at sætte fokus på den slags efter devisen: „Nu kan det langt om længe afsløres ...“.

En væsentlig metodisk pointe ved case-studier af denne karakter er, at ekstremer og undtagelser kan belyse hovedregler. Det spektakulære lader nogle mønstre træde frem, som kan være vanskelige at få øje på i det rutineprægede hverdagsstof. På grundlag af den traditionelle mediekritik og de offentlighedsteoretiske teser (diskuteret i kapitel 1) skulle vi formode, at nyhedsinstitutionens selvstændige magt kommer klarest til udtryk i fokusjournalistisk praksis.

Det fremgår da også af de tre sagsforløb, som er blevet behandlet i kapitlerne 3-5, at kritiske og opsøgende journalister formår at sætte meget forskelligartede emner på den politiske dagsorden. Alle sagerne giver dønminger på Christiansborg. „De riges paradis“ udløser en lovændring. Dandy-sagen giver anledning til skærpelse af de administrative regler. Dækningen af erhvervslivets rolle under besættelsen udløser en særbevilling i Finansudvalget. Nyhedsinstitutionen definerer således problemer, som politiske beslutningstagere agerer på, og påvirker beslutningsprocesser ved at få politiske institutioner til at gøre noget, de ellers ikke ville have gjort, jf. magt-begreberne introduceret i kapitel 2.

På den anden side fremgår det også af analyserne, at ingen af de initiativtagende journalister fuldt ud magtede at sætte deres præmisser igennem. På en lang række punkter havde den fokusjournalistiske indsats ikke bare begrænset effekt, men også utilsigtede bivirkninger. Mest radikalt manifesteredes

denne magtens tendens til at aktivere modmagt i Det Berlingske Hus. Både hvad angår ejer- og ledelsesforhold fik „A.P. Møller-sagen“ efterfølgende konsekvenser for de almene vilkår for journalistisk virksomhed.

Sådanne bivirkninger er for så vidt nyhedsinstitutionen uvedkommende. I overensstemmelse med de fokusjournalistiske idealer er opgaven ikke at løse problemer, men at offentliggøre dem ved at opsøge det oversete, at afsløre hvad andre vil skjule (Klapp, 1986). Groft sagt handler det om at gøre „særheder“ til nyheder ved at aktualisere og vinkle afvigende handlinger ud fra kriterier som nærhed, identifikation, konflikt, væsentlighed og relevans. Redigeringen er baseret på professionelle procedurer, men beror også i høj grad på tilfældigheder og samarbejdsvilje hos autoritative kilder (Meilby & Minke, 1983; Mulvad & Svith, 1998; Valeur m.fl. 2002).

Sådanne forhold er der mange eksempler på i de tre cases, jeg har gennemgået. Mere tankevækkende i et magt-perspektiv er det dog, at det klart fremgår, hvordan danske journalister lever i gensidig afhængighed. De enkelte medier konkurrerer med hinanden, men forudsætningen for at sætte den politiske dagsorden er, at kolleger i nyhedsinstitutionen tager fokusjournalistiske sager op. Mediekonkurrencen giver paradoksalt nok massiv ensartethed i nyhedsinstitutionen.

Tydeligst illustrerer „Dandy-sagen“ selektionen i den journalistiske fødekæde: B.T. var i forbindelse med rutinejournalistisk dækning først med det sidste. Men det var alligevel først da Jyllands-Posten satte systematisk fokus på problematikken, at historien blev fælles gods for samtlige nyhedsmedier, elektroniske såvel som trykte, lokale såvel som landsdækkende. I den forbindelse er det først og fremmest Ritzaus Bureau og Radioavisen, der sikrer processens videreførelse. Derefter citeres historien i andre medier. Der etableres en kollektiv platform, som giver grundlag for rutinejournalistisk virksomhed i flere uger.

Men det sker ikke automatisk. „A.P. Møller-sagen“ kan tjene som illustration af de mange hindringer, der møder kritisk og opsøgende fokusjournalistik både internt på redaktionerne og eksternt fra autoritative kilder. Hændelsesforløbet viser også, at emnet ikke behøver være aktuelt for at skabe opmærksomhed i nyhedsinstitutionen. I udgangspunktet er der for så vidt intet nyt i historien. Begivenhederne, der præsenteres, er over 50 år gamle. Det er journalisterne ved Berlingske Tidende, der gennem udøvelse af redigerende magt gør problematikken relevant for nyhedsinstitutionen. Idéen er i al sin enkelthed at konfrontere nulevende kilder med resultaterne af grundig journalistisk research. Ved at sætte mange avissider af i en søndagsavis sikres en

høj grad af opmærksomhed, som holdes ved lige ved kollektiv opfølgning.

Gennemslag i medieverdenen og på Christiansborg er dog ikke nødvendigvis ensbetydende med stor opmærksomhed i befolkningen. Vore opinionsundersøgelser viser, at „A.P. Møller-sagen“ kun blev betragtet som særlig vigtig af et fåtal, mens „Dandy-sagen“ hovedsageligt blev fremhævet af de højtuddannede respondenter. „De riges paradys“ demonstrerede derimod, at når fjernsynet laver fokusjournalistik og følger systematisk op bagefter, så sætter det sig markante spor i opinionsundersøgelserne.

Hvad angår magten over publikum og meningsdannelsen i befolkningen er det mere principielt værd at bemærke, at rutinemæssige begivenheder som fodboldlandskampe, naturkatastrofer og gadeuorden opnåede langt højere opmærksomhed i nyhedsugen end de tre sager, som er blevet analyseret her. Publikum udøver således en ikke ubetydelig modmagt ved helt eller delvist at ignorere sager, som nyhedsinstitutionen sætter fokus på.

FOKUS PÅ POLITISKE PRÆMISSER

At udøve politisk indflydelse ved at sætte kritisk fokus på spektakulære enkeltsager er altså ikke nødvendigvis ensbetydende med at sætte dagsordenen for befolkningen. Derimod kan sådanne former for journalistik i kortere eller længere perioder øve betydelig indflydelse på politikernes dagsorden og volde indflydelsesrige chefer og ejere i og uden for medieverdenen en del bekymring, bl.a. ved at påføre tab af prestige og markedsandele.

Kernen i fokusjournalistikens selvstændige magt er evnen til at gøre afvigelser fra gældende normer til offentligt relevante nyheder. Den afgørende prøvesten for politisk indflydelse er, at den kollektive nyhedsinstitution magter at få sat det pågældende punkt på det repræsentative demokratis politiske dagsorden. Hvis alle journalistiske kolleger og politiske autoriteter vælger at ignorere et fokuseret medieprodukt, vil det næppe få nogen som helst effekt. Derfor er det heller ikke alle emner, der er lige velegnede til fokusjournalistisk virksomhed.

I den journalistiske behandling af fokuserede enkeltsager afvejes hensynet til væsentligheden med muligheder for dramaturgisk vinkling og det konkrete begivenhedsforløbs føljeton-karakter. Kun derved kan principielle emner som „lighed for loven“, „forskningsfrihed“ og „værnemageri“ forenkles, så enhver redaktionssekretær forstår det, og journalistiske kolleger ved andre nyhedsmedier får lyst til at citere det. Den samlede konsekvens er, at medieopmærksomheden fokuseres på nogle udvalgte aspekter: De kon-

krete emner skal helst kunne personificeres, politiseres og have moralske implikationer.

Det er tankevækkende, at nyhedsugens fokushistorier alle omhandler afvigelser fra demokratiske idealer som frihed, lighed og fællesskab. Ved at sætte fokus på afvigelser fra normerne tjener de ikke blot til at generere forargelse, men også indirekte til at bekræfte underliggende præmisser. Anskuet offentlighedsteoretisk kan man hævde, at fokusjournalistikens væsentlige politiske indflydelse er at problematisere for at normalisere. Derimod formår opsøgende journalister normalt ikke umiddelbart at ændre de politiske normer, som problematiseres gennem fokus på spektakulære afvigelser. I praksis er nyhedsinstitutionen ofte tilbøjelig til at forenkle fremstillingen så meget, at de principielle konfliktlinjer tabes af syne.

Mediefolkenes magt over fokusjournalistikken er altså langt fra suveræn. Heller ikke ejerpositioner i medieverdenen fører automatisk til redigerende magt over det journalistiske medieindhold. Præmisser for demokratisk offentlighedspraksis hjemler nyhedsinstitutionen en høj grad af autonomi. I ekstreme tilfælde kan en markant ejer-position endog føre ud i afmagt og magtesløshed. Især hvis magthaveren opfatter sig selv som almægtig eller hævet over kritik, så direkte påvirkning gennem forhandling forekommer unødvendig eller under aktørens værdighed. I den konkrete beslutningsproces hjalp det således ikke Dandy, at både firmaet selv og deres eksterne medie-konsulent havde sæde i Jyllands-Postens fondsbestyrelse. A.P. Møller kunne (og ville) heller ikke benytte sin aktiepost i Det berlingske Hus til at påvirke den fokusjournalistiske proces. Heller ikke skatteministeren fik privilegeret goodwill i Danmarks Radio, selvom regeringen og skattedepartementet har ikke ubetydelig indflydelse på licensmidlernes størrelse og fordeling.

Anskuet i et magtperspektiv kan mediedækningen af denne art næppe reduceres til simple spørgsmål om mere eller mindre manipulerede beslutningsprocesser defineret af magtfuldkomne aktører i nyhedsinstitutionen. Under enkeltsagerens forenklede og skarpvinklede virkelighedsbeskrivelse er der politiske præmisser på spil, som bedst begribes som alment accepterede værdier af typen lighed, frihed og fællesskab. De gør sig gældende både i mediernes tekster og i den samfundsmæssige kontekst. Denne form for redigerende magt kan ikke analyseres alene som autoritative beslutninger og journalistisk vinkling. Vi må et spadestik dybere ved at stille spørgsmålene:

- Hvad præsenteres som autoritative præmisser?
- Hvilke potentielle former for modmagt aktualiseres?

Til analyse af sådanne spørgsmål slår simple modeller om „magthavere“ og „magtesløse“ ikke til. Vi må ned under beslutningsniveauets overflade til de normative idealer, der udgør præmisser for de definitioner, som konkrete beslutningsforløb i fokusjournalistikken er baseret på.

REDIGERET LIGHED

Hvis „Dandy-sagen“ var sluttet umiddelbart efter tyggegummifabrikanten ved rektoratets mellemkomst havde fået de involverede tandlæger til at udskyde offentliggørelse af deres forskningsresultater, kunne man med rette tale om en elite af magthavere, der havde påtvunget en svagere part deres præmisser. Men i og med, at interessekonflikten fik massiv mediebevågenhed, bekræftede hændelsesforløbet, at magtudøvelse avler modmagt. Dandy-sagen demonstrerede på eksemplarisk vis, hvordan indbyrdes konfliktende aktører i skiftende alliancer i nyhedsinstitutionen redigeres ud fra lighedsgrundsætningen: Vi har alle krav på offentlig tilgængelig viden – også når det gælder forskningsberiget tyggegummi lanceret af en privat producent.

Tyggegummifabrikanten forsøgte at bekæmpe de politiske lighedsidealere med kommercielle hensyn. Det lykkedes ikke. Derimod slap rektor for Aarhus Universitet nogenlunde helskindet gennem mediestormen ved konsekvent at forholde sig politisk til de uforenelige interesser, som sagen satte på spil. Det lykkedes på trods af intern kritik at balancere mellem hensynet til universitetets ideale og økonomiske interesser uden at miste den autoritet, der som valgt ledelse hviler på troværdig handlekraft i konfliktsituationer.

Det kan altså lade sig gøre at manøvrere uden om lighedsgrundsætningen ved at forhandle problemløsninger bag lukkede døre, henvise til administrative instanser og hente støtte fra autoritative allierede. Det er politiske spilleregler, som er blevet udviklet gennem lang tids erfaring med idealer om borgerlig offentlighed med det formål at forlige uforenelige interesser. Men denne form for magtudøvelse er vanskelig at praktisere i et moderne kampagne-demokrati præget af fokuserede enkeltsager, hvor der ikke gælder forældelsesfrister i sagsbehandlingen. Alle og enhver kan når som helst deltage i spillet om ligebehandling uden den store selvstændige indsats, fordi rimelighed i forvaltningen anses for selvfølgeligelige menneskerettigheder i nyhedsinstitutionen.

DEFINITION AF „RIMELIGHED“

Berlingske Tidendes problematisering af erhvervslivets rolle under besættelsen hviler også på en demokratisk opfattelse af rimelighed: Hvis myten om danskeres modstandsvilje under den tyske besættelse skal opretholdes, forekommer det åbenlyst urimeligt, at store erhvervsvirksomheder er sluppet billigere end små værnemagere ved det efterfølgende retsopgør. Der lægges op til et opgør med en elite af erhvervsvirksomheder, som har en privilegeret rolle i dagens Danmark. I tiden umiddelbart efter besættelsesårene kunne forskelsbehandlingen begrundes i nødvendigheden af at bygge landet op igen efter krigen. Internationalt var både frihedskæmper- og værnemagermyten vigtig for Danmark med henblik på at fremstå som en ligeværdig allieret inden for De Forenede Nationer. Nu 55 år senere er det muligt på lighedens grund at kræve retsopgøret ført „helt til tops“.

Lighedsgrundsætningen fremgår endnu tydeligere af tv-programmet „De riges paradís“, hvor der under den skarpvinklede misundeshistorie sættes fokus på det politiske tema: „rimelighed i forvaltningen“. Programmets præmis er knyttet til en idealiseret og privilegeret nøgleaktør, som slet ikke optræder i udsendelsen, nemlig hin enkelte, individet derhjemme foran fjernsynet, som kan sammenholde sin disponible indkomst med billeder af luksusbiler og skattebesparelser i millionklassen.

Selvfølgerlig kan det ikke udelukkes, at Stig Andersen og hans kilder bevidst spiller på populistiske følelser, misundelse og jantelov. Men mere sandsynligt er det, at selve spørgsmålet om „rimelighed“ i betydningen „lige vilkår for alle“ sætter sig igennem bag om ryggen på de redigerende. Den givne præmis udgør et dogme i det parlamentariske system som helhed. Vel at mærke et dogme, som de fleste beslutningstagere og oplyste borgere udmærket er klar over, kun tilnærmelsesvis lader sig indløse i praksis.

Ulighed i betydningen „urimelig politisk magtudøvelse“ er til gengæld at betragte som et indiskutabelt onde. Derfor er det fordelingspolitisk risikabelt at repræsentere et sådant standpunkt. Da uligheden samtidig er et materielt faktum, rummer den landspolitiske scene en uudtømmelig fond af paradokshistorier og dobbeltmoral og ansvarsforflygtigelse. I kraft af nyhedsinstitutionens redigerende magt på den offentlige menings vegne bliver dette modsætningsforhold et politisk tabu-område, der har tavshedsspiralens karakter: Aktører, som kommer i konflikt med lighedsgrundsætningen, er dømt til at indtage massemedierede skurkeroller, hvis præmissen da ikke på forhånd defineres ud af mediedagsordenen som irrelevant for den foreliggende sagsbehandling.

Ministre kan nu behandles som alle andre kilder. Den journalistiske praksis i hændelsesforløbet illustrerer derved også på metaplan præmissen om rimelighed: Den driftsansvarlige ledelse i Danmarks Radio tolker nu public service som en forpligtelse over for publikum – ikke et privilegeret sæt spilleregler knyttet til offentlig position som folkevalgt eller minister. Alle har i princippet lige adgang til at ytre sig gennem radio og tv uden særlige hensyn til autoritativ repræsentativitet eller andre magtmæssige hensyn. Over sendefloden som helhed skal sikres alsidighed, men stridende parter har ikke længere krav på at komme til orde inden for rammerne af samme program – heller ikke når de har minister-status.

Vurderet på den baggrund illustrerer „De riges paradis“, hvordan en professionel og magtkritisk journalist – bevidst eller ubevidst – kan gøre den anonyme præmismagt til sin allierede ved at spille på lighedsgrundsætninger både institutionelt og folketingspolitisk. Det springende punkt er usikkerhed om, hvor væsentligt et politisk problem, der faktisk er tale om. Oppositionspolitikere vurderer, at „det højst drejer sig om 1000 danskere, der bor på den måde.“ Derimod hævder andre kilder, at „boligfidus kan bruges af mange“, og at „det ene eksempel efter det andet dokumenterer, at bare man er rig nok, så kan man – populært sagt – tage røven på det danske skattesystem“ (Aktuelt 18.11.1999).

Hvis autoritative kilder er uenige, magter skattepolitikere i Folketinget tilsyneladende ikke at stå imod den fokusjournalistiske lighedsdefinition, selvom de folkevalgte i udgangspunktet nægter „at springe op af sofaen på grund af et tv-program“. Slotsholmen bliver tilsyneladende udmanøvreret og optræder efterfølgende i medierne magtesløs og handlingslammet. „En groggy skatteminister“ er overskriften på et typisk læserbrev som reaktion på tv-udsendelsen: „det er en parodi og direkte flovt, når han siger, at her er et problem, jeg skal hjem at kigge på.“ (Fyens Stiftstidende 19.11.99). „Det var godt gået af journalist Stig Andersen at afsløre rigmandsfidusern“ – „Stripperkongen Stavad blev klædt totalt af“ (læserbreve i Ekstra Bladet 20.11.1999).

KAMP OM TROVÆRDIGHED

Når redigerende magt skal udredes ud fra en lighedspræmis, er det afgørende at skelne mellem kort og lang sigt. Den problematik illustreres tydeligt i det tvetydige forhold, som journalister og akademiske forskere har til hinanden som samtidskronikører. Det, der vinkles som rimeligt ud fra en aktuel defi-

nition af lighed, frihed og fællesskab, kan i et andet perspektiv fremstå i et ganske andet lys. Denne rimelighedens usamtidighed blev tydeligt illustreret i debatten om A.P. Møllers rolle under besættelsen. Faghistorikernes råd til journalisterne i den forbindelse var at holde sig til samtidsdiagnosen og overlade fortiden til folk, der har forstand på de dele (Politiken 12.11.2000; Berlingske Tidende 7.12.2000; Weekendavisen 6.4. og 10.5.2001).

Som svar på det „akademiske hovmod“ svarer journalister, at netop fokusjournalistik baseret på krav om rimelighed hviler på en „sund blanding af troskyldighed og nysgerrighed“, der nødvendigvis må provokere „et noget gumpetungt historikerlaug“. Især historikernes „idiotiske idé om, at kun skriftlige kilder er pålidelige, mens mundtlige er utroværdige“ problematiseres. Også „langsommeligheden“ og tendenser til at fungere som „apologeter for magthaverne“ anføres som væsentlig årsager til, at det i de seneste år har været journalister og ikke faghistorikere, der finder frem til de vigtigste nyheder om besættelsestiden og dens betydning for dansk identitet (Politiken 24.4.2001; Weekendavisen 30.3., 6.4., 27.4. og 4.5.2001).

Uenigheden afholder vel at mærke hverken journalister eller akademiske forskere fra at konsultere hinanden i nyhedsinstitutionen. Ved behandling af konkrete sager bruger man hinandens troværdighed til at legitimere udækkede behov for øgede bevillinger. Anskuet i et magtperspektiv er der næppe tale om en dybtgående interessekonflikt, men snarere om en modsætningsfyldt symbiose af magt/modmagt, som i det lange løb opfattes som ret og rimelig af begge parter.

REDIGERET FRIHED

Den autoritative præmis for „Dandy-sagen“ er fri og magtneutral erkendelsesinteresse. Valide data, gode argumenter og åben fortolkning af resultater må udgøre det etiske grundlag for forskningsprocessen. I nyhedsinstitutionen og den offentlige debat kan forskningsfrihed ikke gradbøjes. Det kan kun ske i beslutningsprocesser bag lukkede døre. Når debat om sager af denne karakter undtagelsesvis når ud i offentligheden via fokusjournalistisk indsats, forstærkes nyhedsinstitutionens reaktion som følge af den underliggende lukkethed i forskningsinstitutionen. Der går politik i sagen.

Den afgørende tekststump i hændelsesforløbet er „hensyn til Dandy's forretningsmæssige interesser“, som rektor for Aarhus Universitet af omstændighederne tvinges til at skrive i sit brev til de to forskere. Dermed sættes selve forskningsinstitutionens legitimationsgrundlag som markeds-

uafhængig producent af sandhed på spil. Selv i de tilfælde, hvor medierne tog Dandys parti, blev alle forhold fortolket journalistisk i en referenceramme, hvor Dandys V6-tyggegummi kunne associeres med overgreb på idealet om frihed og lighed. I den forstand havde Dandy-direktøren fuldstændig ret, da han gav udtryk for magtesløshed. Hans firma blev placeret i en skurke-rolle, som ingen i nyhedsinstitutionen ville eller kunne ændre.

KRAV OM ÅBENHED

Dandy bidrog selv gennem redigerende magtudøvelse til at bekræfte forventningerne om erhvervslivets lukkethed ved at definere dagsorden med privat ejendomsret som frihedspræmis. Derved blev der sat fokus på et tabubelagt paradoks i skæringspunktet mellem økonomisk og forskningsmæssig frihed. Samtidig arbejdede institutionaliserede interesser for administrative løsninger bag lukkede døre, så ro og orden kunne genoprettes.

Lukkede døre provokerer til udøvelse af modmagt og inspirerer til dybdybende journalistik. Nyhedsinstitutionen udtrykker gennemgående forkærlighed for åbenhed og holder desuden af at afsløre gårsdagens etiske helt som morgendagens dobbeltmoralske skurk. Det var en sådan metamorfose, A.P. Møller gennemlevede i nyhedsugen. I den autoriserede Danmarkshistorie stod rederen som et symbol på danskhed og rettidig omhu. Derfor blev det ekstra fristende journalistisk at sætte fokus på „den tilknappe mand“, da nye oplysninger kunne offentliggøres fra „de lukkede arkiver“.

Som et sidetema til føljetonen om erhvervslivets rolle under besættelsen oprullede Berlingske Tidende, hvordan dansk historieskrivning om besættelsesårene har været domineret af en „loge af faghistorikere“. Som følge af privilegeret adgang til lukkede arkiver, institutionelle og personlige netværk samt paradigmatiske enighed om præmisserne for arbejdet hævdes det, at „broderskabet“ havde magtet at sætte dagsordenen på området. Præmissen var, at alle handlinger måtte vurderes ud fra hensynet til samarbejdspolitikken og ønsket om at slippe helskindet igennem krigen.

Dermed defineres en politisk konsensus om et nationalt fællesskab, der omfatter alle danskere – inklusive sabotører, almindelige lønmodtagere, erhvervsdrivende, samarbejdende politikere og departementschefer. Undtaget fra den nationale enhed er kun nazister, værnemagere, frikorpsfolk og tyskerpiger. „Der er tale om indlæg i en politisk-moralsk debat om, hvordan enkeltpersoner og lande skal vurderes i forhold til verdenskrigens store dra-

ma – og i et videre perspektiv om, hvilke normdannende myter, der skal være med til at præge nutiden“ (Politiken 20.11.1999).

KONKURRERENDE FRIHEDSIDEALER

I „Dandy-sagen“ er ingen af de fundamentale præmisser – forskningsfrihed kontra næringsfrihed, forbrugerrettigheder kontra ejendomsret – defineret autonomt af de involverede aktører. De er resultatet af normdannede myter med en lang og modsætningsfyldt tilblivelseshistorie. De indbyggede logikker fremstår i enkeltsager som institutionel praksis: De frihedsidealer, hvorunder en sag tages under behandling, bliver afgørende for, hvilke problemdefinitioner der fremstår som etisk og politisk korrekte.

Dandy-problematikken blev taget op af Jyllands-Postens tværgående Indsigt-redaktion, hvor afsløringen af dobbeltmoral er den drivende kraft. Det giver andre muligheder for udøvelse af redigerende magt end i erhvervsredaktionen, hvor de markedsøkonomiske spilleregler i det store og hele tages for givet. At fremstille Dandy-sagen så skarpvinklet ville også være vanskeligt for specialiserede uddannelsesmedarbejdere, der gennem løbende kontakt med autoritative kilder på de højere læreanstalter bibringes en fordelingspolitisk forståelse for universiteternes modsætningsfyldte situation mellem stat og marked.

Det er ikke ensbetydende med, at erhvervsjournalister og uddannelsesmedarbejdere er ukritiske. Pointen er blot, at de i lighed med deres hovedkilder tager visse præmisser for givne. Mere alment betyder det i dagens Danmark, hvor relativt få journalister er specialiserede, at næsten alle emner kan gøres til genstand for politisering i nyhedsinstitutionen.

På den anden side er det ikke alle frihedstemaer, der har lige stor nyhedsværdi. Nogle synspunkter er mere forståelige end andre. Historien om erhvervslivets rolle under besættelsen ville næppe kunne sælges journalistisk uden en A.P. Møller som identifikations-objekt. Tilsvarende hører sundhed og forbrugeroplysning til i den nyhedsværdige ende af fokusjournalistikken. Og andres skatteunddragelse har også en vis masse-appel.

Ved at sætte fokus på spektakulære afvigelser fra frihedsidealerne går den rutineprægede normalitet fri for kritisk medieopmærksomhed. Det skyldes ikke primært manglende interesse hos nyhedsinstitutionen eller manipulation fra handlekraftige beslutningstagere. Der er snarere tale om en blind vinkel, der systematisk indsnævrer konfliktfeltet. Under synsvinklen „for-

brugerrettigheder“ og „forskningsfrihed“ findes en dybereliggende værdi: „autoritativ sandhed“. Den præmis piller mediedækningen ikke ved, selvom Dandy ihærdigt prøver at få journalisterne gjort interesseret i dette aspekt.

I alle de tre eksempler tabte den økonomisk set mest ressourcestærke part kampen om mediernes sympati, bl.a. fordi de ikke redaktionelt magtede at gennemtvunge deres egne frihedsrettigheder. Købere og sælgere af skattebe- gunstigede frynsegoder mistede nogle af deres privilegier ved at tale for meget og lytte for lidt. A.P. Møllers image fik ridser ved at benytte tavsheden som magtmiddel. Dandy svækkede sine muligheder for at udøve redigerende magt, fordi virksomheden i udgangspunktet var fikseret på sin juridiske definition af frihed som ejendomsret i snæver forstand. Derimod magtede de to tandlægeforskere at vende juridisk magtesløshed til en definatorisk modmagt og dermed vinde mediesympati for frihedsrettigheder, som kunne gøres gældende for den borgerlige offentlighed som helhed.

REDIGERET FÆLLESSKAB

Fokusjournalistik redigeres næsten altid inden for rammerne af et dansk fællesskab. Der er et nationalt „vi“ på spil sat over for „noget afvigende“ eller fremmedartet. Modsætningen er tydeligst i dækningen af Riffelsyndikatet, hvor „værnemagerne“ kontrasteres med „den danske befolkning“. Men også i de to andre sager indgår „Danmark“ som en national ramme for fremstillingen.

Vi/de-modsætningen i „De riges paradis“ går mellem store og små skatteydere i et land, hvor det grundtvigianske ideal er, at få har for meget og færre for lidt. At der kan genereres forargelse og misundelse beror ikke kun på lighedspræmissen, men også på et nationalt fællesskab, hvor loyal og ensartet skattebetaling er forudsætningen for opretholdelsen af den særlige danske velfærdsstat. „Vi“ gestaltes således i nyhedsinstitutionen som den store masse af lovlydige skatteydere over for normbrydere, der måske ikke i juridisk forstand er skattesnydere, men moralsk sætter sig uden for det gode selskab – oven i købet med de folkevalgtes velsignelse.

I „Dandy-sagen“ er det private kapitalinteresser, der redigeres uden for fællesskabet i modsætning til danske forbrugere og idealistiske forskere. „Forbrugerne“ som samlebetegnelse bliver i moderne journalistik flittigt brugt til at signalere fællesskab i en tid, hvor begrebet „borger“ er gået af mode. Forbrugerne antages at have en fælles interesse i offentlig regulering, f.eks. af risiko ved fødevarer, krav om forbrugeroplysning og varedeklaration.

Dandy som dansk aktør blev konsekvent placeret uden for det pæne selskab. Det hang bl.a. sammen med, at firmaet undlod at spille sit nationale kort ud i mediedebatten. På trods af at det, ledelsen frygtede allermost, var at de udenlandske konkurrenter skulle udnytte situationen og dermed skade Dandys (læs: dansk) eksport.

IDENTITETSPOLITIK

Det nationaløkonomiske argument kom aldrig til at indgå i „Dandy-sagen“. Men fra lignende forløb ved vi, at private virksomheder har gode muligheder for at veksle en rolle som potentiel skurk med en rolle som fællesskabets ven ved at slå på de nationale strenge i form af nødvendige hensyn til dansk eksport, og dermed hensynet til den danske beskæftigelse, skattefinansiering af den offentlige sektor osv.

Sådanne alment accepterede præmisser indgik med stor vægt ved erhvervslederens beslutning om at fortsætte produktionen under Anden Verdenskrig. Journalisterne fra Berlingske Tidende valgte imidlertid at se bort fra den nationaløkonomiske vinkel og redigerede i stedet ud fra den holdningspolitiske situationsdefinition „værnemageri“, som indgik i manchetter i de første to dages artikler. Derefter afløses nøgleordet af det mere neutrale „besættelsen“. Men på det tidspunkt havde det associationsrige ord allerede aktiveret en identitetspolitisk vi/de-problematik. Der etableres en meningsdannende præmis, der udgrænser onde afvigere fra normalitetens pæne flertal.

Der er fædrelandskærlig danskhed kontra fremmedartet dobbeltmoral på spil. Det var journalisternes formål at afhjælpe danskernes „mangel på selvransagelse“. På dette grundlag inviterer de kritiske journalister – med et halvt århundredes forsinkelse – til nyredigering af fortællingen om det nationale fællesskab, der med alsang og modstandskamp overlevede undtagelsestilstand og værnemagt. Journalisterne graver så at sige uautoriseret i fortidens handlinger, der aktuelt fremstår som myter med magt over tanken.

På den ene side forsøger nyhedsinstitutionen at afmytologisere ved at bevidstgøre befolkningen om erhvervslivets dubiøse rolle under krigen. På den anden side cementeres den myte, at flertallet af danskere (herunder de mange erhvervsaktive) under besættelsen adskilte sig radikalt og konsekvent fra de relativt få afvigere, der som „landsforrædere“ og „værnemagere“ ydede besættelsesmagten tjenester.

At „selvransagelsen“ kun lykkes i begrænset omfang hænger ikke pri-

mært sammen med strategiske modspil fra etablerede magthavere. Årsagen er hverken A.P. Møller som konkret aktør eller manglende tid til research, selvom faghistorikere efterfølgende kritiserer journalisterne for at være overfladiske. Der er snarere tale om, at nyhedsinstitutionen er på sporet af noget, der stikker så dybt, at det ikke kan afsløres med journalistisk kildekritik. Som det konspiratorisk blev bemærket af en læserbrevsskribent: „Ingen med kendskab til centraladministrationen har nogensinde hævdet, at alle interessante oplysninger bliver til akter, der arkiveres“ (Politiken 21.11.1999).

De forskningsbaserede præmisser om nationalt fællesskab under besættelsen var systematisk blevet udbredt gennem skolernes historieundervisning. Fra slutningen af 1960erne begyndte systemkritiske politikere og fagkritiske historikere at pille ved nogle af præmisserne. Samtidig skete en gradvis ændring i skolernes historieundervisning, som nu i mindre grad tilsigtede etableringen af en fælles forståelsesramme for besættelsestidens vilkår. Mange af veteranerne fra dengang var i mellemtiden døde, og nyuddannede faghistorikere søgte at bryde det autoriserede monopol på besættelsestidens historie.

En anden mulighedsbetingelse for det projekt, Berlingske Tidende søsatte om Riffelsyndikatet, var Berlinmurens fald og den deraf følgende ændrede sikkerhedspolitiske situation. Berlingske Tidende gik i 1990erne i spidsen for en identitetspolitisk revisionisme ved på debatsiderne at kræve aktiv bekendelse af fortidens synder, især når det drejede sig om den kolde krigs venstreorienterede frontkæmpere. Hvor der kræves bod og bedring, inviteres også til modsigelse. Selvom ideologierne tilsyneladende er døde, eksisterer venstre-højre dikotomier stadig i bevidstheden både hos journalister og læserbrevsskribenter.

MAGTKRITISK JOURNALISTIK

Berlingske Tidendes dækning af A.P. Møller som eksempel på magtkritisk fokusjournalistik illustrerer også den hævdundne adskillelse mellem ejernes magt over medievirksomheden og redaktionens magt over medieindholdet. Som ideal er der tale om en gammel tradition, men som redaktionel praksis er det først i årene efter partipressens fald og bruddet med Danmarks Radios monopol, at idealerne mere systematisk kunne føres ud i livet.

Siden de glade tressere, der for journalistikkens vedkommende først for alvor slog igennem i halvfjerdserne, har demaskeringen af „magtens mænd“

været fokusjournalistikkens drivkraft. I den forbindelse optræder politiske autoriteter både som magt og modmagt. De folkevalgte er ikke kun under anklage. Det er også på de folkevalgtes og regeringens scene, nyhedsinstitutionen søger løsninger på paradokserne som „De riges paradís“, „Dandy-sagen“ og i opgøret med samarbejdspolitikken under besættelsen. Fokusjournalistikken med sin retssags-dramaturgi appellerer så at sige til de selv samme beslutningstagere, som de selv sætter under anklage, med henblik på at få afsagt demokratiske domme om lighed, frihed og fællesskab.

Men den landspolitiske beslutningsarena er ikke altid velegnet, når nyhedsinstitutionen ønsker ansvar placeret. I sagen om Riffelsyndikatet har det samarbejdende folkestyre identitetspolitisk set mere i klemme end enkeltstående erhvervsvirksomheder. I sager som disse handler de folkevalgte ikke kun på egne og partipolitiske vegne. De bestyrer det borgerlige fællesskab og nationens suverænitet. I den sammenhæng er hensynet til statens sikkerhed stadig en central præmis. Det er fuldt ud legitimt at finde syndebugke og bevilge skattekroner til uvildige ekspertundersøgelser. Men det er endnu ikke politisk korrekt at problematisere selve det identitetsmæssige grundlag, som samarbejdspolitikken og det efterfølgende retsopgør hvilede på.

Når A.P. Møller umiddelbart slap mere helskindet gennem nyhedslugens magtkritiske fokusjournalistik end Dandy og skatteministeren, var det næppe, fordi koncernen ejede en aktiepost i Berlingske Tidende. Den afgørende magtfaktor var, at A.P. Møller i sagen om Riffelsyndikatet stod solidt plantet på den indiskutable præmis „under de af den danske regering og det danske departementschefstyre nedlagte retningslinjer“.

Fokusjournalistikken støder så at sige frontalt ind i en identitetspolitisk norm, som mange års rutinejournalistik har bidraget til at institutionalisere. Imod massiv præmismagt af denne art kæmper magtkritiske journalister forgæves. På den baggrund bliver det yderligere tankevækkende, at journalistisk nyt om besættelsestiden af et repræsentativt udsnit af danske nyhedsbrugere blev anset for væsentlig mindre relevant end de to andre hændelsesforløb analyseret i dette kapitel.

Den begrænsede interesse hos publikum for problematikken A.P. Møller og Riffelsyndikatet kan i nogen udstrækning forklares ved mindre gennemslag i form af citater i den øvrige nyhedsinstitution – herunder næsten ingen omtale i tv-mediet. Hertil kommer, at begivenhederne hører fortiden til, identifikationen er relativt lav og kompleksiteten i konfliktstoffet ganske høj. Alligevel kan det ikke udelukkes, at den bedagede identitetshistorie mere principielt støder på redigerende modmagt i form af dansk selvforståelse om

et nationalt fællesskab, som hverken flertallet af journalister, de folkevalgte politikere eller størstedelen af den danske befolkning ønsker at rokke ved.

Det rejser spørgsmålet, om offentlighedsteoretiske idealer vedrørende fællesskab, frihed og lighed kun har afgørende betydning ved redigering af fokusjournalistikken, der trods alt kun udgør en lille del af nyhedsinstitutionens samlede produktion.

Blandt andet for at belyse det spørgsmål nærmere vil jeg supplere udredningen af de spektakulære fokus-historier i de næste fire kapitler, hvor det er hverdagens rutineprægede journalistik, der analyseres med henblik på redigering af politiske beslutninger, definitioner og præmisser.

DEL III

NÅR KILDERNE LØBER

Inden der drages forhastede konklusioner på grundlag af fokusjournalistikken analyseret i det forudgående kapitel, må det erindres, at både „De riges paradis“, „Dandy-sagen“ og medieomtalen af A.P. Møllers indsats under Anden Verdenskrig må betragtes som usædvanligt spektakulære cases. Det hører til sjældenhederne, at der er så god tid til journalistisk research, at sagerne løber over så lang tid og i den grad bearbejdes på tværs af enkeltmedier.

På trods af den manglende repræsentativitet er det ikke desto mindre sådanne fokuserede enkeltsager, der danner grundlag for hovedparten af den udefrakommende kritik af mediernes egensindige magtudøvelse. Også den journalistiske standsbevidsthed om uafhængigt og opsøgende at tjene offentligheden som demokratiets vagthund henter næring fra sådanne sagsforløb. Desuden er det i ekstreme situationer som disse, at det er lettest at identificere redigerende magt både i form af konkrete beslutninger, kamp om definitioner og valg af præmisser.

Det spørgsmål, som står tilbage, er så, i hvilket omfang spektakulære eksempler på fokusjournalistik kan generaliseres til også at gælde hverdagens rutinejournalistik. Det vil sige det politiske „rugbrødsstof“ i nyhedsinstitutionen, hvor politiske kilder løber frit, mens journalister har begrænset tid til at fylde den til rådighed stående plads.

I rutinejournalistikken er det af afgørende betydning, om nyhedsinstitutionen definerer en sag som landspolitisk, lokalpolitisk eller europæisk. Den redigerende magt er også med til at afgøre, om sagen primært skal behandles fordelingspolitisk (som led i den økonomiske prioritering), holdningspolitisk (som led i kampe om mærkesager) eller identitetspolitisk (som led i konflikter om præmisser for frihed, lighed og fællesskab).

Til belysning af disse forhold vil jeg følge de forudgående case-studier op med en systematisk indholdsanalyse af nyhedsugens politiske journalistik i dagspresse, radio og tv. Formålet er at belyse samspillet mellem nyhedsinstitutionens kollektive prioritering nationalt, lokalt og transnationalt sammenholdt med de officielle dagsordener i Folketinget, amter og kommuner samt udvalgte dele af EU-systemet.

Med henblik på at vurdere denne problemstilling nærmere, er der af nyhedsugens samlede datagrundlag udvalgt tre databaser, hvor der optræder politiske aktører. Det vil sige de stofområder, der i journalistisk jargon går under betegnelserne „inde på Slotsholmen“, „ude i kommunerne“ og „nede i Europa“.

Det er min tese, at (parti)politiske kilder her udøver en højere grad af redigerende magt end tilfældet var i fokusjournalistikken. Analyser af politisk rutinejournalistik giver mulighed for at efterprøve og nuancere denne tese i konkrete samspil mellem politiske aktører, journalister og andre kilder, f.eks. eksperter, embedsmænd, interesseorganisationer og borgere i rollen som politiske aktører.

Kapitlerne 7-9 er bygget systematisk op, således at jeg først kvantitativt præsenterer nogle hovedtendenser på de tre beslutningsniveauer. Derefter gennemgås de enkelte stofområder dag for dag i uge 46, 1999. Så drøftes nyhedsinstitutionens indsats på feltet – herunder vægtningen af forskellige kilde-typer. Hvert af kapitlerne afsluttes med en foreløbig delkonklusion. Men den samlede diskussion af rutinejournalistikens magt kommer først i kapitel 10.

INDE PÅ SLOTSHOLMEN

I danske medier skelnes rutinemæssigt mellem journalistisk nyhedsstof og meningstilkendegivelser. Det journalistiske stof rubriceres redaktionelt i institutionaliserede båse: udland, kultur, sport, erhverv, navnestof, lokalstof og specialtillæg samt en rest kaldet „indland“. Under sidstnævnte kategori bragte danske nyhedsmedier i perioden 15.II.-21.II.1999 i alt 3779 journalistiske produkter. Lægger vi hertil ugens 1708 debatindlæg (læserbreve, nyhedsanalyser og ledende artikler) får vi en indlandsdatabase på 5639 redaktionelle enheder.

Indlandsstoffet varierer over ugen med toppunkt fredag og begrænset output søndag, hvor kun 12 af de analyserede nyhedsmedier udkommer. Gennemsnitligt produceres 806 indlandsenheder pr. dag. Det er langt fra dem alle, der tematiserer politiske forhold i og omkring Folketinget. Til magtanalyse af dette stofområde har jeg identificeret 1313 journalistiske artikler og 317 debatindlæg, hvori der indgår folketingsmedlemmer og/eller ministre. De i alt 1630 enheder, som svarer til 29 procent af det samlede indlandsstof (inklusive opinionsstof), betegnes i det følgende som *det landspolitiske stof*.

TABEL 7.1.

Indlandsstof i danske nyhedsmedier, uge 46, 1999

UGEDAG	INDLANDSSTOF	HERAF LANDSPOLITIK	I PCT.
Mandag	724	261	36
Tirsdag	817	215	26
Onsdag	963	297	31
Torsdag	830	342	41
Fredag	1060	226	21
Lørdag	798	181	23
Søndag	447	108	24
I alt	5639	1630	29

Her er altså tale om landspolitik i snæver forstand. Som det fremgik af den fokusjournalistiske praksis, kan næsten ethvert emne i nyhedsmedierne tematiseres landspolitisk. Også selvom der ikke i udgangspunktet optræder (parti)politiske aktører legitimeret gennem valg og parlamentariske procedurer. Bemærk også, at lokalpolitiske og EU-politiske forhold behandles særskilt og kun optræder i den landspolitiske database, hvis sådanne forhold tages op med aktører på Slotsholmen som autoritative kilder eller kommentatorer.

Det fremgår af den kvalitative magtanalyse, at Folketingets formaliserede dagsorden kun har begrænset betydning for nyhedsinstitutionens prioriteringer. Det er i højere grad regeringens medlemmer, der spiller op i indbyrdes med- og modspil til Folketingets Presseloge. De øvrige folketingsmedlemmer kæmper mere eller mindre ihærdigt om at markere deres parti og egne mærkesager ved at koble sig på nyhedsinstitutionens fokusjournalistik, f.eks. ved at levere enkeltsager til illustration af mere principielle synspunkter. Som udgangspunkt for magtanalysen kan vi illustrere nyhedsinstitutionens prioritering med denne top-20 over ministrenes synlighed målt som antallet af referencer i det landspolitiske stof:

1. Statsministeren (144)
2. Økonomiministeren (101)
3. Udenrigsministeren (99)
4. Indenrigsministeren (83)
5. Sundhedsministeren (76)
6. Miljø- og energiministeren (71)
7. Socialministeren (69)
8. Justitsministeren (67)
9. Skatteministeren (62)
10. Trafikministeren (59)
11. Kulturministeren (47)
12. Forsvarsministeren (44)
13. Undervisnings- og kirkeministeren (41)
14. Fødevarerministeren (39)
15. Erhvervsministeren (33)
16. Forskningsministeren (28)
17. Finansministeren (25)
18. By- og boligministeren (23)
19. Arbejdsministeren (16)
20. Udviklingsministeren (3)

De fire ministre fra det mindste af koalitionspartierne, Det radikale Venstre, blev citeret 72 gange i gennemsnit mod 53 citater pr. minister for de 16 socialdemokrater. Både denne forskel og de øvrige tendenser kan bero på tilfældigheder. Udviklingsministeren er således på rejse i udlandet i denne uge. Institutionelt kan rangfølgen dog med forsigtighed tolkes som udtryk for den rutinejournalistiske prioritering af forskellige politik-områder.

Statsministeren og økonomiministeren (der også har rollen som „vice-statsminister“) og udenrigsministeren placerer sig – ikke overraskende – på toppen af citationslisten. Mere overraskende forekommer det, at arbejdsministeren og finansministeren, der i denne uge forsøger at få de sidste brikker i årets finanslov til at falde på plads, er placeret i bunden af listen. Vore observationer tyder på, at der var tale om bevidste beslutninger af strategisk og taktisk art: Lykketoft ønskede en placering som „grå eminence“ langt fra offentlighedens søgelys, så han kunne bevare overblikket. Derfor blev det overladt til fagministrene at tage finanspolitiske delforhandlinger, der kunne give „ridser i lakken“, hvilket bl.a. justitsministeren, skatteministeren og trafikministeren fik at føle i ugens løb. Arbejdsministeren valgte en anden form for selvudslettende mediestrategi ved at overlade æren for den positive udvikling i beskæftigelsen til sin statsminister – og problemerne på arbejdsmarkedet til LO og Dansk Industri.

Den begrænsede medieopmærksomhed vedrørende de fordelingspolitiske forhold gav god plads til holdningspolitiske temaer. Også her var der varierende strategier på spil. Fødevareministeren måtte forsøge at forene sine ministerielle pligter med sin rolle som socialdemokratisk EU-koordinator. Ministrene for forskning og undervisning havde nogen besvær med overlappende ressort, f.eks. de højere uddannelser. Mest bemærkelsesværdigt var dog, at sundhedsministeren, miljøministeren, socialministeren og kulturministeren fik så forholdsvis stor landspolitisk mediebevågenhed, selvom (eller måske fordi?) deres sagområder i væsentlig grad var uddelegeret til amter og kommuner.

NYHEDSUGEN PÅ CHRISTIANSBORG

I den kvalitative magtanalyse af landspolitisk rutinejournalistik lægges vægten i det følgende på to væsensforskellige forløb: De sæsonbetonede finanslovsforhandlinger og en aktuel strid om administration af dansk udlændingelovgivning. Begge hændelsesforløb opnår så stor opmærksomhed, at de indgår i nyhedsinstitutionens samlede topti. Som supplement gennemfø-

res en til- og fravalgsanalyse i relation til Folketingets formelle dagsorden og udvalgte aktørers journalistkontakt, bl.a. fulgt gennem deltagende observation (Lund, 2000:7-9).

MANDAG

Ugens første hverdag er relativt nyhedssvag på indlandssiderne. Det har de politiske aktører draget konsekvensen af, så både partisekretariater og ministersekretærer udsender gerne pressemeddelelser om mærkesager med henblik på omtale i weekenden, hvor nyhedstærsklen er relativt lav. Selvom der ikke er forhandlinger i folketingssalen byder dagen således på 261 redaktionelle enheder med Slotsholmen som arena.

Den landspolitiske dagsorden sættes denne mandag primært af Centrumdemokraterne, der dagen før benytter det årlige landsmøde til at problematisere „den alt for stramme administration af dansk udlændingelovgivning“, som det formuleres fra landsmødets talerstol. Under slagordet „Det Rare Samfund“ indleder CD derved et stormløb mod indenrigsminister Thor-kild Simonsen i parløb med „det radikale bagland“.

Den konkrete anledning til det parlamentariske initiativ var en journalistisk formidlet historie om en fiskerkone fra Thyborøn, der blev nægtet opholdstilladelse i Danmark. Udlændingestyrelsen begrundede beslutningen med, at samleveren stod så længe til søs, at de to ikke i juridisk forstand kunne siges at leve sammen. Med det udgangspunkt indsamlede CDs Peter Duetoft og det radikale folketingsmedlem Jørgen Estrup 128 personsager som eksempler på stram administration af udlændingelovgivningen. De fleste eksempler baseredes på kritisk medieomtale, f.eks. i forbindelse med afslag på gæstebesøg ved højtider, bryllupper og barnedåb. Kritikerne hævdede, at der fandt systematisk diskrimination sted i relation til de såkaldt „asylproducerende lande“ samt Tyrkiet og Pakistan. På den baggrund lagde den utraditionelle alliance på tværs af regering og opposition op til en forespørgselsdebat i Folketinget.

Allerede her en uges tid før forespørgselsdebatten formelt er på Folketingets dagsorden, spiller CD offensivt ud: „Vores tålmodighed er slut. Vi skal være enige, ellers får regeringen et af de største slagsmål i folketingssalen, der er set i mands minde,“ siger Duetoft til Jyllands-Posten. Også de øvrige morgenaviser bringer reportager fra landsmødet, og Ritzaus Bureau placerer emnet øverst på mandagens varsling til provinsens eftermiddagsaviser. Radioavisen følger op på landsmødet fra morgenstunden, bl.a. i form af et

interview med den radikale økonomiminister (og vicesstatsminister) Marianne Jelved. Hun beskriver problematikken som „praktiske problemer, der nok skal finde praktiske løsninger.“ Også den socialdemokratiske indenrigsminister, Thorkild Simonsen, maner til besindighed: „Regeringen skal være enig, når vi går i folketingssalen den 25. november, og det skal vi nok blive“, siger han i et interview med TV-Avisen.

Udlændingepolitikken er også et dominerende tema i dagbladenes læserbreve. Men her er synsvinklen og tonen ganske anderledes. Ni af ti indlæg om emnet kræver stramminger af udlændingelovgivningen med argumenter som „den danske ligestyrelighed over for kirke og kristendom“ og de politiske partiers „pladderhumanisme“. Sådanne udsagn er totalt fraværende i den journalistiske dækning, der til gengæld kæder den folketingspolitiske strid om administration af udlændingelovgivningen sammen med domstolens udvisning af kriminelle. Søndag aften har der været demonstrationer på Nørrebro i protest mod udvisningen af udenlandske statsborgere født i Danmark.

„Danmark er blevet en bananrepublik med den udlændingepolitik,“ siger en talsmand for demonstranterne til Politiken, der i lighed med de fleste andre indlandsredaktioner har sendt medarbejdere til Københavns Byret. Her behandles en sag mod en pakistansk mand tiltalt for sædelighedsforbrydelser. Den anklagede dømmes til udvisning, og Centrumdemokraterne forsøger at holde sagerne ude fra hinanden: „Når en udlænding ikke har dansk statsborgerskab og begår grov narkokriminalitet eller vold, så er det en enkeltbillet hjem – farvel og tak!“, udtaler Duetoft til Ekstra Bladet. Den udvisningstruedes advokat kæder derimod den konkrete sag sammen med det politisk principielle: „Det er regulær landsforvisning. Bor vi i et land med meget ændrede holdninger til de udlændinge, vi engang selv inviterede hertil?“ siger han til Berlingske Tidende.

Herudover er mandagens landspolitiske nyheder hovedsageligt „dåsestof“, f.eks. foramtale af den nye bibliotekslov, som skal behandles i folketingssalen tirsdag, og erhvervsministerens årlige erhvervsredegørelse, som allerede var blevet stillet til rådighed for medlemmer af Folketingets presseloge ugen i forvejen. Det giver rig lejlighed til inden weekenden at indhente kommentarer fra forskellige interessenter, hvilket afføder overskriften „Hug fra mange sider til erhvervsministeren“ i dagbladet Børsen. Også forhenværende statsminister Poul Schlüters politiske erindringer er blevet grundigt forbehandlet. Bogen er klausuleret til officiel lancering ved et pressemøde onsdag. På forhånd har forlaget strategisk lækket uddrag af indholdet til

udvalgte dagbladsredaktioner, som har slået den stort op i weekenden, hvor også en erindringsbog skrevet af økonomiminister Marianne Jelved får udførlig omtale.

Både Dandy-sagen og Berlingske Tidendes weekend-omtale af A.P. Møllers rolle under besættelsen giver som beskrevet i kapitel 2 anledning til politiske reaktioner. Desuden giver endnu et stykke fokusjournalistik miljøministeren anledning til at profilere sit ressortområde. DR2 satte søndag i en tv-dokumentarudsendelse fokus på sikkerhedsrisiko ved atomkraftværket Ignalina i Litauen „der kun ligger 800 km fra Danmark.“ Medarbejdere ved dagbladet Politiken var af DR-journalisterne orienteret på forhånd og følger mandag op med forsideoverskriften „Auken vil undersøge a-værk“. Med Den konservative Pressetjeneste på Christiansborg som mellemlid melder også Europaparlamentarikeren Christian Rovsing sig på banen med kritiske kommentarer: „Alle kan stå og skringe ‘luk det!’ Men så må man også an vise en løsning på, hvordan strømmen kan nå frem,“ siger Rovsing til Berlingske Tidende og peger på EU som en mere realistisk problemløser end den danske miljøminister.

De igangværende finanslovsforhandlinger, herunder møder i Justitsministeriet om et flerårigt politiforlig, foregår denne mandag bag hermetisk lukkede døre uden journalistisk indblanding. Heller ikke undervisningsministerens konference om de videregående uddannelser, fagbevægelsens fælleskonference om psykisk arbejdsmiljø eller Kristeligt Folkepartis værdihøring i Landstingssalen vækker så stor institutionel opmærksomhed, at begivenhederne dækkes i mere end to forskellige nyhedsmedier.

TIRSDAG

Den samlede nyhedsinstitution følger tirsdag nationalt og regionalt op på striden om udlændingelovgivningen med nye cases, der illustrerer paradokser ved administrationen. Dansk Flygtningehjælp og fem andre interesseorganisationer kaster en kritisk „hvidbog over dansk udlændingepolitik“ ind i debatten. Berlingske Tidende skriver om „Regulær krise i regeringen“, hvilket dog afvises af statsministeren, der foretrækker at tale om „en sten i skoen“ og „kurrer på tråden“.

Dagbladet Aktuelt laver et scoop af en solohistorie i form af et eksklusivt forsideinterview med Holger K. Nielsen (SF) om „den håndsky venstrefløj“ i udlændingedebatten. Denne vinkel får topplacering både i dagens radio og tv-nyheder. De øvrige dagblade vinkler stadig problematikken i forlængelse af

mandagens udspil på Christiansborg som et personopgør, hvor „Duetoft raser mod Thorkild“. Desuden knyttes an til udvisningsdommen i Københavns Byret samtidig med, at der med henvisning til anonyme kilder „i det autonome miljø“ udtrykkes forventning om nye „uroligheder på Nørrebro“. I den forbindelse fremsætter de borgerlige oppositionspartier forslag om „hætteforbud“ ved demonstrationer, så „uromagere“ kan identificeres af politiet.

De dagblade, der bringer ledende artikler om udlændingeproblematikken, støtter alle CDs initiativ, fulgt op med krav om lempede regler for familiesammenføringer og arbejdstilladelser. „Grænsen er nået“, skriver Politiken: „Vi kan kun opfordre Peter Duetoft til at stå fast på sine krav.“ Dagbladet Information kobler initiativet til Tamil-sagen, som også havde „administration af udlændingelovgivningen“ som overskrift. Nu er den gamle sag blevet yderligere dagsaktuel i og med udgivelsen af Schlüters politiske memoirer.

I dagens læserbreve bliver begreber som „Nørrebro“ og „de fremmede“ hyppigt anvendt: „Kampen mellem autonome/indvandrere og ordentlige mennesker er åben krig, og i krig spares ingen!“, advarer en indsender i B.T. Ude i kommunerne tematiseres også andre konsekvenser af regeringens udlændingepolitik: „Op mod 300 udlændinge er simpelthen for meget i Sandvig“, tordner forsiden af Bornholms Tidende. „Indvandrer-fidus snyder staten“, sekunderer Jydske Vestkysten som optakt til en artikelserie om svindele med indbetalinger til told- og skattevæsen.

Klokken 11 holder statsministeren sit ugentlige pressemøde. 40 af 119 medlemmer af Folketingets Presseloge er mødt frem. Også her er udlændingede-batten på dagsordenen: „Jeg bakker fuldstændig op bag indenrigsministeren“, siger Nystrup, der også orienterer om EU-forsvarssamarbejds mulige konsekvenser for den danske Euro-folkeafstemning og Danmarks holdning til Ruslands krigsførelse i Tjetjenien. Begge emner diskuteres i sammenhæng med et kommende topmøde i Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde (OSCE) i Istanbul torsdag. I den forbindelse henviser statsministeren til sin udenrigsminister, der senere på dagen holder ekstraordinært pressemøde om begge emner. Desuden fremhæver statsministeren OECDs halvårslige statusrapport, der giver dansk økonomi pæne karakterer. Denne „glade nyhed“ afføder dog kun små notitser på dagbladenes erhvervssider – ofte med tilføjelsen: „Lønpres truer dansk økonomi“, ligeledes med OECD som autoritativ kilde.

Om eftermiddagen er folketingsmedlemmerne indkaldt til møde i salen med denne dagsorden:

- Spørgsmål til ministrene
- Tredje behandling af lov om afgifter på brugte køretøjer
- Anden behandling af finansloven
- Forespørgselsdebat om grænsehandel
- Forespørgselsdebat om EU-harmonisering af skatter og afgifter
- Første behandling af lov om regionale kulturaftaler
- Første behandling af biblioteksloven

Radioavisen overvejer et indslag med den skæve vinkel, at spørgetiden i Folketinget er ved at udvikle sig til en „paradeforestilling“. Indslaget dropes dog til fordel for debatten om brugtvognsafgifter, hvor automobilforhandlerne truer med at anlægge sag mod skatteministeren ved EF-domstolen. Det er også den eneste sag på listen, der dagen efter giver større omtale i nyhedsmedierne. Den timelange debat om grænsehandel resulterer kun i smånoter på erhvervssiderne. At finanslovsforhandlingerne bliver tophistorie i aftenens tv-nyheder og onsdagens dagblade, er heller ikke affødt af debatten i folketingsalen, men derimod af korridor-journalistik fra lukkede forhandlingsmøder i Justitsministeriet.

Det altoverskyggende emne i den forbindelse er forlydender om øgede ressourcer til politiet som led i forlig mellem regeringen, Venstre og Det konservative Folkeparti. „Politiforhandlinger ind i den tavse fase“, skriver de tre stiftstidender og JydskeVestkysten, der som de første kan afsløre hovedtrækkene i en flerårig aftale. I dagens løb verserer rygter om merbevillinger i milliardklassen, som skal finansieres gennem større bødetakster og gebyrer. Forhandlingerne ledes af justitsministeren, der sammen med oppositionsforhandlerne udtaler sig i almene vendinger. Finansminister Mogens Lyketoft udtaler sig slet ikke om finansloven til journalister denne dag. Heller ikke finanslovsforhandlingerne om en gennemgribende pensionsreform kommenteres. Dette komplicerede emne interesserer tilsyneladende journalisterne væsentligt mindre end det konkrete udspil til „mere politi på gaderne“.

Det andet prioriterede punkt på den landspolitiske mediedagsorden er Rigsrevisionens såkaldte „COMBUS-rapport“, der i skarpe vendinger kritiserer trafikminister Sonja Mikkelsens administration af det statsejede bus-selskab. Der er tale om det, journalister kalder „en næse“. Sagens substans har været grundigt behandlet tidligere, og da ministeren har flere måneders frist til at udforme sit forsvar, bliver der tale om „en mellemregning“ uden specifikke politiske eller personlige konsekvenser.

I morgenavisernes fortsætter dækningen af de interne uenigheder i regeringen om behandlingen af udlændinge. Dansk Folkeparti er på banen med krav om stramninger i lovgivningen, men det er stadig CDs vinkel om urimelig administration, der optager nyhedsinstitutionen. Også COMBUS-sagen får relativt omfattende dækning.

I dagens løb overskygges alle landspolitiske emner af nyt om politiforliget. Forhandlingerne løber dagen igennem bag lukkede døre i Justitsministeriet. Medierne konkurrerer om at gætte beløbsrammen. Radioavisen er hurtigst ude og melder om indgået forlig i sin middagsudsendelse. Flere dagbladsjournalister sætter imidlertid spørgsmålstegn ved, om VK „kan holde til“ at medvirke ved bøde- og afgiftsstigninger. Finanslovens øvrige elementer, bl.a. nedskæring på aktivering af arbejdsledige, der samtidig forhandles bag lukkede døre i Finansministeriet, drukner i medieinteressen for politiforliget, der er på vej til at udvikle sig til et „politiforlis“.

I folketingssalen gennemføres ugens anden spørgetid. Kun tre af de 16 spørgsmål giver presseomtale, men 12 af de 16 emner kan henføres til tidligere mediedækning. Kun to af de øvrige syv punkter på dagsordenen resulterer i landsdækkende opfølgning i medierne:

- Første behandling af skattelove (justering af pinsepakken)
- Første behandling om ændring af skattekontrolloven
- Første behandling om skattefri udlejning af værelser til studerende
- Første behandling om overdragelse af aktier
- Første behandling om aktieoptioner
- Første behandling om kommunale udligningsordninger
- Første behandling om grundtillæg til sammenlagte kommuner

I de forudgående dage har der været en del foramtale vedrørende de to sidste punkter. Indenrigsministeren har gødet jorden ved at bestille en „uvildig forskningsrapport“ og afholde en konference om kommunestørrelser. Det tager i nogen grad luften ud af folketingsbehandlingen. Efterfølgende giver emnerne kun presseomtale på provinspressens lokalsider.

På tingets talerstol har skatteministeren med hele fem punkter på dagsordenen en travl dag. Nyhedsmedierne er imidlertid mere interesserede i ministerens reaktion på tirsdagens tv-udsendelse „De riges paradys“. Jyllands-Posten flytter opmærksomheden yderligere væk fra folketingssalen med en solohistorie om skat på fratredelsesgodtgørelsen. Det sker på initia-

tiv af Det konservative Folkeparti, der beskylder regeringen for at „løbe fra indgåede forlig for anden gang på 14 dage“. Desuden må skatteministeren kommentere brugtvognsforhandlernes trusler om sagsanlæg mod den danske stat ved EF-domstolen.

Statsministeren er vært for trepartsforhandlinger om integration af udlændinge på arbejdsmarkedet. Statsministerens rådgivere tager initiativ til, at Nyrup stiller op til et eksklusivt interview om initiativet i TV-Avisen. Derved tildeles arbejdsministeren en plads i kulissen ligesom LO og Dansk Industri må nøjes med statistroller. Medieomtalen begrænses yderligere ved, at den faste stab af Christiansborg-journalister samtidig er til pressemøde med fhv. statsminister Poul Schlüter om hans erindringsbog.

Der efterlades kun begrænsede journalistiske ressourcer til dækning af Folketingets kulturudvalg, der har ministeren i samråd om ophavsret i EU. Heller ikke samrådet med undervisningsministeren om voksen- og efteruddannelse prioriteres redaktionelt. Derimod magter de to ministre at få placeret hver sin „prøveballon“ i nyhedsinstitutionen. Den ene handler om kulturministerens forslag om „professionelle folk“ i Danmarks Radios bestyrelse. Den anden omhandler undervisningsministerens planer for økonomiske nedskæringer på højskolernes budgetter. Begge udspil lanceres i dagbladet Politiken. Andre medier følger hurtigt op med politiske reaktioner for og imod.

TORS DAG

Regeringsstriden om udlændingeadministrationen har stadig topprioritet i morgenaviserne. Forhenværende statsminister Anker Jørgensen sætter i dagbladet Aktuelt trumf på ved at skælde sine partifæller i regeringen ud for at være „fremmedfjendske“ og „dybt umenneskelige“. Han advarer imod at give indrømmelser til Dansk Folkeparti som reaktion på „en ny højrebølge“. Perspektivet udvides ved at sammenkæde sagen med „Vælgerflugt fra Socialdemokratiet“. Desuden laver Jyllands-Posten en kritisk gennemgang af Dansk Folkepartis udspil om flygtninge og indvandrere. Jurister udtaler, at ændringsforslagene strider mod FNs menneskerettighedskonvention. Dansk Folkeparti svarer igen ved at kræve alle tildelinger af dansk statsborgerskab forelagt Folketinget.

I dagens udlændingedebat fastholder de fleste journalister vinklerne „Thorkild må bøje sig“ og „regeringskrisen skærpes“. Presselogens medlemmer følger dagens forsoningsmøde i Indenrigsministeriet mellem Jel-

ved, Simonsen og Estrup. Mødet slutter først langt ud på aftenen, så TV2-nyhederne får en solohistorie til sin 22-udsendelse. I mellemtiden bobler og syder det i læserbrevsspalterne. „Klap så i“, lyder et typisk indlæg i B.T.: „CD er ude af Folketinget næste gang, hvis de fortsætter på den måde.“

Politiforliget (”Fire år med 2,3 milliarder kr. ekstra”) ligger tilsyneladende klar fra morgenstunden, men forliser igen under dagens forhandlinger om finansieringen. VK vil alligevel ikke gå med til øgede gebyrtakster. Den borgerlige opposition kræver forhandlingerne flyttet til Finansministeriet, så ekstraudgifterne kan finansieres uden for Justitsministeriets ressort. Journalister på Christiansborg tvivler på, at regeringen vil bøje sig. Der spekuleres i, om SF og Enhedslisten vil sikre flertallet, så den borgerlige opposition fremstår som økonomisk uansvarlig. Både TV2 og DR1 prioriterer sammenbruddet i politiforhandlingerne højere end alle andre historier denne aften, bl.a. fordi der kan sendes direkte fra Christiansborgs korridorer.

I dagbladene er dækningen mindre omfattende, hvilket giver plads til enkelte avisartikler om finansloven med anderledes vinkling. Jyllands-Posten vælger at sætte politi-problematikken ind i en større sammenhæng, bl.a. baggrundsartikler om ressourcespild i etaten og forslag om besparelser på andre områder.

Dagens trepartsforhandling mellem regeringen og arbejdsmarkedets parter om ændringer i aktivering af arbejdsløse genererer væsentlig mere interesse i nyhedsinstitutionen end trepartsforhandling om integration af indvandrere, der blev overdøvet af regeringsstriden. Den skærpede medieopmærksomhed kan også hænge sammen med, at der her er konflikt mellem parterne – også internt i fagbevægelsen. I Berlingske Tidende citeres HK for den vurdering, at „de ældre slipper for aktivering“. I Politiken kommenterer en talsmand for LO det samme forslag med ordene „de ældre bliver snydt for aktivering“.

Det lykkes embedsmænd i Trafikministeriet at skabe opmærksomhed om en rapport, som viser, at DSB er dyrere end privatbaner til at drive lokaltrafik. Lanceringen af rapporten medvirker til at lægge definitivt låg på COMBUS-sagen i denne omgang. Medvirkende hertil er også, at trafikministeren vælger det, nyhedsinstitutionen kalder „den tomme stol“: Den ansvarlige udtaler sig ikke, men henviser til sine seks ugers betænkningstid, som de parlamentariske spilleregler hjemler i forbindelse med kritik fremsat af statsrevisorerne.

I dagens folketingssamling er det erhvervsministerens store dag på talerstolen. Men der tales for tomme tilhørerpladser. De 13 dagsordenpunkter afføder ingen landspolitisk medieinteresse:

- Anden behandling af beretning fra Folketingets Ombudsmand
- Anden behandling om tv-overvågning af Øresundsbroen
- Anden behandling om nedlæggelse af havnebanen i Hobro
- Forespørgselsdebat om styrkelse af det frivillige sociale arbejde
- Første behandling om rejsegarantifonden
- Første behandling om mærkning og skiltning
- Første behandling om ændring af lov om erhvervsfremme
- Første behandling om visse betalingsmidler (plastickort)
- Første behandling om hjemmeservice
- Første behandling om lov om statsautoriserede revisorer
- Første behandling om biomedicinske opfindelser
- Første behandling om ændring af sømandsloven
- Første behandling om sikkerhed til søs

Den politiske debat om Øresundsbroen, der dækkes kortfattet af Ritzaus Bureau, giver en TV2-journalist ideen til et søndagsindslag om videoovervågning – på Storebælt. Punktet om rejsegarantifonden ville nok have skabt større nyhedsinteresse, hvis det havde været sat på dagsordenen fredag. Torsdag aften er den helt store indlandsnyhed nemlig meddelelsen om, at bureauet Rejsekongen krakker. Firmaets kunder stranded på fjerne destinationer eller vender skuffede hjem fra Kastrup Lufthavn. En vred familie tager omvejen med kufferter og sure miner til Bernikowsgade. Derved bliver de forsidehistorie i B.T. Men „Rejsekongens krak“ når først ud over Ritzau flere timer efter afslutningen af folketingsdebatten, og ingen af de jourhavende på aftenvagt kobler den specifikke begivenhed sammen med det politisk almene.

I stedet opnår sundhedsministeren at blive dagens landspolitiske mediehit med sin lancering af „En folkebevægelse for runde former“. Baggrunden er en artikelserie om anorexi i Berlingske Tidende. Efter tre dage med ekspertudsagn krydret med patient-cases ender sagen – som så mange andre – med en telefonopringning til den ansvarlige minister. Sundhedsministeren benytter lejligheden til at kritisere reklamebranchen for at promovere „usunde skønhedsideal“ og lover at overveje ekstra bevillinger til anorexi-patienter. Derimod vil han ikke love øget støtte til overvægtige eller alkoholikere, selvom disse interessegrupper afholder konference med krav om bedre offentlig behandling denne torsdag. Ingen af de to konferencer defineres af nyhedsinstitutionen som væsentlige begivenheder. Der er tilsyneladende kun plads til en sygdom ad gangen på den landspolitiske mediedagsorden.

Fredagens tophistorie i de danske nyhedsmedier er meddelelsen om den russiske præsident Jeltsins demonstrative udvandring fra OSCE-topmødet i Istanbul. Klokkeren 14:47 (dansk tid) torsdag ringer klokken på Ritzau-rullen på samtlige danske nyhedsredaktioner og markerer, at noget stort er i gære. På dette tidspunkt kunne kun radio og tv nå at få sagen med samme dag. Til gengæld får avisjournalisterne tid til at bearbejde sagen relativt grundigt. Det sker under store forsiderubrikker, der maner koldkrigsstemning og øst-vest konfrontation i en grad, „der minder om tiden før Murens Fald i 1989“, som det formuleres i Kristeligt Dagblad. Både den danske stats- og udenrigsminister spiller en heroisk rolle i kulissen. Begge fremstillet i nyhedsinstitutionen som ansvarlige statsmænd, der – langt fra Christiansborgs realpolitiske korridorforhandlinger – holder den frie verdens idealer højt i alliance med det øvrige EU og den amerikanske præsident.

Herhjemme sætter økonomiminister Marianne Jelved et foreløbigt punktum for stridighederne om udlændingepolitikken ved til Ritzaus Bureau at udtale: „Vi har fundet praktiske svar på praktiske problemer.“ Altså næsten ordret samme formulering, som gav bolden op til „regeringskrisen“ mandag morgen i Radioavisen. „Vi håber at kunne godkende formuleringerne,“ svarer ministerens partifælle, Jørgen Estrup, som bakkes op af CDs Peter Duetoft. Dermed kan weekendfreden sænke sig. Luften er taget ud af den bebudede forespørgselsdebat i folketingsalen.

Det betyder dog ikke, at debatten om flygtninge og indvandrere holder weekend. Der er stadig gang i læserbrevsskribenterne, hvis store flertal går ind for „kraftig opstramning“ og imod „dansk pladderhumanisme“. Jyske-Vestkysten kobler som det eneste nyhedsmedie læser-reaktionerne til folketingsdiskussionerne. Chefredaktør Karsten Madsen advarer regeringen mod at undervurdere folkestemningen og Dansk Folkeparti, „der af det store flertal opfattes som lige så legalt som alle andre“. Ekstra Bladet formulerer det samme budskab sarkastisk på lederplads: „Vores opgave er ikke at rådgive statsministeren – det har han som bekendt en hel hærskare til. Alligevel vil vi ønske for ham, at han en dag kunne finde sine egne fødder i den turbulente udlændingedeбат.“

I de fleste dagblade er der også afsat plads til nye kapitler i historien om det forliste politiforlig. Justitsministeren advarer sine borgerlige forhandlingspartnere i B. T.: „I vil få mindre hos Lykketoft“. Venstrefløjens stiller en scribe betingelser i Politiken, Information og Aktuelt. V og K har travlt med at understrege, at de gerne stemmer for mere politi, men at det ikke må betyde

forøgede offentlige udgifter: „Der må findes besparelser på andre statslige opgaver“. Finansministeren har stadig ingen kommentarer. I en sidehistorie benytter fængselsfunktionærerne lejligheden til at klage over dårlige arbejdsforhold: Flere penge til politiet kan medføre flere anholdelser, domme og dermed yderligere pres på de overfyldte fængsler.

I folketingssalen rundes en travl uge af med disse dagsordenspunkter, som ikke afføder umiddelbar mediedækning uden for Bornholm:

- Første behandling om jernbanesikkerhed
- Første behandling om Post Danmark
- Første behandling om ændring af lov om luftfart
- Første behandling om trafik mellem Bornholm og København
- Første behandling om Lønmodtagernes Garantifond
- Første behandling om ændring af børnepasningsorlov
- Første behandling om begrænsning af faglige blokader

Ændringerne i lov om jernbanesikkerhed er, i lighed med de nye regler for firmaflyvning, beslutningsforslag om trafik mellem Bornholm og København samt forslag til folketingsbeslutning om indskrænkning i retten til at iværksætte faglige blokader på arbejdsmarkedet, alle inspireret af konkrete sager, som tidligere har genereret massiv mediedækning. Nu hvor det medfører lovgivningsmæssige konsekvenser, har det tilsyneladende ingen interesse i nyhedsinstitutionen.

Det usamtidige samspil illustreres mere alment af ugens høst af spørgsmål til ministrene. Af i alt 84 emner, som de ærede medlemmer i henhold til § 20 i forretningsordenen vil have udvalgte ministre til at svare på, rummer de 21 eksplicitte (og yderligere 16 implicite) referencer til enkeltsager omtalt i nyhedsmedierne – altså i alt 44 procent. Hertil skal føjes et ikke opgjort antal krav om samråd med ministre i udvalg, hvis motivation for størstepartens vedkommende kan henføres til forudgående medieomtale.

Ved udgangen af denne uge kan den siddende statsminister og hans udenrigsminister nyde en helt modtagelse i lufthavnen foran den danske verdenspresse som statsmænd hjemvendt fra det spektakulære OSCE-topmøde i Istanbul. Samtidig mødes oppositionslederne, Anders Fogh Rasmussen og Bendt Bendtsen, denne fredag under mere ydmyge forhold i restaurant „Snapstinget“. Bagefter tager de sig tid til en uformel snak med de få journalister, som stadig er tilbage „på borgen“. De tilbageblevne skal nemlig lige nå at skrive en weekend-kommentar om ugen, der gik. Så det kan være nyt-

tigt med lidt gensidig orientering om verdens gang – set fra Slotsholmen.

Som råstof for de politiske kandestøberier indgår også den meningsmåling, som Politiken med eneret kan offentliggøre denne fredag. Det månedlige indeks fra Vilstrup lanceres under overskriften: „Dansk Folkeparti stormer frem“. Det koger andre kommentatorer i nyhedsinstitutionen så videre på lørdag og søndag, hvor ændringer i partiernes styrkeforhold henføres til konkrete begivenheder i ugens løb suppleret med formodninger om, hvordan regering og opposition vil reagere i ugen, der kommer.

Mange partifunktionærer og folketingsmedlemmer har op til weekenden travlt med at skrive pressemeddelelser eller på anden måde orientere journalister om aktuelle emner, der kan danne grundlag for den kommende mandags nyhedssvage medier. Det er også tidspunktet, hvor nye bøger med relation til den landspolitiske arena lanceres. Denne weekend er det bogen „Anker: Mennesket – Magten – Meningerne“. Det er ugens tredje politikerbiografi. Desuden lancerer Folketingets pensionerede sekretær, Helge Hjortdal, sine erindringer om tre socialdemokratiske „konger“ – med Viggo Kampmann som den, der samler størst nyhedsinteresse. Der er interview med forfatteren i Politiken fredag plus uddrag fra bogen i andre medier lørdag og søndag.

Omtalen af disse politikerbiografier kobles kun undtagelsesvist til nyhedsinstitutionens aktuelle dagsorden. Journalistisk set hører den slags fremstillinger fortiden til. I hverdagens nyhedsdækning er det nutiden, der tæller. På Christiansborg betyder det dagen og vejen plus en eventuel ny regeringskonstellation efter det kommende valg. Weekendens trykte medier finder desuden plads til kommenterende baggrundsartikler (kaldet „Nyhedsanalyser“), klummer og features om dagliglivet på Christiansborg og omgivende administrationsbygninger.

LANDSPOLITISK REDIGERING

To år efter den analyserede nyhedsuge – 20. november 2001 – afholdes der folketingsvalg. Her overtager Fogh og Bendtsen regeringsmagten, Nyrup og Jelved går i opposition, Dansk Folkeparti bliver „stuerent“ støtteparti for VK-regeringen og Centrumdemokraterne klarer ikke spærregrensen.

Det er fristende at forklare denne politiske udvikling med aktørernes mere eller mindre intentionelle beslutninger i forbindelse med de forudgående års rutinejournalistik. Men som det fremgår af gennemgangen, hjemler redigeringen af nyhedsugens landspolitik ikke simple konklusioner om

årsager og virkninger. Det ville kræve en selvstændig afhandling detaljeret at gennemgå alle nyhedsugens landspolitiske beslutningsprocesser.

I stedet har jeg valgt at koncentrere magtanalysen om de to centrale emner, som prægede ugens landspolitiske dagsorden: Udlændingepolitikken og finanslovsforhandlingerne. Desuden vurderes centrale aktørers handlekraft i regi af de centrale rollefag, som institutionelt danner rammerne om rutinejournalistikkens redaktionelle praksis.

JOURNALISTISKE AKTØRER

I samspillet med de autoritative kilder er der uformel hakkeorden mellem medierne. TV har som regel første prioritet, fordi de fleste beslutningstagere opfatter fjernsynet som det medie, der når ud til den største del af (vælger)befolkningen. Ritzaus Bureau og Radioavisen har skiftende anden og tredje prioritet, fordi der herfra sendes kontinuerligt dagen igennem. Dagbladsjournalisterne må stille op i køen. Hvor længe, der skal ventes, afhænger ikke kun af potentielle læsertal, men også af gensidig fortrolighed og respekt mellem journalist og kilde: Unge og uerfarne får langt fra altid samme indforståede behandling som de mere rutinerede dagbladsfolk.

Mange af de 119 medlemmer af Folketingets Presseloge har kontor på Christiansborg. Institutionelt og personligt skaber det udgangspunkt for gensidig fortrolighed. Pressefolkene overvåger politikernes gøren og laden. Politikernes rådgivere overvåger samtidig journalisternes virksomhed. Begge parter er underlagt kollegial kontrol med vekslende positioner som den lyttende og den talende, den opsøgende og den afventende.

Fjernsynskanalernes magtposition beror primært på deres potentielle publikum. TV2-nyhederne var (målt i seertal) nyhedsugens mest indflydelsesrige formidler af landspolitisk stof. I praksis beror magtpositionen på fravalg: I en typisk nyhedsudsendelse er der kun plads til 10–12 indslag svarende til en tekstmængde, som kan trykkes på 1 ½ avisside. Redaktionen arbejder på grundlag af en såkaldt „omvendt OBS-koncept“, defineret som oplysning til samfundet om borgerne. I konkurrencen om at maksimere seertal tilstræbes, at Christiansborg-redaktionen ikke dominerer sendefloden. I den analyserede uge bragte TV2-nyhederne i alt 39 indslag med ministre og folketingsmedlemmer som kilder – heraf ti vedrørende regeringsstriden om administration af udlændingelovgivningen og otte om finansloven. Disse to emner havde altså en dominerende position på TV2s landspolitiske dagsordenen.

Danmarks Radio (DR) eksperimenterede i uge 46, 1999, med en ny struktur på tværs af medier organiseret i en fælles nyhedsredaktion. I praksis fungerede TV-Avisen og Radioavisen dog stadig relativt uafhængigt af hinanden, mens DR-Online og Tekst-tv hentede stof fra begge. Sammenlignet med TV2 prioriterede TV-Avisen det landspolitiske stof højt. I ugens løb bragte man i alt 53 indslag af denne art. Alligevel fik både regeringsstriden og finanslovsforhandlingerne klart lavere dækningsgrad her end i TV2 med henholdsvis fire og to indslag.

Begge de landsdækkende tv-kanaler blev klart overgået af Radioavisen, hvad angår dækningens omfang og hurtighed. Her blev regeringsstriden i ugens løb behandlet i 30 og finansloven i 14 af i alt 164 landspolitiske indslag. Radioavisen kunne allerede fredagen inden nyhedsugen bebude, at CD ville rejse kritik af regeringens udlændingepolitik. Redaktionen var også først med nyheden om, at V og K havde indgået politiforlig med regeringen. Og først, da man dagen efter måtte dementere, at VK-forliget blev en politisk realitet.

Når Radioavisen er på forkant med den landspolitiske rutinejournalistik hænger det ikke kun sammen med tekniske forhold – herunder muligheden af at sende live fra Christiansborg time for time døgnet rundt. Lige så afgørende er, at redaktionen råder over en meget rutineret stab i Folketinget. Det giver et omfattende kildenet og stor fortrolighed med politiske aktører, som gerne stiller op – især under begivenhedsforløb, der udspiller sig, mens de rapporteres. Derved kan selve radiodækningen (eller undladelse af samme) påvirke det igangværende hændelsesforløb. Hertil kommer, at mange af Radioavisens nyhedsindslag består af gentagelser og opdateringer, hvorved der leveres et massivt medietryk i form af kumuleret publikum.

Opgjort som journalistiske originalbidrag overgås både Radioavisen og de øvrige elektroniske mediers indsats af Ritzaus Bureau (RB), hvis produktion i nyhedsugen omfattede 180 redaktionelle enheder af landspolitisk art. Vore observationer på udvalgte redaktioner viser, at dags- og ugelisterne fra RB er vigtigere for den redaktionelle planlægning end Folketingets egne dagsordener og de politiske partiers pressemeddelelser. Samtidig er RB den helt dominerende kilde til de øvrige mediers landspolitiske stof, så betragtet kvantitativt må det nationale nyhedsbureau betragtes som Danmarks mest indflydelsesrige aktør, når det gælder den rutineprægede hverdagsjournalistik vedrørende landspolitiske beslutningsprocesser.

Den landspolitiske dækning i danske dagblade omfatter – i langt større grad end dækning i radio og tv – debatstof og kommentarer, der kan sætte

enkeltbegivenheder i sammenhæng og dermed omdefinere politiske præmisser for andres beslutningsprocesser. I den forbindelse udgør Berlingske Tidende, Morgenavisen Jyllands-Posten og dagbladet Politiken en særklasse i nyhedsinstitutionen med henholdsvis 118, 103 og 102 landspolitiske indslag pr. uge. Alle tre bladhus har selvstændige redaktioner på Christiansborg. Desuden har de store morgenaviser tendens til i stigende grad at inddrage politiske kilder på Slotsholmen i forbindelse med opsøgende fokusjournalistik.

Berlingske Tidende prioriterer det landspolitiske stof meget højt. Målt som omfang af forskellige emner med udgangspunkt i beslutningsprocesser på Slotsholmen blev redaktionen kun overgået af Ritzaus Bureau. Regeringsstriden og finansloven blev behandlet i to gange seks redaktionelle enheder. Det Berlingske Hus som helhed bidrog desuden til ugens landspolitiske nyhedsproduktion med 29 artikler og læserbreve i B.T. og fem baggrundsartikler fra Weekendavisen. I alt rådede bladhuset over 15 medarbejdere akkrediteret Folketingets Presseloge, hvilket er væsentligt mere end de konkurrerende dagblade og elektroniske medier.

Jyllands-Posten havde i nyhedsugen udstationeret seks medarbejdere „på borgen“. Af avisens 103 redaktionelle enheder med kilder fra Slotsholmen omhandlede de otte regeringsstriden, mens fire vedrørte politiforliget. Hertil kom yderligere fire artikler, der anlagde alternative vinkler på finanslovsforhandlingerne, som efterfølgende citeredes i andre trykte og elektroniske medier. Bladhuset leverede også i denne periode stof til TV3s tekst-tv og satte gennem sin aktive fokusjournalistik sit markante fingeraftryk på den politiske dagsorden.

Politikens Hus har ni repræsentanter i Folketingets Presseloge – heraf de fire tilknyttet Ekstra Bladet. De to redaktioner konkurrerer indbyrdes og er med ni artikler toneangivende i debatten om regeringsstriden vedrørende administration af udlændingepolitikken. Derimod gjorde man væsentligt mindre ud af finanslovsforhandlingerne end de konkurrerende bladhus. Mere alment udøvede Politiken gennem sine højt respekterede debatsider en ikke ubetydelig definitionsmagt. Læst i sammenhæng med de bramfri læserbreve og lederkommentarer i Ekstra Bladet gav debat-spalterne et levende indtryk af mere eller mindre „politisk korrekte“ synspunkter på dansk udlændingepolitik og problemer med finansiering af velfærdsstaten.

I 1999 eksisterede dagbladet Aktuelt stadig og var det eneste blandt de mindre, landsdækkende nicheaviser, der gjorde sig gældende i folketingsdækningen på samme kvantitative niveau (77 ugentlige enheder) som de tre

store omnibusaviser. Avisen agerede vel at mærke ikke som talerør for regeringen. Tværtimod tilførte Aktuelt striden om udlændingepolitikken væsentligt nyt gennem eksklusive interview med SFs Holger K. Nielsen og forhenværende statsminister Anker Jørgensen.

Ingen af de øvrige landsdækkende nichedagblade ydede denne uge en tilsvarende selvstændig indsats vedrørende regeringsstriden og finanslovsforhandlingerne. Det indenrigspolitiske fællesstof blev dækket med varierende grundighed: Dagbladet Information med 58 redaktionelle enheder, Kristeligt Dagblad med 39, dagbladet Arbejderen med 23 og dagbladet Børsen med 21. Som udøvere af dagsordensættende redigerende magt spillede de ingen afgørende rolle i ugens løb.

Sammenlignet med de landsdækkende nicheaviser ligger antallet af landspolitiske bidrag gennemsnitligt højere i de fire regionale dagblade, der på Christiansborg arbejder sammen i regi af fællesredaktionen 4S. I denne uge var 4S bl.a. først med den beløbsramme, som forhandlerne nåede frem til i politiforliget. Når selvstændige nyhedsartikler, kommentarer og læserbreve lægges til det landspolitiske fællesstof, leverede Nordjyske Stiftstidende 71, Jydske Vestkysten 64, Århus Stiftstidende/Randers Amtsavis 59 og Fyens Stiftstidende 58 redaktionelle enheder af indenrigspolitisk art i ugens løb. Bemærkelsesværdigt var de mange læserbreve om udlændingepolitikken, hvoraf de ni tiendedele gav udtryk for synspunkter, som parlamentarisk repræsenteredes af Fremskridtspartiet og Dansk Folkeparti – uden at disse partier dog fik positiv særbehandling i regionalavisernes rutinejournalistik.

To regionale bladhus, Dagbladet/Frederiksborg Amts Avis og De Bergske Blade, står uden for 4S-samarbejdet. De offentliggjorde i denne uge henholdsvis 46 og 25 landspolitiske enheder. I den forbindelse må det bemærkes, at de i lighed med de små landsdækkende nicheaviser og lokale dagblade ikke udkommer om søndagen.

De lokale provinsaviser dækker næsten udelukkende landspolitiske begivenheder og udspil på Slotsholmen ved hjælp af telegrammer fra Ritzaus Bureau. Desuden er 15 af dem tilknyttet bureauet Den liberale Presse, der har to medarbejdere akkrediteret Folketingets Presseloge. Den liberale Presse leverer primært sine abonnenter boganmeldelser, politiske kommentarer og karrikaturtegninger, der indgår på editorialsiderne. I denne uge bragte Herning Folkeblad (46), Midtjyllands Avis (42) og Horsens Folkeblad (35) flest landspolitiske enheder. Mindst dækning af denne art var der i Lolland Falsters Folketidende (9) og Flensborg Avis (6). Ingen af dem udøvede selvstændig magt i redigeringen af regeringsstriden og finanslovsforhandlingerne.

TV2s regionale stationer havde i 1999 en fælles medarbejder akkrediteret Folketingets Presseloge. Det gav grundlag for nogle få selvstændige indslag af landspolitisk art koblet til lokal case-journalistik. Af vore observationer på redaktionerne fremgik, at man i de regionale TV2-institutioner i lighed med DRs ni regionalradioer prioriterede det landspolitiske stof lavt – med mindre der kunne laves en lokal vinkel. Dog udøvede de regionale redaktioner selvstændig redigerende magt med landspolitisk indflydelse ved at holde debatten om udlændingepolitikken ved lige gennem offentliggørelse af nye case-historier, der kunne tjene som illustration af stram administration på området.

Vi har ikke i datamaterialet grundlag for at vurdere den landspolitiske nyhedsproduktion ved Radio 2, TV3, lokale tv- og radiostationer, internettet og distriktsbladene. Intet tyder dog på, at den politiske indflydelse herfra er betydelig. Derimod kan det ikke udelukkes, at fagpressen med fire journalister akkrediteret Folketingets Presseloge har ydet selvstændige bidrag. Men da udgivelsesfrekvensen ikke følger nyhedsugens rytme, har det ikke været muligt at vurdere deres redigerende magtudøvelse systematisk på det foreliggende grundlag.

PARTIPOLITISKE AKTØRER

Folketingsreferatet er ikke længere en integreret del af nyhedsinstitutionens praksis. Den formelle dagsorden på Christiansborg er ganske vist ikke helt uden betydning for journalisternes prioritering af stoffet, men det er ikke de ærede medlemmers indlæg fra „landets fornemste talerstol“, som citeres eller kommenteres. Kun nogle få udvalgte ministre og oppositionspolitikere kommer til orde i landsdækkende tv. Lidt flere tilkæmper sig en taleposition i de store morgenaviser. De øvrige folketingsmedlemmer kommer kun i medierne, hvis de selv tager initiativet i form af en enkelt sag, en pressemeddelelse eller et læserbrev.

Opgjort i procenter som kilder i det landspolitiske stof fremgår det tydeligt, at regeringens medlemmer er toneangivende i nyhedsinstitutionen. Gjort op på den måde dominerer de daværende 16 socialdemokratiske ministre med 842 citater, mens de fire radikale ministre tegner sig for 288 – i alt 1130 ministercitater. Foruden autoritative udsagn fra regeringsmedlemmer er interne konflikter i koalitionspartierne populært nyhedsstof. Menige socialdemokrater kommer til orde i nogenlunde samme omfang som de store oppositionspartier og „det radikale bagland“.

TABEL 7.2.

Landspolitiske citater fordelt på partier, uge 46, 1999. (N = 1630)

Socialdemokratiet	59 pct.	(16 ministre)
Det radikale Venstre	26 pct.	(4 ministre)
Centrumdemokraterne	10 pct.	
Venstre	9 pct.	
Det konservative Folkeparti	7 pct.	
Socialistisk Folkeparti	6 pct.	
Dansk Folkeparti	5 pct.	
Enhedslisten	3 pct.	
Fremskridtspartiet/Frihed 2000	2 pct.	
Kristeligt Folkeparti	1 pct.	

Ser vi bort fra ministerindlæg er der balance i dækningen mellem de borgerlige partier, midterpartierne og venstrefløjen (inklusive socialdemokrater uden ministerpost). Men gjort op samlet er regeringspartiernes citat-høst langt større end oppositionens. Det er vel at mærke ikke ensbetydende med, at regeringen suverænt sætter den landspolitiske dagsorden. Faktisk magtede Centrumdemokraterne (CD) at definere præmisserne for mediedebatten en hel uge igennem. Det sker ud fra en grundlæggende præmis om lighed i forvaltningen og politisk definition af Danmark som et multietnisk fællesskab, hvor menneskerettigheder skal gælde som præmis for politisk ansvarlige beslutningsprocesser.

I den forbindelse fremgår det af beslutningsprocesanalysen, at politisk timing er en afgørende faktor, når forskellige hændelser og politiske udspil konkurrerer indbyrdes om de knappe ressourcer i nyhedsinstitutionen. Journalistisk blev det afgørende, at CD-landsmødet mediestrategisk blev anvendt til profilering af en partipolitisk mærkesag med udgangspunkt i en parade af enkeltsager, som nyhedsinstitutionen allerede igennem længere tid havde vist interesse for. Derved lagde CD op til politisk strid både i regeringskoalitionen og internt i de statsbærende partier. CD havde på dette tidspunkt otte medlemmer af Folketinget og et relativt lille partisekretariat.

I udgangspunktet var det journalister, der fandt frem til paradokshistorien om fiskerkonen fra Hirtshals og mange af de andre 127 enkeltsager. Men det var først, da repræsentanter for CD i parløb med enkeltpersoner fra Det radikale Venstre reagerede parlamentarisk, at emnet blev placeret på den landspolitiske dagsorden. På det tidspunkt var der ikke længere tale om til-

fældige enkeltsager, men om politiserede eksempler, der illustrerede kontroversielle mærkesager. CDs politiske ordfører havde i den sammenhæng en central rolle i beslutningsprocessen. Han udøvede redigerende magt af defintorisk art i transformeringen af administrativ praksis til politisk kritik. Men uden nyhedsinstitutionens mellemkomst ville sagen næppe være blevet gjort til en „regeringskrise“.

Derved bearbejdede nyhedsinstitutionen ikke blot en samling tilfældige cases samlet af journalister og folkevalgte. Der var heller ikke tale om partipolitisk konflikt i fordelingspolitisk forstand, hvor oppositionen rutinemæssigt kritiserer regeringspartierne. Afgørende var, at nyhedsinstitutionen gennem kollektiv praksis redigerede det partipolitiske udspil på en sådan måde, at siddende ministre blev tvunget til at reagere holdningspolitisk, hvorved en mærkesag ved hjælp af paradoksale enkeltsager kunne transformeres til en politisk personsag med identitetspolitiske konsekvenser. Målt i samtidens opinionsundersøgelser havde den effektive medie håndtering dog ingen positiv politisk effekt for CD. Den redigerende magtudøvelse fik utilsigtede bivirkninger for udlændingebatten, og ved folketingsvalget 20. november 2001 opnåede CD ikke stemmer nok til at passere spærregrensen.

Det radikale Venstre kom relativt helskindet ud af disse konfrontationer. I stedet for at fremstå som dobbeltmoralisk valgte nyhedsinstitutionen at fremstille partiet som handlekraftigt: „Det radikale bagland“ fik lov til at repræsentere idealerne om lighed, frihed og fællesskab. Økonomiministeren fik tildelt rollen som repræsentant for et ansvarligt regeringsparti. Begge kunne stå som troværdige repræsentanter for radikale mærkesager: Der blev fundet praktiske løsninger på praktiske problemer.

Socialdemokraterne blev derimod placeret i en ubehagelig situation. I udgangspunktet var det vanskeligt at agere politisk i sagen, fordi partiet var uafklaret i spørgsmålet om den danske udlændingepolitik. Det lykkedes ikke at gøre striden til et spørgsmål om fortolkning af givne præmisser (”en sten i skoen“), der kunne ordnes på det administrative plan. Nyhedsinstitutionen accepterede ikke socialdemokraternes definition af problematikken. I den sammenhæng hjalp det kun lidt, at regeringen scorede fordelingspolitiske point på finanslovsforhandlingerne. De identitetspolitiske problemer på udlændingeområdet placerede det store regeringsparti i en ubehagelig tofronts krig med CD på den ene side og Dansk Folkeparti på den anden.

Dansk Folkeparti opnåede ganske vist ikke en autoritativ talerolle i regeringsstriden. Partiets holdning til udlændingepolitikken var allerede velkendt og af mange journalister anset for „fremmedfjendsk“. De manglende reaktio-

ner hang dog næppe alene sammen med beslutninger truffet i nyhedsmedierne i form af udelukkelse fra debatten. Dansk Folkeparti valgte strategisk at holde en lav profil og overlade modargumentationen til læserbrevsskribenter. Samtidig vidnede efterårets opinionsmålinger om, at det parlamentarisk var Dansk Folkeparti, der målt i vælgertilslutning høstede politisk gevinst af udlændingepolitikens „stuerene“ behandling i nyhedsinstitutionen.

Medlemmer af partiet Venstre blandede sig heller ikke aktivt i udlændingedebatten på dette tidspunkt. Derimod var partiets ordførere særdeles ofte citeret i forbindelse med forhandlingerne om finansloven. Også i andre af de løbende sager betragtedes Venstre af Presseløgens journalister som den mest autoritative kilde til oppositionens synspunkter. Det hang sammen med Anders Fogh Rasmussens position som udfordrer til statsministerposten efter et kommende folketingsvalg, en problematik som i høj grad optog nyhedsinstitutionens politiske kommentatorer.

Det konservative Folkeparti og Socialistisk Folkeparti opnåede stort set lige mange citater i ugens løb. Men deres roller i nyhedsdækningen var væsensforskellige. De konservative blev gennemgående fremstillet som loyal samarbejdspartner for Venstre. Indsatsen blev understøttet af et effektivt partisekretariat, så Det konservative Folkeparti fremstod som en indflydelsesrig forhandler, som journalister opsøgte af egen kraft.

SF, der fungerede som regeringens støtteparti, havde vanskeligere ved at komme til orde på egne betingelser. Det skete i nyhedsugen hovedsageligt i form af opsøgende virksomhed ved partilederen, Holger K. Nielsen, med Politiken og Aktuelt som de foretrukne kommunikationskanaler.

Med undtagelse af CD var de små oppositionspartier næsten usynlige i den landspolitiske journalistik. Kristeligt Folkeparti citeredes kun sporadisk i forbindelse med egne udspil. Enhedslisten profilerede sig især som medspiller på Berlingske Tidendes artikelserie om Riffelsyndikatet og A.P. Møllers rolle under besættelsen. Fremskridtspartiet var på dette tidspunkt under folketingspolitisk opløsning og blev kun dækket i forbindelse med interne konflikter. Desuden fulgte Ritzaus Bureau pligtskyldigt udbrydergruppen, Frihed 2000, når der opstod nye problemer med at få godkendt et bogstav at stille op til valg under.

ANDRE AKTØRER

Ser vi nærmere på andre taleroller i det landspolitiske stof opererede 21 procent af de redaktionelle enheder med såkaldt uafhængige eksperter, f.eks.

universitetsansatte, analysebureauer, medlemmer af råd og nævn. Det var i høj grad herfra, medierne hentede autoritative kilde-udsagn, som kunne problematisere den førte landspolitik. Hertil skal lægges citater fra lokalpolitikere og talsmænd fra EU-systemet, der sammenlagt kommer til orde i 14 procent af det landspolitiske nyhedsstof. Begge grupper citeres især af den danske nyhedsinstitution, når der er noget at udsætte på den danske regering.

Til sammenligning tjener, at identificerbare embedsmænd fra centraladministrationen kun har taleroller i syv procent af de landspolitiske artikler. Vore observationer dokumenterer dog, at mange flere embedsmænd agerer anonymt i nyhedsinstitutionen på ministerens vegne, f.eks. i pressemeddelelser og avis kommentarer. Slotsholmens karriere-administratorer spiller således en redigerende rolle som dagsordensættere på ministrenes vegne. Men det sker hovedsageligt anonymt „uden for blokken“. De fleste embedsmænd afviser at deltage i konkret sagsbehandling gennem medierne. Det strider mod deres professionelle rutiner og administrative procedurer.

Sådanne hensyn behøver man ikke tage i de mange interesseorganisationer, som kæmper for at sætte medlemmernes mærkesager på den politiske dagsorden. Institutionaliserede interesserepræsentanter indgår i 19 procent af dette landspolitiske stof. Miljø- og patientorganisationer optræder lige så ofte som arbejdsgiverrepræsentanter. Arbejdstagerorganisationer som LO, FTF og AC må nøjes med en repræsentation på fire procent. Der kan naturligvis være tale om en bevidst lav profil, der understøtter interessevaretagelse bag lukkede døre. Men vurderet på grundlag af den samlede landspolitiske dækning er det nok snarere et tegn på at journalistiske enkeltsager begunstiger holdningspolitiske interesseorganisationer på fordelingspolitiske interessenters bekostning.

Desuden kan den begrænsede mediedækning af arbejdsmarkedets parter hænge sammen med at konflikter bevidst nedtones. Det gavner de løbende forhandlinger, men reducerer opmærksomhedsværdien i nyhedsinstitutionen. Hertil kommer ressortministrenes indbyrdes konkurrence om medieopmærksomhed. Arbejdsministeren og finansministeren holder lav profil. Da journalisterne i høj grad er fikseret på minister-rollen, giver det alt andet lige organisationer på disse ressort-områder mindre mulighed for at profile sig landspolitisk.

De fordelingspolitiske interesseorganisationers manglende synlighed i landspolitikken hænger muligvis også sammen med offentlighedsteoretiske idealer i nyhedsinstitutionen. Journalister betragter rutinemæssigt LO og DI som „parter“ og „magthavere“, men er tilsyneladende mindre kildekritiske

over for holdningstilkendegivelser på miljø- og sundhedsområdet. Groft sagt er det lettere at maskere en særinteresse bag „almindelige mennesker“ på disse felter end på arbejdsmarkedet, der i nyhedsinstitutionen enten henvises til erhvervssiderne eller til de politiske ideologier og klassekampens tavshedsspiral.

Journalistisk skepsis over for fordelingspolitiske interesseorganisationer står i skarp kontrast til behandlingen af publikum i rollen som uvildige „eksperter på konsekvenserne“ af politiske beslutninger. Her er en kildegruppe, som har høj status i nyhedsinstitutionen. Især tv opsøger målrettet personsager og vox pops med henblik på at skabe identifikation og afveksling i den uendelige kæde af „grå mænd“ fra Christiansborg og diplomatiets bonede gulve. Enkeltpersoner uden autoritativ kildestatus optræder i 17 procent af den landspolitiske rutinejournalistik.

Desuden udøves der gennem dagbladenes læserbreve redigerende magt i det stille langt fra den politiske offentligheds søgelys. Selvom der må advares imod at gøre disse holdningstilkendegivelser til målestok for offentlig mening og folkelig opinion er det tankevækkende, at over halvdelen af læserbrevene i nyhedsugen omhandler flygtninge og indvandrere. 90 procent af dem stiller sig kritisk an i forhold til regeringens udlændingepolitik. Tendensen er altså nærmest diametral modsat den, der kan iagttages i nyhedsinstitutionens journalistiske dækning.

Indvandrere, flygtninge og repræsentanter for etniske minoriteter kommer i nyhedsugen til orde i under en procent af de landspolitiske artikler. Når det en sjælden gang sker, er det typisk i rollen som journalistisk case, der skal illustrere diskrimination eller urimelige administrative procedurer på området. Vurderet magtanalytisk har de berørte en umiddelbar interesse i at generere offentlig opmærksomhed om egne problemer. Nogle af de 128 cases, som indgik i CDs materiale, fik eksempelvis deres sagsbehandling fremmet eller omgjort til egen tilfredshed. Men for etniske minoriteter i al almindelighed indgik det enkeltsagsbaserede hændelsesforløb i en problematisk udvikling, der på længere sigt ændrede nyhedsinstitutionens prioriteringer og vilkårene for offentlig debat om udlændingepolitikken i Danmark.

Baseret på indholdsanalyser og deltagende observation på redaktionerne kan hverken journalister eller hovedparten af de politiske kilder siges at spille fremmedfjendske roller anno 1999. I den journalistiske dækning er der gennemgående tale om det, statsministeren dengang betegnede som „stuerene“ synspunkter. Partipolitiske kilder får stort set uimodsagt mulighed for

at definere udlændingeproblematikken som et administrativt spørgsmål – ikke et spørgsmål om fundamentale præmisser af identitetspolitisk art. Der ved henvises de dele af publikum, som fortolker sådanne udspil som „en trussel mod dansk identitet og velfærd“, til dagbladenes læserbreve, politisk grafitti og internettets hadesider. Nyhedsinstitutionen optræder således loyalt i relation til de autoritative kilders sagsfremstilling, men ignorerer til gengæld i bemærkelsesværdig grad modgående synspunkter.

Helt afgørende synes at være, at ømtålelige emner af identitetspolitisk art i nyhedsinstitutionen redigeres på en så forsigtig og „politisk korrekt“ måde, at det hos store dele af publikum ægger til protest. Selvom journalister og autoritative kilder optræder ensartet, er der altså konkurrerende dagsordener på spil: Til syvende og sidst er det publikum i rollen som redigerende magtudøvere, der definerer, hvilke præmisser, de beslutter at lægge til grund ved valg af medier og politisk stemmeafgivning.

DELKONKLUSION

Sammenfattende kan vi konstatere, at der indgår relativt mange journalistiske arbejdstimer med konkurrerende dækning og redigering af forholdene på Slotsholmen. Gennemgangen af ugens rutinejournalistik viser alligevel en høj grad af ensartethed i de emner, kilder og perspektiver, som udvælges på tværs af de enkelte medier til nærmere bearbejdelse.

I praksis beror magtudøvelsen primært på kollektive fravalg, idet den landspolitiske dækning har loge-præg: Når et emne eller en hændelse først af folketingskorrespondenterne er placeret på dagsordenen som en landspolitisk begivenhed, er der gennemgående professionel enighed om, hvordan den skal beskrives, hvem der skal interviewes og hvilke andre emner, der må vige i kampen om den begrænsede spalteplads og tilmålte sendetid.

Derved bekræftes, at der på folketingsniveau kan iagttages tendenser til en institutionalisering af politisk journalistik (Pedersen m.fl. 2000; Søllinge, 1999). Journalisterne er normativt nærmere knyttet til hinanden som profession end til politiske partier. Men redigeringen foregår gennemgående på givne præmisser og almen accept af fordelingspolitiske problemdefinitioner. Når regeringspartierne således citeres tre gange så meget som den samlede opposition, er det næppe udtryk for partipolitisk venstreorientering i journalistgruppen endsige borgerlig dominans i nyhedsmediernes ejerkreds. Der er snarere tale om en institutionaliseret norm, som tilsiger at søge autoritative svar på politiske spørgsmål.

Gennem deltagende observation er der registreret enkelte tilfælde, hvor politikere har forsøgt at udnytte denne privilegerede kilde-status til at opnå særlige favører. I alle de iagttagede tilfælde er sådanne pressionsforsøg blevet afvist af de involverede mediefolk. Der er heller ikke andre data i 1999-materialet, der tyder på, at dækningen af det parlamentariske liv i Danmark domineres af manipulerende kilder eller professionelle spindoktorer. Der er snarere tale om et fortroligt og ligeværdigt samspil mellem politikere og journalister, som i det store og hele er enige om, hvilke sager der på et givet tidspunkt er på den landspolitiske dagsorden.

Denne konsensus medvirker til, at dele af den parlamentariske opposition har vanskeligt ved at få deres synspunkter markeret i den løbende nyhedsdækning. Afvigende synspunkter henvises til dagbladenes læserbrevsspalter, der ofte domineres af helt andre synspunkter end dem, der præger den journalistiske dækning. Datamaterialet viser til gengæld – med Centrumdemokraterne som det tydeligste eksempel – at det er muligt for mindre partier at sætte præg på mediedagsordenen en uges tid, hvis udspillene reflekterer alment accepterede problemdefinitioner og genererer konflikter på regeringsplan.

Også eksperter af forskellig slags udøver tydeligvis definitionsmagt, når politiske problemer sættes under debat. Derimod spiller interesseorganisationer og embedsmænd mere beskedne roller i den landspolitiske nyhedsdækning. Det kan dog ikke udelukkes, at disse aktører bag kulisserne udøver væsentlig større grad af politisk indflydelse, end vore data er i stand til at afdække. Men redigerende magtudøvelse er der kun tale om i meget begrænset omfang, når vi ser bort fra mediernes særlige erhvervsider.

I den sammenhæng må det bemærkes, at landspolitisk synlighed i nyhedsinstitutionen ikke nødvendigvis er ensbetydende med politisk gevinst. Profilering i medierne giver langt fra altid de resultater, initiativtagerne har ønsket. I sidste instans udøver publikum i rollen som mediebruger og kanalvælger afgørende politisk indflydelse som supplement til de hverdagsaktiviteter, som udføres i samspillet mellem journalister og nyhedskilder.

UDE I KOMMUNERNE

Danske lokalaviser har systematisk opprioriteret det nære nyhedsstof. Nu er der de fleste steder kun en enkelt side mærket „Udland“ og „Indland“, mens resten af avisen er vinklet lokalt – med hovedvægt på journalistiske „pastorater“ struktureret efter kommunalinddelingen i dækningsområdet.

Der har ikke været tilstrækkeligt med forskningsressourcer til kvalitativt at indholdsanalysere hele dette omfattende lokalstof. I stedet har jeg valgt Fyn og omliggende øer som datagrundlag for denne del af analysen. Gennemgangen er således baseret på lokalstoffet i Fyens Stiftstidende, Fyns Amts Avis, Kjertemind Avis, Radio Fyn og TV2Fyn suppleret med dækning af kommunalpolitiske begivenheder, der opnåede landsdækkende gennemslag i nyhedsugen.

Fyn-basen omfatter 2111 enheder, hvoraf de 622 (30 procent) citerer en eller flere kilder knyttet til det politiske beslutningssystem i amtskommune og primærkommuner. På det grundlag kan vi rangordne de fynske kommuner efter antal redaktionelle enheder sammenholdt med indbyggertal og *politiseringsgrad*, det vil sige den procentvise andel af stoffet, hvori der optræder folkevalgte kilder fra amt og kommune:

Det er ikke overraskende, at kommuner som Odense og Svendborg, der er Fyns største og hovedsæde for dagblade, ligger højt placeret målt i redaktionel stofmængde. Også kommunerne Nyborg og Faaborg bliver forholdsvis grundigt dækket, hvilket dels kan begrundes i indbyggertal, dels ved at to største dagblade har lokalredaktioner her.

Umiddelbart må det forekomme mere overraskende, at Rudkøbing, Ærøskøbing, Marstal, Sydlangeland og Tranekær alle ligger højt på listen med en politiseringsgrad på mellem 40 og 58 procent. Her spiller det en rolle, at Fyns Amts Avis gennemgående lægger mere vægt på politisk prægede lokalhistorier end sine konkurrenter. Men det betyder også noget, at befolkningen på Langeland og Ærø er flittige avislæsere, og at den offentlige debat er levende i øboernes lokale fællesskaber.

Selvom der i alle fem lokale medier er afsat megen plads til Odense, bety-

TABEL 8.1.

Lokalstof i fynske nyhedsmedier, uge 46, 1999

UGEDAG	LOKALSTOF	HERUNDER LOKALPOLITIK	I PCT.
Mandag	306	78	26
Tirsdag	279	104	37
Onsdag	362	105	29
Torsdag	358	118	33
Fredag	344	100	29
Lørdag	297	83	28
Søndag	165	34	21
I alt	2111	622	30

der det ikke, at Odense Kommune sætter den politiske dagsorden på Fyn. Det er således sjældent, at lokalmedierne vælger at behandle de samme Odense-begivenheder. Politiseringsgraden i Odense overgås af alle andre fynske kommuner undtagen Årup, der i denne uge slet ikke opnåede mediedækning med partipolitiske aktører.

Hverken kommunestørrelse eller borgmesterens partifarve er således afgørende for prioriteringen. Det potentielle publikum (målt som kommunale indbyggertal) er også kun een blandt flere faktorer i den journalistiske vægtning. Mere afgørende vurderet kvantitativt er konkurrence mellem de trykte medier. De kommuner, hvor der kun er et dagblad med lokalredaktion, opnår gennemgående mindre dækning, f.eks. Årup, Årslev, Sønderød, Ejby, Otterup og Assens. Derimod opnår kommuner med dobbeltdækning som Kerteminde, Ringe, Gudme, Ryslinge, Broby og Ørbæk større journalistisk opmærksomhed, end man skulle forvente på grundlag af indbyggertal.

NYHEDSUGEN PÅ FYN

I perioden 15.11.-21.11.1999 er der kun to historier med kommunalpolitisk udgangspunkt på Fyn og omliggende øer, som genererer landsdækkende interesse: Dioxin-udslip på Kommunekemi i Nyborg er den ene. Langeland og Ærø som illustrative cases i forbindelse med et udspil fra indenrigsministeren om bæredygtig kommunestørrelse er den anden.

Den konkrete baggrund for nyhedsinstitutionens interesse for forbrændingsvirksomheden Kommunekemi knyttes til håndtering af „et giftuds-

lip“, der resulterede i en overskridelse af de miljømæssige grænseværdier. Striden står primært om, hvor alvorlig en sundhedsrisiko, der er tale om. „Verdens højeste udledning af den farlige gift dioxin,“ hævder Fyns Amts Avis (20.10.1999) med miljøorganisationen NOAH som kilde. „Ingen grund til panik,“ svarer virksomhedens administrerende direktør samme dag i Regionalradioen, og kalder begivenheden for „en beklagelig driftshændelse“.

Den autoritative sagsbehandling er netop blevet overdraget til Fyns Amt fra Miljøstyrelsen i København. Derved får de lokale miljøhensyn både amtskommunal og landspolitisk bevågenhed. Så selvom forbrændingen blev standset allerede i slutningen af oktober, giver „dioxin-udslippet“ stadig flere uger efter anledning til politiske dønninger både i Folketinget, i amt og kommune. Desuden har sagen europæiske implikationer: EU vil indføre strammere regler på området. Den danske regering står som initiativtagerne, og gik i juli foran på området ved at lukke grænsen for belgiske fødevarer med henvisning til „et alt for højt indhold af den kræftfremkaldende miljøgift dioxin i æg og fjerkræ“ (Fyens Stiftstidende 30.7.1999).

Også den anden fynske citat-historie har et regeringsmedlem i hovedrollen. Den socialdemokratiske indenrigsminister har som mærkesag ønsket om „bæredygtige kommuner“. Argumentet er, at tiden er løbet fra kommunalreformens små kommuner, der i sin tid blev dannet med det befolkningsunderlag, der var nødvendig til forsvarlig drift af en folkeskole. Nu anses servicekravene for skærpede, så i den anledning inviterer ministeren til konference mandag den 15.11.1999. Søndagen før konferencen offentliggøres en forskningsrapport udarbejdet af professor Poul Erik Mouritzen, Syddansk Universitet i Odense. Rapporten konkluderer, at der ikke er penge at spare ved at sammenlægge små kommuner, bl.a. fordi de sammenlagte enheder „vil miste ekstraordinære statstilskud“. Professoren fremhæver samtidig, at der kan være andre gode grunde til en kommunalreform. Men de økonomiske hensyn er ikke afgørende, og under alle omstændigheder må man forvente lokal modstand i form af såkaldte „velfærdsalliancer“: to tredjedele af alle vælgere „er i dag enten ansat i det offentlige eller lever af offentlige ydelser“ (Jyllands-Posten 14.11.1999).

Foruden disse to kommunalpolitiske historier med landspolitisk nyhedsinteresse inddrages i det følgende som sammenligningsgrundlag konkurrerende lokalhistorier, som to eller flere af de lokale medier prioriterer på de enkelte dage. Vi ser her bort fra landspolitiske enheder og udland, som lokalmedierne hovedsageligt dækker på grundlag af fællesstof fra Ritzaus Bureau.

MANDAG

Mandag den 15. 11. 1999 udtaler den miljøbiologiske sektionsleder i Fyns amtskommune til lokalpressen, at 300 døde sølvmåger ved Storebælt ikke kan være forårsaget af „udslippet af dioxin fra Kommunekemi“. På dette tidspunkt er „Dioxinsagen fra Nyborg“ så usædvanligt velkendt, at den kandiderer som årsag til andre miljøbegivenheder med lokal nyhedsinteresse. Sagen har i længere tid optaget lokalpolitikere på Østfyn, og denne mandag aften holder Nyborg Kommunes økonomiudvalg møde om sagen. Også det må siges at være usædvanligt, da problematikken sagligt hører under udvalget for teknik og miljø.

De lokale medier interesserer sig næsten lige så meget for indenrigsministerens konference i København om bæredygtige kommuner. Udviklingen følges særlig tæt af Fyns Amts Avis, der som en del af sit dækningsområde har Ærø og Langeland med i alt fem små kommuner, som indenrigsministeren gerne ser sammenlagt. Lokalredaktøren på Langeland lægger op til lokal debat ved at kritisere indenrigsministerens forslag for at mangle „konkret indhold, som borgerne kan forholde sig til“. At der kan spares penge, opvejes af hensynet til nærdemokratiet, anføres der. Desuden peges på to konkrete stridspunkter: Hvor skal det fælles kommunekontor ligge, og hvor mange kommunalt ansatte vil miste deres nuværende job?

I landsaviserne behandles kommunesammenlægningerne mere principielt. Dagbladet Politiken skriver om „Fremtidens skattemareridt“, hvor de fattigste kommuner vil blive tvunget ud i „kassetænkning“ med krav om omfattende statstilskud og udligningsordninger kommunerne imellem. Det vil svække idealerne om kommunalt selvstyre og friheden til at tilrettelægge administrationen efter lokale forhold. „Vi får for lidt. Samtidig blander centraladministrationen sig for meget“, siger en talsmand for de små kommuner til Ritzaus Bureau. Løsningen er slet ikke færre kommunale enheder, hævder Kommunernes Landsforening (KL). I stedet kunne man fremme de tværkommunale samarbejder: „I dag er kommunerne klar til andengenerations samarbejde, som ikke kun består i at deles om tekniske og mekaniske løsninger“, udtaler KLs formand og peger bl.a. på skat, specialundervisning og aktivering af flygtninge som eksempler på tværkommunalt samarbejde. Det kræver til gengæld, at Folketinget ændrer lovgivningen, så kommunerne opnår større råderum.

Dioxin-sagen og dækningen af kommunesammenlægninger konkurrerer denne dag med 304 redaktionelle enheder, hvoraf de 76 har et lokalpolitisk islæt. Når vi ser bort fra sportsdækningen, læserbreve og journalistisk note-

stof, er der dog kun disse seks lokale forhold, der opnår omtale i mere end et af de fem fynske medier:

- Tysk medicinfirma vil åbne privatklinik på Odense Universitetshospital
- To bosniske indbrudstyre anholdt på forsk gerning i Kerteminde
- Rederiet A.P. Møller navngiver nyt containerskib
- Medlemsflugt fra fynske fagforeninger
- Risiko for forurening af fynske vandværker
- Risiko for smitte hos tandlægen

Listen viser, at mandag lokalpolitisk er en nyhedssvag dag: Punkt et er baseret på politiske forhandlinger i amtsrådet ugen før, de to sidste er tidløse hændelser baseret på pressemeddelelser og nyhedstelegrammer fra Ritzaus Bureau. Kun tre sager er nyheder i den forstand, at begivenheden har fundet sted inden for de seneste 48 timer.

Fyens Stiftstidende er først med den første historie, der siden citeres i regionens elektroniske medier. En henvendelse fra et tysk firma har været forhandlet af amtsrådets sygehusudvalg på lukket møde og er nu sendt videre til økonomiudvalget. Amtsrådspolitikerne vil ikke udtale sig mere specifikt. Men „efter hvad Fyens Stiftstidende erfarer“ er det „formentlig udsigten til en kapital på cirka 700 millioner, som frister nogle af amtets sygehuspolitikere, antageligt de borgerlige“.

Dækningen af indbruddet i Kerteminde er baseret på weekendens politirapport. Der er afsat tre spalter med mange detaljer om de anholdtes identitet og adresse „på asylcentre i Hvalsø og Gudme“ i Kerteminde Avis. Fyens Stiftstidende henviser sagen til sin Nordøstfyn-halvside, hvor den får en mere ydmyg placering og mindre eksplicit adresse. Fyns Amts Avis har ingen lokalredaktion i Kerteminde, og Gudme-redaktionen dækker ikke så langt nordpå, så her omtales begivenheden slet ikke. Sagen finder heller ikke vej til regionalradio og TV2Fyn.

De elektroniske medier ignorerer også A.P. Møller Rederiets pressemeddelelse om lørdagens navngivning af et nyt fartøj fra Odense Staalskibsværft, der til gengæld gengives ensartet og loyalt i alle de trykte medier. Historien om medlemsflugt fra fagforeningen tager konkret afsæt i weekendens repræsentantskabsmøde i HK. De to risiko-historier rummer lokale vinkler på „ekspertundersøgelser“ gennemført uden for regionen. Kun tandlægesagen bliver eksplicit politiseret, idet en lokalpolitiker fra Svendborg kræver

ændringer i den kommunale børnetandpleje på baggrund af et Ritzau-telegram om risiko for HIV-smitte ved tandbehandling.

TIRSDAG

Fyens Stiftstidende følger op på økonomiudvalgs mødet i Nyborg under overskriften „Politikere er trætte af store overskrifter om Kommunekemi“. Nyborgs borgmester tilføjer: „Kommunekemi skal være en fuldstændig sikker virksomhed, hvor intet må gå galt.“ Der lægges vægt på, at økonomiudvalget vælger at skrive brev direkte til miljøministeren – altså hverken til virksomheden, til de tilsynsførende i amtet eller til embedsmændene i Miljøstyrelsen. På den måde kobles den lokalpolitiske dagsorden sammen med den landspolitiske.

Debatten om sammenlægning af kommuner fortsætter. Kommunalbestyrelserne på Ærø drøfter sagen bag lukkede døre, der dog ikke kan forhindre, at Fyns Amts Avis „i dag kan gengive direkte ordvekslinger fra mødet“. Referatet er afbalanceret mellem for og imod. Den journalistiske dækning afspejler den seneste meningsmåling foretaget af det lokale distriktsblad Ærø-Posten: 42 procent svarede ja, 39 procent nej og 18 procent ved ikke.

Fra indenrigsministerens udspil på gårsdagens kommunalkonference refereres, at sammenlagte kommuner kan bevare uændrede grundtilskud fra staten i otte år. På Langeland skønnes det at indbringe et merprovenu i størrelsesordenen 56 millioner kr. Et kommunalbestyrelsesmedlem fra Rudkøbing kalder det „en gulerod fra Folketinget – pilsken kommer senere, hvis vi siger nej.“ Omvendt opfordrer et kommunalbestyrelsesmedlem fra nabokommunen, Tranekær, til „modstandskamp på Langeland“ ligeledes med økonomien som begrundelse: „Jeg kan simpelthen ikke se, hvordan vi skulle kunne få råd.“ Også Kommunernes Landsforening melder klart ud, at „undersøgelser viser større effektivitet“ ved øget tværkommunalt samarbejde frem for sammenlægninger. Uanset hvilken løsning, man måtte vælge, vil det også kræve, at der landspolitisk ændres i lovgivning og tilskudsregler.

Professor Poul Erik Mouritzen, der har udarbejdet en forskningsrapport om sagen, interviewes i Radio Fyn, hvor han fastslår, at det ikke skal være økonomien, der afgør sammenlægning. Jyllands-Posten følger op med en forsidehistorie under overskriften „Velfærd med konstant stigende skat“, der drager den konklusion af ekspert-vurderingerne, at „det danske demo-

krati er ikke skabt til at tackle det moderne velfærdssamfund“. I ledende artikler med udgangspunkt i professorens undersøgelser advares imod „stemmekøb“ gennem velfærdsydelse, der bestikker „middelstanden“ ved at gøre to tredjedele af befolkningen afhængige af offentlige ydelser. Derved sammenkædes debatten om kommunale sammenlægninger med CDs landspolitiske udspil om „Det rare Samfund“. Som eksempel på den magtfulde „velfærdsalliance“ fremhæves desuden Venstres Anders Fogh Rasmussen, der med henblik på overtagelse af regeringsmagten lægger op til en ny strategi, „som siger nej til skattelettelse og samtidig finder det formålstjenligt at slå ind på en midtsøgende kurs“.

På Fyn er det dog ikke disse landspolitiske spørgsmål, der prioriteres af den regionale nyhedsinstitution. Ved siden af den lokalt prægede dækning af debatten om kommunesammenlægninger og dioxin-sagen er der fem emner, som opnår lokaljournalistisk omtale i mindst to fynske medier:

- Strid om amtsrådets tilladelse til privatklinik på Odense Universitetshospital
- To bosniske asylansøgere tilstår indbrud i Kerteminde
- Strid om skolesammenlægning i Vissenbjerg Kommune
- Fåborg Kommune taber licitation om rensning af rendestensbrønde
- Egebjerg Kommune siger nej til at huse amtsinstitution for unge kriminelle

De to første fælleshistorier er fortsættelser på gårsdagens lokaldækning. Det viser sig, at den ene af de bosniske tyve har været udvist af Danmark i forbindelse med tidligere indbrud. I den anden føljeton-historie siger amtsrådets mindretal bestående af SF og Socialdemokratiet nej til tysk privatklinik på Odense Universitetshospital. Flertallet fastholder dog, at „Penge lugter ikke“, og „efter hvad Fyens Stiftstidende erfarer“ støtter også ledelsen på hospitalet det private initiativ. Derved lægges op til en principiel debat om vilkårene for det offentlige sygehusvæsen, der også står højt placeret på den landspolitiske dagsorden.

Også de tre resterende fællessager rummer principielle aspekter af lokalpolitisk art. Skolesammenlægninger er et konfliktfyldt tema i mange kommuner landet over, og udlicitering af offentlige ydelser diskuteres både kommunalt og landspolitisk. Sagen fra Egebjerg illustrerer det konfliktfyldte samspil mellem amt og kommune: „Vi har ikke råd til at sige nej til arbejds-

pladser“, siger en oppositionspolitiker i protest mod, at flertallet i kommunalbestyrelsen på grund af lokale protester nægter at lægge grund til en amtsinstitution for unge kriminelle.

ONSDAG

Onsdag genererer dioxinsagen landspolitisk interesse. Et vikarierende folketingsmedlem fra Enhedslisten opstillet i Fyns amt har kaldt Miljøministeren i samråd om sagen. Desuden meddeler Venstres miljøordfører, at han vil stille et §20-spørgsmål om emnet. På den baggrund informerer Ritzaus Bureau redaktionerne landet over om sagens baggrund. Efter samrådet i Folketingets miljøudvalg omtales sagen bl.a. i TV2-landsnyhederne og Radioavisen.

Lokalt må den nyhed dog „ligge over“ til torsdag i dagbladene. I stedet får embedslægeinstitutionen for Fyns Amt store overskrifter: „Ingen dioxinundersøgelse rundt om Kommunekemi“ (Kjertemind Avis) og „Ingen grund til dioxinundersøgelse i Nyborg“ (Fyens Stiftstidende). Embedslægerens vurdering blev gennemført efter opfordring fra miljøtilsynet i Fyns Amtskommune. Den lægelige vurdering er, at det vil være „overordentligt vanskeligt at undersøge en mulig effekt af den udledte dioxin“. Oppositionen i Nyborgs kommunalbestyrelse accepterer embedslægerens vurdering, men kræver, at „Ansvar skal placeres“.

Fyns Amts Avis finder ikke plads til dækning af dioxin-sagen denne dag. Derimod følger det sydfynske dagblad op på kommunesammenlægningerne med denne forsideoverskrift: „Professor har begået regnefejl“. Tallene fra den forskningsrapport, der lå til grund for indenrigsministerens mandagskonference gennemgås, hvorpå journalisten konkluderer, at kommunesammenlægninger på Langeland og Ærø vil betyde en økonomisk gevinst – ikke tab for lokalbefolkningen. Inde i avisen får professoren indirekte mulighed for genmæle i form af citater fra den kritiserede forskningsrapport, hvoraf det bl.a. fremgår, at der er mange andre grunde end de økonomiske til ikke at sammenlægge mindre kommuner.

Derved er der lagt op til en fortsættelse af striden om det økonomiske grundlag for „bæredygtige kommuner“. Emnet er denne dag på Folketingets dagsorden med to punkter: ændring af kommunale udligningsordninger og øget grundtillæg til sammenlagte kommuner. Fra rigets fornemste talerstol argumenterer indenrigsministeren for større kommunale enheder. Men de landsdækkende medier har mistet interessen for problematikken. Kun

provinsaviserne dækker folketingsdebatten – enten som på Fyn med lokale vinkler eller gennem summariske noter om forslagernes økonomiske konsekvenser for regionen.

Af gårsdagens fællesstof er det kun striden om den private klinik på Odense Universitetshospital, der prioriteres af flere fynske medier denne onsdag. Ingen af de øvrige tirsdagstemaer overlever i mere end et enkelt regionalt medie. Tilbage står disse nyhedshistorier som onsdagens konkurrenter til dioxin-sagen og debatten for og imod kommunesammenlægninger:

- Sundhedsministeriet tillader privatklinik på Odense Universitetshospital
- Miss Danmark-kandidat udelukket, fordi hun ikke er dansk statsborger
- Administrative ændringer på børneområdet i Faaborg
- Sneglegift under mistanke for mågedød i Storebælt
- Fyns Amt skal betale for oprydning af kommunale giftgrunde
- Feriecenter for handicappede placeres på Sydfyn

På initiativ af journalister fra Fyens Stiftstidende forelægges den amtspolitiske strid om en tyske privatklinik på Odense Universitetshospital for Sundhedsministeriet, der ikke finder lovgivningsmæssige hindringer for amtsrådsflertallets planer. „Der er dermed lagt op til, at det alene bliver politiske holdninger, der afgør om det bliver til noget“, konkluderer avisen – og lægger således op til en fortsættelse af føljetonen.

Dagens største fælleshistorie er dog beretningen om, at „Den mørkhårede Svendborg-pige med gnistrende brune øjne har iransk far og tysk mor“ (Fyns Amts Avis). Fordi hun ikke har erhvervet dansk statsborgerskab, udelukkes hun fra at deltage i finalen om at blive Miss Danmark. Stiftstidende følger op med overskriften: „Misforståelse: Sydfynsk Miss Danmark-finalist diskvalificeret“. Sammenlignet med gårsdagens omtale af den udviste indbrudstyv fra Bosnien er den journalistiske grundtone en anden. Nu handler det ikke om, at de „ubudne gæster“ med vold og magt holdes ude, men at „de sydfynske farver skal forsvares“.

Punkt 3 er en typisk mellemregning, som det hedder i journalistsproget. Byrådet i Faaborg har allerede i september „under stor ståhej“ vedtaget at indføre enstrengt ledelse for børnepasning i skoler og daginstitutioner. Initiativet har mødt protester og formanden for Børne- og Kulturudvalget opfordrer nu „alle som måtte have noget på hjerte om at henvende sig til de

lokale institutioner og give deres besyv med“ (Fyns Amts Avis). Stiftstidende fastslår mere prosaisk i overskriften på lokalsiden for Nordvestfyn, at „Ny børnestruktur udskydes nok“. Begrebet „børnestruktur“ er en tankevækkende administrativ konstruktion, der tyder på stærk kildeafhængighed i et nyhedsunivers, der ellers journalistisk tilstræber nærhed, identifikation og almen forståelighed i lokalstoffet.

Også den redaktionelle omtale af „mågedød“, der både omfatter aviser og regionalradio, er præget af indforstået ekspert-journalistik. Amtet meddeler nu autoritativt, at mysteriet er opklaret. En vildtkonsulent fra Fyns Statskovdistrikt citeres loyalt i alle medier for en mistanke om „snelegift“ som årsag til mågernes død. Denne gang er der slet ingen kobling til dioxin-sagen i Nyborg. Det betyder dog ikke, at miljø-interessen er aftagende. Dagen byder på mange andre risiko-historier, og miljø-bekymring er også hovedtemaet i omtalen af oprydning efter forurenende virksomheder, der denne dag illustreres med en konkret case fra Vissenbjerg.

Desuden bringes et nyt kapitel i den uendelige historie om politisk definerede byggeplaner, der støder på modstand fra lokale beboere. I gårsdagens medier var det en institution for unge kriminelle, der var lokale konflikter om. Denne dag er det et feriecenter for handicappede, der mødes med skepsis fra sydfynske naboer på trods af varme anbefalinger fra Turistforeningen og citerede erhvervsfolk.

T O R S D A G

„Auken dunker direktøren for Kommunekemi“. Sådan sammenfatter Fyns Amts Avis gårsdagens samråd i Folketingets miljøudvalg. „Auken: Dioxinfiltrer på alle Kommunekemis anlæg“, sekunderer Fyens Stiftstidende. Kernen i fremstillingen er begge steder, at miljøministeren har krævet en redegørelse fra Fyns Amt. Selvom „driftshændelsen“ er mindre dramatisk end „ulykken i Seveso“, advarer ministeren imod at bagatellisere udslippene. „Vi tager alvorligt på sagen“, siger miljøministeren i indirekte polemik med direktøren på Kommunekemi, der i første omgang havde advaret mod at blæse sagen ud af proportioner. Udtalelsen er allerede bragt onsdag aften i regionalradio og med levende billeder på TV2Fyn. Det får Fyens Stiftstidende til at nedtone det landspolitiske perspektiv for i stedet at vinkle på en alternativ nyhedsvinkel: „NOAH uenig med embedslæger“.

Denne græsrods- vinkel følger Fyns Amts Avis op på dagen efter. Men her og nu vælger amtsavisen at tage dioxin-sagen holdningspolitisk op i dagens

ledende artikel, der definerer de konkrete begivenheder ud fra lokalpatriotiske præmisser: „Når vi med god grund har mere end brokket os, skal vi samtidig minde om, at Kommunekemi er en fremragende virksomhed, som mange lande misunder Danmark.“

I føljetonen for og imod kommunesammenlægning er dagens bidrag fra Fyns Amts Avis: „Kommunernes Landsforening bekræfter, at kendt professors regnestykke ikke holder“ med en tilføjelse: „Det har ikke været muligt at få en kommentar fra professor Poul Erik Mouritzen“. Til gengæld giver TV2Fyn professoren mulighed for at tage til genmæle i aftenens nyhedsudsendelse, hvor han advarer imod, at jo længere debatten kører, jo mere fasttømtret bliver troen på, at kommunesammenlægninger er uundgåelige. I den forbindelse er „størrelsen af økonomiske tilskud mindre væsentlig end hensynet til det lokale demokrati“.

Der er altså ikke afgørende nyt i de to lokalpolitiske sager, som denne uge giver Fyn landsdækkende medieinteresse. I begge tilfælde er der i ugens løb sket en forskydning fra det holdningspolitiske i retning af det fordelingspolitiske med økonomiske argumenter i centrum. Både Kommunekemi og „bæredygtige kommuner“ handler i sidste instans om lokale arbejdspladser og skattegrundlag. Miljøhensyn og lokalpatriotisme udgør nok præmisser for nyhedsdækningen, men i sidste instans er det pengene, der taler. Økonomiske hensyn er også den helt dominerende fællesnævner i de øvrige lokalhistorier, som denne dag behandles i to eller flere af de fynske medier:

- Amtskommunal appel om regionalstøtte til fynske kommuner
- Faaborg Kommune konsulterer borgerne om detailhandel
- Protester mod parkeringsafgifter i Nyborg
- Invalidepensionist udsat for røveri i Nørre Broby
- Hundstrup Brugs truet af lukning

Politisk definerede tilskud er hovedtema for den første af dagens fynske fælleshistorier. Med amtsborgmesteren som kilde protesterer de lokale medier over regeringens nedskæring af den statslige regionalfond, som vil ramme erhvervsudviklingen, især på Sydfyn, Langeland og Ærø. Amtsborgmesteren kritiserer regeringen i København for „manglende økonomisk ansvarlighed“, men udtrykker samtidig håb om øget tilskud fra EU-Kommissionen, som har sat støtte til regional mangfoldighed højt på dagsordenen.

Umiddelbart er der noget af et spring fra disse fordelingspolitiske visioner

til dagens sidste punkt på listen over fynske fælleshistorier. Men bag overskriften „Kun et mirakel kan redde Hundstrup Brugs“ gemmer sig en konkretisering af det store i det små. Det handler om „krise i det medlemsbaserede demokrati“, hvor den sidste nærbutik er klemt mellem „økonomiske hensyn“ og „ønsket om levende nærmiljø med lokalt fællesskab“. Dermed sættes „foreningslivet“ undtagelsesvis på dagsordenen. Ellers behandles foreningsarbejdet i alt overvejende grad journalistisk som service-stof: Korte omtaler af generalforsamlinger og meddelelse om kommende arrangementer.

Det foreningsdemokratiske aspekt suppleres denne dag med nye lokalforsøg med direkte bruger-demokrati. Faaborg Kommune leverer dagens lokale tophistorie både i amtsavisen og stiftstidendes side for Sydvestfyn med lokalpolitiske bestræbelser på at få borgerne „til at give deres besyv med“. I dag er der tale om et udspil fra erhvervs- og arbejdsmarkedsudvalget, der vil udsende 700 spørgeskemaer om borgernes forventninger til byens detailhandel. Udvalgsformanden understreger dog til beroligelse for de økonomiske interessenter, at undersøgelsen ikke vil medføre „egentlige krav til de handlende, men hvis det viser sig, at svarene er meget entydige, er det da noget vi vil drøfte med handelsstandsforeningen.“

I Faaborg søges det direkte bruger-demokrati således forenet med en forhandlingsøkonomisk beslutningsproces. Fremgangsmåden er noget anderledes i Nyborg Kommune, hvor teknik- og miljøudvalget vil indføre parkeringsbetaling uden at høre de berørte først. Udspillet fra de folkevalgte resulterer i et selvorganiseret borgermøde med 60 fremmødte, som finder støtte fra byens forretningsdrivende: „Nyborg er alt for lille en by til betalingsparkering“, fastslår en bekymret talsmand for handelsstandsforeningen i Fyens Stiftstidende.

FREDAG, LØRDAG OG SØNDAG

“Ført bag lyset i dioxin-skandale“, tordner Fyns Amts Avis hen over sin fredagsforside. Med NOAH-aktivister som kilde hævdes, at både Miljøstyrelsen og Fyns Amt har undladt at informere offentligheden ordentligt: „Helt fra sidste år har Kommunekemis ledelse og myndighederne vidst, at den var gal med dioxin-udslip. Så det er et helt uforsvarligt eksperiment at fortsætte med at bruge det, før det har fået installeret dioxin-filter, siger Knud Clemmensen, NOAH.“

Fyns Amt reagerer ved som tilsynsførende myndighed at udsende en pressemeddelelse, der korrigerer sagsfremstillingen. Men på dette tidspunkt har

weekend-stemningen sænket sig over Fyn. Ingen medier bringer amtets dementi. På længere sigt medvirker pressemeddelelsen til følger-tonen fortsættelse, men først mandag, hvor dagbladenes lokaljournalisterne igen møder på arbejde.

I dagbladet Politiken advarer foreningen Det Skæve Danmark, der er tale-rør for de 110 mindste og fattigste kommuner i Danmark, mod kommune-sammenlægninger. Det er stadig strid om tilskudsprocenter, der diskuteres. Et læserbrev i Jyllands-Posten kalder det „Rystende kassetænkning“ og udtryk for „teknokrat-argumentation“. Måske er det medvirkende til, at der i nyhedsinstitutionen hverken lokalt og landspolitiske er samme umiddelbare gennemslagskraft i den slags udspil som i det populære miljø-stof. Under alle omstændigheder er debatten om kommunestyrets principielle problemer – herunder spørgsmålet om „velfærdsalliancen“ – i ugens løb gledet ind bag kommunalbestyrelsernes lukkede døre og dermed ud af journalisternes fokus.

At weekenden fungerer som midlertidig stopklods for de to dagsorden-sættende sager med lokalpolitiske aspekter beror altså på institutionelle forhold – først og fremmest arbejdets tilrettelæggelse ved dagbladene. Derimod kan det ikke begrundes i særlig hård konkurrence fra andre fynske fællesnyheder, der denne fredag, lørdag og søndag domineres af kriminalstof:

- Asylansøger dømt for røverier i Faaborg
- Konfrontation mellem politi og unge i Vollsmose
- Fynboer smugler narko for afrikanske bagmænd
- Politirazziaer mod fynske spritbilister
- Fynsk Miss Danmark på 4. plads
- Folketingsmedlem får AMU-center placeret i Odense
- Vættet kran på Svendborg Havn
- Svendborg Skibshydraulik fejrer 25 års jubilæum

Der er kun en enkelt af fællesemnerne, der eksplicit tematisere lokalpoli-tik. Til gengæld rummer weekend-dagsordenen markante etniske aspekter i form af fire kriminalhistorier. Sagen fra Faaborg rummer et ekko af ugens landspolitiske debat om udvisning af kriminelle udlændinge. „Ny ballade i Vollsmose“ er en blandt flere overskrifter om konfrontation mellem såkaldte „andengenerationsindvandrere“ og Odense politi. Omfanget af journalis-tisk dækning her og nu overgås dog klart af en dagsaktuel sag: „Tre anholdt med khat i sækken“, som Fyens Stiftstidende poetisk rubricerer den.

Hovedkilden til khat-historien er politi og toldvæsen i Padborg, der via Ritzaus Bureau aktiverer lokale journalister. De tre anholdte er nemlig fynboer, to med bopæl Odense og den sidste fra Otterup. At sagen kan leve hele weekenden skyldes dog ikke mindst, at „Fynboer fungerer som kurerer for afrikanske bagmænd“. Igen er politi-myndighederne hovedkilde, men der bliver også plads til en ekspert i ruskultur, som giver historien yderligere perspektiv: „Somaliere sammenligner khat med en stærk kop kaffe eller en svag alkoholberuselse. Stoffet har kun været forbudt i Danmark siden 1993 og er tilladt i et par andre europæiske lande, blandt andet Holland.“

At det ikke kun er udlændinge, der beruser sig og begår kriminalitet, fremgår af weekendens fjerde kriminalhistorie, som dækkes på tværs af de regionale medier. Her er tale om en typisk sæsonbetonet nyhedsdækning, der bebuder julen og nytårets komme: Alkoholiserede fynboer (uden angivelse af statsborgerskab, navn eller bopæl) er rutinemæssigt blevet taget for spirituskørsel ved politi-razziaer forskellige steder på øen. Derved har emnet både almen regional og specifik lokal interesse. Den samme historie kan stort set skrives på samtlige lokalsider med udskiftning af stednavne.

Nyheden om årets landsdækkende skønhedskonkurrence er i tre fynske medier vinklet som en fortsættelse af onsdagens lokalhistorie om den bortviste kandidat fra Svendborg. Journalistisk set bliver den absolut ikke ringere af, at „Miss Danmark blev Zahide Bayram fra Ishøj – altså en indvandrerpige, men vel at mærke med dansk statsborgerskab“, som Fyens Stiftstidende formulerer det. En sidevinkel er både her og i de øvrige lokalmedier, at en tilbagebleven kandidat fra Fyn trods alt opnår en ærefuld 4. plads, så „æren er reddet“.

Listen over weekendens fællesstof rummer desuden tre erhvervshistorier. Den ene er ugens glade regionalnyhed fra Christiansborg: Gennem forhandlinger bag lukkede døre på Slotsholmen er det lykkedes en fynsk folketingsmand at få placeret et statsfinansieret AMU-center i regionen. Det betyder ikke kun et potentielt løft for fynsk erhvervsuddannelse, men også lovende udsigt til nyt byggeri og flere arbejdspladser til lokalsamfundet. Desuden giver den slags byggeri – i modsætning til institutioner for kriminelle og handicappede – normalt mindre brok med de lokale beboere.

LOKALPOLITISK REDIGERING

Ingen enkeltstående beslutningstager formår definitivt at sætte punktum for dioxin-sagen eller debatten om bæredygtige kommunestørrelser. I de lokale

medier får diskussionen om ansvarets placering kun lov til at hvile weekenden over. Mandag fortsætter fjgletonen med vekslende intensitet i et halvt års tid under overskrifter som „Ekspertgruppe nedsat til at undersøge udslip“, „Skarp kritik af roderi i amtet“, „Miljøstyrelsen giver NOAH ret“, „Amtet:Vi fik ingen næse“, „Kommunekemi fyrer miljøchef“, „Kommunekemis jord undersøges for gift“, og „NOAH advarer mod nye udslip“. Først fra marts måned 2000 bliver der stille om sagen. Ikke fordi der er truffet en egentlig afgørelse af politisk art, men snarere fordi alle involverede har fået andet at tænke på.

Mediedebatten om kommunesammenlægninger er i perioden efter uge 46, 1999, mere sporadisk. Til gengæld er den vedholdende. Det bliver dog ikke fynske, men de bornholmske kommuner, der først tager skridt hen imod sammenlægning til større enheder. Som en udløber af efterårets debat afholdes der på Langeland folkeafstemning om sammenlægning af øens kommuner 28. september, 2000. Flertallet i to af de lokalpolitiske enheder siger ja, men et snævert flertal i den tredje siger nej. I henhold til de demokratiske spilleregler bortfalder forslaget derved. Men debatten fortsætter.

Mere alment vurderet fremgår det af ugens dagsorden, at den kommunalpolitiske nyhedsdækning er ultra-lokal. Ud over dioxin-sagen og debatten om kommunesammenlægninger har vi i nyhedsugen i alt registreret 26 redaktionelle enheder (eksklusive sport og notestof), som mindst to af de fem regionalt funderede medier tager op i deres lokaldækning. Heller ikke de ledende artikler benyttes i væsentligt omfang til diskussion af fællesregionale spørgsmål. Lokalredaktører og læserbrevsskribenter vil hellere give gode råd til politikerne på Christiansborg.

Den begrænsede mængde fællesstof skal sammenholdes med, at Fyn foruden amtskommunens forvaltning rummer 32 kommunale forvaltninger, der i ugens løb har behandlet mange politiske sager. At der er så relativt få fælleshistorier af denne type, betyder da heller ikke, at de fynske medier svigter interessen for kommunale forhold. 28 procent af det samlede udbud på 2.211 redaktionelle enheder rummer en eller flere lokalpolitiske beslutningstagere. Men nyhedsformidlingen er i ekstrem grad knyttet til primærkommunale dagsordener, som behandles på dagbladenes geografisk opsplittede lokalsider og kun undtagelsesvist tages op af andre aktører i nyhedsinstitutionen.

De regionale nyhedsmedier har begrænset konkurrence udefra: Kun fire landsdækkende dagblade har på undersøgelsestidspunktet lokalredaktioner på Fyn: B. T., Ekstra Bladet, Erhvervsbladet og Morgenavisen Jyllands-Posten. Desuden ligger TV2-Danmarks hovedkvarter i Odense. Vore observationer på redaktionerne viste, at journalisternes geografiske udgangspunkt har betydning for, hvad der anses for politisk relevant. At TV2-Nyhederne (i modsætning til konkurrenterne på TV-Avisen) beslutter at dække dioxin-udslippet i Nyborg i sin landsdækkende nyhedsudsendelse hænger sammen med, at TV2 beskæftigede en engageret medarbejder med bopæl i området.

Indholdsanalyserne viser, at miljø- og kriminalhistorier stort set er de eneste, der denne uge opnår selvstændig behandling i de landsdækkende medier. I den samlede database har vi (bort set fra sporten) alt i alt registreret 52 redaktionelle enheder med Fyn som geografisk ramme. Til sammenligning tjener, at de fem lokalt funderede nyhedsmassemedier, der tilsammen tegner institutionen regionalt, alt i alt bringer 2211 indslag fra Fyn. 92 procent af disse journalistiske produkter er solonolo-historier i den forstand, at ingen andre i nyhedsinstitutionen behandler den specifikke begivenhed.

Graden af lokalisering er varierende medierne imellem. Nærhedsprincippet praktiseres mest systematisk i de gratisomdelte ugeaviser, nærradioer og lokal-tv. De indgår kun perifert i nyhedskredsløbet, men punktvis dukker disse medier dog op som leverandør til den journalistiske fødekæde. Men der kan ikke iagttages en systematisk modmagt i stil med den såkaldte „græs-rodslinje“, som kulminerede i 1980erne med lokale medieinitiativer på for-søgsbasis (Frandsen m. fl. 1990). De kommunalkritiske indslag var i sin tid med til at inspirere de lokale dagblade til mere opsøgende og dybdybende journalistik i kommunaldækningen. Men da statstilskuddene til nærradio-forsøg blev reduceret og lokale tv-stationer efterhånden samlet i transkommunale netværk, blev den lokalpolitiske dækning nedprioriteret (Jauert & Prehn, 1995). Enkelte lokale bladhus har nu selv radio- og tv-faciliteter. Men på Fyn har de trykte medier som modtræk i konkurrencen primært satset på opkøb af annoncebaserede ugeaviser, som nu på landsplan for 70 procents vedkommende ejes af dagbladenes udgivere.

Fyens Stiftstidende er regionens største udbyder af nyhedsmateriale med 174.000 hverdagslæsere. Avisen redigeres efter mottoet „dækker verden, dyrker Fyn“. Avisen kom i analyseperioden alle ugens dage med en almen førstesektion, en særlig Odense-sektion samt en lokalsektion inddelt i ni

geografisk segmenterede „pastorater“. Nyborg Kommune som lokalpolitisk dækningsområde blev i ugens løb behandlet med 26 redaktionelle enheder under „Østfyn“. Langeland og Ærø blev dækket under kategorien „Sydfyn“ med i alt fem lokalpolitiske enheder. Ingen begivenheder fra disse dele af dækningsområdet opnåede i ugens løb forsideplacering.

Fyns Amts Avis har hovedkvarter i Svendborg og har hovedparten af sine 60.000 hverdagslæsere på den sydlige del af Fyn med omliggende øer. Her prioriteres det lokalpolitiske stof gennemgående højere end den tilsvarende dækning i de øvrige medier. Stoffet er placeret i 1. sektion, som omfatter ti geografisk segmenterede sider. Udland og indland dækkes næsten udelukkende med Ritzau-telegrammer i 2. sektion. Lokalpolitiske hændelser og udspil med udgangspunkt i de fem kommuner på Ærø og Langeland blev i nyhedsugen dækket med 91 redaktionelle enheder. Til Nyborg-området blev der plads til 24 artikler, hvoraf de 16 er kodet som lokalpolitiske. Både dioxin-sagen og debatten om kommunesammenlægninger opnåede foruden dækning i lokalpalterne også forsideplacering på udvalgte dage.

Kjerteminde Avis er ultra-lokal med 1618 abonnenter i Kerteminde by og nærmeste omegn. Onsdag udsendes avisen gratis til hele kommunen med opland som distriktsblad. Til daglig består den af fire sider med Ritzau-telegrammer på forsiden og side 3, lokalstof på side 2 og radio/tv-programmer på side 4. Desuden er Kjerteminde Avis den eneste, der stadig tilbyder læserne en fortsat roman. Det lokale sigte fremgår bl.a. af, at Langeland og Ærø ingen omtale får i ugens løb. Den store nabo mod syd, Nyborg, må nøjes med to referencer.

Radio Fyn er en af Danmarks Radios ni regionalradioer, der udgør ryggraden på den såkaldte P4. Der sendes en morgenflade med musik og nyhedsindslag kl. 6-10, en nyhedsudsendelse kl. 12:30 og en eftermiddagsflade med nyhedsindslag kl. 16-18. Lyttertallet kan nå 100.000 i morgentimerne, men ligger noget lavere resten af dagen. Den begrænsede journalistiske bemanding uden egne lokalredaktioner gør det ikke muligt at tilbyde samme grad af journalistisk overvågning på primærkommunalt niveau, som dagbladene forsøger at give. Når vi ser bort fra gentagelser blev Langeland eller Ærø alt i alt nævnt i fem indslag, mens Nyborg indgik i seks.

TV2Fyn hører til blandt de otte regionale tv-stationer, organiseret som selvstændige enheder, men med sendetid på TV2s programflade. I den analyserede uge sendte TV2Fyn fem minutters nyheder kl. 18, en længere nyhedsflade kl. 19:30 og en kort udsendelse efter TV2s landsdækkende 22-nyheder. Når vi ser bort fra versioneret genbrug, blev der alt i alt givet fire

referencer til Nyborg, men kun en enkelt til de sydfynske kommuner på Langeland og Ærø.

PARTIPOLITISKE AKTØRER

Det sker yderst sjældent, at kommunalpolitiske forhandlinger får forsidebehandling i de lokale dagblade eller topplacering i de elektroniske. Som regel henvises det politiske stof (i snæver forstand) til dagbladenes særlige lokalsider, reserveret det pågældende nærsamfund.

Disse specialsider er udstyret med en vignette, som på en gang markerer, at her er noget af særlig interesse for lokalbefolkningen, men samtidig signaleres også, at andre læsere roligt kan bladere videre. På den afmålte plads udøver lokalredaktøren – især i kommuner, der kun dækkes af et dagblad – i høj grad redigerende magt. Men samtidig er lokalredaktøren dybt afhængig af de institutionelle kilder, så der opretholdes de fleste steder en balance, som resulterer i en lind strøm af „solonolohistorier“, der ikke citeres af andre.

Af den kvantitative indholdsanalyse fremgår, at institutionelle normer for den kommunalpolitiske dækning gør det vanskeligt for små partier uden borgmesterposter at blive hørt i de lokale medier. Centrumdemokraterne, Kristeligt Folkeparti, Enhedslisten og Fremskridtspartiet/Frihed 2000 opnår sammenlagt kun at blive citeret i under en procent af det lokalpolitiske stof. Derimod får lokallister, der står uden for de landspolitiske partier, en større bevågenhed end deres borgmesterposter umiddelbart kunne berettige til.

Ser vi på de politiske partiers dækning forekommer det nærliggende at tale om en „borgmestereffekt“. Men borgmestre optræder vel at mærke kun med direkte citat i ti procent af artiklerne. Samspillet mellem partierne er således

TABEL 8.2.

Lokalpolitiske citater fordelt på partier, uge 46, 1999. (N = 622)

Socialdemokratiet	36 pct.	(14 borgmestre)
Venstre	34 pct.	(12 borgmestre)
Lokallister	10 pct.	(1 borgmester)
Konservative Folkeparti	7 pct.	(4 borgmestre)
Radikale Venstre	6 pct.	(1 borgmester + amtsborgmesteren)
Socialistisk Folkeparti	4 pct.	
Dansk Folkeparti	2 pct.	

mere kompliceret i praksis. Det journalistiske referat fra kommunalbestyrelsesmøder dukker stadig op lokalt. Men beslutningsprocesser i de politiske institutioner redigeres nu anderledes end i partipressens tid. I gennemsnit optræder der 1,7 kilder i de lokalpolitiske artikler, hvilket er lidt flere end lokalstoffet som helhed. Ofte skæres stoffet i stykker efter emner, der kan løbe over flere dage med føljeton-karakter: Den toneangivende opposition høres typisk dagen før et møde i kommunalbestyrelsens plenum eller underudvalg, borgmesteren dagen efter, derefter udvalgsformandens reaktion, så protesterende borgere osv. Dækningen kan derved fremstå som relativ alsidig over tid, selvom 63 procent af de redaktionelle enheder kun citerer en enkelt kilde.

I det primærkommunale stof opnås der gennemgående balance mellem det konstituerende flertal og oppositionen. Men ofte optræder de politisk valgte hellere i rollen som myndighed og serviceudbyder end som partipolitisk aktør. Hertil kommer, at mange spørgsmål, f.eks. kommunesammenlægning, splitter partierne internt. Kun amtskommunalt slår de partipolitiske konflikter igennem på en måde, der kan sammenlignes med forholdene i Folketinget.

Vægten mellem det amtskommunale og primærkommunale stof af lokalpolitisk art udgør forholdet 1:6, og da amtslige aktører primært optræder i rollen som regulerende myndigheder, er den eksplicite politiseringsgrad lav på dette beslutningsniveau. Det samme gælder den dekoncentrerede statsforvaltning med politi og embedslægeinstitution som de vigtigste nyhedskilder. Andre politiske beslutningsfora som brugerbestyrelser nævnes i 32 redaktionelle enheder, tværkommunale samarbejdsorganer i fem, og der er i ugens løb desuden registreret tre referencer til menighedsråd.

Her er altså tale om en overvejende primærkommunal dominans i det lokalpolitiske stof. At de primærkommunale kilder får lov til at sætte dagsordenen, må i nogen grad tillægges virkelighedens pres, f.eks. i form af rutineprægede og planlagte begivenheder, som møder og konkret sagsbehandling. Det betyder dog ikke, at kommunalpolitikere står uimodsagte i rutinejournalistikken. Der bliver ganske vist sjældent opsøgende og dybdeborende pillet ved den kommunalpolitiske enighed. Men politiske modsætningsforhold inden for de givne præmisser og definitioner forskydes jævnlige fra kommune-niveau til konflikter mellem primærkommunen på den ene side og skiftende alliancer af amtsforvaltning, centraladministration (og ministre) samt borgere og græsrodsorganisationer på den anden.

Når det drejer sig om, hvem der skal fremstå som helt – og hvem skal sidde tilbage med det politiske ansvar – udøver den lokale nyhedsinstitution en

ikke ubetydelig redigerende magt. Men lokalpolitisk er det sjældent fra journalister, sådanne initiativerne udgår. Det er autoriserede myndighedskilder med hver deres politiske ledelse, der i rollen som konkurrerende beslutningstagere definerer konflikten ud fra mere eller mindre givne præmisser. Derved bliver det i sidste instans aktører i det politiske system, der beslutter, hvad medieinstitutionen kan kolportere.

I dioxin-sagen var det en græsrodsorganisation, der stillede problemet, men både Kommune-kemi og Nyborg Kommune sendte „sorteper“ videre til amtet og embedslægeinstitutionen. Da der ikke kunne findes en umiddelbar administrativ problemløsning, fandt politiseringen sted på Slotsholmen med miljøministeren og et lokalt valgt folketingsmedlem i hovedrollerne. Medvirkende hertil var, at Nyborgs borgmester magtede at omdefinere dagsordenen gennem strategisk brug af det kommunale udvalgsstyre. Økonomiudvalget overtrumfer miljøudvalget og skriver direkte til miljøministeren: „Kommunekemi skal være en fuldstændig sikker virksomhed, hvor intet må gå galt,“ som det formuleres – i øvrigt med henvisning til nyhedsinstitutionens definitionsmagt i form af „store overskrifter i aviserne.“

Derved bliver det vanskeligt for miljøforvaltningen i Fyns Amt at spille rollen som uvildig autoritet. Amtet bliver som kontrolmyndighed nærmest redigeret som skurk i sagen. Men dramaturgien besværliggøres af, at det også er på dette beslutningsniveau, problemet skal finde sin politiske løsning i henhold til gældende regler. Hertil kommer, at det i sin tid var amtet, der handlekraftigt greb ind og dermed forebyggede yderligere problemer. Men da det i udgangspunktet også var amtskommunens forvaltning, der gav tilladelse til afbrændingen, placeres denne myndighed i et ubehageligt krydspres.

Rollekonflikten skærpes yderligere, fordi amtet efter politiske revirkampe har overtaget forvaltningen af området fra centraladministrationen. Politisk funderede aktører afgiver næsten aldrig frivilligt deres forvaltningsopgaver til andre. Heller ikke Miljøstyrelsen, der som følge af den interne mediestrategi i Miljøministeriet vælger at sidde i baghånd og overlade den udfarende kraft til ministeren i samråd med miljøudvalget i Folketinget.

Beslutningskompetencen i hændelsesforløb som dioxin-sagen er i udgangspunktet uklar. Der er ikke kun strid om, hvem der bærer ansvaret for udslippet. Der står også strid mellem kommune, amtskommune, embedslægeinstitution og Miljøstyrelsen om, hvor kontrollen mest hensigtsmæssigt bør ligge. Derved tilføres striden om ansvarsplacering en mere principiel magtkamp, som massemedierne har begrænset politisk indflydelse på, men til gengæld har gode muligheder for at definere præmisserne for.

Alt i alt indgår landspolitiske aktører i 40 procent af de lokalpolitiske artikler i fynske medier. Det illustrerer en tydelig sammenhæng mellem decentraliseret lokalforvaltning og centralreguleret rammestyring i velfærdsstaten. Magtanalytisk viser det også, at nyhedsinstitutionen lokalt nok er mest optaget af primærkommunale problemer, men også i høj grad – især når det gælder politisk problemløsning med økonomiske konsekvenser – har blikket fikseret på Slotsholmen finansieringsmuligheder.

ANDRE AKTØRER

Repræsentanter for interesseorganisationer spiller kun en talerolle i 17 procent af de lokalpolitiske enheder – heraf græsrods- og brugerorganisationer i otte, arbejdsgiverne i seks og arbejdstagerforeninger i to procent af de redaktionelle enheder. Det relative styrkeforhold på Fyn svarer i det store og hele til den tilsvarende repræsentation i lokalpolitisk stof på landsplan.

Det er bemærkelsesværdigt, at Kommunernes Landsforening (KL) og Amtsrådsforeningen (ARF) kun optræder i sammenlagt to procent af nyhedsinstitutionens samlede output. At KL mandag i nyhedsugen udsender sit fagblad, Danske Kommuner, suppleret med pressemeddelelser i ugens løb og afholder bestyrelsesmøde fredag, gav kun anledning til spredt medieopmærksomhed om disse punkter prioriteret af KL:

- Aftale med Amtsrådsforeningen om delt finansiering af social service
- Problemer med økonomisk udligning mellem kommunerne
- Kommunerne overholder regeringsaftalen om stram udgiftspolitik
- Indenrigsministeren gør det sværere for kommunerne at fange sociale bedragere
- Folkevalgte vil forsikres mod økonomisk ansvar
- KL-seminar om reform af elektricitetsforsyningen
- Indenrigsministeren kritiseres for udspil om kommunesammenlægninger
- Forlig om kommunal tilskud til foreningslivets lokaler
- Kommunal kritik af regeringens lovkatalog og budgetvejledning
- Kommunerne bruger 200 millioner ekstra på folkeskolen

De tre KL-emner, der afføder mere end fem referencer landet over, er primærkommunale forsøg på at undvige økonomiske repressalier i embeds medfør (8 referencer). Det giver bl.a. anledning til denne tankevækkende overskrift i

dagbladet Politiken: „Folkevalgte forsikres mod ansvar“. Kritikken af indenrigsministerens udspil om „bæredygtige kommunestørrelser“ opnår 5 referencer og KL-meddelelsen om budgetprioritering af skoleområdet udløser 18 referencer. Vi kan konstruere en tilsvarende amtskommunal dagsorden på grundlag af Amtsrådsforeningens fagblad suppleret med ugens pressemeddelelser:

- Aftale med Kommunernes Landsforening om delt finansiering af social service
- Problemer med den økonomiske udligning mellem amterne
- Amterne går på internettet med glatførevarsling
- Krav om dokumentation af sundhedsfremmende effekt af fysioterapi
- LO vil i dialog med amterne (regionale trepartsforhandlinger)
- Skæve eksistenser i klemme på sygehusene
- Intern uenighed om udlicitering
- Intern uenighed om brugerbetaling under voksenuddannelse (VUC)
- Henvendelse til regeringen om uddannelse af læger i patientkommunikation
- Formandskommentar til Rockwool Fondens rapport om dansk sundhedsvæsen

Selvom Amtsrådsforeningen er enig med KL om at sætte fokus på fordelingspolitiske aspekter ved finansiering af kommunale ydelser og udligning mellem lokale enheder, er det indenrigsministeren, der i den forbindelse løber af med journalisterne. Det eneste af Amtsrådsforeningens holdningspolitiske udspil, der opnår mere end fem mediereferencer på landsplan, er en formandskommentar til Rockwool-rapporten om sundhedsvæsenet, der i en pressemeddelelse lanceres under overskriften „Kresten Philipsen: Vi har et sundhedsvæsen andre kan lære af“ (9 referencer). Sammenlignet med sundhedsministeren, der i høj grad profilerer sig på det amtskommunale sygehusvæsen, forekommer Amtsrådsforeningens usynlighed i mediebilledet påfaldende.

Kommunale embedsmænd citeres i 30 procent af de redaktionelle enheder, hvoraf de fire femtedele har primærkommunalt ansættelsesforhold. Ekspertter i øvrigt er til gengæld en nedprioriteret kilde-kategori lokalt med en andel på knap fire procent. Interesseorganisationer kommer til orde i 17 procent af det kommunalpolitiske stof på Fyn. Heraf tegner arbejdsgiverne sig for de seks procent, mens arbejdstagerrepræsentanter må nøjes med to

procent. Miljøgrupper som NOAH og Greenpeace har sammenlagt en profilering på otte procent af de redaktionelle enheder.

Hertil skal føjes, at i 20 procent af de lokalpolitiske artikler optræder en eller flere borgere uden eksplicit politisk tilhørsforhold. Det illustrerer, at massemedier også lokalt i høj grad fungerer som talerør for brugere af offentlige ydelser, der er utilfredse med et eller andet. Lokalt tematiserer denne praksis et dilemma med afgørende betydning for magtforholdene i den kommunalpolitiske debat: Jo mere journalisten nedprioriterer de partipolitiske mærkesager på bekostning af offentlig administration og skattefinansieret service, som historier om nul-risiko og omsorgssvigt, jo mere begrænser medierne også mulighederne for at fokusere på almenvellet i offentlighedsteoretisk betydning.

Opmærksomheden flyttes fra det handlende publikum som kollektiv aktør i retning af det private individ, som bliver behandlet og handlet med. Rollen som publikums handlekraftige repræsentanter på scenen giver journalister en enestående mulighed for at overskride grænser mellem det private og det politiske, det partikulære og det principielle. Lokalt og regionalt udøves altså ikke kun redigerende magt med hjemmel i almenvellet, men også som talerør for hin enkelte som offer for det kommunale almenvel.

Dog sætter hensynet til det lokalpatriotiske fællesskab grænser for, hvor radikalt redaktører og journalister kan optræde på brugernes vegne. Præmissen for de analyserede beslutningsprocesser er ikke kun principielle forestillinger om et velfungerende kommunalt selvstyre. Konkrete brugerinteresser plæderer i stigende grad for ensartethed i serviceniveaet (uanset bopæl) som en magtpåliggende politiske præmis. Begge præmisser er udtryk for hævdevundne demokratiske normer. Men i konkrete kommunale beslutningsprocesser kan det være vanskeligt at fastholde dem begge, når der også skal tages højde for de begrænsninger i den politiske handlefrihed, som defineres af den kommunale skatteprocent og tværkommunale finansaftaler med staten.

DELKONKLUSION

I den lokalpolitiske rutinejournalistik er nøgleordet nærhed. De lokale dagbladsjournalister udøver i hverdagen selvstændig magt ved at definere, hvilke hændelser og udspil som skal politiseres eller overhovedet omtales. Den samlede mængde lokalstof og dens geografiske fordeling ligger nogenlunde fast, men konflikt-niveaet i den enkelte kommune er afgørende for mængden af lokalpolitiske enheder: Er der en opsigtsvækkende kommunalpoli-

tisk sag, medfører det, at andet stof med udgangspunkt i kommunen udskydes.

Denne form for redigerende magt udøves hovedsageligt af lokale dagblade, som gennem et netværk af lokalredaktioner har monopol i størstedelen af deres dækningsområde. Til gengæld sætter begrænsede ressourcer i form af tid og journalistisk arbejdskraft institutionelle rammer for udfyldning af den redaktionelt tildelte plads på dagbladenes geografisk opsplittede lokalsider. Kommuner uden dagbladskonkurrence bliver stedmoderligt behandlet, og kommunalpolitiske sager tages kun undtagelsesvist op af medier uden regional forankring. Partipolitik spiller næsten ingen rolle i rutinejournalistikken mellem kommunalvalgene.

Disse tendenser ligger i forlængelse af nyere svensk medieforskning (Johansson, 1998), og kan nuancere konklusioner formuleret på grundlag af ældre danske undersøgelser (Nordahl Svendsen, 1979; Lund, 1980). Referater fra kommunale råd spiller således en mere begrænset rolle i nyhedsdækningen end tidligere. Til gengæld giver organiseringen af den lokale nyhedsinstitution borgmestre og udvalgsformænd i primærkommunerne gode muligheder for at sætte den politiske dagsorden i hverdagen – og dermed profilere sig med henblik på kommende valg handlinger. På dagbladenes lokalredaktioner taler man i den forbindelse om „dagsordenjournalistik“, det vil sige „pligtstof“ affødt af amtsrådets og kommunalbestyrelsernes udvalgskalender.

Også udspil fra bekymrede borgere dækkes i større grad end tidligere. Groft sagt er der tendenser til, at mediedækningen forskydes fra lokalpolitik som borgerligt ombud til serviceadministration med fokus på brugernes rettigheder. De deraf følgende enkeltsager kan tjene forskellige interessenter som afsæt for udøvelse af redigerende magt. Aktører med adgang til nyhedsinstitutionen kan profilere egne mærkesager og spille forskellige myndigheder ud imod hinanden. Nogle gange er der nærmest tale om administrativ sagsbehandling i det offentlige rum. Foruden autoritative kilder fra amt og kommune indgår også politiske aktører på nationalt niveau. EU-regulering spøger også i kulissen, ligesom græsrodsorganisationer og mere eller mindre engagerede lokaljournalister udøver redigerende magt.

Sammenlignet med den landspolitiske dækning lægges mindre vægt på holdningspolitiske konflikter og mere på fordelingspolitisk stof med økonomiske argumenter i centrum. Ikke kun når kommunale myndigheder tilsyneladende svigter konkrete borgere, men også når lokalsamfundet udsættes for trusler påført udefra, f.eks. fra Slotsholmen eller EU. Grundlæggende

hersker der konsensus om lokalpatriotiske præmisser og politiske problemdefinitioner. Derved kommer det lokalpolitiske stof til at fremstå som en ensartet blanding af solonolo-historier, som ikke citeres af andre i nyhedsinstitutionen, suppleret med nogle få, længerevarende føljetoner, der bearbejdes på tværs af nyhedsmedierne.

Så vidt jeg kan skønne, sker det yderst sjældent, at lokale mediefolk tager fokusjournalistiske initiativer lokalt. Selvom nogle kommuner har åbne postlister, er det sjældent herfra, journalisterne henter deres historier. De regionalt funderede medier indgår til gengæld i tæt samspil med autoritative kilder. De lokale myndigheder byder på frit løbende fællesstof, og i modsætning til det landspolitiske stof er kommunale embedsmænd langt mere synlige i den lokalpolitiske nyhedsdækning. Gennemgående står medarbejdere knyttet til de lokale nyhedsmedier på fortrolig fod med de autoritative kilder, så rutinejournalistikken i det store og hele praktiseres på grundlag af gensidig afhængighed og tillid.

NEDE I EUROPA

Betegnelsen „Nede i Europa“, der ofte anvendes af danske mediefolk, markerer en afstandtagen både geografisk og journalistisk. Her er ikke som „ude i kommunerne“ eller „inde på Slotsholmen“ tale om noget indforstået vi/de-forhold i nyhedsinstitutionens redigering af politisk stof. Danmark er nok med i Europa, men af mediernes dækning fremgår, at Den europæiske Union ikke i den politiske hverdag er en integreret del af Danmark.

Definitionen af „Europa“ i den danske nyhedsinstitution er heller ikke ganske entydig. Der pendles mellem et „EU“ i institutionel forstand og et „fædrelandenes Europa“, som rutinemæssigt inddeles i interessesfærer. „Vesteuropa“ omfatter de 15 EU-lande plus Norge, Island og Schweiz. Dette europæiske kerneområde optræder i nyhedsinstitutionen som en enhed over for kategorierne „Østeuropa“, „Ex-Jugoslavien“, „Rusland“ og „Tyrkiet“. Det er vel at mærke ikke alle europæiske nationer, der indgår i nyhedsdækningen. I uge 46, 1999, blev kun disse 13 omtalt mindst ti gange eller mere:

Tyrkiet	276	Ex-Jugoslavien	51
Rusland	272	Polen	38
Tyskland	231	Norge	29
Storbritannien	122	Belgien	21
Sverige	95	Finland	16
Frankrig	73	Italien	11
Litauen	57		

Til sammenligning tjener, at USA nævnes 429 gange i ugens løb, mens hele det afrikanske kontinent opnår alt i alt 67 referencer. Syv af de 15 EU-medlemslande omtales enten slet ikke (Irland og Luxembourg) eller højst ni gange (Grækenland, Holland, Portugal, Spanien og Østrig). Af de potentielle EU-medlemmer er det kun Tyrkiet, Litauen og Polen, som er i mediernes søgelys.

Tyrkiets topplacering skyldes i den analyserede uge primært oprydning efter jordskælv og værtskab for et OSCE-topmøde, hvor de fleste europæiske regeringschefer deltager. Litauen er i fokus på grund af risiko ved et atomkraftværk. Denne sag får en udløber til Polen, der desuden er på dagsordenen som potentiel trussel mod danske EU-tilskud på landsbrugsområdet. De skandinaviske lande er højt placerede på listen. Norge, der står uden for EU-samarbejdet, høster således flere referencer end Finland, som i perioden var fungerede EU-formand.

De store EU-partnere (Tyskland, Storbritannien og Frankrig) dominerer sammen med Rusland Europa-billedet i den danske nyhedsinstitution. I den sammenhæng kan det konstateres, at EU-samarbejdet sjældent formidles som noget hverdagsagtigt og jordnært. En markant undtagelse er en artikelserie i Jyllands-Posten om dagliglivet for de ca. 5000 danskere i Bruxelles. Artiklerne indgår som led i en serie med fællestitlen „Tæt på Danmark“. I ugens løb fortælles bl.a. om, hvordan embedsmænd og au pair piger mødes i den belgiske hovedstad til fælles øldrikning, juleforberedelser og fodboldbejstring. Men ellers er hverdagsliv og EU-stof tilsyneladende uforenelige størrelser: Forhold i EU skal helst kunne defineres som problematisk for danske interesser, hvis den hjemlige nyhedsinstitution skal aktiveres.

Til analyse af danske mediers dækning i uge 46, 1999, har vi samlet en database på 608 artikler, hvori ordet EU indgår. I 230 af disse 608 artikler

TABEL 9.1.

EU-stof i danske nyhedsmedier, uge 46, 1999

UGEDAG	EU-STOF	HERUNDER POLITIK	I PCT.
Mandag	73	30	41
Tirsdag	151	49	33
Onsdag	146	38	26
Torsdag	85	50	59
Fredag	71	31	44
Lørdag	67	19	28
Søndag	15	13	87
I alt	608	230	38

optræder folkevalgte og ministre fra Danmark identificeret ved navn eller institution. At den kvalitative indholdsanalyse indskrænkes på denne måde, er begrundet i sammenlignelighed med de øvrige politiske beslutningsniveauer. Det må nødvendigvis give anledning til et par metodiske forbehold.

For det første giver det et mindre antal redaktionelle enheder at generalisere ud fra. For det andet kan udvalgsriteriet – danske politikere – give en skævhed i datamaterialet. Så vidt jeg kan skønne betyder det dog ikke ret meget i praksis. Kildekritisk vurdering af det fravalgte materiale viser, at analysegrundlaget ikke dermed mister politiske tilkendegivelser, f.eks. fra udenlandske medlemmer af Europaparlamentet eller andre EU-organisationer. I praktisk taget alle tilfælde, hvor sådanne aktører optræder, sker det i samspil med danske politikere, så de indgår derved i udredningsarbejdet.

Opgjort på denne måde får vi en politiseringsgrad på 38 – altså væsentligt højere end både det landspolitiske og lokalpolitiske stof. I gennemsnit høres 2,6 kilde pr. redaktionel enhed. Der er således færre en-kildehistorier (31 procent), end tilfældet var både i det lands- og kommunalpolitiske stof.

NYHEDSUGEN I EU

I perioden 15.11.–21.11.1999 rettede den danske nyhedsinstitution i særlig grad opmærksomheden mod EU-forsvarssamarbejdet og den bebudede danske euro-folkeafstemning. Begge begivenheder kan henføres til tidligere beslutninger, der genererede stor medieopmærksomhed. Først og fremmest det danske nej til Maastricht-traktaten ved folkeafstemningen i 1992. Efterfølgende blev der indgået et såkaldt „nationalt kompromis“, som udmøntedes i fire forbehold. Så selvom Danmark har været medlem af Det europæiske Fællesskab i et kvart århundrede, hersker der i denne politiske beslutningsarena nationale undtagelsesbestemmelser.

Journalistisk set bevirker det en lang række daglige valg. Først og fremmest om EU-stoffet placeres under „Indland“ som en del af det landspolitiske „vi“, eller under „Udland“ som et aspekt af „det fremmede“. I praksis findes EU-stoffet begge steder, men også i stigende grad på erhvervssiderne.

I kapitlet her følgende sammenholdes dækningen af EU-emner (herunder også de referencer, som findes på erhvervssiderne) med dagsordenen for Europaparlamentet. Hovedvægten lægges på hændelsesforløb, hvor nyhedsinstitutionen inddrager danske ministre og folkevalgte i dækningen. Det vil sige den del af databasen, som kan betegnes *det EU-politiske stof*.

MANDAG

Den 15. 11. 1999 er EU's forsvarsministre indkaldt til møde i Bruxelles. På dagsordenen står fælles forsvars- og udenrigspolitik. Ministermødet får topprioritet i aftenens tv-nyheder, både i DR og TV2. Radioavisen følger udviklingen hele dagen i sine timenyheder. De landsdækkende dagblade kappes om på forhånd at advare regeringen om, at „denne historiske begivenhed“ kan tvinge „Danmark“ til at „aktivere EU-forbeholdene“. Ekstra Bladet minder om, at det var regeringspartierne, der sammen med SF opfandt de fire forbehold. B.T. vælger den dramatiske overskrift „Hemmelig plan: EU som atom-stormagt“.

Berlingske Tidende understreger, at „EU-militær rykker hastigt frem“, og at det er nødvendigt at gøre noget ved „EUs militære impotens i tacklingen af udfordringerne efter jerntæppets nedsmeltning for ti år siden“. Politiken fastslår, at „EU kan brøle ikke bide“ og beklager i en ledende artikel, at „EU spiller andenviolin“, når det gælder sikkerhedspolitik. Mindre højstemt pointerer en læserbrevsskribent: „Mine sønner skal ikke i krig i Afrika for at forsvare Frankrigs interesser!“

Citaterne tegner konturerne af en modsætningsfyldt dansk dagsorden for EU-ministermødet. Selvom der ikke træffes konkrete beslutninger denne dag i Bruxelles, sammenkædes begivenheden i medierne med den bebudede folkeafstemning om fælles mønt: euroen og tredje fase i EUs økonomiske og monetære union (ØMU). Afstemningstema og dato er endnu ikke fastlagt, men Socialdemokratiet har netop udnævnt fødevarerministeren som sin koordinator af kampagneindsatsen for fælles mønt, og afviser kategorisk, at de øvrige danske forbehold skulle være „under pres“.

Den konservative partileder udtaler ønsket om „at benytte den folkelige forsvarsvilje“ til at afskaffe alle fire danske forbehold, „så vi kan få etableret et stærkt europæisk værn mod grænseoverskridende problemer“. SF efterlyser „en stærk politisk centrum-venstre-kraft“, der har politiske visioner om, hvad „pladsen ved bordet“ skal bruges til.

Debat om de danske EU-forbehold dominerer således mandagens danske EU-dagsorden. Perspektivet er Danmark, der ser ned på Europa – ikke omvendt. Der er heller ingen danske nyhedsmedier, der gør opmærksom på, at Europaparlamentet denne dag og resten af ugen er indkaldt til en af sine sjældne plenumsessioner i Strasbourg med disse punkter på mandagens mødekalender:

- Beslutningsforslag om børns rettigheder
- Program til forebyggelse af vold mod børn, unge og kvinder
- Forespørgselsdebat om regler for høring af arbejdstagere
- Forslag til reducere af forurening fra udstødningsgasser

Ingen danske journalister overværer forhandlingerne om disse parlamentariske sager i Strasbourg. Alle 21 EU-korrespondenter har travlt i Bruxelles, hvor det næsten udelukkende er dagens møde om fælles forsvars- og militær-samarbejde, der genererer interesse hos de hjemlige redaktionssekretariater. Det overlades til Ritzaus Bureau at orientere danskerne om dagens ministermøde for landbrugsministre.

Mandag rummer i det hele taget – næst efter weekenden – samlet set færrest referencer til det europæiske samarbejde. Det betyder dog ikke, at EU ikke er fraværende i andre dele af dagens tekst fra den kollektive danske nyhedsinstitution. Men bort set fra foramtalen af dagens udenrigs- og forsvarsministermøde bliver der kun plads til 16 redaktionelle enheder om andre EU-relaterede emner. De fleste er produceret ugen i forvejen og placeret på erhvervssiderne. Ingen af disse emner omtales af fem eller flere danske medier.

TIRSDAG

Også denne dag er forsvarsdimensionen og dens konsekvenser for danske forbehold dagens altdominerende EU-emne. Igen kobles forsvar og euroafstemning: „Folkeafstemning om fælles forsvar rykker nærmere“, skriver dagbladet Aktuelt. „De store presser: EU forsvar nu“, er overskriften i Jyllands-Posten, hvoraf det fremgår, at Tyskland, Frankrig og Storbritannien „spiller overraskende hårdt ud“. Mest konkret gøres mødets resultater op i Politiken, som med franske og britiske kilder anslår, at „Allerede i 2002 skal der stå omkring 50.000 mand, 500 fly og 15 krigsskibe klar“.

Både spørgsmålet om fælles EU-forsvar og eventuel tilslutning til den fælles mønt tematiseres i de danske medier som et strategisk problem for regeringen. Der er delte meninger om, hvorvidt sammenblandingen af sikkerhedspolitik og økonomi strategisk set gavner eller skader en fremtidig folkeafstemning om de fire forbehold. „Dansk EU-fodnote rykker nærmere“, skriver Berlingske Tidende på forsiden. „Danmarks ØMU-strategi i fare“, sekunderer Politiken som overskrift til sin reportage fra forsvarsfor-

handlingerne. Danmark „går på listesko“, og det skyldes „hensynet til den danske offentlighed“, som udenrigsminister Niels Helveg Petersen udtrykker det.

I Berlingske Tidende beklager lederskribenten regeringens „mangel på politisk mod“. Politiken følger trop med en ledende artikel med budskabet, at selvom det umiddelbart kan „komplicere den vigtige afstemning om euroen“ bør den danske regering søge at afskaffe flere forbehold på en gang: „Så lad os få den debat – danskernes massive opbakning til Kosova-krigen tyder på, at der vil være flertal for at afskaffe det.“

På Statsministerens ordinære tirsdagsmøde med pressen i Folketinget går mange af journalisterne på de danske EU-forbehold. Poul Nyrup Rasmussen vil dog ikke udtale sig om dato for euro-folkeafstemningen. Statsministeren har heller ingen kommentarer til den europæiske forsvarspolitik, men henviser til sin udenrigsminister, der i dagens udgave af Aktuelt forsigtigt udtrykker sin følelse af afmagt: „De andre lande ved jo, at når beslutningerne skal tages, så vil vi være fanget af forbeholdet.“

I dagens løb bliver det udenrigsministerens partifælle og statsministerens samlever, medlem af Europaparlamentet (MEP) Lone Dybkjær, der påkalder sig mediernes søgelys. Journalisterne står i bogstaveligste forstand i kø for at få hendes syn på en kommende folkeafstemning. ITV-Avisen kl. 21 sætter Dybkjær trumf på ved at bruge en fodbold-metafor („Vi befinder os på en underlig sidelinje“) og foreslå, at ja/nej til EU-forsvaret tages sammen med forbeholdene om fælles mønt, retspolitik og unionsborgerskabet. Imens Lone Dybkjær i den bedste sendetid sætter sit markante fingeraftryk på den hjemlige EU-debat, er Europaparlamentet stadig i gang med sidste punkt på denne lange dagsorden:

- Debat om nukleare anlæg i central- og østeuropæiske lande
- Debat om omlægning af EUs skatter og afgifter
- Orientering Frankrigs importforbud mod britisk oksekød
- Orientering om direktiv om produktion og salg af tobak
- Debat om forbedret budgetdisciplin
- Debat om ægteskabssager og forældremyndighed
- Orientering om EUs tillægs- og ændringsbudget
- Udvalgsbetænkning om gensidig anerkendelse af faglige kvalifikationer
- Udvalgsbetænkning om Fællesskabets energipolitik
- Forslag om regler for tilrettelæggelse af arbejdstid

Sammenholder vi dagsordenen med ugens mediedækning fremgår det, at Lone Dybkjær ikke er den eneste parlamentariker, der markerer sig med markante synspunkter. To andre danske medlemmer af Europaparlamentet kommenterer således i dagens nyheder sikkerhedsforholdene ved atomkraftværket Ignalina i Litauen. Det er vel at mærke ikke affødt af debatten i Europaparlamentet. Anledningen er et dokumentarprogram på DR2, som søndag problematiserede sikkerheden på værket, der er placeret „kun 800 km øst for Danmark“. Både Freddy Blak (A) og Christian Rovsing (C) taler varmt for EU-støtte til en afvikling af atomkraftværket med henvisning til, at Litauen er ansøger ved en kommende EU-udvidelse. Ignalina-sagen bliver yderligere journalistisk interessant, da DR2s hovedkilde til historien først fængsles i Polen og trues med udvisning til Litauen, for derefter at søge asyl som politisk flygtning i Danmark.

Udvalgte aspekter ved de tre næste emner på dagsordenen giver også anledning til dansk mediedækning – dog helt uden medvirken fra europaparlamentarikere. Når Kristeligt Dagblad bringer overskriften „Skatter under EU-pres truer velfærdssamfundet“, er det her som i den øvrige danske nyhedsinstitution dels affødt af en SF-forespørgsel om emnet i Folketinget, dels af en ekspertrapport, der finder danske regler om mild beskatning af udenlandske holdingselskaber i strid med EU-reglerne. Den danske skatteminister finder „kritikken dybt mystisk“ og udtrykker sin skepsis til Politiken: „Man kan godt få en fornemmelse af, at nogle af de store EU-lande prøver at dække sig ind ved at placere de danske skatteregler på den sorte liste.“

Orienteringen om EU-Kommissionens sanktioner mod Frankrig i anledning af et direktivstridigt importforbud af engelsk oksekød får danske avislæsere samtidig med parlamentsmedlemmerne, idet Ritzaus Bureau allerede dagen før har udsendt et udførligt nyhedstelegram om sagen baseret på kilder i EU-Kommissionen. Hvad angår de nye EU-regler på tobaksområdet får de først dansk nyhedsinteresse torsdag, hvor samme emne er på dagsordenen ved et sundhedsministermøde i Bruxelles.

Ingen af de øvrige dagsordenspunkter bliver behandlet journalistisk i den danske nyhedsinstitution. Til gengæld er der mange andre EU-sager på mediedagsordenen denne tirsdag. Provinsaviserne og landsavisernes erhvervstillæg orienterer grundigt om beslutningerne på gårsdagens landbrugsministermøde i Bruxelles. Også her er Ritzaus Bureau hovedkilden. Horsens Folkeblad hæfter sig især ved, at det nu er „Slut med kloakslam i foder“. Den øvrige presse er mere optaget af, at EU dropper halvdelen af tilskud til skolemælk til en værdi af 90 millioner euro pr. år. Det betyder tab for

danske mælkeproducenter, der i ugens løb omdefinerer den økonomiske problematik til et sundhedsproblem for børn og unge med krav om, at stat eller kommuner overtager forpligtelsen.

I de elektroniske medier gør man væsentligt mere ud af en autoritativ budgetredegørelse under den uautoriserede overskrift: „EU-svindelrapporten“. Forelæggelsen i Bruxelles er tophistorie både i Radioavisen og tv-nyhederne hos DR og TV2. På den måde får danske radiolyttere og fjernseere oplysningerne næsten et helt døgn før rapporten officielt forelægges Europaparlamentets folkevalgte medlemmer. Men avislæserne har kendt hovedindholdet flere dage i forvejen. Hovedkonklusionerne blev nemlig lækket til udvalgte journalister allerede for en uge siden.

ONSDAG

Den elektroniske dækning af „EU-svindelrapporten“ tager luften ud af historien anskuet fra de skrevne mediers synspunkt. Kun seks dagblade følger op på sagen onsdag. Derimod sætter Lone Dybkjær stadig sit præg på dagens EU-dækning med sit forslag om samlet folkeafstemning om alle fire EU-forbehold.

Dybkjærs udspil følges grundigt op af morgenaviserne onsdag formuleret som en konfliktfyldt vi/de-problematik: „Vi render stadig rundt og tror, at vi er bedre end alle de andre. De oplever, at vi ser ned på dem, samtidig med at Danmark nyder alle de økonomiske fordele af samarbejdet, som man kan forestille sig,“ siger Lone Dybkjær til Berlingske Tidende. „Det afgørende er, at vi får en politisk debat og en politisk afgørelse for hele vor holdning til EU,“ fortsætter hun i B.T. „Det virker fuldstændig vanvittigt, at vi i Danmark siger nej til krisestyring og fredsskabende aktioner. Regeringen bør nu melde klart ud“, siger Dybkjær til Politiken. „Vi bør stemme om alle forbehold – en gang for alle, så vi igen kan sikre os ordentlig indflydelse“, siger hun til Jyllands-Posten, der dog tilføjer et holdningspolitisk forbehold: „Den radikale Jørgen Estrup er skeptisk“.

Der lægges derved op til debat om intern splittelse i regeringspartierne. Det er også tilfældet i dækningen af EUs indflydelse på den danske skatte-lovgivning og dermed finansieringen af den danske velfærdsstat. I den forbindelse indgår et udspil fra Socialdemokratiets interne skatteudvalg, som endnu ikke er officielt vedtaget i partiet men allerede nu lækkes til Berlingske Tidende og Jyllands-Posten. Bornholms Tidende afventer dog ikke offentliggørelsen, men klandrer Socialdemokratiet for at spille hasard med

velfærdsstaten og kræve „En tilpasning af de himmelhøje, danske skatter og afgifter til europæisk niveau“. Ikke fordi man på klippeøen er tilhænger af øget EU-integration, men „for at forhindre, at arbejdspladser flytter væk fra Danmark, og for at sikre, at nye kommer til“.

Hermed lægges op til en usædvanlig alliance mellem venstrefløjen og den borgerlige opposition. SF-formand Holger K. Nielsen følger nemlig op på gårsdagens folketingsdebat med et udspil på Politikens debatsider under rubrikken „Lad os få skatteregler fra EU“. Lidt længere henne i avisen kan Politiken „i dag afsløre“, at selveste mediebaronen Rupert Murdoch har søgt „skattely i Danmark“ på grundlag af danske særregler, som en ekspertgruppe allerede har placeret på „EUs sorte liste“. Politikens vinkel på sagen sætter sig massivt igennem i resten af nyhedsinstitutionen via Ritzaus Bureau og Radioavisen.

Også Den liberale Presses bureau på Christiansborg sætter sit fingeraftryk på dagens EU-debat. Herfra rundsendes under overskriften „Både med og udenfor“ en standard-kommentar, som bringes på lederplads af otte lokalaviser med budskabet: „Væk med forsvarsforbeholdet“. Chefredaktøren på Skive Folkeblad beslutter dog at skrive sin egen ledende artikel, der fremfører betænkeligheder fra det radikale bagland: „Mens der er sund fornuft i et tættere økonomisk samarbejde i EU – herunder fælles mønt – så må en EU-hær, der skubber USA og NATO i baggrunden, vurderes som et farligt sikkerhedspolitisk eksperiment.“

I Folketinget afføder debatten om brugtvognsafgifter (omtalt i kapitel 7) EU-dønninger: „Danmark risikerer en sag ved EF-domstolen, hvis lovforslaget ikke ændres“, truer JydskeVestkysten. Mere principielt stiller løsgænger Frank Dahlgaard spørgsmål til ministrene om konsekvenserne af EU-harmonisering på det økonomiske område. Det afføder dog ingen presedækning. Heller ikke et bevillingsmøde i EUs regionsudvalg får omtale i danske medier, selvom det har nedskæringer af støtte til danske egnsudviklingskommuner på dagsordenen.

Der er stadig ingen danske journalister, som refererer fra debatten i Euro-parlamentet. Men de fire første punkter på dagsordenen tematiseres i fem eller flere danske medier uden henvisning til forhandlingerne i Strasbourg.

- Debat om EUs fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik
- Debat om situationen i Tjetjenien
- Debat om EUs rolle ved kommende WTO-forhandlinger
- Debat om reform af traktaten og næste regeringskonference

- Betænkning vedr. ægteskabssager og forældremyndighed
- Betænkning om dokumenter i civile eller kommercielle anliggender

EUs nye koordinator på udenrigs- og sikkerhedsområdet, Javier Solana (kaldet „EUs nye udenrigsminister“), orienterer parlamentsmedlemmerne om sine fremtidsplaner. Via de internationale nyhedsbureauer hører også danske medier om Solanas udspil: EU bør i fællesskab have en plads i FN's sikkerhedsråd. Blandt de andre emner, Solana behandler i sin orientering for parlamentarikerne, er EUs rolle ved kommende forhandlinger i Verdenshandelsorganisationen WTO og torsdagens møde i OSCE.

Disse emner behandles i danske dagblade ikke under indland, men derimod på udlands- og erhvervssiderne. De autoritative nyhedskilder i udenrigsministeriet lægger gennemgående stor vægt på, at EU-landene optræder enigt og samordnet med USA. Uafhængige eksperter lægger desuden op til en øst/vest-konfrontation om Ruslands engagement i det krigshærgede Tjetjenien.

Ingen af Europaparlamentets andre dagsordenpunkter vækker dansk medieinteresse. Derimod er dagens topscorer „Bøfkrigen“ mellem Frankrig og Storbritannien. Franskmandene bliver „slået for EF-domstolen“, og Tyskland risikerer at ryge samme vej, fordi de veterinære myndigheder ikke vil tillade import af britisk oksekød. Det er den spektakulære „kogalskab“, der spøger i nyhedsinstitutionen. Derimod undlader nyhedsinstitutionen at sammenkoble problematikken med andre sager på landbrugs- og fødevarerområdet, hvor Danmark indtager en særstilling, f.eks. forbud mod dåseøl, særregler på miljøområdet, grænseværdier og tilsætningsstoffer.

TORS DAG

Denne morgen stjæler en europæisk sportsbegivenhed forside-overskrifterne: Danmark kvalificerer sig til EM i fodbold ved samlet at slå Israel 8-0. Her er ingen forbehold på spil. „Nu frygter vi ingen“, buldrer Ekstra Bladet. „Danmark næstbedst i Europa“, sekunderer Berlingske Tidende. Her redigeres helt uden smålige forbehold: Danmark er et fuldgyldigt medlem af den europæiske elite, hvor „vi“ ikke er henvist til sidelinjen, men tværtimod er med til at „dominere midtbanen“ og score målene.

En næsten lige så enstemmig og suveræn medie-patos følger den danske statsminister og udenrigsminister på vej til OSCE-topmøde i Istanbul. Langt

fra de interne partistridigheder på Christiansborg og debatten om EU-forbehold får Nyrup og Helveg denne dag lov til at spille statsmænd i de elektroniske medier, der følger udviklingen ved topmødet time for time. Her træder det suveræne Danmark, som tilfældet også er i den transnationale kappestrid i sportens verden, op som loyalt og ansvarligt medlem af EU og NATO, der går ind for fair play og fredelig sameksistens.

De to verdensbegivenheder reducerer pladsen til EU-stoffet betydeligt denne torsdag. Selvom der er mange principielle punkter på sundhedsministrenes fællesmøde i Bruxelles, kan det ikke rigtigt konkurrere med fodbold, topmøde og fortsat debat om danske forbehold. Kun punktet „Nye regler for mærkning af tobak“ finder danske redaktionssekretærer så interessant, at emnet skal dækkes journalistisk. Brødteksten er fra Ritzaus Bureau, men overskrifterne varierer fra „EU øger grebet om tobak“ til „EU vil forbedre folkesundheden“.

På dagbladenes erhvervssider bemærkes det, at „Euroen fik nye kræfter“, idet den fælles valuta præsterede „et mindre kurshop“. Det glæder Den europæiske Centralbanks bestyrelse, som denne dag er til møde i Frankfurt. Det er et af de EU-organer, Danmark ikke kan være med i, så længe vi står uden for den fælles mønt. Det er da også et organ, som danske medier fuldstændigt ignorerer. Der er ingen danske journalister stationeret i Frankfurt.

Samtidig holder EU-Kommissionens næstformand pressekonference i Haag om EUs nye whistleblower-system, der skal sikre fair behandling af intern kritik på baggrund af svindel-skandaler. Heller ikke den begivenhed omtales i danske medier. Der er nemlig heller ingen danske korrespondenter i Holland. I Europaparlamentet fortsætter forhandlingerne med disse punkter på dagsordenen:

- Debat om handlingsplan for bekæmpelse af narkotikamisbrug
- Debat om fælles fingeraftryk-register over asylansøgere
- Hastedebat om år-2000 problemer vedr. atomvåben
- Betænkning om Europæisk Kontor for Bekæmpelse af Svig
- Vedtagelse af beslutningsforslag om moratorium for dødsstraf
- Beslutningsforslag om fordømmelse af serbiske voldshandlinger i Kosovo
- Beslutningsforslag om den russiske statsborger Alexander Nikitin
- Beslutningsforslag om fordømmelse af militært statskup i Pakistan

Kun betænkningen om bekæmpelse af svig har givet anledning til redaktionel omtale i danske medier. Det skete allerede tirsdag under overskriften „EU-svindelrapport“. At punktet ikke kun handler om fortidens synder, men også om fremtidens kontrolforanstaltninger, vækker tilsyneladende ikke nyhedsinstitutionens interesse.

Sagen om lukning af Ignalina-atomkraftværket i Litauen ruller videre. Før var det især Politiken og Danmarks Radio, som holdt gryden i kog. Men nu springer også andre medier på, bl.a. fordi den nu forhenværende EU-kommissær for miljø- og nuklear sikkerhed drages ind i sagen. Ritt Bjerregaard har allerede i sin embedsperiode krævet værkets lukning som forudsætning for Litauens EU-medlemskab. Også Europaparlamentet har givet sin tilslutning til en hurtig afvikling af Ignalina. Problemet er bare, at EU ikke vil og Litauen ikke kan betale for etablering af alternative, men mere omkostningskrævende kraftkilder.

Denne principielle magtkamp mellem suveræne stater overdøves dog i den danske mediedækning af debatten om den konkrete asylansøger, der i søndagens DR2 satte sagen på ugens danske EU-dagsorden. Historien bliver ikke dårligere af, at myndighederne i Litauen kræver ham udleveret som anklaget for bedrageri. Der er derimod ingen danske journalister, der følger op på et læserbrev i dagbladet Aktuelt: „Det, som medierne afslører som nyt, har jeg og mine kolleger råbt op om i fem år“, skriver en bekymret socialdemokrat og illustrerer derved, at det ikke er noget ufravigeligt krav, at dagsordensættende nyheder skal være af nyere dato. Samtidig illustrerer hændelsesforløbet også, at Europaparlamentet kun har bevågenhed i den danske nyhedsinstitution, når en sag omfatter hjemlige aktører med holdningspolitiske budskaber.

FREDAG, LØRDAG OG SØNDAG

Fredag er det arbejds- og socialministrenes tur til at mødes i Bruxelles. Fredag er der desuden ordinært møde i Folketingets Europaudvalg. Disse begivenheder dækkes kun af Ritzaus Bureau, og telegrammerne viderefremmes hverken af danske dagblade eller elektroniske medier i denne uge.

Derimod resulterer OSCE-topmødet i Istanbul i store forsideartikler i de landsdækkende morgenaviser og mindre artikler i provinsavisernes udenrigssider. Jyllands-Postens udsendte korrespondent, Lasse Ellegaard, karakteriserer topmødet som „De røde løberes begivenhed, hvis feststemning handlede lige så meget om fodbold som om feberredningerne af et demo-

kratisk klima i næste årtusind“. Foruden refleksioner over „Den frie verdens skideballe til Rusland“ bliver der også plads til udførligt at referere USAs præsident Clinton, som benytter feststemningen i Istanbul til at støtte Tyrkiets ønske om optagelse i EU.

EU-parlamentet afslutter sin ordinære session med disse punkter på dagsordenen:

- Orientering om situationen i skibsværftsindustrien
- Redegørelse for kontrol med Den Europæiske Investeringsbank
- Godkendelse af lån til Tyrkiet vedr. opbygning efter jordskælv
- Betænkning om bekæmpelse af falske rejsedokumenter
- Forslag om anvendelse af fællesskabsretten på De kanariske Øer

Det er en stor dag for Freddy Blak. Den socialdemokratiske europaparlamentariker har ført en lang og sej kamp for at få punkt 2 på dagsordenen. Han henvender sig derfor selv til udvalgte dagblade, så vælgerne derhjemme kan se, at der udrettes noget i Strasbourg. „Blak vandt over bank“, skriver B.T og kalder det „solidt politiske benarbejde“. Parlamentsdebatten får det konkrete resultat, at EUs særlige svindelkontor nu får aktindsigt i forholdene ved Den Europæiske Investeringsbank på samme måde, som tilfældet allerede er i Den europæiske Centralbank. Enkelte andre dagblade tager emnet op på erhvervs siderne. Men det lykkes ikke Freddy Blak at erobre dagens EU-dagsorden.

Heller ikke de øvrige punkter på dagsordenen sætter sig varige spor i den danske nyhedsinstitution. Ganske vist er der journalistisk og folkelig interesse for ofrene efter jordskælvne i Tyrkiet. Men det er ikke den økonomiske EU-støtte til genopbygningen, der fokuseres på. Derimod udløser de danske nødhjælpsarbejdere udsendt til ulykkesstedet omfattende redaktionel dækning – især i provinsbladene.

Lørdag bringer flere provinsaviser ledende artikler, der opfordrer til en snarlig afskaffelse af de danske EU-forbehold efter devisen „Ja – nu eller senere“ (Holbæk Amts Venstreblad). Enkelte dagblade markerer også 40-årsdagen for den frihandelsaftale, der førte til oprettelse af EFTA som konkurrent til EF. Det giver anledning til historiske tilbageblik på de begivenheder, der i 1972 førte frem til den første folkeafstemning om EF-tilslutning. De citerede kilder er ikke i tvivl om, at „det var en rigtig beslutning for Danmark“. EFTA eller „norske tilstande“ betragtes ikke som ønskværdige. Til gengæld udtrykkes glæde over, at Sverige nu er „fuldgyldigt medlem“. I den forbindelse fin-

der de fleste redaktioner også plads til et Ritzau-telegram, hvor mejeriselskabet MD Foods og den svenske fusionspartner Arla udtrykker håb om, „at man slipper for en langsommelig godkendelsesprocedure i EU“.

Søndag er der ingen plads til EU-stof i B. T. og Ekstra Bladet. De øvrige søndagsaviser følger til gengæld grundigt op på ugens EU-konflikter med særlig henblik på dansk indenrigspolitik. 13 af søndagens 15 EU-enheder har kommenterende karakter. De fleste definerer den aktuelle euro-problematik som en mellemregning i den standende strid mellem dem, der hævder, at „Danmark i realiteten har pantsat sin handlefrihed hos de andre euro-lande uden selv at have indflydelse på de beslutninger, der træffes“, over for dem, der hævder, at „et dansk medlemskab af euroen vil betyde, at Danmark fra-skriver sig en række vigtige økonomiske styringsværktøjer“, skriver Jyllands-Posten.

På debatsiderne illustrerer konkrete indlæg uenigheden. „Det bliver en glædens dag i Danmark, når vi igen kan være fuldgældige medlemmer i Europa,“ lyder et synspunkt. „Vi er mange, som er trætte af fraser som ‘ikke sidde med ved bordet’. Vi vil vide, hvori de dokumenterbare fordele består, og have dem omsat til kroner og øre,“ skriver en anden læser. „Min logiske hjernehalvdel siger fortsat ja, men min følelsesmæssige hjerneandel siger nej“, konkluderer en tredje.

De tre Stiftstidender og JyskeVestkysten offentliggør i fællesskab en meningsmåling, der dokumenterer, at danske kvinder i højere grad end mænd er skeptiske over for euroen. „Hjertet siger ja, hovedet siger nej“, sammenfatter Nordjyske Stiftstidende opinionsundersøgelsen, der bekræftes af en journalistisk rundspørge blandt nordjyske kvinder. Nordjyske Stiftstidende supplerer euro-dækningen yderligere med en kronik forfattet af statsministeren under overskriften „Det handler om arbejdspladser“ plus en leder med det klare budskab: „Sig det lige ud, Nystrup“.

De andre søndagsaviser er stort set enige i, at nu må statsministeren tone rent flag, så folkeafstemningen om euroen kan blive overstået. De fleste kommentatorer betragter i den sammenhæng Lone Dybkjærs forslag om en samlet folkeafstemning som „et modigt udspil, hvilket i dansk EU-politik automatisk betyder, at det ikke bliver til noget,“ som Berlingske Tidende tørt konstaterer. I samme avis offentliggøres en Gallup-undersøgelse og danskernes holdninger til fælles EU-forsvar. I dagens ledende artikel udlægges opinionsmålingens resultater som „absurde“. Undersøgelsen viser nemlig, „at en del danskere gerne vil have, at EU skal kunne noget, som man ikke selv vil bidrage til“. Lederskribenten advarer også om, at den positive for-

svarsvilje kan få utilsigtede bivirkninger, som kommer på tværs af folketingsflertallets aktuelle strategi vedrørende de danske forbehold.

Dagbladet Politiken er enig med konkurrenten i Pilestræde om, at det nu primært drejer sig om „fælles mønt først“. I den forbindelse beroliger chefredaktøren euro-tilhængerne: Resultatet skal nok blive et overvældende ja, for „Det der med EU og pengene har vi danskere jo trods alt aldrig haft de helt store problemer med.“

EU-POLITISK REDIGERING

Politikens lederskribent fik ikke ret i sin spådom. Ved folkeafstemningen 28. september 2000 stemte 53 procent af de fremmødte nej til fælles mønt efter en lang kampagne præget af de temaer, som allerede var oppe i nyhedsugen 15. II.-21. II. 1999. Igen skal man være varsom med at slutte fra journalistik fra år til år. Men da de påviste tendenser fra nyhedsugen 1999 er ganske typiske for den almene dækning af EU, kan vi med forsigtighed drage nogle mere almene konklusioner om denne del af dansk rutinejournalistik.

JOURNALISTISKE AKTØRER

DR indtager på EU-området en særstilling. Lige siden den første folkeafstemning om EF i 1972 har den licensfinansierede nyhedsformidler betragtet det europæiske fællesskab som en særlig forpligtelse, hvori der er investeret relativt store ressourcer sammenlignet med de øvrige danske nyhedsmedier. Der har altid været udstationeret faste DR-korrespondenter i Bruxelles, og sammenlignet med de elektroniske konkurrenter er overvågningen af EU-politikken markant højere prioriteret. I nyhedsugen bragte TV-Avisen 12 EU-indslag mod TV2s 4. Hertil skal lægges 37 EU-indslag i Radioavisen.

Målt i output er det kun Ritzaus Bureau (RB) og de tre store morgenaviser, der kan gøre DR rangen stridig. RBs 82 EU-relaterede nyhedstelegrammer denne uge er produceret i en såkaldt matrixorganisation, der har til formål at forhindre „ghettoisering“, så europæiske vinkler indgår i mange forskellige stofområder. I praksis er der dog en overvægt af erhvervsnyheder og referater fra ministerrådsmøder. Det er også tilfældet i Berlingske Tiden (42) og Jyllands-Posten (34). Der er større spredning i Politikens 34 EU-indslag, hvilket kan hænge sammen med, at Politikens Hus satser på at sende

journalister fra alle hjemlige specialredaktioner på turnus i Bruxelles med henblik på at skabe større variation i dækningen.

Foruden de i alt 10 EU-korrespondenter og fire praktikanter fra DR, RB og de tre store morgenaviser var der i 1999 yderligere syv danske journalister udstationeret i Bruxelles: TV2 (2), Aktuelt (1), B.T. (1), Børsen (1), Information (1) og 4s (1). De fleste arbejdede alene med faste rutiner, der hovedsageligt foregik i en radius på 500 meter fra EU-hovedkvarteret. Dagsrytmen struktureredes af de faste presse-briefinger i pendlen mellem EU-Kommissionen og Ministerrådet. Ingen tog i den analyserede uge turen til Europa-parlamentet i Strasbourg eller andre EU-arrangementer uden for Bruxelles eller København.

Dagbladet Information indtager en særstilling blandt de landsdækkende nicheaviser ved at bringe oversatte artikler fra det franske dagblad *Liberation*, hvorved EU undtagelsesvis dækkes i et andet perspektiv end det dansk-nationale. Alt i alt offentliggør Information i ugens løb et samlet EU-output på 32 redaktionelle enheder, hvilket er væsentligt flere end de øvrige dagblade med egne EU-korrespondenter: Nordjyske Stiftstidende (25), Fyens Stiftstidende (24), Aktuelt (21), Børsen (20), Jydske Vestkysten (19), Århus Stiftstidende (19) og B.T. (8).

De øvrige danske medier nævner gennemsnitligt EU-forhold 8 gange i ugens løb. Det drejer sig næsten udelukkende om forkortede telegrammer fra Ritzaus Bureau og ledende artikler, hvoraf hovedparten er formidlet af Den liberale Presse. Som det fremgår af gennemgangen nævnes Europaparlamentet kun, når danske medlemmer skriver læserbrev eller kobler sig på hjemlig fokusjournalistik. EF-domstolen dækkes kun, når danske interesser står på spil, f.eks. når interesseorganisationer eller andre medlemslande truer den danske stat med at anlægge sag. Opgjort samlet giver det denne prioritering, hvor tallene i parentes er den procentvise andel af EU-stoffet (N = 608), hvori det pågældende EU-organ er nævnt:

EU-Ministerrådet	18 pct.
EU-Kommissionen	10 pct.
Europaparlamentet	4 pct.
EF-domstolen	3 pct.

I de resterende redaktionelle enheder optræder „EU“ i ubestemt form eller som samlebetegnelse for det Europa, „vi plejer at sammenligne os med“, f.eks. antallet af asylansøgere og skattetryk i udvalgte lande. Omtalen af de

specifikke EU-institutioner illustrerer varierende grader af journalistisk accept: Domstolens legitimitet behandles som uproblematisk, hvorimod Kommissionen får væsentlig mere negativ omtale, når den „blander sig“, „strammer reglerne“ eller „fjerner tilskud“. Ministerrådet behandles typisk som „Danmark med ved bordet“ eller „uden for døren“. Betegnelserne „Europæisk Union“ behandler nyhedsinstitutionen som entydigt negativt. „EU“ er derimod en neutral betegnelse i nyhedsteksterne, men ofte negativ i læserbrevene. „Europa“ og „Fællesskab“ placeres gennemgående i positiv kontekst.

At ministerrådsmøderne dominerer i den analyserede uge hænger ikke kun sammen med, at der var særligt spektakulære forhandlinger i gang. Stikprøver fra andre perioder dokumenterer en almen tendens: EUs politiske beslutningsprocesser får praktisk taget kun dansk nyhedsinteresse, når der indgår danske ministre i forhandlingerne. Bruxelles er så at sige en slags filial af Slotsholmen, hvor ministrene i endnu højere grad sætter deres redigerende præg på nyhedsinstitutionens rutinejournalistik.

PARTIPOLITISKE KILDER

Der er langt mellem de EU-politiske læserbreve, hvorimod Den europæiske Union er et yndet emne for lederskribenter. Samlet udgør fordeling mellem nej- og ja-partier i nyhedsugen forholdet 1:5. Det er dog ikke ensbetydende med, at de pågældende kilder udtaler sig for og imod EU, men afspejler snarere den parlamentariske enighed om EU-medlemskabet, hvor 141 af 179 er ubetingede EU-tilhængere.

TABEL 9.2.

EU-politiske citater fordelt på partier, uge 46, 1999. (N = 230)

Socialdemokratiet	51 pct.	(12 ministre og 3 MEP)
Radikale Venstre	39 pct.	(4 ministre og 1 MEP)
Konservative Folkeparti	11 pct.	(1 MEP)
Socialistisk Folkeparti	10 pct.	(1 MEP)
Dansk Folkeparti	6 pct.	
Venstre	5 pct.	
Junibevægelsen	3 pct.	(3 MEP)
Kristeligt Folkeparti	2 pct.	
Folkebevægelsen mod EU	1 pct.	(1 MEP)

De to små ja-partier, Centrumdemokraterne og Fremskridtspartiet/Frihed 2000, citeres i under en procent af EU-enhederne. Også de små nej-partier, Kristeligt Folkeparti og Enhedslisten, har vanskeligt ved at få ørenlyd. Det fremgår også, at Folkebevægelsen mod EU og Junibevægelsen ikke er toneangivende i den EU-politiske hverdagsdækning, selvom de til sammen kan mønstre fire medlemmer af Europaparlamentet (MEP). Nyhedsinstitutionen bevilger dem dog i langt højere grad taleroller i forbindelse med folkeafstemninger om EU-spørgsmål (Lund, 2000).

Opgørelsen viser en markant overvægt af politikere – citater fra Socialdemokratiet og Det radikale Venstre. Denne tendens er sigende for ministrenes centrale position i dansk EU-nyhedsformidling: I 76 procent af de 230 artikler citeres en eller flere danske ministre. Lokalpolitikere fra amter og kommuner høres i to procent af de redaktionelle enheder. Medlemmer af Europaparlamentet citeres i 14 procent af de EU-politiske artikler. Folketingsmedlemmer, der hverken er ministre eller placeret i Europaparlamentet, citeres i 22 procent af de redaktionelle enheder. I sidstnævnte tilfælde høres som regel både en tilhænger og en modstander vedrørende ophævelse af de danske EU-forbehold.

Socialdemokratiet havde på dette tidspunkt tre medlemmer af Europaparlamentet. Desuden havde partiet netop udpeget fødevarerminister Henrik Dam Kristensen til socialdemokratisk euro-koordinator. Dermed blev valgkampen til den kommende folkeafstemning for så vidt indledt, selvom statsministeren først i marts 2000 proklamerer den definitive afstemningsdato. De fire forbehold og euro-problematikken tematiseredes gennem hele nyhedsugen i en lang række artikler om regeringens strategiske bestræbelser på at sikre et ja ved den kommende folkeafstemning. Nyhedsinstitutionen definerede primært problemet som en intern konflikt i Socialdemokratiet. Bl.a. vakte det en vis opsigt, da medlemmer af partiets Europaudvalg lækkede to interne EU-oplæg til pressen. Det ene foreslog afskaffelse af alle fire forbehold. Det andet rummede forslag om harmonisering af europæiske skatteregler med henvisning til Det indre Marked.

Hvor Socialdemokratiet gennemgående var i defensiven, optrådte Det radikale Venstre EU-politisk langt mere offensivt. Det var ikke kun den radikale udenrigsminister, der tegnede partiet som ansvarligt EU-parti. Også økonomiministeren var på forkant, bl.a. som afsender af en kontroversiel pjeces, der skulle oplyse vælgerne om euroens økonomiske og politiske konsekvenser. Det blev dog i endnu højere grad Lone Dybkjær, der i rollen som

de radikales europaparlamentariker kom til at sætte mediedagsordenen med sit forslag om en samlet dansk folkeafstemning om de fire forbehold.

Også Det konservative Folkeparti spillede i ugens løb en markant og aktiv rolle. Det var i høj grad konservative mærkesager som forsvarspolitikken, der stod på dagsordenen. Desuden lykkedes det Christian Roving i dobbeltrollen som europaparlamentariker og atomkraftekspert at profilere partiets synspunkter med udgangspunkt i afvikling af Ignalina-værket i Litauen. I den forbindelse fik partiets enlige MEPer god støtte fra Pressesekretariatet på Christiansborg, der sørgede for aktivt modspil til miljøministeren i denne sag, som blev sat på EU-dagsordenen gennem et stykke kritisk DR-fokus-journalistik.

I sammenligning med Det konservative Folkeparti optræder partiet Venstre i nyhedsugen som en relativ passiv EU-aktør. Det kan bero på tilfældigheder, at kun en af partiets fem medlemmer af Europaparlamentet ytrer sig i ugens danske EU-debat. Det kan også være udtryk for en bevidst strategi, som lader MEPerne passe arbejdet i parlamentet, mens de hjemlige partiledere koncentrerer sig om at vinde det kommende folketingsvalg med Anders Fogh Rasmussen som talsmand. I ugens løb ytrer Venstres statsministerkandidat sig bl.a. utilfreds med Socialdemokratiets offensive udspil op til den kommende euroafstemning. Regeringen klandres for at skræmme borgerlige vælgere væk ved at hævde, at „EU er på vej til at blive et socialdemokratisk projekt præget af velfærdsideal, der ligner de danske“ (Berlingske Tidende 20. 11. 99). Til gengæld får Venstre-politikeren, Peter Brixtofte, i dagbladet Aktuelt mulighed for over en hel avisside med forsidehenvisning at karakterisere den europæiske udvikling under overskriften „EU gør Europa liberal“.

SFs rolle i nyhedsinstitutionen er præget af interne opgør mellem ja- og nej-fløje i EU-spørgsmålet. Den slags intern partisplid betragtes åbenbart som godt redaktionelt stof i den danske nyhedsinstitution. Konflikterne omtales flittigt som „opslidende“ i de landsdækkende dagblade, som på lederplads fremhæver SFs betydning som „fødselshjælper“ og „garant for de fire forbehold“. Derimod levnes der ikke meget plads i den journalistiske dækning til omtale af de principielle præmisser, der deler partiet. I nyhedsartiklerne er det kun nej-siden, der udtaler sig. Til gengæld er ja-fraktionen flittige læserbrevsskribenter, der ønsker „en stærk politisk centrum-venstre-kraft“, som kan sikre danske „velfærds-præmisser“ politisk gennemslag i de øvrige EU-lande.

Dansk Folkeparti har som præmis for sin EU-politik et klart og ubetinget borgerligt nej til ØMU og euro. I den analyserede uge holder partiet lav

profil i medierne og er kun på banen med krav om, at der kommer en EU-modstander med i den kommission, der skal udforme nyt charter for fælleskabet. Senere gennemfører partiet en effektiv mediestrategi op til euro-folkeafstemningen under slagordet „For krone og fædreland“. Også i den sidste fase af kampagnen valgte man dog at holde lav profil med den mediestrategiske begrundelse, at tvivlere med andre partipræferencer ikke skulle forhindres i at afgive „stuerene“ nej-stemmer.

ANDRE AKTØRER

Det politiske EU-nyhedsstof i danske medier bærer i høj grad præg af embedsmænd, der optræder i 31 procent af de redaktionelle enheder, hvor der også indgår partipolitiske aktører. Desuden optræder forskellige eksperter hentet uden for centralforvaltningen i 16 procent af de redaktionelle enheder.

Repræsentanter for danske interesseorganisationer optræder i 13 procent af artiklerne, ofte som talsmænd, der rutinemæssigt protesterer mod EU-regulering eller stiller krav om begunstigelser netop til deres område: Greenpeace kræver indgreb mod atomkraftværk i Litauen. Osteoporoseforeninger kræver EU-tilskud til skolemælk genindført. Landbrugsrådet kræver „europæiske miljøpenge“ som kompensation for ophør af statsstøtte. I den forbindelse er det bemærkelsesværdigt, at LO og andre lønmodtagerorganisationer stort set er fraværende, og at arbejdsgiverorganisationer kun høres i tre procent af EU-stoffet.

Publikum spiller kun en aktiv rolle i hverdagens EU-dækning som levedør af læserbreve. Herudover optræder ikke-autoritative kilder kun som procent-angivelser i opinionsundersøgelser og (i mindre grad end ved de andre stofområder) som cases. Det giver alt i alt en repræsentation på 14 procent af det EU-politiske stof. Statsborgere fra andre EU-lande optræder ikke i danske medier, med mindre de har minister-status eller tilknyttet fællesorganerne i Bruxelles i talsmandsroller.

I forbindelse med folkeafstemninger og ved andre højtidelige lejligheder tales og skrives der meget om nødvendigheden af „visioner“ og „større åbenhed“ i relation til EU. Men lige så polariseret og konfliktfyldt, den danske befolkning optræder ved stemmeurnerne op til folkeafstemninger, lige så stille er der til hverdag. Publikum spiller tilsyneladende ingen rolle i den danske nyhedsinstitution, når det drejer sig om rutineprægede europæiske forhold.

DELKONKLUSION

Som nævnt i indledningen til dette kapitel er materialet her mere spinkelt end tilfældet har været lands- og lokalpolitisk. Derfor skal man også være ekstra varsom med at drage almene konklusioner.

På trods af disse forbehold kan der næppe herske tvivl om, at EU-stoffet har væsentlig lavere prioritet i den danske nyhedsinstitution end den landspolitiske og lokalpolitiske nyhedsdækning. Observationer på danske redaktioner viser, at EU-stoffet betragtes som besværligt set ud fra et professionelt ønske om at bringe offentligt relevante nyheder og meninger til et dansk publikum. Redaktionssekretærer henviser til opinionsundersøgelser, som viser, at de færreste prioriterer stoffet højt på deres subjektive nyhedsdagsorden. Der tilbydes ganske vist væsentlige og konfliktfyldte sager, men ofte er de så komplicerede, at journalister har svært ved at fremstille dem på måder, der skaber identifikation hos et bredere publikum.

Det er vel at mærke ikke ensbetydende med, at aktører i nyhedsinstitutionen holder sig tilbage med at rådgive publikum om, hvad man bør mene om kontroversielle EU-spørgsmål. Sammenlignet med de to andre former for rutinejournalistik blandes nyheder og kommentarer i langt højere grad på dette politikområde. I den forbindelse afspejler nyhedsinstitutionen den landspolitiske enighed på Slotsholmen: Et massivt flertal anbefalede i den analyserede periode vælgerne at stemme ja til den fælles mønt. Kun Ekstra Bladet proklamerede redaktionelt et nej, mens Kristeligt Dagblad og Information udtrykte tvivl. Sidstnævnte valgte helt usædvanligt at bringe tre ledende artikler under forskellige signaturer op til afstemningsdagen: En for ja til euroen, en imod og en med opfordring til at stemme blankt.

Opfølgende undersøgelser frem til euro-folkeafstemningen i september 2000 viser, at medierne under valgkampen begunstigede ja-kilder: 58 procent mod 37 procent nej-kilder. Ikke desto mindre bragte danske nyhedsmedier under valgkampen flere euro-negative historier end euro-positive: På trods af ja-kildernes dominans var det kun 33 procent af enhederne, der blev vinklet klart euro-positivt. 35 procent, vinkledes euro-negativt. Gennem journalistisk bearbejdning af kildernes udspil transformererede nyhedsinstitutionen således en klar ja-dominans på kildesiden til en lille nej-dominans i den samlede nyhedsdækning (Lund, 2001).

Disse tendenser til polarisering op til EU-folkeafstemningen sætter nyhedsugens rutinejournalistik i relief. Den redaktionelle nedprioritering af dette beslutningsniveau kan tages som udtryk for manglende folkeligt EU-engagement mellem valgene. Men det kan også vurderes som massiv ud-

øvelse af redigerende magt i form af undladelsessynder og blinde vinkler i nyhedsinstitutionen.

Der er i øvrigt ikke tale om noget specielt dansk fænomen (Tjernström, 2001). Også nyhedsinstitutionerne i de øvrige nordiske lande giver EU lav prioritet. Det er et blandt mange tegn på, at den nationale arena for offentlig samtale er dominerende i politisk journalistik. At introducere transnationale beslutningsarenaer, som kan opfattes som en potentiel trussel imod en sådan selvforståelse, volder åbenbart kvaler for aktører i nyhedsinstitutionen.

Min sammenligning mellem nyhedsinstitutionens prioriteringer og dagsordenen for Europaparlamentet er således ikke alment accepteret: Det er langt fra alle danskere, der anerkender den folkevalgte forsamling i Strasbourg som sideordnet Folketinget og kommunalbestyrelserne. Heller ikke Europakommissionen og Ministerrådet har – journalistisk og offentlighedsteoretisk set – samme ubestridte autoritet som nationale ministre og borgmestre.

Selvom der således i den danske nyhedsinstitution gennemgående hersker enighed om, at EU udgør et væsentligt politisk beslutningsniveau, har rutinejournalistikken – efter tredive års medlemskab – endnu ikke magtet at finde måder at indpasse dette sagområde i den løbende nyhedsdækning. Hvorfor det er tilfældet diskuteres nærmere i kapitel 10.

RUTINEJOURNALISTIKKENS MAGT

Det fremgår af kapitlerne 7-9, at danske massemedier på rutinejournalistikens område udgør et partipolitisk neutralt kollektiv, som arbejder professionelt på grundlag af institutionaliserede normer og fælles idealer for demokrati og offentlig meningsdannelse. For politisk myndighedsudøvelse betyder det, at man både lokalt, nationalt og transnationalt kan regne med at blive loyalt refereret, hvis man er i stand til at præsentere en sag på en forståelig og nyhedsværdig måde.

Men da tid og rum er knappe ressourcer i nyhedsinstitutionen står der dagligt kamp om, hvem der på et givet tidspunkt skal optræde som autoritative nyhedskilder (Allern, 2001). Mens der tales i de politiske forsamlinger, kæmpes der i korridorerne om publikums opmærksomhed. Kampen står ikke kun mellem konkurrerende partier og individuelle folkevalgte, som forsøger at profilere sig over for vælgerne. Med base i forskellige beslutningsarenaer kæmper man også om at fjerne opmærksomheden fra egne problemer og sikre offentlighed om egne bidrag til populære problemløsninger.

Datamaterialet bekræfter tesen om, at partipolitiske aktører har større indflydelse på rutinejournalistikken end på fokusjournalistikken. Men ingen af stederne overlades definering af problemer til autoritative kilder alene. Journalistik udøver bl.a. redigerende magt ved at beslutte, hvor meget forskellige beslutningsarenaer skal dækkes og hvilke aktører, der legitimt og autoritativt skal citeres. I praksis beror magtudøvelsen i høj grad på fravalg. I nyhedsinstitutionen besluttet rutinemæssigt og kollektivt, hvilke hændelser og udspil der skal politiseres eller overhovedet omtales. Herudover bestemmer indbyrdes konkurrerende journalister, hvem der skal have mulighed for at udtale sig, hvor meget og i hvilken sammenhæng.

“Der er slet ikke tale om magtudøvelse, men blot om professionelt samspil med kilderne,” hævder hovedparten af de journalister, som har kommenteret nyhedsugens case-studier (Lund, 2000). Min påstand er da heller ikke, at nyhedsinstitutionen bevidst manipulerer politisk. Pointen er, at netop fordi der er tale om professionelle rutiner baseret på institutionaliserede normer,

magter de involverede aktører at redigere mangfoldigheden af begivenheder og udspil på en måde, der giver mulighed for udøvelse af politisk indflydelse. Omvendt kan selv den mest gennemtænkte mediestrategi løbe ind i blokerende tilfældigheder. Det fremgår også af case-studierne, at i rutinejournalistik sætter utilsigtede bivirkninger sig igennem bag om ryggen på aktørerne.

Det redaktionelle arbejdes organisering, udformningen af sendefluden i de elektroniske medier og placeringen af stoffet i den trykte avis spiller også en rolle for magtudøvelsen. Den enkelte journalist har ganske vist stor kreativ frihed under idéudvikling og kildekontakt. Men ofte skal koncepterne godkendes på et redaktionsmøde og efterfølgende er det redaktionssekretærerne, der bestemmer, hvor bidraget skal placeres, og hvor megen opfølgning der skal ofres på sagen. Derefter vurderes udspillets gennemslagskraft og offentlige relevans af konkurrerende kolleger i den kollektive nyhedsinstitution, som derved på afgørende vis påvirker historierens forløb.

Mange af nyhedsugens journalistiske initiativer endte som „solonolo-historier“, der kun citeres af initiativtagerne selv. Formuleret i magt-terminologi finder rutinemæssige beslutningsprocesser sted inden for rammerne af institutionelt definerede synsvinkler, som i sidste instans hviler på hævdevundne præmisser, bl.a. i form af demokratiske idealer om lighed, frihed og fællesskab. Nyhedskilderne er af afgørende betydning i de konkrete beslutningsprocesser, men journalisterne definerer, hvilke hændelser og udspil, der bliver til (medie)begivenheder og nyheder. Begge parter er i praksis dybt afhængige af præmisser, som i situationen fremstår som indiskutable, men i sidste instans afhænger af publikums forståelse og accept.

Hvem der magter at redigere den politiske dagsorden, lader sig derfor ikke afgøre en gang for alle. Derimod kan vi konkret vurdere den redigerende magt på rutinejournalistikens område ved at studere, i hvilken kontekst konkrete hændelsesforløb placeres i nyhedsdækningen. Derfor afrundes denne del af magtanalysen med at placere de problematikker, som nyhedsinstitutionen prioriterede højest nationalt, lokalt og europæisk. Det sker ud fra de analyse spørgsmål, som blev introduceret i kapitel 2, og hvoraf disse fem kun i begrænset omfang er forsøgt besvaret i kapitlerne 7-9:

- Hvilke potentielle konflikter holdes ude af beslutningsprocesserne?
- Hvordan defineres problemer politisk?
- Hvilke interesser privilegerer problemdefinitionerne?
- Hvad præsenteres som autoritative præmisser?
- Hvilke potentielle former for modmagt aktualiseres?

SELEKTION AF BESLUTNINGSSANLEDNINGER

Af case-studierne fremgår, at nyhedsinstitutionen hovedsageligt beskæftiger sig med konkrete hændelsesforløb, navngivne interessenter og specifikke handlinger med konsekvenser for et anonymt „os“. Journalistisk tales om „danskerne“, „vælgerne“ eller „Danmark“ slet og ret. Observationer på redaktionerne viser, at det i redaktionsprocessen er et stærkt argument, hvis en kilde eller en journalist kan påberåbe sig folkelig appel. Omvendt kan en redaktionssekretær dræbe en historie med argumenter af typen: „Den forstår Ane i Kæret overhovedet ikke!“ Så selvom publikum tilsyneladende står uden for rutinejournalistikens magtspil som afmægtige tilskuere, indgår borgerne pr. stedfortræder i redaktionsprocesserne.

Analysen af nyhedsugens mange små og store vi/de-fortællinger dokumenterer, at rutinearbejdet fungerer mest gnidningsfrit på områder, hvor der på forhånd er enighed om grænserne for det relevante fællesskab. Lokalt sætter det sig også igennem som lokalpatriotisme: Det, der er politisk relevant i X-købing, betragtes som nyhedsmæssigt irrelevant i Y-købing. Derimod har nyhedsinstitutionen vanskeligt ved at tackle grænseoverskridende forhold som EU og etniske minoriteter. Rutinejournalistikken er ikke gearret til at identificere sit publikum med verdensborgerskab som fællesnævner.

Som ramme om identitetspolitiske konflikter vælger nyhedsinstitutionen gennemgående den suveræne, danske stat. Valg af politisk kampplads afhænger ikke kun af sagområdet, men også af den rutineprægede journalistiske overvågning. Nyhedsinstitutionen udøver her – på samme vis som det blev påvist under gennemgangen af fokusjournalistikken – selvstændig politisk indflydelse ved at placere tekster i social kontekst. Rutinejournalistikken magter desuden at redigere nogle emner helt ud af offentlighedens søgelys. Det sker ofte ud fra den professionelle betragtning, at det er fint at være først med det sidste, men endnu vigtigere, at konkurrenterne ikke løber med en solohistorie.

På det nationale beslutningsniveau konkurreres derfor om at have den fyldeste baggrund på fællesstoffet. Lokalt sætter dagbladenes tilmålte spalteplasser rammen for det kommunale pligtstof. Hvor meget plads, der bliver til EU og andre transnationale beslutningsarenaer, afhænger i høj grad af konkurrencen fra de to andre arenaer. Men prioriteringen påvirkes også af handlekraft hos autoritative kilder på de pågældende beslutningsarenaer.

Politiske aktører kæmper om at give hændelser og udspil en sådan drejning (*spin*), at egne interesser og præferencer fremstår rationelle og nyhedsværdige, mens opmærksomheden bortledes fra andre dele af den politiske

beslutningsproces. Rollen som „spindoktor“ er vel at mærke ikke reserveret politiske rådgivere. Også uden hjælp fra professionelle medierådgivere lykkes det de folkevalgte at sætte fingeraftryk på mediedagsordenen. De fleste lærer hurtigt, hvornår tærskelen er lav i nyhedsinstitutionen, og forhandlingsforløb tilrettelægges rutinemæssigt, så deltagerne tilfældigvis kommer ud midt i aftenens tv-nyheder, så der kan sendes live fra Christiansborg på begge public service tv-kanaler.

FORDELING AF VÆRDIER

I uge 46, 1999, var der rig anledning til at drøfte velfærdsstatens fundamentale vilkår. De årlige forhandlinger om finansloven løb ind i den afgørende fase. Milliarder af skattekroner blev fordelt i hårdtarbejdende underudvalg. Bag kulisserne kæmpede fordelingspolitiske interesser om at bevare eller udvide deres bevillingsgrundlag på andre ressortområders bekostning. Alligevel dominerede finanspolitikken hverken Folketingets eller nyhedsinstitutionens dagsorden. De ærede medlemmer og Folketingets presseloge havde mere travlt med holdningspolitiske udspil – herunder interne konflikter i regeringen og deres støttepartier.

Undtagelsen, der bekræfter denne hovedregel, er dækningen af nyhedslugens partipolitiske forhandlinger om et flerårigt politiforlig. I udgangspunktet indgår denne sag perifert i finanslovsforhandlingerne som en marginal detalje sammenlignet med de mange andre fordelingspolitiske drøftelser, som fandt sted bag lukkede døre i ugens løb. Det er åbenbart mere nærliggende for nyhedsinstitutionen at omdefinere „frygt for kriminalitet“ via krav om „flere betjente på gaderne“ til „større bevillinger til politiet“ end at gøre „finansieringen af velfærdsstaten“ til en nyhedsværdig føljeton.

Den redigerede bivirkning er, at centrale dele af det parlamentariske arbejde falder uden for rutinejournalistikkens selektive blik. År efter år forhandles finansloven på plads næsten uden indblanding fra nyhedsinstitutionen. Det politisk kontroversielle i forbindelse med finanslovens folketingsbehandling i efteråret 1999 blev således ikke skattetrykket og deraf følgende problemer med at legitimere offentlige udgifter. For regeringen blev politiforliget derimod en væsentlig brik i bestræbelserne på at vise vælgerne, at de får noget nyttigt for deres skattekroner. For den borgerlige opposition var emnet velegnet til at demonstrere handlekraft og samarbejdsvilje. For venstreoppositionen kunne politiforliget bruges til at afsløre politiske modstanderes dobbeltmoral og manglende økonomiske ansvarlighed.

En vigtig pointe er i den sammenhæng, at der i politisk journalistik altid er konkurrerende beslutningsanledninger på spil. Modstridende interesser kan mødes i en fælles bestræbelse på at rette offentlighedens opmærksomhed mod bestemte beslutningsanledninger. Kun ved at vurdere dem i sammenhæng bliver det muligt at identificere redigerende magtudøvelse på tværs af politiske og administrative definitioner af væsentligt og uvæsentligt.

I den forbindelse har ordene magt. Enkeltstående journaliser tog da også slagordet „mere politi for pengene“ under kritisk granskning. En drog ud til en tilfældigt valgt politikreds i Jylland og konkluderede, at politikerne på Christiansborg ikke anede, hvordan nærpoliti fungerede i praksis, og at øgede bevillinger til dette formål næppe ville nedbringe voldskriminaliteten. En anden kulegravede politietatens brug af edb og kontormedhjælp og påviste, at der kunne skaffes masser af politi på gaderne, hvis de operativt uddannede blev bedre til at uddelegere papirarbejdet. Men i den dagsorden-sættende nyhedsinstitution som helhed blev ingen af disse sidetemaer knyttet sammen med dækningen af Christiansborg-stoffet. De forblev „solonolo-historier“. De fordelingspolitiske præmisser under politiforliget kom således til at stå uantastede, mens de øvrige brikker vedrørende finansloven faldt på plads langt fra mediernes søgelys..

KAMP OM ORDENE

Mere alment gør det en forskel om nyhedsinstitutionen vælger at behandle et parlamentarisk initiativ som „bedre service for borgerne“ eller „offentlig nedskæring“, om der tales om „indgreb“ eller „reform“, om ændringerne giver „mere politi på gaden“ eller „mere bureaukrati på politigården“, om politiske iagttagere (læs: journalister) anser det for „overbudspolitik“ eller „økonomisk ansvarligt“.

Kampen om slagord som beslutningsanledninger indgår også i konkurrencen mellem forskellige beslutningsarenaer. Som det fremgik af indenrigsministerens målrettede brug af begrebet „bæredygtige kommuner“ opfattes dette begreb normalt positivt både som økonomisk og miljøpolitisk begreb. I nyhedsugen lanceres det som løsning på et fordelingspolitisk problem med holdnings- og identitetspolitiske undertoner. Kommunalpolitisk set handler det om lokalt selvstyre forstået som friheden til at gøre forskel kontra et landspolitisk ideal om lighed i offentlig service. Konkret fører det i nyhedsinstitutionen til enkeltsager, som dokumenterer, at alle kommuner ikke yder den samme service og heller ikke har ensartede økonomiske vilkår.

Økonomisk lighed kan enten opnås ved landspolitiske udligningsordninger eller gennem sikring af tilstrækkeligt skattegrundlag lokalt. I nyhedsugen udmøntes denne problematik lokalpolitisk i krav om kompensation for uligheder uden opgivelse af den handlefrihed, som er ulighedens forudsætning. Landspolitisk medfører det tilsløring af, at velfærdsstatens lighedsgrundsætning i bund og grund er uforenelig med idealet om kommunalt selvstyre, der i sin demokratiske konsekvens betyder friheden til at gøre forskel.

De små kommuner søger fordelingspolitisk at beholde deres frihed og samtidig at sikre økonomien under borgernes krav om lighed i serviceniveau. Om det bedst kan sikres i de nuværende enheder eller i sammenlagte kommuner, formidles dog ikke af de lokale nyhedsmedier som et finanspolitisk spørgsmål, selvom denne vinkling kan begrundes i ekspertudtalelser om bagvedliggende „velfærdsalliancer“ og politisk „kassetænkning“. I stedet for en kompliceret debat om velfærdssamfundets finansiering foretrækker de lokale redaktører at reducere de fordelingspolitiske principper til følelsesbetonede beslutninger om ja eller nej til kommunesammenlægninger.

I andre sammenhænge foretrækker autoritative aktører i nyhedsinstitutionen til gengæld at tale om kroner og øre. Lokalt udkæmpes forudsigelige slagsmål med lokalpatriotisk identifikation: „Vores penge“ (læs: kommunens) kontra „tilskud“ (læs: statens penge). Anskuet ude fra kommunerne handler det om at sikre økonomien og suveræniteten gennem eksterne indtægter uden alt for omfattende indblanding udefra. På det transnationale niveau udspilles tilsvarende vi/de-konflikter, hvor Danmark blot indtager de små kommuners rolle, mens EU optræder som pengetank.

Derved reduceres EU-problematikken rutinemæssigt til beslutninger om flæskepriser og tilskud til skolemælk. Hvorvidt EU i nyhedsinstitutionen fremstilles positivt eller negativt, afhænger nyhedsdramaturgisk af, om den europæiske intervention defineres som problemskabende eller problemløsende for „os“ i betydningen „det suveræne Danmark“.

Problemdefinitioner afhænger i høj grad af, hvordan beslutningsanledninger redigeres. For nyhedsinstitutionen og det store flertal af danske politikere er de fordelingspolitiske hensyn af økonomisk art motoren i det danske EU-medlemskab, selvom det i læserbrevene og nyhedsinstitutionens kommenterende del næsten udelukkende behandles som et holdnings- og identitetspolitisk projekt. I en så konfliktfyldt kontekst burde det ikke være vanskeligt at vinde publikums (og dermed redaktionssekretærernes) opmærksomhed.

Ikke desto mindre får det EU-politiske stof klart lavere prioritet end det lokal- og landspolitiske. Også det kan naturligvis bero på tilfældigheder, men udelukkes kan det heller ikke, at der er autoritative aktører, som bevidst forsøger at afpolitiserer feltet mellem folkeafstemningerne. Hertil kommer, at abstrakte præmisser som „det indre marked“ og „den handelsmæssige globalisering“ fremføres som argumenter frem for kontant politisk stillingtagen til konkrete beslutningsprocesser. Sådanne udspil lader sig vanskeligt personificere, så de lever op til institutionaliserede nyhedskriterier.

Den samlede konsekvens bliver, at nyhedsinstitutionen primært har øje for EU som problemskaber og deraf følgende interne konflikter på Christiansborg. Desuden bliver der plads til pligtstof fra ministermøderne i Bruxelles. Resultatet af den seneste folkeafstemning om dansk tilslutning til den fælles europæiske mønt er kun et blandt mange tegn på, at EU på den baggrund har svært ved at opnå status som uproblematisk beslutningsarena i en dansk kontekst.

De redaktionelle fravalg rammer også dækning af transnationale visioner med et længere tidsperspektiv end dagen og vejen. I danske medier vækker det undren, men begrænset opmærksomhed, når EUs udenrigs- og sikkerhedspolitiske koordinator lancerer kravet om, at „EU skal med i FN's Sikkerhedsråd“, eller når den tyske udenrigsminister taler om Europas Forenede Stater. Visioner som denne betragtes gennemgående af den danske nyhedsinstitution som urealistiske stormagtsdrømme. I det omfang de overhovedet omtales, hører visioner til den problemskabende redigering af EU – ikke den problemløsende. Derved henvises store dele af EU-problematikken til beslutningsprocesser bag lukkede døre uden dagsordensættende medieopmærksomhed.

DEFINITION AF POLITISKE PROBLEMER

Nyhedsugen rummer en mangfoldighed af enkeltsager, hvor regeringens fagministre udkæmper holdningspolitiske definitionskampe i den offentlige debat. Både folkevalgte, journalister og publikum er tilsyneladende stærkt optaget af denne form for politisk aktivitet, jf. toptilisterne præsenteret i kapitel 2. Udlægning af statslige opgaver til EU, amter og kommuner inspirerer desuden i stigende grad folketingsmedlemmer og centraladministration til at blande sig i konkret sagsbehandling lokalt og transnationalt.

Det tyder på, at mange aktører i den landspolitiske nyhedsinstitution

keder sig. Store dele af Folketingets og presselovens opgaver er flyttet andre steder hen. Der er trængsel på midten af danske politik, hvor mærkesagerne enten er glemt eller opgivet som umulige at realisere inden for en given valgperiode. Det gør det vanskeligt at profilere sig over for vælgerne. Man kan dog også vælge at anskue de politiserede enkeltsager som en journalistisk måde at hjælpe publikum til at forstå komplekse mærkesager og holdningspolitiske sammenhænge ved at personificere det principielle.

HOLDNINGSPOLITIK

For nyhedsinstitutionen rummer det mange fordele at definere politik som konfliktfyldte person- og enkeltsager. Meninger brydes, rygter svirrer, lækager, drillerier og gætterier fylder korridorerne på Christiansborg. Nyhedsugen byder på mange politiske udspil af denne art, som nemt lader sig indpasse i mediernes afmålte tid og plads. Vel at mærke uden at det ser planlagt ud.

Under sådanne holdningstvister kan professionelle journalister nøjes med at konkurrere om at komme først med konfliktende udspil inden for forudsigelige modsætningsforhold. Det kræver tålmodighed og et udbygget kildenet, men kun i begrænset omfang selvstændig og dybdeborende journalistik. Alt andet lige er det mere fremkommeligt end f.eks. at problematisere finanslovens nøgletal eller velfærdsstatens vilkår i et Europa med åbne grænser. Af nyhedsugens data fremgår den definatoriske forskydning fra det komplekse til det enkle tydeligt i folketingsføljetonen om administration af udlændingelovgivningen.

Konkret blev 128 case-historier kædet sammen med en partipolitisk mærkesag af Centrumdemokraterne. Ordvalget „administration af udlændingepolitikken“ var af CD bevidst valgt, fordi det gav associationer til Tamil-sagen og den deraf følgende rigsretssag. Den politiske præmis var menneskerettigheder og dansk identitet i krydsfeltet mellem „fremmedfjendske“ og „stuerene“ præmisser for behandling af udlændinge i Danmark.

Afgørende for forløbet på længere sigt blev imidlertid, at ikke kun CD og det radikale bagland definerede udlændingepolitikken som et af tidens store politiske problemer. Også Dansk Folkeparti krævede ændringer, men i den stik modsatte retning: stramminger i administrationen af udlændingelovgivningen. Målt som ændringer i det politiske styrkeforhold på Christiansborg var det på længere sigt Dansk Folkeparti, der nød godt af presseomtalen, selvom partiet – i lighed med de kommende regeringspartier, Venstre og Det konservative Folkeparti – stort set holdt sig ude af det konkrete slagsmål om

regeringsstriden. CDs identitetspolitiske præmisser problematiseredes kun eksplicit i læserbreve – ikke i den journalistiske nyhedsdækning.

På længere sigt blev det alligevel Dansk Folkepartis problemdefinition, der satte den politiske dagsorden. Netop fra efteråret 1999 gav meningsmålingerne Dansk Folkeparti den fremgang, som ved valget i 2001 placerede partiet som støtteparti for VK-regeringen. Det, der ikke lykkedes for Fremskridtspartiet på trods af 25 års ihærdig agitation, gennemførte Dansk Folkeparti på forbavsende kort tid. Efter etableringen i 1995 formåede partiledelsen gradvist at gøre definitionen af udlændinge-problematikken til en præmis, som andre partier måtte forholde sig aktivt til. Nyhedsinstitutionen var næppe årsagen til dette stemningskift. Men ved loyalt at holde mikrofonen for „de politisk korrekte“ gødede journalisterne tilsyneladende jorden for en politisk modmagt, der havde tilstrækkelig klangbund til gradvist at ændre vilkårene for den offentlige debat.

Holdningspolitisk modmagt til den herskende enighed på udlændingepolitikens område blev ikke kun udøvet i læserbrevene. Som det især fremgik af gennemgangen af lokalstoffet spiller etniske vi/de-definitioner også en fremtrædende rolle i kriminalstoffet. Derudover redigeres den slags gennemgående som upolitisk „I12-stof“, men det forhindrer jo ikke andre aktører i at politisere dem.

På baggrund af en historisk konsensus-tradition fremtræder den massemedierede reaktion ekstra voldsom, når der går hul på en tabu-belagt tavshedsspiral. Det er udlændingepolitikken et godt eksempel på. Derimod har de fleste glemmt, at en tilsvarende kovending har fundet sted på miljøområdet i de seneste år (Hansen, 1993).

FORDELING AF RISIKO

Indtil 1970erne var det i landbrugslandet Danmark alment accepteret i nyhedsinstitutionen, at miljøhensyn måtte afbalanceres med modgående økonomiske interesser. I datamaterialet fra nyhedsugen 1999 hører sådanne afvejn timer til undtagelserne. I det store og hele diskuteres økonomi for sig og miljø for sig. Det er også karakteristisk, at miljøspørgsmål i denne periode politiseres i langt højere grad end økonomiske emner.

Forurening og sundhedsrisici er et dominerende rutinejournalistisk tema både nationalt, transnationalt og lokalt. At den slags problematikker både kan behandles som holdningspolitik og fordelingspolitik, fremgår tydeligt af nyhedsugens dækning af dioxin-sagen i Nyborg. Lokalpolitisk besluttede et

flertal i Nyborg kommune i sin tid at løbe en risiko for at skaffe andre kommuner af med deres risiko-affald. Til gengæld hentede Nyborg økonomisk kompensation i form af værtskab for en fælleskommunal virksomhed med arbejdspladser og alt, hvad deraf følger.

Den side af problematikken vælger den landsdækkende nyhedsinstitution imidlertid at se bort. Derimod tematiseres de økonomiske hensyn i nogen grad i lokale medier. Definitionen af den relative risiko, og hvordan den minimeres, afhænger altså ikke kun af kemiske sikkerhedsforanstaltninger og EU-grænseværdier. Anskuet som redigerende magt handler det om, hvad man vil betale for at undgå risiko, og hvad man omvendt kan forlange som kompensation for at bære ansvaret for andres risiko.

Forurening er nok blevet et globalt fænomen, men miljøproblemer (og væsentlige dele af problemløsningerne) er stadigvæk lokale. Gennem nyhedsinstitutionens redigerende magtudøvelse bliver det imidlertid en landspolitisk problemdefinition, der træder i forgrunden. Ved at vælge miljøministeren i alliance med lokale græsrodsgrupper som autoritative kilder defineres en idealistisk præmis for sagsbehandlingen: kravet om nul-risiko.

Med den privilegerede problemdefinition kommer forløbet af „dioxin-sagen“ primært til at handle om placering af politisk ansvar – ikke om økonomisk afvejning af uforenelige interesser. At Nyborg Kommune i sin tid blev politisk belønnet af det tværkommunale fællesskab for at løbe denne risiko betalt med ekstra arbejdspladser til Nyborg og omegn, kan ikke opveje holdningspolitiske krav om nul-risiko. „Kommunekemi skal være en fuldstændig sikker virksomhed, hvor intet må gå galt“, proklamerer Nyborgs borgmester i en udtalelse, der kolporteres af den samlede nyhedsinstitution.

PLACERING AF POLITISK ANSVAR

Placering af ansvar er en genre inden for politisk journalistik, som altid har eksisteret i demokratiske samfund, men som i de seneste år har været i nærmest epidemisk vækst. I og med at stadig større dele af rutinejournalistikken får karakter af risiko-historier, bidrager nyhedsinstitutionen til at politisere hverdagslivet på en måde, som er vanskelig at håndtere for det repræsentative demokrati. Når der fra autoritative kilder udmeldes krav om ufejlbarlighed, afskaffelse af ventetid og krav om ligebehandling, lægges der op til et underholdende spil „sorteper“, hvor stat, amt og kommune er sideordnede aktø-

rer i samspil med erhvervsvirksomheder, græsrodsorganisationer og bekymrede enkeltpersoner.

Under risiko-definitionerne opererer nyhedsinstitutionen med en fundamental præmis: Livet er farligt, og risiko er ulige fordelt. Den problematik kan hverken reduceres til et spørgsmål om nul-risiko eller simple valg mellem ja eller nej af holdningspolitisk art. Den slags definitionskampe er der mange eksempler på i den lokale nyhedsdækning, når beskæftigelseshensyn tilsiger oprettelse af lokale institutioner for handicappede og kriminelle på trods af protester fra bekymrede naboer.

Opfattelse af risiko afhænger i mediedækningen af afvejning mellem nærhed og væsentlighed. Den lille sandsynlighed med den uacceptable konsekvens er gennemgående mere nyhedsværdig end risici, som publikum har vænnet sig til, f.eks. i trafikken eller under sportsudøvelse. I spillet om minimering af risiko indgår således også det holdningspolitiske spørgsmål, om problemer skabt på et niveau nødvendigvis også skal løses på det samme beslutningsniveau.

I den lokalpolitiske dækning er tendensen, at ethvert privat problem kan gøres kommunalt. Til gengæld søges kommunale problemer ofte løst uden for kommunegrænserne. Omvendt med EU, der gennemgående redigeres som en beslutningsarena, der skaber problemer „herhjemme“, som „vi“ så bliver nødt til at finde nationale løsninger på.

I den danske nyhedsinstitution hersker der mellem folkeafstemningerne ingen tvivl om, at Danmark var bedst tjent med at slippe af med „de besværlige forbehold“, selvom de grundlæggende er skabt som løsning af det demokratiske problem, som opstod i kølvandet på folkeafstemningens nej til Maastricht-traktaten. Hvad angår euro-forbeholdet, søger de autoritative kilder med journalisterne som mikrofonholdere at omdefinere konfliktfyldte holdningsspørgsmål til et simpelt ja eller nej til økonomisk ansvarlighed af pengepolitisk karakter. Derved ignorerer nyhedsinstitutionen de underliggende identitetspolitiske præmisser, som er knyttet til krone og fædreland.

PRÆMISSER FOR POLITISK DEBAT

„Det har ikke været tanken at påtvinge suveræne stater, at de skal blive multietniske“, konstaterer en bekymret kronikør på Jyllands-Postens debatsider 19.11.1999. Hun sammenfatter noget tidstypisk i nyhedsugens tophistorier: De handler dybest set om national identitet.

Uden for lokalsiderne magter ingen aktører at optræde som indiskutabel

herre i eget hus og derigennem skabe entydige vi/de-præmisser. Der er modstridende interesser på spil, og fundamentale præmisser sætter sig igenem bag om ryggen på deltagerne i den offentlige debat. Tilsyneladende står medierne uden for disse konflikter. Men ved loyalt at referere hvad modstridende kilder siger og gør, er rutinejournalistikken i høj grad med til at institutionalisere magtrelationer.

Tendensen er tydeligst, når nyhedsinstitutionen konsekvent nægter at lægge op til en nuanceret debat om „det fremmede“ og „de fremmede“. Gråtoner i den offentlige debat forsvinder og initiativet overlades til ekstremister, hvorved der skabes grobund for meningsdannende modmagt. Den autoritative tavshed får ikke de bagvedliggende problemer til at forsvinde, men produceres til en identitetspolitisk cocktail med sprængfarlige vi/de- ingredienser.

“DE FREMMEDE“

Der kan anføres mange grunde til, at Dansk Folkeparti går markant frem og Socialdemokratiet markant tilbage i meningsmålingerne netop i efteråret 1999. Men det er næppe urimeligt at hævde, at mediedækningen af udlændinge-problematikken havde større indflydelse på den politiske udvikling end dækningen af finanslovsforhandlingerne og de mange risiko-historier plus debatten om bæredygtige kommuner.

På dette punkt kan magtanalysen ikke baseres alene på en tilfældig uge i 1999. I årene forud er der sket en systematisk udgrænsning af politisk ukorrekte tilkendegivelser i den offentlige debat. Hvis nyhedsinstitutionen med debatredaktørerne i spidsen kritiseres for manglende ansvarsbevidsthed på udlændingeområdet i denne periode, må det suppleres med kritik af den journalistiske berøringsangst, der i tiden inden bedst kan opfattes som en tavshedsspiral. Når en sådan opinionsmæssig trykkoger letter låget, åbnes for en følelsesladet debat, der piller ved fundamentale politiske præmisser om dansk humanisme og fællesskab.

Den ansvarsbevidste nyhedsinstitution i Danmark lukkede i det store og hele for offentlige tilkendegivelser af befolkningspolitisk art umiddelbart efter Anden Verdenskrig. Indtil slutningen af 1990erne blev politiske aspekter ved multietnicitet næsten udelukkende tematiseret uden for det offentlige rum. Racisme og intolerance blev fordømt af alle officielle aktører i nyhedsinstitutionen, men problematikkerne kunne tilsyneladende hverken ties eller skammes ihjel. Det boblede og sydede på internettet og i læser-

brevsspalterne. Neden under de holdningsmæssige ekstremer ulmede det latente spørgsmål: Skal rettigheder og pligter i det danske samfund være knyttet til en særlig juridisk status – statsborgerskabet – eller til menneskerettigheder slet og ret?

Ulysten til at tage dette spørgsmål op til offentlig diskussion er ikke knyttet til nogen enestående aktør i nyhedsinstitutionen. Der er tale om massiv politisk konsensus, som først internet-chat, så læserbrevsskribenter og siden Dansk Folkeparti gradvist har magtet at omredigere ved at sætte nationalt fællesskab over idealerne om lighed og transnationale menneskerettigheder. Mere ubemærket udkæmpes der også præmis-kampe i de ydmyge dele af rutinejournalistikken langt fra de politiske beslutningsarenaer, f.eks. i kriminalstoffet og lokalstoffets hverdagsbeskrivelser.

I kapitel 8 gennemgås tankevækkende eksempler, bl.a. den lokaljournalistiske omtale af en fynsk kandidat, som blev bortvist fra konkurrencen om at blive Miss Danmark på grund af manglende dansk statsborgerskab. Sagen behandles af den fynske nyhedsinstitution som en kuriositet uden politisk indhold. Men med problematisering af lighedsideal, skønhedsideal og nationalt tilhørsforhold – iblandet lokalpatriotisk fællesskabsfølelse – illustrerer hændelsesforløbet i det små, hvor vanskeligt det er blevet politisk at håndtere „det fremmede“ i en verden præget af grænseoverskridende handlinger.

I den forbindelse er det tankevækkende, at der stort set kun i læserbreve og kriminalstoffet fremkommer diskriminerende ytringer om indvandrere og flygtninge. For hvert nyhedsindslag, vi i uge 46, 1999 har kodet som „indvandrerne negativt“, er der to „indvandrerpositive“ og tre „indvandrerneutrale“. I den redaktionelle dækning tilstræber tilsyneladende både presse, radio og tv en afbalanceret dækning. Men prisen for denne redaktionelle policy er mange steder, at stofområdet ignoreres: Der leveres råstof til en tavshedsspiral, uden at de bagvedliggende politiske problemer tematiseres.

“DET FREMMEDE“

Sammenlignet med dækningen af de nationale og lokalpolitiske forhold, prioriterer den danske nyhedsinstitution det transnationale stof væsentligt lavere. Den slags henvises til særlige sider eller tillæg med fremmedgørende titler som „Udland“ og „Vi rejser“. Ved mange redaktioner gælder den præmis, at hvis internationalt samarbejde overhovedet tematiseres politisk, må det klart fremgå, hvorvidt de konkrete initiativer er problemløsende eller problemskabende anskuet i et nationalt vi/de-perspektiv. Det er således

alment accepteret, at Danmark er en del af Europa. Men det ingen given præmis, at Europa også er en del af Danmark.

EU-nyhedsartikler og kommentarer illustreres ofte med karrikaturtegninger og billeder af grå mænd i jakkesæt, der trykker hinanden på næven eller køres frem og tilbage i sorte limousiner. Der spores en latent ja/nej-præmis, hvor danske medier gestalter EU enten som et magtfuldkomment bureaukrati eller som en magtesløshedens mastodont. Den relativt lave prioritering af EU-stoffet handler om, at udspil og hændelser af denne karakter falder mellem forskellige specialredaktioner: Hvilket stofområde en EU-begivenhed skal rubriceres under, afhænger af konkrete valg. Her er i høj grad redigerende magt på spil.

Selvom der tilsyneladende er stor enighed blandt chefredaktører og topolitikere om EU som politisk projekt, er identifikationen med dette fællesskab stærkt varierende. EU nævnes jævnligt under folketingsdebatterne, men i nyhedsdækningen af det landspolitiske lovsamarbejde er EU stort set fraværende, selvom beslutninger i Ministerrådet og Kommissionen ofte udgør uomgængelige præmisser for dansk lov og ret. Op til folkeafstemninger er debatten følelsesladet og holdningspræget. Men i hverdagen træffer nyhedsinstitutionen rutinemæssige beslutninger i revir-kampe mellem indland, udland og erhverv. Det meste EU-stof kan optræde under flere „pastorater“ – og risikerer derfor at blive fravalgt af alle redaktioner ud fra deisen: Det er ikke mit bord.

Som præmis for den politiske debat gælder, at det transnationale fællesskab er kommet for at blive, men at suverænitæt og føderalisme ikke er alment forståelige temaer med nyhedsrelevans for dansk rutinejournalistik. Ingen aktører i den danske nyhedsinstitution magter tilsyneladende at sammenkæde „det fremmede“ og „de fremmede“ med problemerne „velfærd“ og „borgerskab“, selvom de holdningspolitiske og fordelingspolitiske vilkår for velfærdsstaten i høj grad beror på disse identitetspolitiske forhold.

Statsministeren forsøgte i nyhedsugen 1999 at spille det europæiske „vi“ ud som trumf under udlændingedebatten ved at henvise til EUs Schengen-aftale som argument for, at regeringen ikke kunne ændre administrationen. Det regerende „vi“ benyttede således „den europæiske nødvendighed“ som skjold imod kritik fra et populistisk „vi“. Men den problemdefinition slog overhovedet ikke igennem på den politiske dagsorden: De Christiansborg-lokaliserede journalister redigerede entydigt problematikken i etnocentriske termer. Og de bagvedliggende problemer af fordelingspolitisk art blev aldrig tematiseret i den transnationale sammenhæng.

Brugen af EU som undskyldning for manglende landspolitisk handlekraft illustrerer et grundlæggende problem i koordination mellem politiske fællesskaber: De politiske aktører spiller „sorteper“ med hinanden. Når EU beslutter at afskaffe tilskud til skolemælk, tages problemet op i nyhedsinstitutionen som endnu en forringelse af de danske vilkår i fællesskabet. Producenterne kræver, at staten som ansvarlig for folkesundheden overtager forpligtelsen. Men den ansvarlige minister sender straks regningen videre til kommunerne, der driver skolerne på fællesskabets vegne. Kommunerne vægrer sig og kræver som modydelse større regionaltilskud – fra EU.

Ingen dansk journalist dækkede dette spil som helhed. Hvert udspil og alle beslutninger blev loyalt refereret enten under „indland“, „erhverv“ eller på lokalsiderne. Men den bagvedliggende sammenhæng forblev usynlig for journalister og publikum. Samtidig fremhævede regeringen, at „vi skal holde op med at tro, at EU altid er noget væmmeligt noget, som vil trække nogle beslutninger ned over hovedet på befolkningen.“ Men det er netop sådan, politiske autoriteter i Danmark ynder at fremstille den europæiske nødvendighed, når politisk ansvar skal placeres. I hverdagen bliver Europa-stoffet på den måde redigeret som problemskabende præmisser for hjemlige beslutningsprocesser bag lukkede døre fjernt fra den danske virkelighed.

Det hænger bl.a. sammen med, at sagsbehandlingen i Den europæiske Union kræver længere tid og derfor ofte trækker længere ud end tilsvarende hændelsesforløb på de politiske arenaer herhjemme. I nyhedsinstitutionen er det kun den helt aktuelle konflikt, der skaber medieopmærksomhed, så de mange EU-skeptiske danskere får sjældent mulighed for at dvæle ved de uproblematiske sider ved det europæiske fællesskab.

Kun på erhvervsiderne optræder det europæiske „vi“ i mange sammenhænge som uproblematisk præmis i nyhedsdækningen. EU-landenes solidariske optræden under verdenshandelsforhandlingerne i WTO-regi tjener som et eksempel på denne identitetspolitiske rolle, hvor talsmænd fra Bruxelles tildeles en taleposition på hele fællesskabets vegne. Her er subjekt-objekt forholdet sådan, at „vi“ ikke placeres i modsætning til EU, men som en del af et større fællesskab.

EU skal åbenbart optræde uden for Europa for i den danske nyhedsinstitution at opnå status af et legitimt politisk subjekt, hvori „vi“ indgår som et integreret led. De andre transnationale sager bliver via de specialiserede journalister på Christiansborg transformeret til en uendelig række af tvekampe og taktiske manøvrer, der ifølge opinionsundersøgelser interesserer publikum uhyre lidt.

I den forbindelse er det tankevækkende, at danske medier har 119 medlemmer af Folketingets Presseloge og over 1000 medarbejdere beskæftiget med kommunale forhold. Derimod var der kun 21 journalistiske medarbejdere stationeret i Bruxelles, uge 46, 1999. Antallet er i mellemtiden faldet til 16, selvom væsentlige dele af præmisserne for den autoritative fordeling af værdier med gyldighed for det danske samfund defineres „nede i Europa“.

DEL IV

**NYHEDSINSTITUTIONENS
INDFLYDELSE**

Af analyserne i de forudgående kapitler fremgår, at redigerende magt ikke er noget, nogle få udvalgte elite-personer har. Magt er i mediesammenhæng beslutningsprocesser, definitionskampe og valg af præmisser for offentlig debat, som alle borgere i princippet har mulighed for at deltage i. Men vel at mærke ikke med lige muligheder for at udøve politisk indflydelse. Ytringsfriheden tilhører juridisk set enhver, men giver ikke alle og enhver mulighed for at redigere andres ytringer.

Nyhedsinstitutionens politiske indflydelse beror i sidste instans på publikums forventninger og kildernes autoritet, der dagligt bekræftes og udfordres gennem journalistisk overvågning af samfundet. Redigerende magt i Danmark ved århundredeskiftet er altså hverken en fjerde statsmagt eller en statsløs modmagt. Professionel redigering af nyheder og offentlig debat er en institutionaliseret praksis med nationalt fokus, hvorigennem en lang række politiske aktører kæmper om at sætte deres præg på tidens politiske dagsordener.

Paradoksalt nok fører den frie konkurrence på de offentlige meningers marked tilsyneladende til stadig mere ensartet redigering af politisk nyhedsformidling. I deres bidrag til den svenske magtudredning konkluderer Ekecrantz & Olsson (1990), at ensartetheden må tilskrives institutionelle vilkår. Det er også tilfældet, når vi vurderer det danske nyhedsmateriale. Politisk

redigering beror i høj grad på, at journalistiske aktører er dybt afhængige af hinandens troværdighed i spændingsfeltet mellem publikum og autoritative kilder.

Institutionaliseringen af moderne nyhedsformidling kan ses som en professionel kamp for journalistisk autonomi (Lund, 1999). Men ingen massemedier kan i længden opnå fuldstændig uafhængighed af det betalende publikum og de autoriteter, der fungerer som institutionaliserede kilder i nyhedsformidlingen. Det er dog ikke ensbetydende med, at ejerforhold og ideologiske bindinger, f.eks. tidligere tiders partitilhørsforhold, isoleret set tjener som forklaring på konkret udøvelse af redigerende magt i dagens Danmark.

I kapitel 11 samles op på de delkonklusioner, der er uddraget undervejs i arbejdet med nyhedslugens tekster. Det munder ud i en model for journalistisk offentlighed, som justerer de teser, som på teoretisk grundlag blev præsenteret i kapitel 1.

I kapitel 12 trækker går jeg ud over det tekstanalytiske datamateriale ved at inddrage tre opinionsundersøgelser. Derved får repræsentanter for publikum, journalister og autoritative beslutningstagere i det politiske system mulighed for at give deres meninger til kende om nogle af de forhold, der er behandlet i bogen indtil nu.

JOURNALISTISK OFFENTLIGHED

Hovedkonklusionen på kapitlerne om fokusjournalistik var, at nyhedsinstitutionen gennem opsøgende og kritisk indsats magter at omdefinere tilfældige hændelser og strategiske udspil til (medie)begivenheder. Derefter tager rutinejournalistikken over. Her bearbejdes begivenhedsforløb ved hjælp af kilde-reaktioner, som placerer den fortsatte sagsbehandling ved autoriserede beslutningstagere på forskellige politiske niveauer.

Hvordan disse beslutningsanledninger bearbejdes i nyhedsinstitutionen, er hverken ganske tilfældigt eller på forhånd givet. Hvis der formidles nyhedsværdige begivenheder et sted, kan det på kortere eller længere sigt få konsekvenser andre steder i det politiske system. Kampen står primært mellem tre politiske beslutningsarenaer, som i journalistisk jargon betegnes „inde på Slotsholmen“, „ude i kommunerne“ (der også omfatter amterne) og „nede i Europa“, som først og fremmest omfatter EU-institutioner.

I rutinejournalistikken er mediefolkene hinandens vigtigste kilder. Når morgenvagten møder på Radioavisen, er nattens telegrammer fra Ritzaus Bureau og de landsdækkende morgenaviser obligatorisk læsning. Herfra hentes inspiration til indslag, hvor dagbladens kilder ringes op igen, så de kan gentage deres synspunkter med egne ord. Radioavisen er til gengæld pligtlytning for journalister i lokalaviserne og på tv-nyhederne, der herfra henter inspiration til at bearbejde de samme emner i lyd og billeder – ofte med nye vinkler.

Netop fordi journalister i hverdagen er afhængige af hinanden, samarbejdsvillige kilder og ude fra kommende præmisser, bliver det vigtigt med jævne mellemrum at demonstrere initiativ og uafhængighed. Derfor kan fokusjournalistik om våbenhandel, tyggegummi og frynsegoder politiseres i kortere eller længere tid. Til gengæld kan selv den mest spektakulære historie lide tavshedsdøden, hvis de redigerende magter at tie den ihjel.

FOKUS- OG RUTINEJOURNALISTIK

Historier om afvigere fra normerne er reglen snarere end undtagelsen i moderne journalistik. Det fremgår ikke kun af det populære kriminalstof, hvor omtale af små og store forbrydelser dagligt er med til at tematisere normer om lov og ret. Ikke desto mindre viser magtanalyserne også, at dansk journalistik hviler solidt på præmisser for borgerlig normalitet. Alt andet lige cementeres en national konsensus med hovedvægt på forhold, der er politisk enighed om: nationalt fællesskab, individuelle frihedsrettigheder, lighed i forvaltningen. Gennem den kritiske fokusjournalistik fremhæves afvigelser fra normerne. Gennem rutinejournalistikken genoprettes ro og orden.

Fokusjournalistikens magt kan måles i konkrete effekter på den politiske dagsorden. Afgørende for den politiske indflydelse er, at andre aktører løber med. Det er altså ikke nok, at der formidles noget nyt. Det faktuelle indhold skal også kunne bekræftes og følges op af andre end initiativtageren selv. Der spilles så at sige på journalistikkens *lemming-defekt* (Lund, 2000): Professionelle mediefolk agerer som flittige gnavere, der med jævne mellemrum løber i samme retning og følger efter, hvor nysgerrige artsfæller er gået foran.

Nyhedsugens data dokumenterer punktvis sådanne tendenser til journalistisk selvsving. Men lemming-agtige amokløb hører til undtagelserne. I det daglige hersker der god ro og orden i flokken styret af redaktionelle rutiner præget af genbrug, fredelig kappestrid og tapning af de løbende nyhedskilder. Intern konkurrence i nyhedsinstitutionen skaber grundlag for bevidst anti-lemming adfærd: Jyllands-Posten ignorerer Berlingske Tidendes værnemager-historie, og Politiken går først med, da redaktionen har defineret sin egen vinkel ved at inddrage landbruget. De elektroniske medier stiger først på Jyllands-Postens Dandy-sag, efter den tages op i Folketingets forskningsudvalg.

Professionelle mediefolk løber helst ikke efter de andres solohistorier, med mindre man kan finde egne kilde eller originale vinkler på andres fokusjournalistik. Alligevel bliver det samlede udbud paradoksalt nok relativt ensartet. I den forbindelse indtager Radioavisen, Ritzaus Bureau og de tre store morgenaviser en nøgleposition. Det er primært journalister på disse arbejdspladser, der gør solohistorier til politisk fællesstof:

- På trods af høj grad af journalistisk produktivitet dækkes kun en brøkdel af de udspil og hændelser, som har betydning for den autoritative fordeling af værdier med gyldighed for samfundet

- Af de politiske begivenheder, der faktisk dækkes, ender en stor del som såkaldte solonolo-historier, der ikke bearbejdes af den samlede nyhedsinstitution. Det gælder især lokalpolitiske forhold
- De relativt få emner, som dækkes af forskellige nyhedsmedier, behandles med en høj grad af journalistisk ensartethed. Det gælder især landspolitiske forhold
- Autoritative udspil, først og fremmest med danske ministre som afsendere, er afgørende for dækningen af transnationale forhold, f.eks. EU, der kun i begrænset omfang dækkes kontinuerligt af danske nyhedsmedier

Med en spidsformulering kan den redigerende magtudøvelse anskues som tilsløring gennem afsløring, idet den institutionelle praksis skjuler ufatteligt meget ved at sætte afklarende fokus på relativt lidt. Derved defineres, hvilke forhold der kræver politisk regulering – og hvad der modsætningsvis kan overlades til privatlivets fred eller tavshedens stiltiende accept. Journalistikken udøver derved selvstændig definitionsmagt, men påvirkes samtidig både af udefrakommende præmisser og beslutningsprocesser.

Her er vi fremme ved kernen i nyhedsinstitutionens politiske indflydelse. Journalister og redaktører kan kun undtagelsesvis bestemme, hvad publikum skal mene. Men medierne er i høj grad med til at bestemme, hvad politiske autoriteter skal mene noget om. Nyhedsugens data viser, at der kun undtagelsesvist er tale om tvang eller hegemonisk enevælde. Som hovedregel indgår redaktionel magtudøvelse i rutineprægede beslutningsprocesser på basis af alment accepterede præmisser. Der er tale om gensidighed og samspil med konfliktende aktører, så man skal være forsigtig med at konkludere entydigt om magtens placering og styrke.

GENSIDIG PÅVIRKNING

Tidligere tiders mediehistorie rummer eksempler på, at formelle magtpositioner kunne tjene til at påvirke udøvelse af redaktionel praksis (Andersen, 1977; Bison, 1978; Mortensen, 1975). Det kan naturligvis heller ikke udelukkes, at selvcensur og andre former for sindelagskontrol udøves i medierne her og nu. Men case-studierne tyder på, at den tid er forbi, hvor ejerskab og politisk position pr. definition giver privilegier i relation til nyhedsformidlingen. At rederiet A.P. Møller beslutter at afhænde sine aktier i Det Berlingske Officin hurtigere end planlagt, selvom det indebærer et økonomisk tab, må snarere tages som udtryk for afmagt end almagt. Aktiesalget sker først

efter offentliggørelsen af de uønskede artikler og kan næppe opfattes som et pressionsforsøg, men nok som en præventiv foranstaltning med henblik på ikke at havne i samme afmægtige dobbeltrolle en anden gang.

Heller ikke fortidens partipolitiske tilhørsforhold synes at spille nogen større rolle for mediernes valg af fokus. De institutionaliserede normer for uafhængig journalistik er af langt større betydning end holdningspolitik på lederplads. Derimod indtager de folkevalgte som partipolitiske aktører stadig en vigtig formidlerrolle ved at gøre enkeltsager almene, solonolo-historier til citat-historier og fællesstof til politiske føljetoner. Når der skal tilstræbes objektivitet er det praktisk at se verden i enkle modsætninger som højre/venstre og regering/opposition.

Hvis en minister udtaler sig eller kaldes i samråd om et problem, rejst af massemedierne, bliver det umiddelbart en sag af offentlig interesse. Men herudover er den tid forbi, hvor regeringen kunne regne med loyal dækning i statsradiofonien og sin eksklusive del af dagbladsbranchen. På undersøgelsestidspunktet var der kun tre dagblade, der bekendte sig til et partipolitisk ståsted. Der gælder heller ikke længere partipolitisk definerede publiceringsregler, som i Danmarks Radios monopolistiske periode skulle sikre nogenlunde ligelig dækning af konkurrerende synspunkter i landspolitikken.

I journalistikken er partipressens ensidighed og publiceringsreglernes alsidighed blevet til rutinepræget tosidighed. Det anses for at være objektivt i journalistisk selvforståelse, hvis man i konfliktstof hører parterne, som typisk defineres som to synspunkter: et politisk for og imod. Den partipolitisk betingede konkurrence mellem dagbladene sikrede tidligere en holdningspolitisk mangfoldighed, der nu er udviklet til institutionaliseret ensartethed baseret på journalistisk vinkling og rutineprægede nyhedskriterier.

Professionelle aktører udnytter disse vilkår strategisk i det politiske spil. I praksis er mediernes magt og magten over medierne sammenvævet institutionelt på en sådan måde, at de redigerende og de redigerede fremstår som dybt afhængige af hinanden. Hvilke politiske aktører, der i sådanne konflikter tildeles taleroller, afhænger af nyhedsinstitutionens definition af de præmisser, som lægges til grund for sagsbehandlingen.

Gennemgangen af nyhedslugens politiske stof efterlader et indtryk af en mangfoldighed af udspil og hændelser, der i en kombination af tilfældigheder, strategisk handlen og professionel redigering udmøntes i nogle få, dagsordensættende begivenhedsforløb. I denne proces udøver nyhedsinstitutionen beslutningsmagt i form af til- og fravalg af emner, kilder og synspunkter.

Der er også hver dag eksempler på præmisser påført journalisterne udefra. Men den form for redigerende magt fremstår kun i begrænset omfang som åbenbar tvang. Som det fremgår af case-studierne kan en politisk aktør udmærket dominere på et beslutningsniveau, men alligevel tabe magtkampen om at definere en kontroversiel problematik, fordi der er modstridende interesser og præmisser på spil.

Samlet set bliver der tale om magtkampe om offentlig relevans og politisk væsentlighed i beslutningsprocesser med mange konfliktende og samarbejdende parter. Den gensidige påvirkning afhænger i høj grad af, hvilken beslutningsarena, der vælges som ramme om sagsbehandlingen. Landspolitik, lokalpolitik og dansk deltagelse i transnationalt samarbejde redigeres med forskellige vinkler og vægt. Det giver åbenbart vanskeligheder med behandling af identitetspolitiske emner af grænseoverskridende karakter, f.eks. flygtninge og indvandrere.

REDIGERET LANDSPOLITIK

Politik i moderne massemedier betragtes ikke som noget særligt eller ophøjet, men som et blandt mange råstoffer, der kan tematiseres ud fra de samme nyhedskriterier, som professionelle journalister anlægger på alle andre fænomener i samfundet. Lad os først rekapitulere, hvilke sager nyhedsinstitutionen i uge 46, 1999 prioriterede på det landspolitiske beslutningsniveau:

- Politiske udspil vedrørende folkeafstemning om danske EU-forbehold
- Regeringsstrid om administration af udlændingelovgivningen
- Politiforlig som led i finanslovsforhandlingerne
- Rigsrevisorernes kritik af trafikministerens håndtering af COMBUS
- Reaktioner på tv-udsendelsen „De riges paradis“
- Oppositionspolitiske udspil om udvisning af indvandrere
- Indenrigsministerens udspil om sammenlægning af mindre kommuner
- Oppositionspolitiske udspil om hætteforbud ved demonstrationer
- Reaktioner på omtale af A.P. Møller under Anden Verdenskrig
- Reaktioner på den såkaldte „Dandy-sag“

Implicit ligger en præmis om et nationalt fællesskab bestående af „os danskere“ over for en konfliktfyldt omverden. Men kun i punkterne 2 og 6 tematiseres dansk statsborgerskab (og dertil hørende rettigheder og pligter)

eksplicit. Både på Slotsholmen og i medierne har identitetspolitik af denne art stået i skyggen af interessen for menneskerettigheder (og dertil hørende verdensborgerskab). Indvandrere og flygtninge sætter nu atter borgerbegrebet på den politiske dagsorden.

Den analyserede uge præges desuden af fordelingspolitiske historier båret af partipolitiske konflikter plus en række holdningspolitiske enkeltsager. Tre af de syv punkter har fokusjournalistisk karakter med medierne som de politisk udfarende. I resten af punkterne er initiativet udgået fra partipolitiske aktører. Det problematiske – anskuet i offentlighedsteoretisk sammenhæng – er prioriteringen af det politiske spil og manglende medieinteresse for politisk substans. Derved glider koordination af kollektiv handlen som organiseret fællesskab i baggrunden. Det politisk principielle risikerer at forsvinde i nyhedsinstitutionens mange interne konflikter på Christiansborg.

Vore observationer i nyhedsugen viser, at politiske beslutningstagere indgår i skiftende alliancer, hvor journalistiske nyhedskriterier og redaktionernes frygt for at kede publikum bliver vigtige elementer i politiske kampe om mærkesager og administrativ arbejdsro. Konfliktlinjerne går ikke primært mellem de politiske partier på en statisk højre-venstre skala. Interne konflikter i organisationer og koalitioner er mindst lige så gode historier som traditionelle modsætningsforhold mellem regering og opposition.

På dette beslutningsfelt sætter en relativ lille gruppe journalister med høj anciennitet i Folketingets Presseloge i samspil med en elite af ministre og ledende partipolitikere den landspolitiske dagsorden. Publikum, menige folketingsmedlemmer og den øvrige nyhedsinstitution optræder her som relativt passive tilskuere. Men valg af meningsdannende definitioner og præmisser besluttet ikke suverænt hos journalister og kilder, så også forestillinger om publikums præferencer udøver indflydelse i form af selektiv fortolkning af budskaberne.

At en problematik præsenteres i nyhedsinstitutionens officielle kanaler udelukkende med „politisk korrekte“ argumenter, behøver heller ikke nødvendigvis resultere i en tilsvarende effekt. Kritiske dele af publikum spiller på kontroversielle områder en aktiv fortolker-rolle, der selvstændigt udøver definitionsmagt. Meget tyder eksempelvis på, at der netop i den analyserede periode i læserbrevsspalterne blev skabt et gennembrud for „politisk ukorrekte“ synspunkter vedrørende dansk udlændingepolitik. I efteråret 1999 blev det atter legitimt at tale politisk om administrationen af udlændingelovgivningen. Derved pilles ved den tavshedsspiral, som har præget den offentlige debat siden Anden Verdenskrig og som blev forstærket i kølvandet

på Tamil-sagen og den efterfølgende rigsretssag mod den ansvarlige minister på udlændingeområdet.

REDIGERET LOKALPOLITIK

I lokaljournalistikken er mangler ved offentlig service og svigt i private rettigheder dominerende sammen med beretninger om principielle fordelingsproblemer og regionalpolitiske konfrontationer. Selvom lokalpatriotismen er en given præmis, er ingen autoriteter hævet over rolleskift mellem helt og skurk. Alle i lokalsamfundet har principielt taleret, men kun journalister har det privilegium at stå uden for medie-spektaklerne som redigerende iscenesætter.

Det giver dynamiske muligheder for aktiv inddragelse af publikum, udskiftning af hovedroller og lancering af nye ofre. Borgmestre og udvalgsformænd kan blive fanget i konsekvenserne af deres egne og andres redigerende handlinger – journalistisk betegnet som „kriser“ eller „skandaler“. Det er også karakteristisk at nyhedsinstitutionen arbejder på tværs af politiske arenaer. Vil autoriteterne ikke spille med på lokalt niveau, kan sagen altid appelleres til den landspolitiske beslutningsarena:

- Indenrigsministerens udspil om sammenlægning af kommuner
- Sundhedsministerens udspil om styrket kommunal forebyggelse af anorexi
- Patienters misbrug af praktiserende læger koster amterne millioner
- Dioxin-udslip fra Kommunekemi i Nyborg Kommune
- Nordborg Kommune vil nedrive boliger for at undgå sociale klienter
- Frygt for sygeplejerskemangel ved amtskommunale sygehuse
- Microsoft-monopol koster kommunerne millioner
- Kommunerne bruger 200 millioner ekstra på folkeskolen
- Danmarks Lærerforening advarer mod kommunale forsøg med folkeskolen
- Ny bibliotekslov giver økonomiske problemer i små kommuner

På de fleste punkter er lokale og regionale interesser i splid med landspolitiske hensyn. Derved tematiseres den demokratiske præmis om lighed – ikke kun i service og velfærd, men også i fordeling af risiko og frihedsrettigheder. En konkurrerende præmis for nyhedsdækningen er idealet om kommunalt selvstyre, der i sin logiske konsekvens betyder retten til at gøre forskel. Den

traditionelle rutinejournalistik er gearet til behandling af sådanne modsætninger, som gennemspilles i standardformater med evigt aktuelle temaer, som politisk kassetænkning, omsorgssvigt og krav om nul-risiko.

Lokaljournalisterne spiller sjældent selv politisk ud, f.eks. ved systematisk at underkaste kommunalbestyrelsernes beslutninger kritisk analyse. Derimod holder journalisterne gerne mikrofonen for hvem som helst, der kan påberåbe sig lokal interesse. Ofte anvendes officielle beslutninger som anledning til bruger-protester, som lokale medier offentliggør. Kombineret med andres udspil tilsætter professionelle journalister ekstra ingredienser, f.eks. en case-beskrivelse eller en ekspertudtalelse, som dog kun sjældent på afgørende vis ændrer det politiske flertals oprindelige intentioner.

Den redigerende trussel mod ro og orden i kommunalpolitikken er altså ikke primært knyttet til de lokale mediers journalistiske praksis. Som det fremgår af de fynske specialanalyser i kapitel 8 leveres der lokalt en lind strøm af solonolo-historier, som ikke citeres af andre end det pågældende medie selv. Mere problematiserende er dækningen af kommunale forhold i de landsdækkende medier, hvor dette stofområde gennemgående behandles selektivt og sporadisk. Når der ikke er decideret valgkamp, formidles emner af kommunalpolitisk art næsten udelukkende i form af skarpvinklede enkeltsager. Når „noget kommunalt“ kommer på den nationale dagsorden geråder det journalistiske håndværk let i selvsving, så alle medier – trykte som elektroniske – går efter de samme helte og skurke i spektakulære formularhistorier.

Også i fremtiden vil de lokale massemedier sandsynligvis fungere mindre aggressivt end de nationale, når det gælder politiske spørgsmål. Anskuet institutionelt vejer lokalpatriotisme og hensyn til fællesskabet mindst lige så tungt som hensynet til frihed, lighed og svigt i den offentlige service. I den regionale nyhedsinstitution placeres ansvar for forringelser helst på Christi-ansborg eller i EU, mens æren for forbedringer gerne tillægges lokal indsats.

REDIGERET EU-POLITIK

Føderalt demokrati har ingen historisk fundering i dansk journalistik. Nationalstaten er den givne præmis, på hvilken dansk deltagelse i transnationale fællesskaber redigeres journalistisk. De politiske aktiviteter vurderes ud fra provinsielle interesser, som det fremgår af nyhedsugens topti på EU-området:

1. Danske forbehold og europæisk forsvarssamarbejde
2. Kommende dansk folkeafstemning om fælles valuta
3. EU-revisionsrapport afslører svindel for 30 milliarder kroner
4. Afskaffelse af EU-støtte til dansk skolemælk
5. EU lægger pres på danske skattepolitik
6. EU-kritik af sikkerhed ved Ignalina-atomkraftværket i Litauen
7. EU skal godkende dansk-svensk mejerifusion
8. EU fordømmer fransk blokade mod engelsk oksekød
9. EU lægger op til fælles strategi i WTO
10. EU indfører nye restriktioner for tobaksvarer

Sagområderne omfatter en bred vifte af politiske emner fra sikkerhedspolitiske forhold, over pengepolitiske temaer til spørgsmål om forbrugerbeskyttelse og sundhedsforhold. Fordelingspolitiske forhold er stærkt repræsenteret, hvad angår antallet af dagsordenpunkter. Men det er de holdningsprægede diskussioner om danske forbehold og strategiske overvejelser vedrørende kommende folkeafstemninger, der topper listen og går på tværs af emnerne 1, 2 og 5.

Sammenlignet med de to andre beslutningsarenaer får politiske emner af transnational karakter klart lavere prioritet i den danske nyhedsinstitution end de landspolitiske og lokale. Selvom der ved festlige lejligheder tales meget om „at sidde med ved bordet“ og gøre dansk indflydelse gældende, er Danmark som politisk aktør på EU-dagsordenen gennemgående den passive, der tilpasses, integreres og formulerer nationale forbehold. EU-institutionerne er de aktive, der harmoniserer, blander sig og påfører „os“ problemer.

Men det er vel at mærke danske landspolitikere, der tildeles taleroller i nyhedsdækningen. Det begrundes journalistisk i kildekritisk vurdering af politisk autoritet og troværdighed. Nyhedsformidlerne foretrækker valg mellem politiske kilder, hvis synspunkter er journalisterne bekendt på forhånd. Det antages, at publikum foretrækker velkendte, identificerbare, navngivne og entydige interessenter. I den sammenhæng er fysisk tilstedeværelse af stor betydning: Journalister møder dagligt politiske aktører på Christiansborg, men ikke i Bruxelles eller i Strasbourg.

Også på andre måder spiller tilstedeværelse og formodninger om befolkningens præferencer en rolle i kampen om de begrænsede journalistiske ressourcer. Så længe det er den almindelige opfattelse blandt redaktionssekretærer, at publikum prioriterer EU-politik lavere end landspolitisk og

lokalpolitisk stof, sker der næppe opprioritering af det transnationale felt. Konsekvensen er, at danske mediebrugere bliver relativt svagt informeret om EU-spørgsmål. Men de ved ikke, hvad de går glip af, så stoffet efterspørges heller ikke: En ond cirkel er etableret – og mediefolkene kan hævde, at publikum jo blot får den mediedækning, de har fortjent.

I og med at holdningspolitik på tværs af partiskel i stigende grad præger nyhedsdækningen af den landspolitiske scene, fremstår journalister dér som mere magtfulde end på EU-niveau. Analyser af rutinejournalistikken viser dog, at de grundlæggende fordelingspolitiske præmisser begge steder defineres af politiske autoriteter, som afhandler konflikter bag lukkede døre. Desuden synes forventninger til publikum i rollen som deltagere i folkeafstemninger i høj grad at sætte præmisserne for EU-dækningen. Her står identitetspolitiske konflikter tilsyneladende i vejen for en normalisering af den politiske rutinejournalistik.

Oplysningskampagner, internet-tjenester og folkehøringer kan i nogen grad kompensere manglerne ved den institutionaliserede nyhedsformidling på EU-niveau. Men erstatte den massemedierede rutinejournalistik som løbende kontakt mellem det danske folk og de europæiske fællesskaber, kan den slags aktiviteter næppe.

JOURNALISTISK MENINGSDANNELSE

Ingen massemedier når i praksis ud til den samlede befolkning. Det hører også til sjældenhederne, at hele familien Danmark samles om fælles medieoplevelser, når vi ser bort fra enkeltstående sportsbegivenheder og dronningens nytårstale. Selvom de fleste danskere er i løbende kontakt med radio, tv og dagblade, betyder den brede vifte af forskellige kanaler, at massen af mediebrugere splittes op i segmenterede befolkningsgrupper. Også de traditionelle klasse modsætninger, der etablerede det ideologiske grundlag for de gamle politiske partier, er mindre fremherskende. At tale om fælles dagsorden for den offentlige mening i ental og bestemt form forekommer derfor ikke realistisk som andet og mere end et normativt, demokratisk ideal.

FØLELSERNES GYNGE

Nyhedsinstitutionens meningsdannende praksis er ikke borgerlig offentlighed i klassisk forstand (Habermas, 1962). Adgangen til de journalistiske redigeringsprocesser er heller ikke hverken lige eller fri. Men idealer om et

nationalt fællesskab baseret på offentlig meningsdannelse udgør stadig det normative grundlag for repræsentativt demokrati, selvom det ikke svarer til de aktuelle vilkår for politisk virksomhed. Derfor kan det være nyttigt at indtage et offentlighedsteoretisk ståsted som platform for vurdering af redigerende magtudøvelse.

Nyhedsinstitutionens funktion i samfundet beror stadig på politiske aktørers forventninger til dannelsen af offentlig mening. Idealiserede forestillinger om magtens fordeling kan få afgørende betydning for konfliktende interessers redigerende handlekraft. Konsekvensen bliver, at mediemagten ikke primært manifesteres som udtryk for, hvad publikum mener, men derimod hvad politiske autoriteter skal mene noget om – herunder hvad myndigheder bør gøre noget ved, og hvilke problematikker der ikke skal gøres til genstand for politisk sagsbehandling.

Massemediernes selektive offentlighedsarbejde betegner den svenske medieforsker Bengt Nerman (1981) meget rammende som „känslans gunga“: Følelsernes gyngesidder uhjælpeligt fast i troen på magthaverne „deroppe“ og solidariteten med de magtesløse „dernede“. Journalistisk nyhedsformidling kan betragtes som ophængt i sociale relationer mellem disse to udgangspunkter. De daglige gyngeture kildrer i maven. Men der rokkes sjældent ved normer for politisk korrekthed og folkeligt fællesskab.

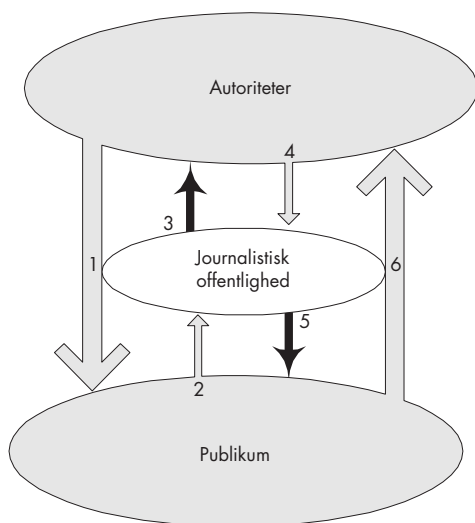
Gennem gensidig anerkendelse og forventninger både fra publikum og autoriteter placeres journalistisk offentlighed nok på gyngende grund, men aldrig frit i luften svævende. Journalister som kollektiv aktør udøver punktvis politisk indflydelse, der gør en forskel for andre aktører, men påvirkningen går vel at mærke også den anden vej.

Med dette udgangspunkt kan vi transformere modellen for borgerlig offentlighed (Figur 1.1 i kapitel 1) til en model for journalistisk offentlighed (Figur 11.1 side 198): Nyhedsinstitutionens politiske journalistik er ophængt i relationer mellem publikum og politisk anerkendte autoriteter. Hovedpointen er, at hverken journalister, autoriteter eller publikum almægtigt eller systematisk kan tvinge de andre aktører til en bestemt stillingtagen.

Modellens magtrelation nr. 1 repræsenterer autoritative beslutninger formidlet direkte fra de politiske beslutningstagere til publikum, f.eks. bekendtgørelse af love og fordeling af bevillinger. Her er det især øvrigheden på vegne af folkevalgte, der udøver redigerende magt. Publikum kan i begrænset omfang udøve modmagt ved ikke at efterleve lovene eller protestere mod den autoritative fordeling af serviceydelser. Journalister vil typisk referere udvalgte initiativer og rutinemæssigt følge beslutningsprocesserne. Men

FIGUR 11.1.

Journalistisk offentlighed som politisk praksis

kun en brøkdel af dette fællesstof bearbejdes selvstændigt af nyhedsinstitutionen. I den journalistiske offentlighed betragter den slags som „luderstof“, der kun bør indgå i massemedierne i form af betalt reklame – med mindre interventionerne har utilsigtede bivirkninger eller strider mod idealer om lighed, frihed og fællesskab.

Relation nr. 2 beskriver situationer, hvor journalister enten på eget initiativ eller på foranledning af publikum sætter fokus på konkrete hændelser af politisk art, f.eks. konsekvenser af autoritative beslutninger som beskrevet under relation 1. Her indtager dagbladene en nøglerolle i formidlingsarbejdet, men det er langt fra alle sådanne initiativer udgået fra publikum, der omsættes til institutionaliseret nyhedsformidling. Mange hændelser ignoreres helt af den journalistiske offentlighed, andre forenkles til ukendelighed gennem kollektiv redigering eller forbliver „solonolo-historier“, som kun involverer enkeltstående mediefolk.

Derfor er relation nr. 3 tegnet mere skarpvinklet end relation nr. 2, idet den repræsenterer de udspil og hændelser, der af nyhedsinstitutionen kollektivt defineres som politiske og som følge heraf forelægges for autoritative beslutningstagere af den journalistiske offentlighed. Det er karakteristisk, at public service tv, Radioavisen og Ritzaus Bureau i denne relation har større politisk indflydelse end de øvrige massemedier: Hvis et journalistisk initiativ

fravælges af journalister i disse organisationer, opnår begivenheden sjældent mere end forbigående opmærksomhed på autoriteternes scene.

Relation nr. 4 repræsenterer udspil og hændelser, som journalister selv finder frem til eller informeres om fra autoritative beslutningstagere, f.eks. i form af en pressemeddelelse eller et fortroligt tip. Det er i sådanne relationer, at der tales om politisk spindoktori. Men i den periode, der er blevet analyseret her, forekommer åbenbar mediemanipulation uhyre sjældent. Det er det snarere fravalg i form af blinde vinkler, tavshedsspiraler og selektiv kildekontakt, som sætter dagsordenen.

Desuden overvåges visse beslutningsarenaer – først og fremmest Christiansborg og Slotsholmen – væsentligt mere systematisk af den journalistiske offentlighed end andre. Kun en begrænset del af de autoritative udspil og politiske problemer betragtes af nyhedsinstitutionen som så væsentlige og relevante, at de institutionelt formidles videre til publikum i form af politiske nyheder – her betegnet som relation nr. 5.

Relation nr. 6 udgør den redigerende magt, som publikum udøver direkte over autoritative beslutningstagere, f.eks. i form af stemmeafgivning ved valghandlinger eller politiske demonstrationer. Her manifesteres den politiske indflydelse som kollektiv handlen i rollen som (parti)vælger og (skatte)borger. I perioder mellem valgene sker påvirkningen hovedsageligt indirekte gennem opinionsundersøgelser. Det kan ske uden nyhedsinstitutionens mellemkomst. Men den journalistiske offentlighed kan også være med til at omdefinere indholdet i denne relation, f.eks. ved at kommentere opinionsundersøgelser, postulere nye tendenser i vælgerbefolkningen eller ved at bringe problematiserende læserindlæg.

Hertil skal føjes en virtuel relation nr. 7: Selvom en autoritativ beslutning i udgangspunktet ignoreres helt og aldeles af den samlede nyhedsinstitution kan alene det faktum, at autoriteter frygter, at en vred borger klager sin nød til en formiddagsavis, medføre, at en beslutning modificeres. Den journalistiske offentlighed udøver altså ikke kun politisk indflydelse gennem sin faktiske formidlingspraksis, men også gennem de forventninger som publikum og autoriteter knytter til nyhedsinstitutionen.

I praksis fungerer modellens relationer ikke uafhængigt af hinanden. Fokuserjournalistiske enkeltsager (relation 3) kan udløse lovændringer (relation 1), der afføder protester fra de berørte (relation 6). Det kan give oprindelige initiativtagere (relation 2) anledning til at kommentere kommentarerne, der afføder nye politiske udspil (relation 4), som i redigeret form præsenteres for publikum (relation 5).

Den journalistiske offentlighed kan således betragtes som en enkeltsagernes evighedsmaskine. Spillet kan holdes gående, så længe der leveres nyhedsværdige replikker i debatten. Men vel at mærke kun så længe journalister vælger at deltage i gyngeturene, og politiske autoriteter lader sig påvirke ud fra en formodning om, at det aktuelle tema interesserer væsentlige dele af publikum.

Gennem gensidig anerkendelse defineres dagens orden og en fælles hukommelse. Den alment accepterede nutid omredigeres dagligt på udvalgte præmisser fra fortiden og påvirkelige definitioner af fremtiden. Der skabes et politisk synkroniseret „her og nu“ baseret på rutinepræget variation over tidsaktuelle temaer. I redigeringsprocessen etableres samtidig aktuelle forestillinger om nyt og forældet, ansvarligt og ukorrekt, interessant og ligeegyldigt, som interesserer i det omgivende samfund mere eller mindre aktivt forholder sig til.

MELLEM AUTORITETER OG PUBLIKUM

Journalistisk offentlighed kan dels opfattes som en normativ størrelse, der i politisk praksis fungerer som stedfortrædende borgerlig offentlighed, dels som et dagsordensættende filter, der medvirker til at definere beslutningsanledninger for autoriteter og publikum. De to funktioner begrunder en selvstændighed, der påvirker folkevalgte og administrative ledere politisk.

Denne funktion af demokratisk stedfortræder, dagsordensættende filter og politisk megafon forekommer mange iagttagere dybt problematisk. Journalister er jo ikke folkevalgte, de har ingen formel beslutningskompetence og kan heller ikke drages til ansvar for konsekvenserne af deres politiske handlinger. Bekymringen forstærkes af tendenser i retning af stadig større ensartethed i den journalistiske vinkling af politiske forhold. Derved etableres relativt autonome mediedagsordener, der kan påvirkes gennem strategiske handlinger og i redigeret form fremtræder som journalistisk offentlighed i rollen som stedfortrædende borgerskab.

I den daglige nyhedsformidling agerer journalister ud fra den hævdvundne præmis, at ideologierne (i betydningen de store politiske fortællinger) er døde og uden selvstændig autoritet. Der kan dog stadig identificeres politiske standpunkter på en højre-venstre skala med velkendte mærkesager, som sættes på dagsordenen i fri konkurrence med tidsaktuelle enkeltsager og dagsaktuelle personsager. Den politiske afhængighed af offentliggjorte meninger er stærkt medvirkende til, at beslutningstagernes dagsorden er præget af et virvar af konflikter med mange mellemregninger og varierende deltagere.

Som det tydeligt fremgår af dagsordenen for Folketingets spørgsmålsinstitution, er beslutningstagerne ikke kun afhængige af medierne som kanal til offentliggørelse af beslutninger, men også i høj grad af gensidig inspiration for definition af, hvilke spørgsmål og problemer der for øjeblikket er mest væsentlige og relevante at forholde sig til. I „agurketiden“ svinder spørgelysten – ikke kun fordi der mangler mediebevågenhed om svarene, men også fordi der er mindre at spørge om.

Mange myndigheder og organisationer har ansat professionelle medierådgivere og informationsmedarbejdere med journalistisk baggrund. Men det garanterer ingen handlekraftig definitionsmagt i relation til journalistisk offentlighed: Den danske nyhedsinstitution er gennemgående i stand til kildekritisk at matche kildernes medierådgivere, når det gælder beslutnings- og definitionsprocesser.

Den samlede konsekvens af disse påvirkningsrelationer er på rutinejournalistikens område, at der i det store og hele bliver tale om en institutionaliseret magtbalance mellem ligeværdige parter i skiftende alliancer. Balancen kan punktvis forskydes af autoritative udspil, kritisk fokusjournalistik og markante reaktioner fra publikum. Men under de ritualiserede stridigheder ligger det i bund og grund fast, hvad der på et givet tidspunkt skal gælde for korrekte og ansvarlige præmisser for politisk arbejde i det danske folkestyre.

Hertil kommer, at journalister rutinemæssigt skelner mellem magthavere og magtesløse: Aktører, der opfattes som „magthavere“, får gennemgående en hårdere behandling end såkaldte „almindelige mennesker“, der i udgangspunktet opfattes som „magtens ofre“. I kampen om den politiske dagsorden magter autoriserede kilder til gengæld i stigende grad at stille „magtesløse“ til rådighed for medierne til illustration af problemer og deres potentielle løsning.

Derved sløres grænserne mellem magt/afmagt, autoriteter/kværulanter, mærkesager/enkeltsager. Offentlighedsteoretisk betragtet er det derfor stadig publikum i rollen som selektiv kanal- og partivælgere, der i sidste instans bestemmer, hvad der skal være gældende ret. Mens folkevalgte og mediefolk er stærkt optaget af parlamentariske mellemregninger og interne stridigheder, tyder nyhedsugens data på, at store dele af vælgerbefolkningen har vendt ryggen til de fordelingspolitiske forhandlinger, f.eks. forsøg på at opnå forlig om finansloven. Den slags overlades til professionelle folketingskorrespondenter, folkevalgte og forvaltere, selvom den journalistiske offentlighed jævnlige udtrykker bekymring om manglende åbenhed og „demokratisk underskud“.

Det mere eller mindre tavse flertal er tilsyneladende mere optaget af fundamentale spørgsmål af identitetspolitisk art, som „det fremmede“ og „de fremmede“, der har karakter af tabu-emne i dominerende dele af den journalistiske offentlighed. Læserbreve kan lige så lidt som den øvrige nyhedsjournalistik tages som udtryk for den offentlige mening. Men det fremgår trods alt heraf, at toneangivende dele af vælgerbefolkningen ikke er passive modtagere af andres budskaber, men selv gennem redigerende magt vælger til og fra. Sat på spidsen kan man karakterisere publikums udøvelse af modmagt som en særdeles handlekraftig form for uautoriseret „spindoktori“.

I den afsluttende kapitel 12 følger jeg op på denne påstand ved at give ordet til publikum, journalister og autoritative beslutningstagere, der gennem opinionsundersøgelser giver deres meninger til kende om mediernes magt og magten over medierne.

MENINGER OM MEDIER OG MAGT

“Medierne har stor politisk magt. Men det behøver ikke betyde alverden, når det kun er politikere, der lader sig påvirke.”

FHV. AMTSBORGMEISTER ERLING TIEDEMANN

Med denne spidsformulering sammenfatter en aktiv deltager i den politiske offentlighed sin opfattelse af mediernes magt. Analyserne i bogen her sandsynliggør, at Tiedemann har ret i, at massemediernes politiske påvirkning af de folkevalgte aktører er væsentlig større end påvirkningen af befolkningen i bred almindelighed. Skal der ændres på disse forhold, kan man altså ikke nøjes med at rette kritik mod nyhedsinstitutionen som journalistisk praksis. Man må også udrede omfanget af den påvirkelighed, som politikere og deres administratorer manifesterer i relation til mediedagsordenen.

Som nævnt i kapitel 1 giver den tekstanalytiske metodik begrænsede muligheder for at drage generelle konklusioner om medieeffekter. Til gengæld kan kombinationen af almen offentlighedsteori og tekstnære case-studier inspirere til mere nuanceret og kritisk læsning af nyhedsinstitutionens løbende formidling af politisk stof. Desuden kan udredningen give professionelle aktører i politiske institutioner et forskningsbaseret grundlag til vurdering af hverdagens produktion af nyheder og politisk debat.

Derved kan myter og fordomme problematiseres. Det er nemlig ikke rutinejournalistikken, men henvisninger til fokusjournalistiske undtagelser og spektakulære enkeltstager, der præger offentliggjorte meninger om mediernes magt og magten over medierne. Det er en udbredt opfattelse, at massemediernes i stigende grad har frigjort sig fra det øvrige samfund. Mediekritikerne argumenterer for, at journalisterne har „taget magten“ over de folkevalgte og andre politiske aktører. Jeg har i kapitel 11 argumenteret for, at det første udmærket kan være tilfældet uden at det andet nødvendigvis bliver en politisk konsekvens.

Afslutningsvis knytter jeg an til publikums modsætningsfyldte forvent-

ninger vedrørende nyhedsinstitutionen. På det grundlag vurderes de autoritative kilders rolle i nyhedsformidlingen, som levner journalister og redaktører betinget autonomi i den offentlige meningsdannelse.

Med henblik på at belyse samspillet nærmere har jeg i samarbejde med andre danske medieforskere (Lund, 2001) stillet et ensartet sæt af spørgsmål om medier, magt og demokrati til en repræsentativ stikprøve af danskere over 17 år (n = 867), samt to tilsvarende stikprøver af erhvervsaktive journalister (n = 811) og 409 folkevalgte og administrative beslutningstagere, som i den journalistiske hverdag optræder som autoriteter i den politiske nyhedsformidling. Dataindsamlingen fandt sted i foråret 2001, det vil sige halvandet år efter den nyhedsuge, som blev tekstanalyseret i de forudgående kapitler.

PUBLIKUMS FORVENTNINGER

Set inde fra nyhedsinstitutionens hverdagspraksis er journalister og autoritative kilder de vigtigste aktører. Men en afgørende præmis for, at det overhovedet er relevant at udrede den redigerende magt som andet og mere end tilfældig produktion af tekster, er formodningen om, at sådanne tekster gør en forskel – på modtagerne. Herved bevæger vi os ud i et kompliceret forskningsfelt (Asp, 1986; Strömbäck, 2000), som vore indholdsanalyser kun i begrænset omfang kan belyse.

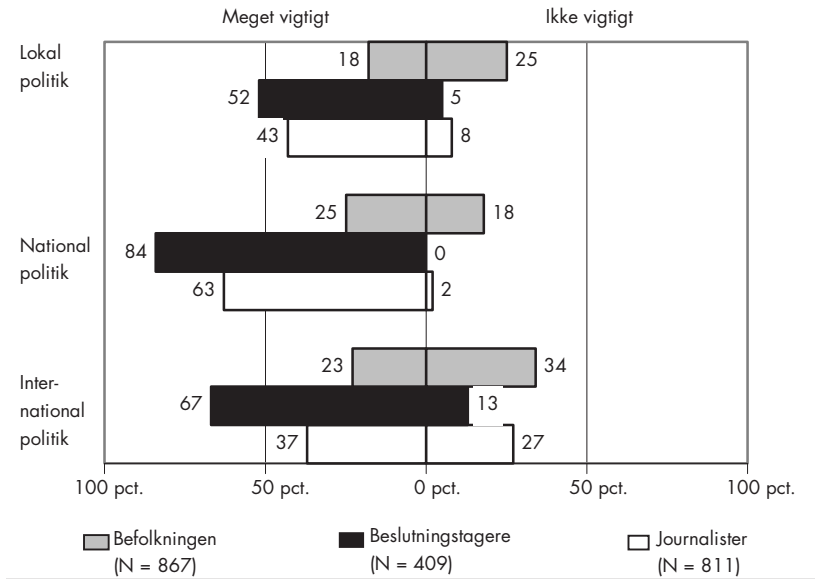
Anskuet i et offentlighedsteoretisk perspektiv spiller det store befolkningsflertal rollen som passive tilskuere, hvis reaktioner måles pr. stedfortræder i form af journalistisk offentlighed suppleret med opinionsundersøgelser og protestbevægelser. På den anden side er det netop borgernes fællesdagsorden, som nyhedsformidlingens politiske dækning ideelt set skal dreje sig om. Publikum repræsenterer teoretisk set „den offentlige mening“ og „borgerlig offentlighed“, som er andet og mere end summen af tilkendegivelser fra enkeltpersoner indsamlet gennem opinionsundersøgelser.

Det store flertal af danskere siger, at de følger med i den daglige nyhedsstrøm. Men det betyder bestemt ikke, at alle adspurgte finder det vigtigt at følge med i begivenheder fra det politiske liv lokalt, nationalt og internationalt. Ifølge befolkningsstikprøven synes 57 procent af de interviewede, at det hverken er meget vigtigt at følge med i landspolitikken, kommunalpolitikken eller i international politik.

Alligevel nævner danskerne som den vigtigste grund til at følge med, at nyhedsformidling betragtes som afgørende, når den enkelte borger skal tage

FIGUR 12.1.

Vigtigheden af at følge med i lokal politik, national politik og international politik

politisk stilling. Derimod oplever kun hver femte dansker, at de er nødt til at følge med i nyhedsstrømmen på grund af deres arbejde.

Det store flertal af respondenterne lægger afgørende vægt på, at nyhedsformidlingen skal være grundig og give baggrundsinformation, hvorimod kun lidt over halvdelen af befolkningen mener, at dagsaktualitet er meget vigtigt. For publikum som helhed er dansk public service tv de mest anvendte nyhedskanaler. Til gengæld er dagbladene de mest brugte nyhedskilder blandt autoritative beslutningstagere og journalister:

- Alle beslutningstagere og 97 procent af journalisterne, men kun 56 procent af den øvrige befolkning læser avis hver dag
- 90 procent af beslutningstagerne, 85 procent af journalisterne og 68 procent af befolkningen lytter til radionyheder hver dag
- 84 procent af både beslutningstagere og journalister ser tv-nyheder hver dag. Det samme gør 76 procent af befolkningen som helhed
- Kun en lille del (5 procent) af befolkningen benytter dagligt internettet til nyhedsformidling. 25 procent af beslutningstagerne og 39 procent af journalisterne henter stort set hver dag nyheder on-line.

Hvad angår publikums aktive rolle i nyhedsformidlingen hersker der enighed om, at det i det store og hele styrker demokratiet, at alle og enhver kan få en journalist til at tage en konkret sag op, hvis man er utilfreds med myndighedernes behandling. Svarene kan tages som tilslutning til fokusjournalistik som legitim praksis i nyhedsinstitutionen. Men enigheden hører op, når vi vender problemstillingen om i form af påstanden: „Det styrker demokratiet, at ministre gerne udtaler sig til journalister om alle mulige spørgsmål – også om konkrete enkeltsager.“ Formuleret på denne måde erklærer over en tredjedel af befolkningen sig helt eller delvis uenige. Blandt de autoritative beslutningstagere er næsten trefjerdedele helt uenige i, at denne form for politiserede enkeltsager styrker demokratiet.

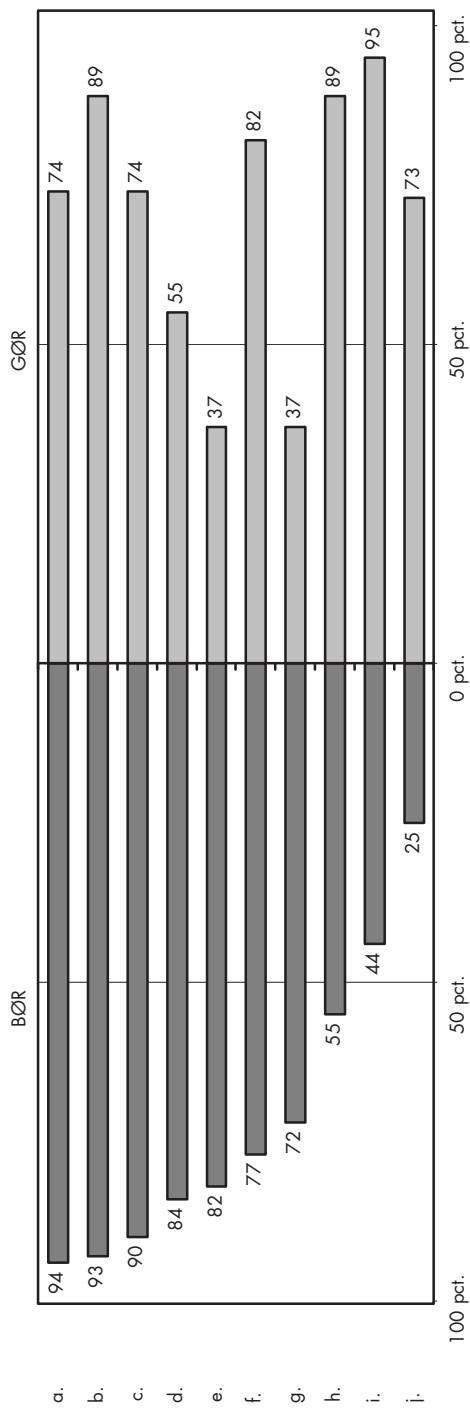
Påstanden, „Det styrker demokratiet, at vigtige politiske beslutninger kan træffes bag lukkede døre, uden at medierne griber forstyrrende ind“, finder støtte hos hovedparten af publikum. Derimod er kun 38 procent af journalisterne enige i påstanden. Her afviger journalisternes demokrati-opfattelse altså markant fra andre danskeres. Noget tilsvarende gør sig gældende, når vi formulerer påstanden: „Det styrker demokratiet, at medierne ikke kun beskæftiger sig med offentlige anliggender, men også interesserer sig for politikernes privatliv.“ Til det siger fire femtedele af befolkningen nej. Derimod mener mere end hver tredje journalist, at det gavner demokratiet, når politikernes privatliv tages under behandling i den løbende nyhedsformidling.

Det forventes, at journalister sætter aktuelle begivenheder ind i et større perspektiv og hjælper borgerne med at løse problemer i fællesskab. Tre fjerdedele af publikum og to tredjedele af journalisterne mener, at det i det store og hele lykkes. Derimod får kun lidt over halvdelen af beslutningstagerne deres forventninger opfyldt på dette punkt. Vi har også undersøgt, i hvilket omfang publikum mener, at journalister lever op til nyhedsinstitutionens norm om tilstræbt objektivitet. Flertallet af respondenterne betragter neutralitet som et eftertragtelseværdigt ideal for journalistisk offentlighedsarbejde. Men væsentligt færre (37 procent) mener, at journalisterne lever op til dette ideal i praksis.

Når vi spørger, hvorvidt journalister bør holde politikere ansvarlige for løsninger af samfundsproblemer, svarer 77 procent ja, og endnu flere (82 procent) mener, at medierne faktisk gør det. En vigtig journalistisk funktion er i den forbindelse at formidle, hvilke konsekvenser politiske beslutninger får for borgerne. At det er en opgave, medierne bør påtage sig, kan alle stort

FIGUR 12.2.

Publikums holdning til hvad journalister bør og gør. (N = 867)

Journalister bør ...

- a) Vise, hvilke konsekvenser de politiske beslutninger har for borgerne.
- b) Levere nyheder, som De kan bruge til noget.
- c) Sætte aktuelle begivenheder ind i et større perspektiv.
- d) Fremme borgernes engagement i samfundslivet.
- e) Være neutrale formidlere af, hvad der sker i samfundet.
- f) Holde politikere ansvarlige for løsningen af samfundsproblemer.
- g) Hjælpe borgerne med selv at løse problemer i fællesskab.
- h) Skildre det usædvanlige og sensationelle.
- i) Konkurrere om at komme først med nyhederne.
- j) Sætte dagsordenen for den politiske debat.

set tilslutte sig. Trefjerde af danskerne siger også, at journalister i det store og hele lever op til dette ideal.

Opinionsundersøgelserne har også identificeret tre områder, hvor respondenternes store flertal mener, at journalister gør noget, de ikke nødvendigvis burde gøre. Når vi spørger, om journalister bør sætte dagsordenen for den politiske debat, er det kun blandt journalisterne selv, der kan samles flertal for et ja. De øvrige respondenter mener gennemgående ikke, at det er mediernes opgave. Alligevel fastslår 88 procent af beslutningstagerne og 73 procent af danskerne i øvrigt, at journalister rent faktisk sætter dagsordenen for den politiske debat.

TRE SLAGS NYHEDSBRUGERE

Groft sagt kan man sammenfatte publikums forventninger således: Der stilles modsætningsfyldte krav både til journalisterne og de autoritative beslutningstagere, men udtrykkes samtidig forståelse for, at begge rollefag har krav på arbejdsro og kvalificeret rådgivning. For mange har politik – lokalt, nationale og internationalt – udviklet sig til en tilskuersport, hvortil der ønskes professionelle aktører på banen og kvalificeret indsats fra dommer og linjevogtere.

Vi kan nuancere publikums almene forventninger ved at sammenholde svarene med den landsdækkende opinionsundersøgelse, som helt konkret i nyhedsugen 1999 stillede spørgsmålet: „Hvad mener De, er det vigtigste, De har hørt eller læst om i det sidste døgnstid?“

Halvdelen af respondenterne – 51 procent – var i stand til at nævne to eller flere af den slags begivenheder. Denne del af befolkningen udgør så at sige *nyhedsformidlingens kernebrugere*, der føler en forpligtelse til at følge med i verden – lokalt, nationalt og globalt. Derimod var en fjerdedel – 26 procent af de adspurgte – ude af stand til at nævne en eneste døgnaktuel begivenhed, som de anså for vigtig for dem. Undersøgelsens metodik gjorde det vel at mærke svært at vige udenom. Vi fulgte det oprindelige spørgsmål op med yderligere to opmuntrende formuleringer.

Den resterende fjerdedel – 23 procent af de interviewede – ville kun nævne en døgnaktuel begivenhed, som de anså for vigtig. Deres selektive nyhedsvalg kan tages som udtryk for, at de hverken er pligttopfyldende vanebrugere eller har vendt den daglige nyhedsformidling ryggen. Til gengæld kræver de personlig nytte af nyhedsformidlingen. *Nyttebrugere* repræsenterer gennemgående en yngre aldersprofil end de to andre bruger kategorier.

Den hårde kerne af nyhedsbrugere opfatter det som en borgerpligt at føl-

ge med i, hvad der sker i det politiske liv. Statistisk set er pligtbrugerne lidt ældre end de to andre kategorier. Kønsfordelingen er ligelig, uddannelsesmæssigt er der stor spredning, og de er gennemgående flittigere mediebrugere end gennemsnittet, både hvad angår tv og dagspresse.

For *marginalbrugerne* er ingen af ugens begivenheder så vigtige, at de nævner den under telefoninterviewet, selvom vi presser dem. En nærliggende hypotese ville være, at denne gruppe af danskere hører til de såkaldt informationssvage, der hverken kan eller vil følge med i den omkringliggende verden. Baseret på vore interviewdata må vi dog modificere denne generalisering. Gruppen rummer ganske vist lidt flere lavfrekvente mediebrugere med korterevarende uddannelse end de øvrige kategorier. Men set i et offentlighedsteoretisk perspektiv forekommer det langt mere tankevækkende, at 56 procent af dem siger, at de ser mindst ét nyhedsprogram på tv hver dag, og at 46 procent af dem angiver at læse avis til daglig.

Der er altså en relativt stor del af den danske befolkning, der rutinemæssigt følger med i nyhedsstrømmen, men tilsyneladende på en ganske overfladisk måde. Pligtbrugerne er tilsyneladende altædende, nyttebrugerne kræsne og marginalbrugere ret ligeglade. De færreste venter spændt på, hvad nyhedsinstitutionen har gravet op netop denne dag. De fleste læser så at sige nyheder mellem linierne, og glæder sig over, at der ikke er sket noget alvorligt for Danmark og dem selv personligt. Så længe det bare er konflikter på Christiansborg og jordskælv i det fjerne udland, der er på dagsordenen, kan man roligt slappe af og vente på vejrudsigten. Verden står endnu.

AUTORITETERNES EKSPERT-STATUS

“Det forlyder fra sædvanligvis velunderrettet kilde ...“ var en vending, der hørte til dagens orden i perioden 1926–1963, hvor Pressens Radioavis var danskernes autoritative fællesmedium for information om begivenheder ude og hjemme. Indtil 1963 var det i bogstaveligste forstand den trykte presse, der gennem et autoriseret telegramudvalg redigerede nyhedsformidlingen i Statsradiofonien, Danmarks Radio. Til gengæld var det så de fire gamle politiske partier, der kontrollerede størstedelen af dagspressen. Folkevalgte aktører med regeringen i spidsen satte dagsordenen. Medierne blev redigerede efter partipolitiske formål. Journalisterne var de ydmyge og refererende, politikerne de toneangivende og udfarende.

Så enkle er magtforholdene ikke mere. Autoritative kilder har stadig en

særstatus i nyhedsmedierne. Men nu ikke alene som følge af deres demokratiske mandat eller rollen som interesse-repræsentant, men lige så ofte som såkaldte „eksperter“ (Albæk m.fl. 2002). Antiautoritær mistillid til „politikere“ er i den journalistiske offentlighed blevet omvekslet til autoritetstro knyttet til ekspertbehandling.

Kategorien „eksperter“ i moderne nyhedsformidling udgør en privilegeret, men heterogen kategori: Det er langt fra altid soleklart, hvad den citerede i den konkrete situation er ekspert i eller repræsentant for. Mange af dem bliver autoriteter i kraft af deres optræden i nyhedsinstitutionen – ikke kun i kraft af deres positioner i det omgivende samfund. Derigennem kan også politiske aktører opnå ekspertstatus.

Den moderne ekspert-rolle som autoritativ kilder omfatter ikke udelukkende sagkyndige specialister, men også erfarne folkevalgte, ministre og selvbestaltede bruger-repræsentanter. Journalister har især respekt for eksperter, der ikke åbenbart repræsenterer særinteresser, men som alligevel kan konfronteres med hinanden i konkrete konflikter om enkeltsager.

PROFESSIONEL MEDIEHÅNDTERING

På fordelingspolitikens område er det i høj grad ministre og talsmænd for Folketingets partier, der har autoritativ status som eksperter på problemer med politiske konsekvenser. Hvis nyhedsinstitutionen definerer en sag som et spørgsmål om nationaløkonomi og lighed i fordelingen af materielle værdier, følger nyhedsinstitutionen stort set loyalt denne form for ekspertise efter devisen: „En ansvarlig finanspolitik kræver ...“. Også embedsmænd og økonomiske „vismænd“ har høj status på dette felt. Derimod behandles udsagn fra interesseorganisationer med større kildekritisk skepsis.

Hvad angår holdningspolitik, står interesseorganisationerne væsentligt stærkere. Det hænger sammen med at autoritetsforholdene er mere flydende, når den slags temaer er på dagsordenen. I den sammenhæng kan mange forskellige aktører melde sig under fanerne med nyhedsværdige udspil og frihedsappeller. Alt andet lige giver det nyhedsinstitutionen større politisk spillerum i redigeringen, selvom nogle politiske beslutningstagere nedsættende betegner de holdningspolitiske eksperter som „selvbestaltede smagsdommere“ og „fanebærere i bekymringsindustrien“.

Hvis det er identitetspolitiske præmisser, der tematiseres, kompliceres autoritetsforholdene yderligere. Her er det til syvende og sidst publikum i rollen som statsborgere og vælgere, der definerer, hvem der kan optræde på

vegne af fællesskabets legitime „vi“, og hvem der skal tildeles afviger-roller som „de andre“. Men i praksis udgør regeringens fagministre også her den journalistiske prøvesten ved afklaring af vi/de-konflikter, som gennemgående volder nyhedsinstitutionen store vanskeligheder.

I rutinejournalistikken beror den redigerende magt i høj grad på at definere, hvad autoritative beslutningstagere bør gøre noget ved. For folkevalgte og embedsmænd er det derfor afgørende for arbejdsro og gennemslagskraft, at man realistisk kan vurdere det politisk kontroversielle gennem anlæggelsen af et redigerende blik. I sin yderste konsekvens bliver der tale om politisk *spindoctoring*, hvor der ikke blot reageres på påvirkning fra den journalistiske offentlighed, men også ageres strategisk gennem redigerende magtudøvelse.

Hvor der gennemgående hersker forståelse for professionalisering på værdstatens serviceområder, gælder den samme accept ikke ubetinget for politisk medierådgivning. Angloamerikanske tendenser til professionaliseret mediekontakt har givet anledning til megen bekymring i den offentlige debat (Kjøller, 2001). Vore interviewdata viser, at spørgsmålet deler publikum i to næsten lige store dele.

Til påstanden, „Det styrker demokratiet, at de politiske partier ansætter professionelle medierådgivere, så politikerne bedre kan begå sig i medierne“, erklærer knapt halvdelen af befolkningsstikprøven sig helt eller delvis enige, mens en tilsvarende andel er uenige. 75 procent af journalisterne er uenige i påstanden, og får på dette punkt følgeskab af to tredjedele af beslutningstagerne. Her sætter både journalister og deres autoritative kilder politisk amatørisme i højsædet. Det kan tolkes som en tillidserklæring til den danske form for journalistisk offentlighedspraksis – på trods af den punktvisse skepsis og kritik af massemediernes udøvelse af redigerende magt.

PASSENDE POLITISK INDFLYDELSE?

Som et led i opinionsmålingerne har vi bedt de autoritative beslutningstagere om at vurdere de forskellige mediers betydning for demokratiet på en skala fra 0 til 10:

- Størst betydning for demokratiet tillægges DRs tv-kanaler, der i gennemsnit opnår karakteren 9 ud af 10 mulige point.
- TV2 får ligesom Radioavisen og de landsdækkende dagblade karakteren 8.

- De regionale og lokale dagblade, TV2s regionalstationer og DRs regionalradioer opnår karakteren 7.
- Alle andre medier vurderes lavere: fagbladene får 6, lokalradioer, TV3 og TvDanmark får 5, gratis ugeaviser 4 og ugebladene 3.

Specielt public service tv, Radioavisen og de landsdækkende dagblade får høje karakterer med hensyn til demokratisk betydning. Sammenholdes karaktergivningen med vurderingen af forskellige samfundsinstitutioners indflydelse på politiske beslutninger i Danmark (figur 12.3), tegnes et interessant billede af samspillet mellem journalister, autoriteter og publikum.

Et massivt flertal af de interviewede beslutningstagere mener, at fjernsynet har for stor politisk indflydelse. Dagbladene indtager i denne sammenligning en midterposition, mens radio-medier gennemgående får prædikatet „passende indflydelse“. Til sammenligning tjener, at kun 19 procent af beslutningstagerne mener, at de selv personligt har for lidt at skulle have sagt, når det gælder politiske beslutninger. Det forekommer også tankevækkende, at 69 procent af beslutningstagerne (støttet af 77 procent af journalisterne) tilkendegiver, at meningsmålinger har for stor indflydelse på dansk politik. Derimod er der blandt danskere i almindelighed et lille flertal, der anser opinionsmålingernes indflydelse for passende eller endog for lille.

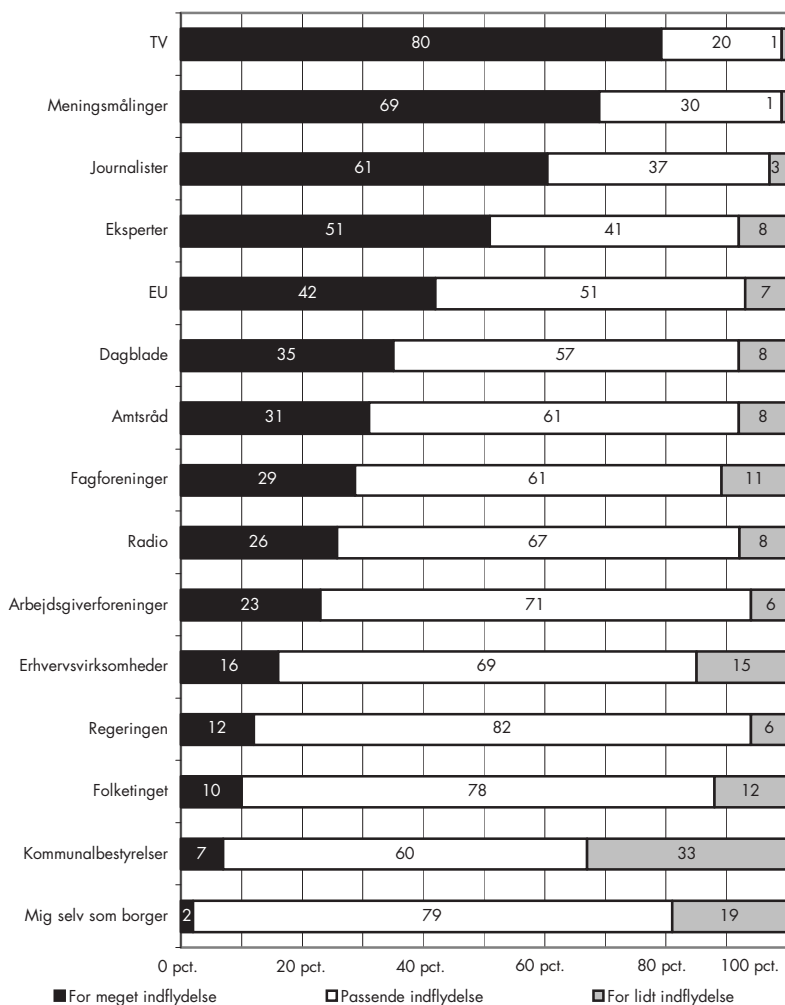
Hvad angår vurderingen af mediernes indflydelse sammenlignet med andre samfundsinstitutioner, finder over halvdelen af beslutningstagerne, at EUs indflydelser er passende eller for lille. Denne vurdering afviger markant fra befolkningsflertallet, som i den parallelle opinionsundersøgelse kan mønstre 61 procent, der mener, at EU har for stor indflydelse på dansk politik. Tilkendegivelserne bekræfter indholdsanalysernes konklusion: EU som politisk scene er i Danmark præget af konfliktende forventninger og præmisser, som kun med stort besvær lader sig formidle på en for alle parter tilfredsstillende måde.

Ti gengæld finder det store flertal, at regering og Folketing har nogenlunde passende indflydelse, som forholdene er her og nu. I den forbindelse er det tankevækkende, at relativt mange journalister anser Folketingets nuværende indflydelse for mindre, end den burde være. Her findes en mulig forklaring på, hvorfor så mange sager i medierne ender på Christiansborg, selv om nyere samfundsforskning har påvist, at politisk magtudøvelse i stigende grad udøves gennem internationale og lokale institutioner.

Kommunalbestyrelserne kan notere stor tilslutning til synspunktet, at den lokalpolitiske beslutningsarena har for lidt eller passende indflydelse. Der-

FIGUR 12.3.

Autoritative beslutningstageres opfattelse (i pct.) af institutioners og personers indflydelse på politiske beslutninger i Danmark. (N = 409)

imod vurderes Amtsrådenes position ret forskelligt af de adspurgte samfundsaktører. 31 procent af beslutningstagerne (der i parentes bemærket tæller mange borgmestre,) er enige med 29 procent af journalisterne om, at amterne har for stor indflydelse. Dette synspunkt støttes kun af 16 procent af befolkningen, mens 22 procent synes, at amtskommunerne har for lidt politisk indflydelse i dagens Danmark.

Vurderet på baggrund af den offentlige debat om „selvbestaltede smagsdommere“, er det tankevækkende, at befolkningsstikprøven som helhed vurderer eksperternes politiske indflydelse som nogenlunde passende. Derimod betragter mange journalister og beslutningstagere eksperter som mere magtfulde end rimeligt er. 51 procent af beslutningstagerne siger, at eksperter har for stor politisk indflydelse. Dette synspunkt deles kun af 25 procent af publikum i øvrigt.

JOURNALISTERNES BETINGEDE AUTONOMI

Publikums anerkendelse af autoriteternes troværdighed placerer den professionelle journalist i rollen som *referent*, der i sin redigerende praksis forventes at forholde sig nøgternt og afbalanceret til politisk nyhedsformidling. I rollen indgår dog også aspekter fra meningspressens *kommentator*, der samler et publikum om mærkesager og som stadig i rendyrket form kan opleves i dagbladens lederartikler og debatsider. Disse forventninger har i de seneste år givet anledning til eksperimenter med „medborgerjournalistik“, hvor journalister ikke blot definerer problemer, men også forsøger at bidrage til problemløsning i samarbejde med udvalgte politiske aktører (Bro, 1998).

I den journalistiske selvforståelse er der intet odiøst i at udøve magt, så længe det sker i rollen som professionel nyhedsformidler på almenvællets vegne. Derimod anses det for uetisk at (mis)bruge magt til personlige formål, f.eks. ved at begunstige udvalgte institutioner eller enkeltpersoner eller modtage gaver og andre former for ikke-informative ydelser fra potentielle kilder. Desuden er det en del af journalistens selvforståelse, at man bør høre alle involverede, hvis forskellige kilder er i konflikt med hinanden.

Kilderne behandles loyalt og kritisk ved hjælp af gennemprøvede, håndværksmæssige rutiner og procedurer, som er fællesgods for professionelle nyhedsformidlere. Den privilegerede rolle som autoritativ kilde forpligter. Hvis journalister oplever, at politiske aktører lyver eller på anden måde misligholder den uformelle kontrakt mellem beslutningstager og nyhedsformidler, er de massemedierede sanktioner lige så kompromisløse og kategoriske som autoritetstroen i hverdagens rutinejournalistik.

KILDEKRITISK HÅNDVÆRK

Lærebøger i journalistik fremhæver nysgerrighed og idérigdom som det fundamentale udgangspunkt for professionel redigering af virkeligheden.

Samtidig erkendes det, at originale idéer er en mangelvare. Rutinejournalistikens håndværkere må ofte nøjes med at holde mikrofonen for de institutionaliserede kilder, der løber frit døgnet rundt, i stedet for selv at finde originale bidrag inden for den begrænsede arbejdstid.

I rutinejournalistikken er samarbejdsvillige, konfliktende og handlekraftige kilder en forudsætning for redigeringen af det politiske liv. Det sætter grænser for, hvor dybt man i hverdagen kommer, når der stilles kritiske spørgsmål til autoriteterne. Journalisternes spørge-privilegium, som i demokratiske samfund normalt kun tildeles udvalgte myndigheds personer som læger, dommere og politifolk, tilhører ikke ubetinget den enkelte journalist. Retten til at spørge og kræve sande, forståelige, oprigtige og politisk korrekte svar kan hverken begrundes i grundloven eller andre formelle regler. Der er tale om en norm, der gradvist er blevet institutionaliseret og nu uformaliseret bliver begrundet i publikums forventninger til nyhedsformidling som nødvendig forudsætning for demokratisk deltagelse i offentlig debat.

I fokusjournalistikken bliver kildekritikken vel at mærke ikke kun udøvet på almenvællets vegne. Denne del af den journalistiske praksis begrundes i hævdundne normer og rolleforventninger til direkte demokrati – på de magtesløses og ofrenes vegne. Nyhedsinstitutionen betragter det som en samfundsopgave, hvis udførelse kræver høj grad af professionel autonomi. Journalistiske idealer om direkte demokrati manifesterer sig som målrettet indsats med henblik på at kompensere uligheder. Altså en slags positiv særbehandling af de „magtesløse“ og en kritisk behandling af aktører, der opfattes som „magthavere“.

I rollen som demokratiets vagthund arbejdes med en uformel politisk norm, som man kunne kalde basisdemokratisk: en slags folkestyre fra neden med individuelle „konsekvensesperter“ som subjekter. I sin yderste konsekvens betyder det, at „de magtesløse“ altid har ret. Spørgsmålet er i den forbindelse, om den journalistiske selvstændighed politisk set er blevet så stor, at rollen som publikums talerør ikke længere lader sig meningsfuldt begrunde i idealer om borgerlig offentlighed?

Kritikere af journalisters politiske praksis hævder, at medierne ved at anlægge denne bruger-synsvinkel (med public service tv i front) har taget magten fra de folkevalgte politikere og grundlovsfæstede myndigheder. Funktionen „de politiske ofres talerør“ kan legitimeres som en bestræbelse for mere ligelig magtbalance i samfundet. Men en sådan praksis kan også føre til tøjlesløs magtmisbrug på egne eller udvalgte særinteressers vegne. På

dette punkt viser vore undersøgelser, at den egensindige fokusjournalistik holdes i skak af journalistisk konkurrence i regi af institutionelle normer for professionel rutinejournalistik.

De institutionaliserede rammer betyder også, at der arbejdes under deadline-pres. Tiden er knap, de journalistiske ressourcer ligeså. Der må hele tiden vælges til og fra. Valgene er aldrig fuldstændigt frie. Produktionen afhænger i høj grad af tilfældigheder og politiske fortolkningsrammer, som det enkeltstående massemedium og de redigerende journalister kun i begrænset omfang er herre over. Præmisserne er som hovedregel givne, så væsentlige dele af den redigerende magt ligger uden for den enkelte udøvers umiddelbare kontrol: Arbejdet foregår i rammer af en normativt reguleret nyhedsinstitution.

I stedet for at tale om suveræn mediemagt forekommer det mere realistisk at tale om journalistisk offentlighed med betinget autonomi. Journalister udøver hver dag mere eller mindre selvstændig politisk indflydelse, men den redigerende magtudøvelse rummer kun i begrænset omfang styringsmuligheder, der effektivt kan kontrollere andres handlinger, jf. den teoretiske magt-diskussionen i kapitel 2.

Det gør ikke nødvendigvis handlekraften mindre i konkrete hændelsesforløb, men den politiske autonomi er altid betinget af andres handlinger og accept. De færreste vil således betegne den vagthavende tv-meteorolog som „magthaver“, selvom vejrprofeterne i konkrete tilfælde er særdeles indflydelsesrige i og med, at store dele af publikum lader sig påvirke af deres forudsigelser om vejr og vind.

På tilsvarende vis hviler nyhedsinstitutionens politiske indflydelse på usikre forudsigelser, indirekte rådgivning og mere eller mindre velbegrundede advarsler. Det står altid både autoriteter og publikum frit for at handle anderledes end foreskrevet. Og det gør de da også i høj grad. Nyhedsinstitutionen magter altså kun undtagelsesvist at kontrollere reaktionerne i det omgivende samfund.

INSTITUTIONALISERET TROVÆRDIGHED

Nuancerede forbehold af denne art indgår sjældent i den offentlige debat om medier og magt. Både journalister, autoriteter og publikum har tilsyneladende behov for enkle forklaringer på komplicerede spørgsmål på dette felt. Derfor kan det være nyttigt at nuancere debatten ved at tage udgangspunkt i konkurrerende forestillinger om repræsentativt demokrati som platform for udøvelse af redigerende magt.

Selvom meget er ændret siden grundlovens vedtagelse i 1849 handler den journalistiske offentlighed stadig på publikums vegne. Nyhedsformidlingens troværdighed påvirkes af journalister og deres kilder, men det er publikum, som skal sanktionere (og betale for) den. Det er ganske vist en forenkling at hævde, at folk får de nyheder, de fortjener. Men omvendt kan redigerende magt ikke i længden udøves på demokratisk grundlag med mindre relationen mellem journalistisk offentlighed og publikum hviler på et minimum af troværdighed.

Kampen om troværdigheden foregår dog ikke udelukkende på basis af de præmisser, som grundlovsfædrene i sin tid knæsatte. Der er gradvist sket en institutionalisering af den nyhedsformidlende praksis, der uformelt legitimerer journalistens ret til at redigere og filtrere andre aktørers politiske dagsordener. Desuden forventer publikum, at journalister demonstrerer uafhængighed ved på eget initiativ at sætte fokus på problematiske forhold af politisk art. Basisdemokratiske idealer hjemler journalistisk overvågning og krav på forståelige, sandfærdige og oprigtige svar fra kilder med ekspertstatus og offentligt embede.

Ved professionelle skift mellem disse roller kan journalister spille på hele viften af offentlighedsformer, som ikke mindst gennem vanens magt har vundet hævde i dansk politik siden midten af 1800-tallet. Den nationale meningsdannelse gør det til gengæld vanskeligt at håndtere politiske spørgsmål på transnationalt niveau, f.eks. EU-spørgsmål og udlændingepolitik.

Udviklingen har bidraget til, at de politiske partier og centraladministrationen har mistet dele af deres privilegier som autoritative ordstyrere i det offentlige rum. Både i den kritiske fokusjournalistik og hverdagens rutinejournalistik møder de politiske autoriteter modmagt fra uautoriserede aktører, der sammen med kildekritiske journalister udøver politisk indflydelse. Årsagerne til denne udvikling udgår ikke fra massemediernes journalistiske praksis alene. Drivkræfterne må også søges i publikums modsætningsfyldte forventninger til folkestyre og velfærdsstat. Men da konsekvenserne af de ændrede vilkår for politisk virksomhed manifesteres dagligt i massemediene, opfattes presse, radio og tv gerne som ondets rod. Uden at det dog på afgørende vis synes at underminere den troværdighed, som er helt afgørende for den journalistiske udøvelse af redigerende magt.

EFTERSKRIFT

Den systematiske dataindsamling, som har været anvendt i forbindelse med Projekt Nyhedsuge, kunne ikke være gennemført uden velvillig medvirken fra journalister og redaktører tilknyttet disse danske nyhedsmedier:

Aktuelt, B. T., Berlingske Tidende, Børsen, Dagbladet/Frederiksborg Amts Avis, DR-Online, DR2-Deadline, Ekstra Bladet, Flensborg Avis, Folketingets Presseloge, Fyens Stiftstidende, Fyns Amts Avis, Helsingør Dagblad, Holbæk Amts Venstreblad, Information, JP-København, JP-Århus, Kalundborg, Folkeblad, Kjertemind Avis, Morgenavisen Jyllands-Posten, Politiken, Radio Fyn, Radioavisen, Ritzaus Bureau, TV-Avisen, TV2 Nyhederne, TV/MidtVest, TV/Syd, TV2/Fyn, TV2/Lorry, TV2/Nord, TV2/Øst, TV2/Østjylland, Vejle Amts Folkeblad og Århus Stiftstidende.

En særlig tak skal også rettes til de mange studerende, der har medvirket ved indsamling og bearbejdning af datamaterialet: Murad Ahmed, Sarah-Iben Almbjerg, Tommy Andresen, Kristina Nassi Antivakis, David Arnholm, Tanja Parker Astrup, Thomas Bach-Laursen, Eva Balslev, Niels Christian Bastholm, Jytte la Cour Bergmann, Gitte Bisse Bertelsen, Jens Bertelsen, Lars Duholm Blunck, Bettina Damsgård Berg, Camilla Brandt, Barbara Christensen, Heidi Lykke Christensen, Connie Dyrlov, Ida Bitsch Ebbensgaard, Signe Eriksen, Julie Luise Falhof, Karen Læsøe Fink, Isabel Sande Frandsen, Birgitte Friedrichsen, Katrine Friisberg, Mette Frisk, Mikael Stephan Ghisler, Tania Glud, Tobias Winsløw Hertz, Anders Hjort, Annette Houman, Dan Hansen, Katrine Nielsen Jensen, Maria Jeppesen, Eva Marie Schouboe Johannesen, Carsten Steffen Mørk Jørgensen, Helle Vincentz Jørgensen, Tony Erling Jørgensen, Karen Edelmann Keinicke, Grete Kronborg, Roy Langer, Anders Tystrup Larsen, Mads Graves Larsen, Pernille Larsen, Christian Stokholm Laursen, Emma Louise Laycock, Gry Mathiesen, Lene Jeanette Mathiesen, Gerd Maria May, Hanne Gaard Mortensen, Jan Bjarke Nielsen, Marianne Nielsen, Jacob Busk Olsen, Mette Stougaard Pedersen, Therese Lundgreen Philipsen, Marlene Eyde Rasmussen, Nina Frank Rasmussen, Peter Ernstved Rasmussen, Rasmus Carlsen Ravnmark, Thomas Richardt, Pernille Rype, Karin Schmidt, Rune Skyum-Nielsen, Christina Margrethe Sommer, Randi Louise Strøbech, Frederik Bjerregaard Sørensen, Rikke Kjær Sørensen, Rikke Illum Sørensen, Marie Christine Tanggaard, Marie Venø Thesbjerg, Svend Emile Tybjerg, Anne-Line Ussing, Nikolaj Venge, Bianca Verup, Sys Christina Vestergaard og Eva Marie Yde.

LITTERATUR

- Adamsen, Billy (1998). *En enkel sag – en tanke om enkeltsager og politik*. København: Fremad.
- Albers, Bianca (2001). *Sam- og modspil mellem medier og politik*. Århus: Institut for Statskundskab.
- Albæk, Erik, Peter Munk Christiansen & Lise Togeby (2002). *Ekspertes i medierne*. Århus: Magtudredningen.
- Allan, Stuart (1999). *News Cultures*. Buckingham: Open University Press.
- Allern, Sigurd (2001). „Kilderne og Mediemagten“. *Nordicom Information* 23, 17-28.
- Altheide, David L. & Robert P. Snow (1991). *Media Worlds in the Postjournalism Era*. New York: Greuter.
- Altschull, Herbert (1995). *Agents of Power: The Media and Public Policy*. New York: Longman.
- Andersen, Eigil m.fl. (1977). *Ikke et ord om ytringsfrihed*. Århus: Modtryk.
- Antorini, Christine, Henrik Dahl & Lars Goldsmith (2001). *Det ny systemskifte*. København: Gyldendal.
- Asp, Kent (1986). *Måktiga massmedier*. Göteborg: Studies in Politics.
- Bachrach, Peter & Morton S. Baratz (1970). *Power and Poverty*. New York: Academic Press.
- Barnhurst, Kevin G. & Diana Mutz (1997). „American Journalism and the Decline in Event-Centered Reporting“. *Journal of Communication* 47, 27-53.
- Bell, David (1975). *Power, Influence and Authority*. New York: Oxford University Press.
- Berkowitz, Daniel (1997). *Social Meanings of News: A Text-Reader*. Thousand Oaks: Sage.
- Bison, H. (1978). *Det frie ords bestyrelse*. København: Demos.
- Blumler, Jay G. & Michael Gurevitch (1995). *The Crisis of Public Communication*. London: Routhledge.
- Bondebjerg, Ib (2000). *Medieforskning til tiden*. København: Mediekultur.
- Bro, Peter (1998). *Journalisten som aktivist – om presse, politik og demokratisk dialog*. København: Fremad.
- Carlsen, Erik Meier, Peter Kjær & Ove Kaj Pedersen (1999). *Magt og fortælling. Hvad er politisk journalistik?* Århus: CFJE.
- Cohen, Bernard C. (1963). *The Press, the Public, and Foreign Policy*. Princeton: University Press.
- Cook, Timothy E. (1998). *Governing with the News: The News Media as a Political Institution*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Dahl, Robert A. (1957). „The Concept of Power“. *Behavioral Science* 2, 201–215.
- de Fleur, Melvin L. & Everette E. Dennis (1996). *Understanding Mass Communication*. Boston: Houghton Mifflin.
- Donohue, Georg A. m.fl. (1995). „A Guard Dog Perspective on the Role of Media“. *Journal of Communication* 45, 115–132.
- Easton, David (1953). *The Political System*. New York: Knopf.
- Eide, Martin (1992). *Nyhetsens Interesse. Nyhetsjournalistik mellom tekst og kontekst*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eide, Martin (2000). *Den redigerende makt. Redaktørrollens norske historie*. Kristiansand: IJ- forlaget.
- Ekecrantz, Jan & Tom Olsson (1990). *Mellan makt och marknad. En studie i nyhetsjournalistiken*. Stockholm: Allmänna Förlaget.
- Ekecrantz, Jan & Tom Olsson (1994). *Det redigerade samhället*. Stockholm: Carlssons.
- Enderud, Harald (1987). *Konfliktbeslutninger. Tre perspektiver på konfliktorganisering*. København: Samfundslitteratur.
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and Social Change*. London: Blackwell.
- Flyvbjerg, Bent (1991). *Rationalitet og magt: Det konkrete videnskab*. København: Akademisk Forlag.
- Foucault, Michel (1978). *Viljen til viden*. København: Rhodos.
- Fowler, Roger (1991). *Language in the News. Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge.
- Frandsen, Johannes Nørregaard m.fl. (1990). *Nær og fjernt. TV-Fyn som regionalt medie*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Gandy, Oscar H. (1982). *Beyond Agenda Setting: Information Subsidies and Public Policy*. New Jersey: Amblex.
- Gans, Herbert (1980). *Deciding What's News*. New York: Random House.
- Glasser, Theodore L. (1999). *The Idea of Public Journalism*. New York: The Guilford Press.
- Golding, Peter & Philip Elliott (1979). *Making the News*. London: Longman.
- Habermas, Jürgen. (1962). *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Habermas, Jürgen (1973). *Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Hansen, Anders (1993). *The Mass Media and Environmental Issues*. Leicester: University Press.
- Hernes, Gudmund (1975). *Makt og avmakt. En begrepsanalyse*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Hernes, Gudmund (1978). *Forhandlingsøkonomi og blandingsadministrasjon*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Hjarvard, Stig (1995). *Nyhedsmediernes rolle i det politiske demokrati*. København: Medieudvalget.

- Hjarvard, Stig (1999). *TV-nyheder i konkurrence*. København: Samfundslitteratur.
- Høyer, Svennik, Kjell Olav Mathisen, Anita Werner & Helge Østbye (1982). *Maktudredningen: Rapporten om massmedier*, Oslo: Statsministeriet.
- Iyengar, Shanto (1991). *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. Chicago: University of Chicago Press.
- Jacobsen, Kirsten (2000). *Den brutale redelighed. En bog om Ole Scherfig*. København: Gyldendal.
- Jauert, Per & Ole Prehn (1995). *Lokalradio og lokal-tv: Nu og i fremtiden*. København: Kulturministeriet.
- Jelved, Marianne (1999). „Politisk Journalistik. Den ulidelige lethed“, i Erik Meier Carlsen, Peter Kjær & Ove Kaj Pedersen (red.). *Magt og fortælling. Hvad er politisk journalistik?* Århus: CFJE.
- Jensen, Bent (2000). *De fremmede i dansk avisdebat. Fra 1870erne til 1990erne*. København: Spektrum.
- Jensen, Christian, Tomas Kristiansen & Karl Erik Nielsen (2000). *Krigens købmænd: Det hemmelige opgør med Riffelsyndikatet, A.P. Møller, Novo og den øvrige storindustri efter Anden Verdenskrig*. København: Gyldendal.
- Jensen, Klaus Bruhn (1998). *News of the World: World Cultures Look at Television News*. London: Routhledge.
- Johansson, Bengt (1998). *Nyheter mitt ibland oss: Kommunala nyheter, personlig erfarenhet och lokal opinionsbildning*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation.
- Jørgensen, Kresten Schultz (1997). *Det sidste menneske – da danskerne opgav demokratiet*. København: Fremad.
- Kabel, Lars (1999). *Nye nyheder – Om nyhedsjournalistik og nyhedsdækning i dagblade, radio, tv og online*. Århus: CFJE.
- Kabel, Lars (2001). *Forskningen og dens resultater*. København: Danske Dagblades Forning.
- Kjoller, Klaus (2001). *Spindocter*. København: Aschehough.
- Klapp, Orrin E. (1986). *Overload and Boredom. Essays on the Quality of Life in the Information Society*. New York: Greenwood Press.
- Krogh, Torben (1998). *Farvel til partierne*. København: Gyldendal.
- Kunelius, Risto (1996). *The News, Textually Speaking*. Tampera: Acta Universitatis Tamperensis.
- Laursen, Søren (2001). *Vold på dagsordenen. Medierne og den politiske proces*. Århus: Magtudredningen.
- Lippmann, Walter (1922). *Public Opinion*. New York: MacMillan.
- Lukes, Steven (1974). *Power: A Radical View*. London: Macmillan.
- Lund, Anker Brink (1980). *Informationsbehov og lokalsamfund*. Søborg: Danmarks Radio.

- Lund, Anker Brink (1997). *Smitsomme sygdomme i dansk journalistik*. København: Munksgaard.
- Lund, Anker Brink (1999). „Journalister i det redigerede samfund“. *Politica* 31, 133–146.
- Lund, Anker Brink (red.) (2000). *Først med det sidste – en nyhedsuge i Danmark*. Århus: Ajour.
- Lund, Anker Brink (2001). *Forskning om medier og demokrati*. København: Danske Dagblades Forening.
- Lund, Erik (1975). „Valgudsendelser i radio og TV 1924–75“. *Pressens Årbog* 13, 28–39.
- Mathiesen, Thomas (1986). *Makt og medier. En indføring i mediesociologi*. Oslo: Pax.
- Mazzoleni, Gianpietro & Winfried Schulz (1999). „„Mediatization” of Politics: A Challenge for democracy“. *Political Communication* 16, 247–261.
- McCombs, Maxwell E. & Donald L. Shaw (1972). „Agenda-Setting Function of Mass Media“. *Public Opinion Quarterly*, 36, 176–187.
- McManus, John H. (1994). *Market-Driven Journalism: Let the Citizen Beware*. Thousand Oaks: Sage.
- Meilby, Mogens & Kim Minke (1983). *Når sandheden skal frem*. København: Borgen.
- Mills, C. Wright (1956). *The Power Elite*. New York: Oxford University Press.
- Miriam, Sharan B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetode*. Lund: Studentlitteratur.
- Mortensen, Frands (1975). *Ytringsfrihed og offentlighed*. Århus: Modtryk.
- Mulvad, Nils & Flemming Tait Svith (1998). *Vagthundenes nye bolig. Håndbog i computerstøttet journalistik*. Århus: Ajour.
- Nerman, Bengt (1981). *Massmedieretorik*. Stockholm: Almqvist och Wiksell.
- Niklasson, Lars (1992). *Lärdommar av maktutredningen*. Stockholm: Carlssons.
- Noelle-Neumann, Elisabeth (1984). *The Spiral of Silence. Public opinion – Our Social Skin*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Nordahl Svendsen, Erik (1979). *Avisen i lokalsamfundet*. Århus: Institut for Presseforskning.
- Olsen, Johan P. (1980). *Meninger og makt*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Pedersen, Ove Kaj, Peter Kjær, Anders Esmark, Maja Horst & Erik Meier Carlsen (2000). *Politisk journalistik*. Århus: CFJE.
- Petersson, Olof (1989). *Makten i det öppna samhället*. Stockholm: Carlssons.
- Petersson, Olof & Ingrid Carlberg (1990). *Makten över tanken*. Stockholm: Carlssons.
- Rasmussen, Erik (1968). *Komparativ politik I*. København: Gyldendal.
- Rich, Carole (1997). *Writing and Reporting News*. Belmont: University of Alaska Anchorage.
- Rogers, Everett M. & John W. Dearing (1987). „Agenda-Setting Research: Where Has It Been, Where Is It Going?“. *Communication Yearbook*, 11, 555–594.
- Schudson, Michael (1995). *The Power of News*: Harvard College.
- Seaton, Jean (1998). *Politics & the Media: Harlots and Prerogatives at the Turn of the Millennium*. Oxford: Blackwell Publishers.

- Siune, Karen (1984). *Politik og medier*. Århus: Politica.
- Skyum-Nielsen, Peder (2001). *Stærkere Journalistik*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Slaatta, Tore (1999). „Om forskning på medier og makt i Norge og Norden“. *Nordicom Information* 21, 21–38.
- Spector, Malcolm & John I. Kitsue (1987). *Constructing Social Problems*. London: Cummings.
- Strömbäck, Jesper (2000). *Makt och medier*. Lund: Studentlitteratur.
- Søllinge, Jette Drachmann (1999). „Historien om den politiske journalistik“. I Erik Meier Carlsen, Peter Kjær & Ove Kaj Pedersen (red.). *Magt og fortælling. Hvad er politisk journalistik?* Århus: CFJE.
- Thompson, John B. (2001). *Medierne og moderniteten. En samfundsteori om medierne*. København: Hans Reitzel.
- Thomsen, Jens Peter Frølund (1997). *Moderne politikbegreber: Introduktion til systemanalyse, marxisme og diskursanalyse*. Århus: Systime.
- Thomsen, Jens Peter Frølund (2000). *Magt og indflydelse*. Århus: Magtudredningen.
- Thomsen, Niels (1972). *Dagbladskonkurrencen 1870–1970*. København: Gad.
- Thomsen, Niels (1988). „Pressens skødesynder“. *Pressens Årbog* 28, 13–26
- Thulesen Dahl, Kristian (2001). *Det medieløse parti*. København: Danske Dagblades Forening.
- Tjernström, Vanni (2001). *Europa Norrifrån: En nordisk komparativ studie av europæisk politisk kommunikation*. Umeå: Institutionen för kultur och medier.
- Valeur, Erik, Peter Johannes Schjødt, Ulrik Dahlin & Arne Gaardmand (2002). *Magtens bog*. København: Aschehoug.
- Wandahl, Ragnar (1999). „Medier, meningsdannelse og den politiske dagsorden“. *Politica* 31, 118–132.
- Weibull, Lennart (1991). „Masskommunikationsforskning – Journalistikforskning“. *Nordicom Information* 13, 63–73.
- Østlyngen, Trine & Turid Øvrebø (1998). *Journalistikk – Metode og Fag*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.

UDGIVELSER FRA MAGTUDREDNINGEN

PR. I. NOVEMBER 2002

B Ø G E R

- Jørgen Goul Andersen, Peter Munk Christiansen, Torben Beck Jørgensen, Lise Tøgeby & Signild Vallgård (red.) (1999). *Den demokratiske udfordring*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Peter Munk Christiansen, Birgit Møller & Lise Tøgeby (2001). *Den danske elite*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Anette Borchorst (red.) (2002). *Kønsmagt under forandring*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Martin Marcussen (2002). *OECD og idespillet – Game Over?* København: Hans Reitzels Forlag.
- Lise Tøgeby (2002). *Grønlandere i Danmark. En overset minoritet*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Torben Beck Jørgensen & Kurt Klaudi Klausen (red.) (2002). *Territorial dynamik – streger på landkortet, billeder i vore hoveder*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Flemming Mikkelsen (red.) (2002). *Bevægelser i demokrati. Foreninger og kollektive aktioner i Danmark*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Jens Blom-Hansen (2002). *Den fjerde statsmagt? Kommunernes Landsforening i dansk politik*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Margaretha Järvinen, Jørgen Elm Larsen & Nils Mortensen (red.) (2002). *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Anker Brink Lund (2002). *Den redigerende magt – nyhedsinstitutionens politiske indflydelse*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

S K R I F T E R

- Erik Oddvar Eriksen (1999). *Is Democracy Possible Today?* Århus: Magtudredningen.
- Ole Hammer & Inger Bruun (2000). *Etniske minoriteters indflydelseskanaaler*. Århus: Magtudredningen.
- Jens Peter Frølund Thomsen (2000). *Magt og indflydelse*. Århus: Magtudredningen.
- Jørgen Elklit, Birgit Møller, Palle Svensson & Lise Tøgeby (2000). *Hvem stemmer – og hvem stemmer ikke?* Århus: Magtudredningen.

- Jacob Gaarde Madsen (2000). *Mediernes konstruktion af flygtninge- og indvandrerspørgsmålet*. Århus: Magtudredningen.
- Karsten Vrangbæk (2001). *Ingeniørarbejde, hundeslagsmål eller hovedløs høne? Ventetidsgarantier til sygehusbehandling*. Århus: Magtudredningen.
- Søren Laursen (2001). *Vold på dagsordenen. Medierne og den politiske proces*. Århus: Magtudredningen.
- Jørgen Goul Andersen & Mette Tobiasen (2001). *Politisk forbrug og politiske forbrugere. Globalisering og politik i hverdagslivet*. Århus: Magtudredningen.
- Erik Albæk, Peter Munk Christiansen & Lise Togeby (2002). *Ekspertes i medierne. Dagspressens brug af forskere 1969-2001*. Århus: Magtudredningen.
- Helle Porsdam (2002). *Fra pax americana til lex americana? En diskussion af dansk retliggørelse som en påvirkning fra USA*. Århus: Magtudredningen.
- Eva Østergaard-Nielsen (2002). *Politik over grænser: Tyrkeres og kurderes engagement i det politiske liv i hjemlandet*. Århus: Magtudredningen.
- Jonathan Schwartz (red.) (2002). *Medborgerskabets mange stemmer*. Århus: Magtudredningen.
- Walter Korpi (2002). *Velfærdsstat og socialt medborgerskab. Danmark i et komparativt perspektiv, 1930-1995*. Århus: Magtudredningen.
- Steen Thomsen, Torben Pedersen & Jesper Strandkov (2002). *Ejerskab og indflydelse i dansk erhvervsliv*. Århus: Magtudredningen.
- Frank Rasmussen & Peder Andersen (2002). *Globaliseringens økonomiske konsekvenser for Danmark*. Århus: Magtudredningen.

www.ps.au.dk/magtudredningen